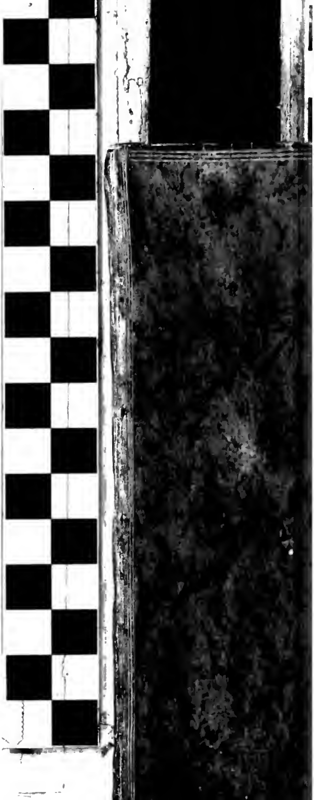
Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
D
2
32
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Joannis Nencini
1874.

D. 2.

Digitized by Google

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS II.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE • FIRENZE

Tom. 2.

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS II.

PARISIIS,

Typis JOS. BARBOU, viâ San-Jacobeâ,
ſub Signo Ciconiarum.

M. DCC. LIX.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

M. ACCII PLAUTI

BACCHIDES.

DRAMATIS PERSONÆ.

PISTOCLERUS, *adoleſcens.*
LYDUS, *pædagogus.*
BACCHIDES, *meretrices.*
CHRYSALUS, *ſervos.*
NICOBULUS, *ſenex.*
MNESILOCHUS, *adoleſcens.*
PARASITUS.
MILITIS *puer.*
PHILOXENUS, *ſenex.*
CLEOMACHUS, *miles.*
GREX.

ARGUMENTUM

SUPPOSITUM.

BACCHIDIS amore furit Mneſilochus.
Aurum ut redimat; præſumia fertur Epheſum.
Cretam Bacchis navigat; atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mneſilochus ad Piſtoclerum literas,
Illam conquirat. Redit: turbas movet,
Dum putat amari ſuam. Ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis ſtudent, ſcortantur, potitant.

ACTUS I.

SCENA I.

BACCHIDES. PISTOCLERUS.

BACCHIS.

QUID ſi hoc potis eſt, ut taceas, ego loquar?

BACCHIS *altera.*

Lepidè : licet.

BACCHIS.

Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut ſubvenias, ſoror.

BACCHIS *altera.*

Pol magis metuo, mihi in monendo ne defuerit oratio.

BACCHIS.

Pol ego quoque metuo, luſciniolæ ne defuerit cantio.
Sequere hàc.

PISTOCLERUS.

Quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?
Quid in concilio conſuluiſtis?

BACCHIS.

Bene.

PISTOCLERUS.

Pol haud meretricium eſt.

BACCHIS.

Miſerius nihil eſt quàm mulier.

PISTOCLERUS.

Quid eſſe dicis dignius?

BACCHIS.

Hæc ita me orat, ſibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab iſtoc milite: ut, ubi emeritum ſibi ſit, ſe ut revehat domum,
Id, amabo te, huic caveas.

PISTOCLERUS.

Quid iſti caveam?

BACCHIS.

Ut revehatur domum,
Ubi ei dediderit operas: ne hanc ille habeat pro ancilla ſibi.
Nam hæc ſi habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.

PISTOCLERUS.

Ubi nunc is homo eſt?

BACCHIS.

Jam hic credo aderit. Sed hoc idem apud nos rectiùs

Poteris agere : atque is dum veniat, ſedens ibi opperibere.
Eàdem biberis, eàdem dedero tibi, ubi biberis, ſavium.

PISTOCLERUS.

Viſcus merus veſtra eſt blanditia.

BACCHIS.

Quid jam ?

PISTOCLERUS.

Quia enim intellego,
Duæ unum expetitis palumbem. Perii, arundo alas verberat.
Non ego iſtuc facinus mihi, mulier, conducibile eſſe arbitror.

BACCHIS.

Qui, amabo ?

PISTOCLERUS.

Quia, Bacchis, Bacchas metuo & Bacchanal tuum.

BACCHIS.

Quid eſt, quod metuis ? ne tibi lectus malitiam apud me ſuadeat ?

PISTOCLERUS.

Magis illectum tuum quàm lectum metuo. Mala tu es beſtia.
Nam huic ætati non conducit, mulier, latebroſus locus.

BACCHIS.

Egomet, apud me ſi quid ſtultè facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te eſſe ob eam rem, Miles cum veniat, volo :
Quia, cum tu aderis, huic mihique haud faciet quiſquam injuriam.

Tu prohibebis, & eâdem operâ tuo ſodali operam dabis.
Et ille adveniens tuam med eſſe amicam ſuſpicabitur.
Quid, amabo, obticuiſti?

PISTOCLERUS.

Quia iſtæc lepida ſunt memoratui.
Eadem in uſu, atque ubi periculum facias, aculeata ſunt,
Animum fodicant, bona deſtimulant, facta & famam ſauciant.
Apage a me, apage.

BACCHIS.

Ah, nimium ferus es.

PISTOCLERUS.

Mihi ſum.

BACCHIS.

Malaciſſandus es.
Et quid ab hac metuis?

PISTOCLERUS.

Quid ego metuam, rogitas? homo adoleſcentulus
Penetrare hujuſmodi in palæſtram, ubi damnis deſudaſcitur,
Ubi pro diſco damnum capiam, pro curſura dedecus?

BACCHIS.

Lepidè memoras.

PISTOCLERUS.

Ubi ego capiam pro machæra turturem,
Ubíque imponat in manum alius mihi pro cæſtu cantharum:
Pro galea ſcaphium: pro inſigni ſit corolla plectilis,
Pro haſta talus: pro lorica malacum capiam pallium:
Ubi mihi pro equo lectus detur; ſcortum pro ſcuto accubet?

Apage a me, apage.

BACCHIS.

Ah, nimiùm ferus es.

PISTOCLERUS.

Mihi ſum.

BACCHIS.

Malaciſſandus es.
Equidem tibi do hanc operam.

PISTOCLERUS.

At nimiùm pretioſa es operaria.

BACCHIS.

Simulato me amare.

PISTOCLERUS.

Utrum ego iſtuc jocon' aſſimulem, an feriò?

BACCHIS.

Eia! hoc agere meliu'ſt: Miles quom huc adveniat; te volo
Me amplexari.

PISTOCLERUS.

Quid eo mihi opus eſt?

BACCHIS.

Ut ille te videat volo.
Scio, quid ago.

PISTOCLERUS.

Et pol ego ſcio, quid metuo. Sed quid ais?

BACCHIS.

Quid eſt?

PISTOCLERUS.

Quid? ſi apud te veniat de ſubito prandium, aut potatio
Fortè, aut cena, ut ſolet in iſtis fieri conciliabulis:
Ubi ego tum accubem?

BACCHIS.

Apud me, mi anime: ut lepidus cum lepida accubet.
Locus hîc apud nos, quamvis ſubitò venias, ſemper liber eſt.
Ubi tu lepidè voles eſſe tibi, mea roſa, mihi dicito:
Dato, quî bene ſit: ego, ubi bene ſit, tibi locum lepidum dabo.

PISTOCLERUS.

Rapidus fluvius eſt hîc, non hàc temerè tranſiri poteſt.

BACCHIS.

Atque ecaſtor apud hunc fluvium aliquid perdundum eſt tibi.
Manum da, & ſequere.

PISTOCLERUS.

Aha, minimè!

BACCHIS.

Quid ita?

PISTOCLERUS.

Quia iſtoc illecebroſius
Fieri nihil poteſt: Nox, Mulier, Vinum, homini adoleſcentulo?

BACCHIS.

Age igitur. Equidem pol nihili facio, niſi cauſsâ tuâ.
Ille quidem hanc abducet. Tu nullus affueris, ſi non lubet.

PISTOCLERUS.

Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo.

BACCHIS.

Quid eſt quod metuas?

PISTOCLERUS.

Nihil eſt. Nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus ſum, tibi dedo operam.

BACCHIS.

Lepidu's. Nunc ego te facere hoc volo.
Ego ſorori meæ cenam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum jubeo jam intus efferri foras;
Tu facito obſonatum nobis ſit opulentum obſonium.

PISTOCLERUS.

Ego obſonabo. Nam id flagitium ſit meum, meâ te gratiâ,
Et operam dare mihi, & ad eam operam facere ſumtum de tuo.

BACCHIS.

At ego nolo dare te quicquam.

PISTOCLERUS.

Sine.

BACCHIS.

Sino equidem, ſi lubet.
Propera, amabo.

PISTOCLERUS.

Priùs hîc adero, quàm te amare deſinam.

BACCHIS *altera.*

Bene me accipis advenientem, mea ſoror.

BACCHIS.

Quid ita, obſecro?

BACCHIS *altera.*

Quia piſcatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.

BACCHIS.

Meus ille quidem eſt. Tibi nunc operam dabo de Mneſilocho, ſoror:
Ut hîc accipias potiùs aurum, quàm hinc eas cum Milite.

BACCHIS *altera.*

Cupio.

BACCHIS.

Dabitur opera. Aqua calet : eamus hinc intrò, ut laves.
Nam ut in navi vecta es, credo timida es.

BACCHIS *altera.*

Aliquantùm, ſoror.
Simul hinc neſcio qui turbat, qui huc it. Decedamus.

BACCHIS.

Sequere hàc igitur me intrò in lectum, ut ſedes laſſitudinem.

ACTUS I.

SCENA II.

LYDUS. PISTOCLERUS.

LYDUS.

JAMDUDUM, Piſtoclere, tacitus te ſequor,
Spectans, quas tu res hoc ornatu geras.
Nam, ita me dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur poſſe hîc ad nequitiam adducier.
Quò nunc capeſſis te hinc adversâ viâ,
Cum tanta pompa ?

PISTOCLERUS.

Huc.

LYDUS.

Quid huc ? quis iſtic habet ?

PISTOCLERUS.

Amor, Voluptas, Venus, Venuſtas, Gaudium,
Jocus, Ludus, Sermo, ſuavis Suaviatio.

LYDUS.

Quid tibi commercii eſt cum diis damnoſiſſumis ?

PISTOCLERUS.

Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.
Tu Dîs nec rectè dicis : non æquom facis.

LYDUS.

An deus eſt ullus ſuavis Suaviatio ?

PISTOCLERUS.

An non putaſti eſſe ? nimiùm quàm, o Lyde, es barbarus !
Quem ego ſapere nimio cenſui plus quàm Thalem,
I, ſtultior es barbaro Poticio,
Qui tantus natu deorum neſcis nomina.

LYDUS.

Non hic placet mihi ornatus.

PISTOCLERUS.

Nemo ergo tibi
Hoc apparavit ? mihi paratum eſt, quoi placet.

LYDUS.

Etiam me advorſùs exordire argutias ?
Qui ſi decem habeas linguas, mutum eſſe addecet.

PISTOCLERUS.

Non omnis ætas, Lyde, ludo convenit.
Magis unum in mente eſt mihi nunc, ſatis ut commodè
Pro dignitate obſonii hæc concuret cocus.

LYDUS.

Jam perdidiſti te, atque me, atque operam meam,

Qui tibi nequicquam ſæpe monſtravi bene.

PISTOCLERUS.

Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam :
Tua diſciplina nec mihi prodeſt, nec tibi.

LYDUS.

O præligatum pectus !

PISTOCLERUS.

Odioſus mihi es.
Tace, atque ſequere, Lyde, me.

LYDUS.

Illuc, ſis, vide :
Non pædagogum jam me, ſed Lydum vocat.

PISTOCLERUS.

Non par videtur, neque ſit conſentaneum,
Quom herus hîc intus ſit, & cum amicâ accubet,
Quomque oſculetur, & convivæ alii accubent ;
Præſentibus illis, pædagogus unà ut ſiet.

LYDUS.

An hoc ad eas res obſonatum eſt, obſecro ?

PISTOCLERUS.

Sperat quidem animus : quò eveniat, diis in manu eſt.

LYDUS.

Tu amicam habebis ?

PISTOCLERUS.

Quom videbis, tum ſcies.

LYDUS.

Imò, neque habebis, nec ſinam : iturus ſum domum.

PISTOCLERUS.

Omitte, Lyde, ac cave malo.

LYDUS.

Quid ? cave malo ?

PISTOCLERUS.

Jam exceſſit mihi ætas ex magiſterio tuo.

LYDUS.

O barathrum ! ubi nunc es ? ut ego te uſurpem lubens.
Video nimiò jam multò plus quàm volueram.
Vixiſſe nimiò ſatiu'ſt jam, quàm vivere :
Magiſtron' quenquam diſcipulum minitarier ?
Nihil moror diſcipulos mihi eſſe jam plenos ſanguinis:
Valens afflictet me vacivom virium.

PISTOCLERUS.

Fiam, ut ego opinor, Hercules, tu autem Linus.

LYDUS.

Pol metuo magis, ne Phœnix tuis factis fuam,
Teque ad patrem eſſe mortuum renuntiem.

PISTOCLERUS.

Satis hiſtoriarum eſt.

LYDUS.

Hic vereri perdidit.
Compendium edepol haud ætati optabile
Feciſti, quom iſtanc nactu's impudentiam.
Occiſus hic homo eſt. Ecquid in mentem eſt tibi
Patrem tibi eſſe ?

PISTOCLERUS.

Tibi ego, aut tu mihi ſervos es ?

LYDUS.

Pejor magiſter te iſtæc docuit, non ego.
Nimiò es tu ad iſtas res diſcipulus docilior,
Quàm ad illa quæ te docui, ubi operam perdidi.

PISTOCLERUS.

Iſtactenus tibi, Lyde, libertas data eſt.
Orationis ſatis eſt. Sequere me, ac tace.

LYDUS.

Edepol feciſti furtum in ætatem malum,
Quom iſtæc flagitia me celaviſti, & patrem.

ACTUS II.

SCENA I.

CHRYSALUS.

Herilis patria ſalve : quam ego biennio ,
Poſtquam hinc in Epheſum abii , conſpicio lubens.
Saluto te , vicine Apollo , qui ædibus
Propinquus noſtris accolis , venerorque te ,
Ne Nicobulum me ſinas , noſtrum ſenem
Priùs convenire , quàm ſodalem viderim
Mneſilochi Piſtoclerum , quem ad epiſtolam
Mneſilochus miſit ſuper amicâ Bacchide.

ACTUS II.

SCENA II.

PISTOCLERUS. CHRYSALUS.

PISTOCLERUS.

Mirum eſt , me , ut redeam , te opere tanto quæſere ,
Qui abire hinc nullo pacto poſſim ; ſi velim :

Ita me vadatum amore vinctumque attines.

CHRYSALUS.

Pro dii immortales ! Piſtoclerum conſpicor.
O Piſtoclere , ſalve.

PISTOCLERUS.

Salve , Chryſale.

CHRYSALUS.

Compendii verba multa jam faciam tibi.
Venire tu me gaudes , ego credo tibi.
Hoſpitium & cenam pollicere , ut convenit
Peregre advenienti : ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab ſodali ſolidam nuntio.
Rogabis me ubi ſit ?

PISTOCLERUS.

Vivit. Nempe rectè valet.

CHRYSALUS.

Iſtuc volebam ego ex te percunctarier.

PISTOCLERUS.

Quî ſcire poſſum ?

CHRYSALUS.

Nullus plus.

PISTOCLERUS.

Quemnam ad modum ?

CHRYSALUS.

Quia ſi illa inventa eſt , quam ille amat , vivit rectè
& valet :
Si non inventa eſt , minùs valet : moribundus eſt.
Anima eſt amica amanti : ſi abeſt , nullus eſt :
Si adeſt , res nulla'ſt : ipſus eſt nequam & miſer.
Sed tu quid factitaſti mandatis ſuper ?

PISTOCLERUS.

Egon' ut quod ab illo attigiſſet nuntius ,
Non impetratum id advenienti ei redderem ?

Regiones colere mavellem Acherunticas.

CHRYSALUS.

Eho, an inveniſti Bacchidem?

PISTOCLERUS.

Samiam quidem.

CHRYSALUS.

Vide quæſo, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas citò Samium ſolet.

PISTOCLERUS.

Jamne, ut ſoles?

CHRYSALUS.

Dic, ubi ea nunc eſt? obſecro.

PISTOCLERUS.

Hìc, exeuntem me unde aſpexiſti modò.

CHRYSALUS.

Ut iſtuc eſt lepidum: proxumæ viciniæ
Habitat. Ecquidnam meminit Mneſilochi?

PISTOCLERUS.

Rogas?

Imò unicè unum plurimi pendit.

CHRYSALUS.

Papæ!

PISTOCLERUS.

Imò ut eum credis? miſera amans deſiderat.

CHRYSALUS.

Scitum iſtuc.

PISTOCLERUS.

Imò Chryſale, hem non tantulum
Unquam intermittit tempus, quin eum nominet.

CHRYSALUS.

Tantò hercle melior Bacchis.

PISTOCLERUS.

Imò.

CHRYSALUS.

CHRYSALUS.

Imò hercle abiero
Potiùs.

PISTOCLERUS.

Num invitus rem bene geſtam audis heri?

CHRYSALUS.

Non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam Epidicum, quam ego Fabulam æque ac me ipſum amo,
Nullam æquè invitus ſpecto, ſi agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi viſa eſt?

PISTOCLERUS.

Rogas?
Ni nactus Venerem eſſem, hanc Junonem dicerem.

CHRYSALUS.

Edepol, Mneſiloche, ut rem hanc natam eſſe intellego,
Quod ames, paratum eſt. Quod des, invento eſt opus.
Nam iſtoc fortaſſe aurum eſt opus.

PISTOCLERUS.

Philippeo quidem.

CHRYSALUS.

Atque eo fortaſſe jam opus eſt.

PISTOCLERUS.

Imò etiam prius.
Nam jam huc adveniet Miles.

CHRYSALUS.

Et miles quidem!

PISTOCLERUS.

Qui de amittendâ Bacchide aurum hîc exigit.

CHRYSALUS.

Veniat quando volt, atque ita ne mihi ſit moræ.

Domi eſt : non metuo , nec cuiquam ſupplico ,
Dum quidem hoc valebit pectus perſidia meum.
Abi intrò , ego hîc curabo. Tu intus dicito
Mneſilochum adeſſe Bacchidi.

PISTOCLERUS.

Faciam ut jubes.

CHRYSALUS.

Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille & ducentos Philippos attulimus aureos
Epheſo , quos hoſpes debuit noſtro ſeni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam ,
Unde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit noſtra : quinam exit foras ?

ACTUS II.

SCENA III.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

NICOBULUS.

Ibo in Piræeum. Viſam , ecquæ advenerit
In portum ex Epheſo navis mercatoria.
Nam meus formidat animus , noſtrum tam diu
Ibi deſidere , neque redire filium.

CHRYSALUS.

Extexàm ego illum pulchre jam , ſi dii volunt.
Haud dormitandum eſt. Eſt opus chryſo Chryſale.

Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hîc arietem
Phryxi; itáque tondebo auro uſque ad vivam cutem.
Servos ſalutat Nicobulum Chryſalus.

NICOBULUS.

Pro Dî immortales! Chryſa le, ubi mihi eſt filius?

CHRYSALUS.

Quin tu primùm ſalutem red diſ quam dedi!

NICOBULUS.

Salve. Sed ubinam eſt Mne ſilochus?

CHRYSALUS.

Vivit, valet.

NICOBULUS.

Venitne?

CHRYSALUS.

Venit.

NICOBULUS.

Evax! aſperſiſti aquam.
Benene uſque valuit?

CHRYSALUS.

Pancratice atque athletice.

NICOBULUS.

Quid hoc? quâ cauſsâ eum hinc in Epheſum miſeram,
Accepitne aurum ab hoſpite Archidemide?

CHRYSALUS.

Heu cor meum & cerebrum, Nicobule, finditur,
Iſtius hominis ubi ſit quaque mentio.
Tun' hoſpitem illum nominas hoſtem tuum?

NICOBULUS.

Quid ita obſecro hercle?

CHRYSALUS.

Quia edepol certè ſcio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, Dei quatuor,

Sceleſtiorem nullum illuxere alterum.

NICOBULUS.

Quámne Archidemidem ?

CHRYSALUS.

Quàm, inquam, Archidemidem.

NICOBULUS.

Quid fecit ?

CHRYSALUS.

Quid non fecit ? quin tu id me rogas?
Primùm dum inficias ire cœpit filio :
Negare ſe debere tibi triobulum.
Continuò antiquom hoſpitem noſtrum ſibi
Mneſilochus advocavit, Pelagonem ſenem :
Eo præſente, homini extemplo oſtendit ſymbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret, filio.

NICOBULUS.

Quid, ubi ei oſtendit ſymbolum ?

CHRYSALUS.

Inſit dicere :
Adulterinum, & non eum eſſe ſymbolum :
Quotque innocenti ei dixit contumelias !
Adulterare eum aiebat rebus ceteris.

NICOBULUS.

Habetn' aurum ? Id mihi primum dici volo.

CHRYSALUS.

Poſtquam quidem Prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippûm.

NICOBULUS.

Tantum debuit.

CHRYSALUS.

Porrò etiam auſculta pugnam, quam voluit dare.

NICOBULUS.

Etiamne eſt quid porrò ?

CHRYSALUS.

Hem accipe : trina hæc nunc erit.

NICOBULUS.

Deceptus ſum. Autolyco hoſpiti aurum credidi.

CHRYSALUS.

Quin tu audi ?

NICOBULUS.

Imò ingenium avidi haud pernôram hoſpitis.

CHRYSALUS.

Poſtquam aurum abſtulimus, in navem conſcendimus,
Domum cupientes. Forte ut aſſedi in ſtega,
Dum circumſpecto, atque ego lembum conſpicor :
Longum eſt rigorem maleficum exornarier.

NICOBULUS.

Perii hercle. Lembus ille mihi lædit latus.

CHRYSALUS.

Is erat communis cum hoſpite & prædonibus.

NICOBULUS.

Adeon' me fuiſſe fungum, ut qui illi crederem !
Quom mihi ipſum nomen ejus Archidemidis
Clamaret, demturum eſſe, ſi quid crederem.

CHRYSALUS.

Is lembus noſtræ navi inſidias dabat.
Occœpi ego obſervare eos, quam rem gerant.
Interea e portu noſtra navis ſolvitur.
Ubi portu exiimus, homines remigio ſequi :
Neque aves, neque venti citiùs. Quoniam ſentio
Quæ res gereretur, navem extemplo ſtatuimus.
Quoniam vident nos ſtare, occœperunt ratem
Turbare in portu.

NICOBULUS.

Edepol mortales malos !
Quid denique agitis ?

CHRYSALUS.

Rurſum in portum recipimus.

NICOBULUS.

Sapienter factum a vobis. Quid illi poſtea ?

CHRYSALUS.

Revorſionem ad terram faciunt veſperi.

NICOBULUS.

Aurum hercle auferre voluêre:ei rei operam dabant.

CHRYSALUS.

Non me fefellit, ſenſi : eo exanimatus fui.
Quoniam videmus auro inſidias fieri,
Capimus conſilium continuò, poſtridie
Auferimus inde aurum omne, illis præſentibus,
Palam atque apertè, ut illi id factum ſciſcerent.

NICOBULUS.

Scitè herclè. Cedo, quid illi ?

CHRYSALUS.

Triſtes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident.
Subducunt lembum capitibus quaſſantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus,
Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.

NICOBULUS.

Qui iſtic Theotimus eſt ?

CHRYSALUS.

Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheſo eſt, Epheſiis cariſſumus.

NICOBULUS.

Næ ille, hercle, mihi ſit multò tantò carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.

CHRYSALUS.
Quin in ipſa æde Dianæ conditum eſt.
Ibidem publicitus ſervant.
NICOBULUS.
Occidiſtis me.
Nimiò hic privatim ſervaretur rectiùs.
Sed vos nihilne attuliſtis inde auri domum ?
CHRYSALUS.
Imò etiam. Verùm, quantum attulerit, neſcio.
NICOBULUS.
Quid, neſcis ?
CHRYSALUS.
Quia Mneſilochus noctu clanculum
Devenit ad Theotimum : nec mihi credere,
Nec quoiquam in navi voluit. Eo ego neſcio
Quantulum attulerit; verùm haud permultum attulit.
NICOBULUS.
Etiam dimidium cenſes ?
CHRYSALUS.
Non edepol ſcio.
Verùm haud opinor.
NICOBULUS.
Fertne partem tertiam ?
CHRYSALUS.
Non hercle opinor. Verùm verum neſcio.
Profectò de auro nihil ſcio, niſi neſcio.
Nunc tibimet illuc navi capiundum eſt iter,
Ut illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atque heus tu ....
NICOBULUS.
Quid vis ?
CHRYSALUS.
Annulum gnati tui

Facito ut memineris ferre.

NICOBULUS.

Quid opu'ſt annnulo ?

CHRYSALUS.

Quia id ſignum eſt cum Theotimo ; qui eum illi afferret ,
Ei aurum ut reddat.

NICOBULUS.

Meminero , & rectè mones.
Sed diveſne eſt iſtic Theotimus ?

CHRYSALUS.

Etiam rogas ?
Qui auro habeat ſoccis ſubpactum ſolum.

NICOBULUS.

Cur ita faſtidit ?

CHRYSALUS.

Tantas divitias habet :
Neſcit quid faciat auro.

NICOBULUS.

Mihi dederit velim.
Sed qui præſente id aurum Theotimo datum eſt ?

CHRYSALUS.

Populo præſente. Nullu'ſt Epheſi , quin ſciat.

NICOBULUS.

Iſtuc ſapienter ſaltem fecit filius ,
Quom diviti homini id aurum ſervandum dedit :
Ab eo licebit quamvis ſubitò ſumere.

CHRYSALUS.

Imò hem tantiſper nunquam te morabitur ,
Quin habeas illud quo die illuc veneris.

NICOBULUS.

Cenſebam me effugiſſe a vita maritima ,
Ne navigarem tandem hoc ætatis ſenex ,

Id mihi, haud utrum velim, licere intellego.
Ita bellus hoſpes fecit Archidemides.
Ubi nunc eſt ergo meus Mneſilochus filius ?

CHRYSALUS.

Deos atque amicos iit ſalutatum ad forum.

NICOBULUS.

At ego hinc ad illum, ut conveniam quantùm poteſt.

CHRYSALUS.

Ille eſt oneratus rectè, & plus juſto vehit.
Exorſa hæc tela non malè omninò mihi eſt,
Ut amantem herilem copem facerem filium:
Ita feci, ut auri quantum vellet ſumeret;
Quantum autem libeat reddere, ut reddat patri.
Senex in Epheſum ibit aurum arceſſere:
Hic noſtra agetur ætas in malacum modum,
Siquidem hic relinquet, nec ſecum abducet ſenex
Me & Mneſilochum. Quas ego hîc turbas dabo!
Sed quid futurum eſt, quom hoc ſenex reſciverit?
Quom ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciverit,
Noſque aurum abuſos? quid mihi fiet poſtea?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Cruciſalum me ex Chryſalo.
Aufugero hercle, ſi magis uſus venerit.
Si ero reprehenſus, macto ego illum infortunio:
Si illi ſunt virgæ ruri, at mihi tergum domi eſt.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicaque ejus inventa Bacchide.

ACTUS III.

SCENA I.

LYDUS.

PANDITE atque aperite properè januam hanc Orci, obſecro:
Nam equidem haud aliter eſſe duco. Quippe quò nemo advenit,
Niſi quem ſpes reliquêre omnes, eſſe ut frugi poſſiet.
Bacchides non Bacchides, ſed Bacchæ ſunt acerrumæ.
Apage iſtas a me ſorores, quæ hominum ſorbent ſanguinem.
Omnis ad perniciem inſtructa domus opimè atque opiparè.
Quæ ut aſpexi, me continuò contuli protinam in pedes.
Egone ut hæc concluſa geſtem clanculum, ut celem patrem,
Piſtoclere, tua flagitia, aut damna, aut diſpoliabula?
Quibus patrem, & me, teque, amicoſque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere, unà & perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum eſt factis quæ facis:
Quibus tuum patrem, meque unâ, amicos, affines tuos,

Tuâ infamiâ feciſti gerulifigulos flagitii.
Nunc priùs quàm malum iſtoc addis, certum eſt jàm, dicam patri.
De me hanc culpam demolibor jam , & ſeni faciam palam ,
Ut eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

ACTUS III.

SCENA II.

MNESILOCHUS.

Multis modis meditatus egomet mecum ſum , & ita eſſe arbitror :
Homini amico , qui eſt amicus ita uti nomen poſſidet ,
Niſi Deos , ei nihil præſtare. Id operâ expertus ſum eſſe ita.
Nam ut in Epheſum hinc abii , (hoc factum eſt ferme abhinc biennium)
Ex Epheſo huc ad Piſtoclerum meum ſodalem litteras
Miſi , amicam ut mihi inveniret Bacchidem. Illum intellego
Inveniſſe , ut ſervos meus mihi nuntiavit Chryſalus.
Condignè is quam technam de auro advorsùm meum fecit patrem ,
Ut mihi amanti copia eſſet ! ſed æquom id ei reddere.
Nam pol quidem , meo animo , ingrato homine nihil impenſiu'ſt ,

Malefactorem amitti ſatiùs, quàm relinqui beneficum.
Nimio præſtat impendioſum te, quàm ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipſi culpabunt mali.
Quâ me cauſsâ magis cum curâ eſſe eâ quàm obvigilatè eſt opus.
Nunc, Mneſiloche, ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur,
Siſne necne, ut eſſe oportet; malus, bonus, cujuſmodi,
Juſtus, injuſtus, malignus, largus, commodus, incommodus.
Caveſis te ſuperare ſervom ſiris faciundo bene.
Ut ut eris, moneo, haud celabis. Sed eccos video incedere,
Patrem ſodalis, & magiſtrum. Hinc auſcultabo quam rem agant.

ACTUS III.

SCENA III.

LYDUS. PHILOXENUS. MNESILOCHUS.

LYDUS.

NUNC experiar, ſitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere.

PHILOXENUS.

Quò ſequar? quò ducis nunc me?

LYDUS.

Ad illam, quæ tuum
Perdidit, peſſumdedit tibi filium uni unicum.

PHILOXENUS.

Eia, Lyde: leniter qui ſæviunt, ſapiunt magis.
Minùs mirandum eſt, illæc ætas ſi quid illorum facit,
Quàm ſi non faciat. Feci ego iſtæc itidem in adoleſcentiâ.

LYDUS.

Hei mihi! hei mihi! iſtæc illum perdidit aſſentatio.
Nam abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravos factus eſt fiduciam
Piſtoclerus.

MNESILOCHUS.

Dii immortales, meum ſodalem hic nominat.
Quid hoc negotii eſt, Piſtoclerum Lydus quod herum tam ciet?

PHILOXENUS.

Pauliſper, Lyde, eſt libido homini ſuo animo obſequi:
Jam aderit tempus, quom ſe ſe etiam ipſe oderit: morem geras:
Dum caveatur, præter æquom ne quid delinquat; ſine.

LYDUS.

Non ſino, neque equidem illum, me vivo, corrumpi ſinam.
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis cauſſam filio,
Eademne erat hæc diſciplina tibi, quom tu adoleſcens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuiſſe primis copiæ,
Digitum longè a pædagogo pedem ut efferres ædibus:
Ante ſolem exorientem niſi in palæſtram veneras,
Gymnaſii præfecto haud mediocres pœnas penderes.

Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arceſſebatur malum,
Et diſcipulus & magiſter perhibebantur improbi.
Ibi curſu, luctando, haſtâ, diſco, pugilatu, pilâ,
Saliendo ſe ſe exercebant magis, quàm ſcorto, aut ſaviis:
Ibi ſuam ætatem extendebant, non in latebroſis locis.
Inde de hippodromo & palæſtra ubi reveniſſes domum,
Cincticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres:
Quom librum legeres, ſi unam peccaviſſes ſyllabam,
Fieret corium tam maculoſum, quàm eſt nutricis pallium.

MNESILOCHUS.

Propter me hæc nunc meo ſodali dici diſcrucior miſer.
Innocens ſuſpicionem hanc ſuſtinet cauſsâ meâ.

PHILOXENUS.

Alii, Lyde, nunc ſunt mores.

LYDUS.

Id equidem ego certò ſcio.
Nam olim populi priùs honorem capiebat ſuffragio,
Quàm magiſtro deſinebat eſſe dicto obediens.
At nunc priùs quàm ſeptuennis eſt, ſi attingas eum manu,
Extemplo puer pædagogo tabulâ dirumpit caput.
Quom patrem adeas poſtulatum, puero ſic dicit pater:
Noſter eſto, dum te poteris defenſare injuriâ.
Provocatur pædagogus: eho ſenex minimi pretii,
Ne attigas puerum iſtac cauſsâ, quando fecit ſtrenuè.
It magiſter quaſi lucerna uncto expretus linteo.
Itur illinc jure dicto. Hoccine hic pacto poteſt

Inhibere imperium magiſter, ſi ipſus primus vapulet?

MNESILOCHUS.

Acris poſtulatio hæc eſt, quom hujus dicta intellego.
Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis contudit.

PHILOXENUS.

Sed quis hic eſt, quem adſtantem video ante oſtium?

LYDUS.

O Philoxene....

MNESILOCHUS.

Deos propitios me videre, quàm illum mavellem mihi.

PHILOXENUS.

Quis illic eſt?

LYDUS.

Mneſilochus, gnati tui ſodalis Piſtocleri:
Haud conſimili ingenio atque ille eſt, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit ſibi!

PHILOXENUS.

Salvos ſis, Mneſiloche: ſalvom te advenire gaudeo.

MNESILOCHUS.

Dii te ament Philoxene.

LYDUS.

Hic enim rite productu'eſt patri:
In mare it: rem familiarem curat: cuſtodit domum:
Obſequens obedienſque eſt mori atque imperiis patris.
Hic ſodalis Piſtoclero jam puer puero fuit.
Triduum non intereſt ætatis uter major ſiet:
Verùm ingenium plus triginta annis majus eſt, quàm alteri.

PHILOXENUS.

Cave malum, & compeſce in illum dicere injuſtè.

Lydus.

Tace :
Stultus es, qui illi malè ægrè patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promtare malim, quàm peculium.

Philoxenus.

Quîdum ?

Lydus.

Quia, malum ſi promtet, indies faciat minus.

Mnesilochus.

Quid ſodalem meum caſtigas, Lyde, diſcipulum tuum ?

Lydus.

Periit tibi ſodalis.

Mnesilochus.

Ne Dî ſirint.

Lydus.

Sic eſt ut loquor.
Quin ego, quom peribat, vidi : non ex audito arguo.

Mnesilochus.

Quid factum eſt ?

Lydus.

Meretricem indignè deperit.

Mnesilochus.

Non tu taces ?

Lydus.

At quæ acerrumè atque æſtuosè abſorbet, ubi quemque attigit.

Mnesilochus.

Ubi ea mulier habitat ?

Lydus.

Hîc.

MNESILOCHUS.
Unde eam eſſe aiunt ?

LYDUS.
Ex Samo.

MNESILOCHUS.
Quæ vocatur ?

LYDUS.
Bacchis.

MNESILOCHUS.
Erras, Lyde : ego omnem rem ſcio,
Quemadmodum eſt. Tu Piſtoclerum falsò atque inſontem arguis.
Nam ille amico & benevolenti ſuo ſodali ſedulò
Rem mandatam exſequitur. Ipſus nec amat : nec tu creduas.

LYDUS.
Itane oportet rem mandatam gerere amici ſedulò,
Ut ipſus in gremio oſculantem mulierem teneat ſedens ?
Nullon' pacto res mandata poteſt agi, niſi identidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nuſquam auferat ?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, diſpudet :
Quom manum ſub veſtimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præſente, neque pudere quicquam. Quid verbis opus eſt ?
Mihi diſcipulus, tibi ſodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'ſt verbis? ſi opperiri vellem pauliſper modò,
Ut opinor, illius inſpectandi mihi eſſet major copia :
Plus vidiſſem quàm deceret, quàm me atque illo æquom foret.

MNESILOCHUS.

Perdidiſti me ſodalis. Egone illam mulierem
Capitis non perdam ? perire me malis malim modis.
Satin' ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, neſcias ?

LYDUS.

Viden'? ut ægre patitur gnatum eſſe corruptum tuum,
Suum ſodalem ! ut ipſus ſe ſe cruciat ægritudine !

PHILOXENUS.

Mneſiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas.
Serva tibi ſodalem, & mihi filium.

MNESILOCHUS.

Factum volo.

PHILOXENUS.

In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, ſequere hàc me.

LYDUS.

Sequor.
Melius eſſet, me quoque unà ſi cum illo relinqueres.

PHILOXENUS.

Affatim eſt : Mneſiloche, cura & concaſtiga hominem probè,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis ſuis.

ACTUS III.
SCENA IV.

MNESILOCHUS.

Immitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne eſſe, an Bàcchidem, incertum admodum eſt.
Illum exoptavit potiùs? habeat. Optumè eſt:
Næ illa illud hercle cum malo fecit ſuo, meo.
Nam mihi divini nunquam quiſquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planéque amo.
Ego faxo: haud dicet nactam, quem derideat.
Nam jam domum ibo, atque aliquid ſurripiam patri.
Id iſti dabo, ego iſtanc multis ulciſcar modis:
Adeò ego illam cogam, uſque ut mendicet meus pater.
Sed ſatin' ego animum mente ſincerâ gero?
Qui ad hunc modum hæc hìc, quæ futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo ſciam.
Verùm quàm illa unquam de mea pecunia
Ramentâ fiat plumeâ propenſior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Nunquam edepol viva me irridebit. Nam mihi
Decretum eſt renumerare jam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi ſubblandibitur:
Tum, quom mea illud nihilò pluris referet,
Quàm ſi ad ſepulcrum mortuo dicat jocum.

Sed antequam illa unquam meis opulentiis
Ramentâ fiat gravior, aut propenſior,
Mori me malim excruciatum inopiâ.
Profecto ſtabile eſt me patri aurum reddere.
Eâdem exorabo, Chryſalo cauſsâ meâ
Pater ne noceat: neu quid ei ſuccenſeat
Meâ cauſsâ de auro, quod eum ludificatus eſt.
Nam illi æquom eſt me conſulere, qui cauſsâ meâ
Mendacium dixit. Vos me ſequimini.

ACTUS III.

SCENA V.

PISTOCLERUS.

Rebus àliis antevortar, Bacchis, quæ mandas mihi:
Mneſilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam ſimul.
Nam illud animus meus miratur, ſi a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. Ibo, & viſam huc ad eum, ſi fortè eſt domi.

ACTUS III.

SCENA VI.

MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

MNESILOCHUS.

Reddidi patri omne aurum. Nunc ego illam me velim
Convenire, poſtquam inanis ſum, contemtricem meam.
Sed veniam mihi quàm gravatè pater dedit de Chryſalo!
Verùm poſtremò impetravi, ut ne quid ei ſuccenſeat.

PISTOCLERUS.

Eſtne hic meus ſodalis?

MNESILOCHUS.

Eſtne hic hoſtis, quem aſpicio, meus?

PISTOCLERUS.

Certè is eſt.

MNESILOCHUS.

Is eſt. Adibo contra, & tollam gradum.

PISTOCLERUS.

Salvos ſis, Mneſiloche.

MNESILOCHUS.

Salve.

PISTOCLERUS.

Salvos quom peregre advenis,

Cena detur.

MNESILOCHUS.

Non placet mihi cena, quæ bilem movet.

PISTOCLERUS.

Num quæ advenienti ægritudo objecta eſt?

MNESILOCHUS.

Atque acerruma.

PISTOCLERUS.

Unde?

MNESILOCHUS.

Ab homine, quem mihi amicum eſſe arbitratus ſum antidhac.

PISTOCLERUS.

Multi more iſto atque exemplo vivunt, quos quom cenſeas
Eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimoniis,
Lingua factioſi, inertes operâ, ſubleſtâ fide.
Nullus eſt, quoi non invideant rem ſecundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipſi ignavi rectè cavent.

MNESILOCHUS.

Edepol næ tu illorum mores perquam meditatè tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt ſuo:
Nulli amici ſunt, inimicos ipſi in ſe ſe omnes habent.
Atque ii ſe quom fruſtrantur, fruſtrari alios ſtolidi exiſtumant.
Sicut eſt hic, quem eſſe amicum ratus ſum, atque ipſus ſum mihi.
Ille, quod in ſe fuit, accuratum habuit, quod poſſet mali
Facere, & in me inconciliare copias omnes meas.

PISTOCLERUS.

Improbum iſtunc eſſe oportet hominem.

MNESILOCHUS.

Ego ita eſſe arbitror.

PISTOCLERUS.

Obſecro hercle loquere, quis is eſt?

MNESILOCHUS.

Benevolens vivit tibi.
Nam ni ita eſſet, tecum orarem, ut ei, quod poſſes mali
Facere, faceres.

PISTOCLERUS.

Dic modò hominem, qui ſit: ſi non fecero
Ei malè aliquo pacto, me eſſe dicito ignaviſſumum.

MNESILOCHUS.

Nequam homo eſt, verùm hercle amicus eſt tibi.

PISTOCLERUS.

Tantò magis
Dic: quis eſt? nequam hominis parvi pendo gratiam.

MNESILOCHUS.

Video non poteſſe, quin tibi ejus nomen eloquar.
Piſtoclere, perdidiſti me ſodalem funditus.

PISTOCLERUS.

Quid iſtuc eſt?

MNESILOCHUS.

Quid eſt? miſine ego ad te ex Epheſo epiſtolam
Super amica, ut mihi invenires?

PISTOCLERUS.

Fateor factum & reperi.

MNESILOCHUS.

Quid, tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuſcum haberes rem, niſi cum illâ, quam ego mandaſſem tibi?

Occiperes tute amare & me ires conſultum malè ?

PISTOCLERUS.

Sanun' es ?

MNESILOCHUS.

Rem reperi omnem ex tuo magiſtro ; ne nega.
Perdidiſti me.

PISTOCLERUS.

Etiamne ultro tuis me prolectas probris ?

MNESILOCHUS.

Quid amas Bacchidem ?

PISTOCLERUS.

Duas ergo hìc intus eccas Bacchides.

MNESILOCHUS.

Quid duæ ?

PISTOCLERUS.

Atque ambas ſorores.

MNESILOCHUS.

Loqueris nunc nugas ſciens.

PISTOCLERUS.

Poſtremò , ſi pergis parum mihi fidem arbitrarier ,
Tollam ego ted in collum, atque intrò hinc auferam.

MNESILOCHUS.

Imò ibo : mane.

PISTOCLERUS.

Non maneo, neque tu me habebis falsò ſuſpectum.

MNESILOCHUS.

Sequor.

ACTUS IV.

SCENA I.

PARASITUS, PUER.

PARASITUS ego ſum hominis nequam atque improbi
Militis, qui amicam ſecum avexit ex Samo.
Nunc me ire juſſit ad eam, & percunctarier,
Utrum aurum reddat, anne eat ſecum ſimul.
Tu dudum, Puer, quom illa uſque iſti ſimul:
Quæ harum ſunt ædes, pulta: adi actutum ad fores,
Recede hinc dierecte. Ut pulſat propudium!
Comeſſe panem treis pedes latum potes,
Fores pultare neſcis! ecquis his in ædibus eſt?
Heus ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit oſtium?
Ecquis exit?

ACTUS IV.

SCENA II.

PISTOCLERUS. PARASITUS.

PISTOCLERUS.

QUID iſtuc ? quæ iſtæc eſt pulſatio ?
Quæ te mala crux agitat ? ad iſtunc qui modum
Alieno vires tuas extentes oſtio ?
Fores pene effregiſti. Quid nunc vis tibi ?

PARASITUS.

Adoleſcens, ſalve.

PISTOCLERUS.

Salve. Sed quem quæritas ?

PARASITUS.

Bacchidem.

PISTOCLERUS.

Utram ergo ?

PARASITUS.

Nihil ſcio, niſi Bacchidem.
Paucis : me miſit miles ad eam Cleomachus,
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat ſecum ſimul.

PISTOCLERUS.

Non it. Negato eſſe ituram. Abi, & renuntia.
Alium illa amat, non illum. Duc te ab ædibus.

PARASITUS.

Nimis iracundè.

PISTOCLERUS.

At ſcin' quàm iracundus ſiem ?

Næ tibi hercle haud longè eſt os ab infortunio,
Ita dentifrangibula hæc meis manibus geſtiunt.

PARASITUS.

Quom ego hujus verba interpretor, mihi cautio eſt,
Ne nucifrangibula excuſsit ex malis meis.
Tuo ego iſtæc igitur dicam illi periculo.

PISTOCLERUS.

Quid ais tu ?

PARASITUS.

Ego iſtuc illi dicam.

PISTOCLERUS.

Dic mihi,

Quis tu es ?

PARASITUS.

Illius ſum integumentum corporis.

PISTOCLERUS.

Nequam eſſe oportet, quoi tu integumentum improbus es.

PARASITUS.

Sufflatus ille huc veniet.

PISTOCLERUS.

Diruptum velim.

PARASITUS.

Num quid vis ?

PISTOCLERUS.

Abeas celeriter. Facto eſt opus.

PARASITUS.

Vale dentifrangibule.

Pistoclerus.

Et tu, integumentum, vaſe.
In eum nunc hæc revenit res locum, ut quid conſilii
Dem meo ſodali ſuper amica, neſciam,
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'ſt, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. Nam concrepuerunt fores:
Mneſilochus eccum mœſtus progreditur foras.

ACTUS IV.

SCENA III.

MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

Mnesilochus.

Petulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo & modeſtiâ ſum: ſine bono jure atque honore,
Incredibilis, impoſque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Malevolente ingenio natus: poſtremò id mihi eſt, quod nolo
Ego eſſe aliis. Credibile hoc eſt? nequior nemo eſt, neque indignior,
Quoi Dii benefaciant, neque quem quiſquam homo aut amet, aut adeat

Inimicos quàm amicos æquius eſt me habere : malos quàm bonos
Par magis me juvare. Omnibus probris, quæ improbis viris
Digna ſunt, dignior nullus eſt homo : qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit præ manu. Sumne ego homo miſer !
Perdidi me, atque operam Chryſali.

PISTOCLERUS.

Conſolandus hic mihi eſt. Ibo ad eum. Mneſiloche quid fit ?

MNESILOCHUS.

Perii !

PISTOCLERUS.

Dii melius faciant.

MNESILOCHUS.

Perii !

PISTOCLERUS.

Non taces inſipiens ?

MNESILOCHUS.

Taceam ?

PISTOCLERUS.

Sanus ſatis non es.

MNESILOCHUS.

Perii ! multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt. Criminin' me habuiſſe fidem ?
Immerito tibi iratus fui.

PISTOCLERUS.

Eia bonum habe animum.

MNESILOCHUS.

Unde habeam ? mortuus pluris pretii'ſt, quàm ego ſum.

Pistoclerus.

Militis
Paraſitus modò venerat aurum petere : hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hac repuli : rejeci hominem.

Mnesilochus.

Quid mihi id prodeſt ? quid faciam ? nihil habeo, miſer. Ille quidem
Hanc abducet, ſcio.

Pistoclerus.

Si mihi ſit, non pollicear.

Mnesilochus.

Scio, dares :
Novi : ſed niſi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas ſat tute tuarum rerum : egone ut opem mihi
Ferre putem poſſe inopem te ?

Pistoclerus.

Tace modò : Deus reſpiciet nos aliquis.

Mnesilochus.

Nugæ.

Pistoclerus.

Mane.

Mnesilochus.

Quid eſt ?

Pistoclerus.

Tuam copiam eccam, Chryſalum, video.

ACTUS IV.

SCENA IV.

CHRYSALUS. MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

CHRYSALUS.

Hunc hominem decet auro expendi : huic decet ſtatuam ſtatui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci : duplicibus ſpoliis ſum affectus.
Herum majorem meum ut ego hodie luſi lepidè ! ut ludificatus eſt !
Callidum ſenem callidis dolis compuli & perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero filio ſenis, quîcum ego bibo, quîcum edo & amo,
Regias copias aureaſque obtuli, ut domo ſumeret, neu foris quæreret.
Non mihi placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. Nequius nihil eſt, quàm egens conſilii ſervos, niſi habet
Multipotens pectus : ubicunque uſus ſiet, pectore expromat ſuo.

Nullus frugi eſſe poteſt homo niſi qui & bene & malè facere tenet.
Improbis quom improbus ſit, harpaget: furibus furctur quod queat:
Verſipellem frugi convenit eſſe hominem, pectus quoi ſapit.
Bonus ſit bonis, malus ſit malis. Utcunque res ſit, ita animum habeat.
Sed lubet ſcire, quantum aurum herus ſibi demſit: & quid ſuo reddidit patri.
Si frugi eſt, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, ſibi novem abſtulit. Sed quem quæro, optumè ecce obviam
Mihi eſt. Num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod ſic terram
Obtuere? quid vos mœſtos tam triſteſque eſſe conſpicor?
Non placet, nec eſt temerè etiam. Quin mihi reſpondetis?

MNESILOCHUS.

Chryſale, occidi.

CHRYSALUS.

Fortaſſis tu auri demſiſti parum.

MNESILOCHUS.

Quî, malum, parum? imò verò nimio minus multò parum.

CHRYSALUS.

Quid igitur, ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit
Meâ virtute parta, ut quantum velles, tantum ſumeres;
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?

An

An neſciebas, quàm ejuſmodi homini raró tempus ſe daret?

MNESILOCHUS.

Erras.

CHRYSALUS.

At quidem tute erraſti, cùm parum immerſti ampliter.

MNESILOCHUS.

Pol tu quàm nunc me accuſes magis, ſi magis rem noveris.
Occidi.

CHRYSALUS.

Animus jam iſtoc dicto plus præſagitur mali.

MNESILOCHUS.

Perii.

CHRYSALUS.

Quid ita?

MNESILOCHUS.

Quia patri omne cum ramento reddidi.

CHRYSALUS.

Reddidiſti?

MNESILOCHUS.

Reddidi.

CHRYSALUS.

Omne ne?

MNESILOCHUS.

Oppidò.

CHRYSALUS.

Occiſi ſumus.
Qui in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?

MNESILOCHUS.

Bacchidem atque hunc ſuſpicabar propter crimen, Chryſale,
Me malè conſuluiſſe: ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri.

CHRYSALUS.

Quid, ubi reddebas aurum, dixiſti patri?

MNESILOCHUS.

Id aurum accepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide.

CHRYSALUS.

Hem!
Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalum:
Nam ubi me adſpiciet,ad carnificem rapiet continuò ſenex.

MNESILOCHUS.

Ego patrem exoravi.

CHRYSALUS.

Nempe ergo hoc ut faceret, quod loquor?

MNESILOCHUS.

Imò tibi ne noceat, neu quid ob eam rem ſuccenſeat,
Atque ægre impetravi. Nunc hoc tibi curandum eſt, Chryſale.

CHRYSALUS.

Quid vis curem?

MNESILOCHUS.

Ut ad ſenem etiam alteram facias viam:
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Ut ſenem hodie doctum doctè fallas, aurumque auferas.

CHRYSALUS.

Vix videtur fieri poſſe.

MNESILOCHUS.

Perge, ac facilè hæc feceris.

CHRYSALUS.

Quàm, malum, facile? quem mendacii prehendit manifeſtum modò:
Quem ſi orem, ut mihi nihil credat, id non auſit credere.

MNESILOCHUS.

Imò ſi audias, quæ dicta dixit me advorsùm tibi.

CHRYSALUS.

Quid dixit?

MNESILOCHUS.

Si tu illum Solem ſibi Solem eſſe dixeris,
Se illum Lunam credere eſſe, & noctem qui nunc eſt dies.

CHRYSALUS.

Emungam hercle hominem probè hodie: ne id nequicquam dixerit.

MNESILOCHUS.

Nunc quid nos vis facere?

CHRYSALUS.

Enim nihil, niſi ut ametis, impero.
Ceterum, quantum lubet me poſcitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chryſalo eſſe nomen, niſi factis probo?
Sed nunc quantulum uſu'ſt auri tibi Mneſiloche: dic mihi.

MNESILOCHUS.

Militi nummis ducentis jam uſus eſt pro Bacchide.

CHRYSALUS.

Ego dabo.

MNESILOCHUS.

Tum nobis opus eſt ſumtu.

CHRYSALUS.

Ah ! placidè volo
Unumquidque agamus. Hoc ubi egero, tum iſtuc agam.
De ducentis nummis primùm intendebam baliſtam in ſenem ;
Eà baliſtà ſi pervortam turrim & propugnacula,
Rectà portâ invadam extemplo in oppidum antiquom & vetus :
Si id capſo, geritote amicis voſtris aurum corbibus,
Si quoi animus ſperat.

PISTOCLERUS.

Apud te eſt animus noſtèr, Chryſale.

CHRYSALUS.

Nunc tu abi intrò, Piſtoclere, ad Bacchidem, atque effer citò....

PISTOCLERUS.

Quid ?

CHRYSALUS.

Stilum, ceram, & tabellas, & linum.

PISTOCLERUS.

Jam, faxo, hîc erunt.

MNESILOCHUS.

Quid nunc es facturus ? id mihi dice : coctum eſt prandium.

CHRYSALUS.

Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.

MNESILOCHUS.

Sicut dicis.

CHRYSALUS.

Piſtoclero nulla amica eſt,

MNESILOCHUS.

Imò adeſt.

Alteram ille amat ſororem, ego alteram, ambas Bacchides.

CHRYSALUS.

Quid tu loqueris ?

MNESILOCHUS.

Hoc ut futuri ſumus.

CHRYSALUS.

Ubi eſt biclinium
Vobis ſtratum ?

MNESILOCHUS.

Quid id exquiris ?

CHRYSALUS.

Res ita eſt : dici volo.
Neſcis quid ego acturus ſim, neque facinus quantum exordiar.

MNESILOCHUS.

Cedo manum, ac ſubſequere propiùs me ad fores, intrò inſpice.

CHRYSALUS.

Evax nimis bellus, atque ut eſſe maxumè optabam, locus.

PISTOCLERUS.

Quæ imperaſti, imperatum bene bonis factum illico eſt.

CHRYSALUS.

Quid paraſti ?

PISTOCLERUS.

Quæ parari tu juſſiſti omnia.

CHRYSALUS.

Cape ſtilum properè, & tabellas tu has tibi.

MNESILOCHUS.

Quid poſtea ?

CHRYSALUS.

Quod jubebo, ſcribito iſtic. Nam propterea te volo
Scribere, ut pater cognoſcat literas, quando legat.
Scribe.

MNESILOCHUS.

Quid ſcribam ?

CHRYSALUS.

Salutem tuo patri verbis tuis.

PISTOCLERUS.

Quid ſi potiùs morbum & mortem ſcribat ? id erit rectius.

MNESILOCHUS.

Ne interturba. Jam imperatum in cera ineſt.

CHRYSALUS.

Dic quemadmodum ?

MNESILOCHUS.

Mneſilochus ſalutem dicit ſuo patri.

CHRYSALUS.

Adſcribe hoc citò :
Chryſalus mihi uſquequaque loquitur, nec rectè, pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudaverim.

PISTOCLERUS.

Mane, dum ſcribit.

CHRYSALUS.

Celerem oportet eſſe amatoris manum.

PISTOCLERUS.

Atque idem hercle eſt ad perdundum magis, quàm ad ſcribendum citus.

MNESILOCHUS.

Loquere : hoc ſcriptum eſt.

CHRYSALUS.

Nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs te auferat:
Et profectò ſe ablaturum dixit. Planè adſcribito.

MNESILOCHUS.

Dic modò.

CHRYSALUS.

Atque id pollicetur ſe daturum aurum mihi,
Quod dem ſcortis, quodque in luſtris comedim, &- & congræcem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quæſo cave.

MNESILOCHUS.

Loquere porrò.

CHRYSALUS.

Adſcribe dum.

MNESILOCHUS.

Etiam loquere, quid ſcribam, modò.

CHRYSALUS.

Sed, pater, quod promiſiſti mihi, te quæſo ut memineris,
Ne illum verberes, verùm apud te vinctum aſſervato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. Age obliga, obſigna citò.

MNESILOCHUS.

Obſecro, quid iſtis ad iſtunc uſu'ſt conſcriptis modum?
Ut tibi ne quid credat, atque ut vinctum te aſſervet domi?

CHRYSALUS.

Quia mihi ita lubet. Potin' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Meâ fiduciâ opus conduxi, & meo periculo rem gero.

MNESILOCHUS.

Æquom dicis.

CHRYSALUS.

Cedo tabellas.

MNESILOCHUS.

Accipe.

CHRYSALUS.

Animum advortite.

Mneſiloche & tu Piſtoclere, jam facite in biclinio
Cum amica ſua uterque accubitum eatis. Ita negotium eſt.
Atque ibidem, ubi nunc ſunt lecti ſtrati, potetis citò.

PISTOCLERUS.

Nunquid aliud?

CHRYSALUS.

Hoc, atque etiam ubi erit accubitum ſemel,
Ne quoquam exſurgatis, donec a me erit ſignum datum.

PISTOCLERUS.

O Imperatorem probum!

CHRYSALUS.

Jam bis bibiſſe oportuit.

MNESILOCHUS.

Fugiamus.

CHRYSALUS.

* Vos voſtrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTUS IV.

SCENA V.

CHRYSALUS.

INSANUM magnum molior negotium,
Metuoque ut hodie poſſiem emolirier.
Sed nunc truculento mihi atque ſævo uſus ſene eſt.
Nam non conducit huic ſycophantiæ
Senem tranquillum eſſe, ubi me adſpexerit.
Vorſabo ego illum hodie, ſi vivo, probè.
Tam frictum ego illum reddam, quàm frictum eſt cicer.
Adambulabo ad oſtium, ut quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTUS IV.

SCENA VI.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

NICOBULUS.

NIMIO illæc res eſt magnæ dividiæ mihi,
Subterfugiſſe ſic mihi hodie Chryſalum.

CHRYSALUS.

Salvos ſum , iratus eſt ſenex. Nunc eſt mihi
Adeundi ad hominem tempus.

NICOBULUS.

Quis loquitur prope ?
Atque hic quidem , opinor , Chryſalu'ſt.

CHRYSALUS.

Acceſſero.

NICOBULUS.

Bone ſerve ſalve. Quid fit ? quàm mox navigo
In Epheſum , ut aurum repetam ab Theotimo domum ?
Taces ? per omnes deos adjuro , ut ni meum
Gnatum tam amem , atque ei facta cupiam quæ is velit ,
Ut tua jam virgis latera lacerentur probè ,
Ferratuſque in piſtrino ætatem conteras.
Omnia reſcivi ſcelera ex Mneſilocho tua.

CHRYSALUS.

Men' criminatus eſt ? optumè eſt : ego ſum malus :
Ego ſum ſacer , ſceleſtus : ſpecta rem modò.
Ego verbum faciam.

NICOBULUS.

Etiam carnufex
Minitare ?

CHRYSALUS.

Noſces tu illum actutum qualis ſit.
Nunc haſce tabellas ferre me juſſit tibi.
Orabat , ut , quod iſtic eſſet ſcriptum , id fieret.

NICOBULUS.

Cedo.

CHRYSALUS.

Noſce ſignum.

NICOBULUS.

Novi. Ubi ipſe eſt ?

CHRYSALUS.

Neſcio.
Nihil jam me oportet ſcire : oblitus ſum omnia.
Scio me eſſe ſervom : neſcio etiam id quod ſcio.
Nunc ab tranſenna hîc turdus lumbricum petit :
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.

NICOBULUS.

Mane dum parumper : jam ad te exeo, Chryſale.

CHRYSALUS.

Ut verba mihi dat ! ut neſcio quam rem gerat !
Servos arceſſit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur, pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiſcam : nam audio aperiri fores.

ACTUS IV.

SCENA VII.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

NICOBULUS.

CONSTRINGE tu illi, Artamo, aſtutum manus.

CHRYSALUS.

Quid feci ?

NICOBULUS.

Impinge pugnum, ſi mutiverit.

Quid hæ loquuntur literæ ?

CHRYSALUS.

Quid me rogas ?

Ut ab illo accepi, ad te obſignatas attuli.

NICOBULUS.

Eho tu ! loquitatuſne es gnato meo malè
Per ſermonem, quia mihi id aurum reddidit ?
Et te dixiſti id aurum ablaturum tamen
Per ſycophantias ?

CHRYSALUS.

Egone iſtuc dixi ?

NICOBULUS.

Ita.

CHRYSALUS.

Quis homo eſt, qui dicat me dixiſſe iſtuc ?

NICOBULUS.

Tace.

Nullus homo dicit : hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attuliſti : hem hæ te vinciri jubent.

CHRYSALUS.

Aha !

Bellerophontem jam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas dètuli, ut vincirer ? ſine.

NICOBULUS.

Propterea hoc facio, ut ſuadeas gnato meo
Ut pergræcetur tecum, tervenefice.

CHRYSALUS.

O ſtulte, ſtulte, neſcis nunc vænire te :
Atque in eo ipſo adſtas lapide, ubi præco prædicat.

NICOBULUS.

Reſponde : quis me vendit ?

CHRYSALUS.

Quem Dî diligunt,

Digitized by Google

Adoleſcens moritur, dum valet, ſentit, ſapit.
Hunc ſi ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum eſſe oportuit:
Terræ odium ambulat. Jam nihil ſapit,
Nec ſentit. Tanti eſt, quanti eſt fungus putidus.

NICOBULUS.

Tun' terræ me odium eſſe autumas? abducite hunc
Intrò, atque adſtringite ad columnam fortiter.
Nunquam auferes hinc aurum.

CHRYSALUS.

Atqui jam dabis.

NICOBULUS.

Dabo?

CHRYSALUS.

Atque orabis me quidem ultro, ut auferam.
Cùm illum reſciſces criminatorem meum,
Quanto in periculo, & quantâ in pernicie ſiet,
Tum libertatem Chryſalo largibere:
Ego adeò nunquam accipiam.

NICOBULUS.

Dic, ſcelerum caput,
Dic: quo in periculo eſt meus Mneſilochus filius?

CHRYSALUS.

Sequere hàc me, faxo jam ſcies.

NICOBULUS.

Quò gentium?

CHRYSALUS.

Tres unos paſſus.

NICOBULUS.

Vel decem.

CHRYSALUS.

Agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi placidè: ne crepa:

Sat eſt. Accede huc tu. Viden' convivium ?

NICOBULUS.

Video exadvorſum Piſtoclerum & Bacchidem.

CHRYSALUS.

Qui ſunt in lecto illo altero ?

NICOBULUS.

Interii miſer !

CHRYSALUS.

Noviſtine hominem ?

NICOBULUS.

Novi.

CHRYSALUS.

Dic ſodes mihi :

Bellân' videtur ſpecie mulier ?

NICOBULUS.

Admodum.

CHRYSALUS.

Quid illam, meretricemne eſſe cenſes ?

NICOBULUS.

Quippini ?

CHRYSALUS.

Fruſtra es.

NICOBULUS.

Quis igitur, obſecro, eſt ?

CHRYSALUS.

Inveneris.

Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

ACTUS IV.

SCENA VIII.

CLEOMACHUS. NICOBULUS. CHRYSALUS.

CLEOMACHUS.

MEAMNE hic Mneſilochus, Nicobuli filius,
Per vim ut retineat mulierem? quæ hæc factio eſt?

NICOBULUS.

Quis ille eſt?

CHRYSALUS.

Per tempus hic venit miles mihi.

CLEOMACHUS.

Non me arbitratur militem, ſed mulierem,
Qui me meoſque non queam defendere.
Nam neque Bellona mihi unquam, neque Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, ſi convenero,
Níve exheredem fecero vitæ ſuæ.

NICOBULUS.

Chryſale, quis ille eſt, qui minitatur filio?

CHRYSALUS.

Vir hic eſt illius mulieris, quâcum accubat.

NICOBULUS.

Quid, vir?

Chrysalus.

Vir, inquam.

Nicobulus.

Nupta eſt illan' obſecro ?

Chrysalus.

Scies haud multò poſt.

Nicobulus.

Oppidò interii miſer !

Chrysalus.

Quid ? nunc ſceleſtus tibi videtur Chryſalus ?
Age nunc, vincitò me, auſcultato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te qualis ſit ?

Nicobulus.

Quid nunc ego faciam ?

Chrysalus.

Jube ſis me exſolvi citò :
Nam niſi ego exſolvor, jam manifeſtò hominem opprimet.

Cleomachus.

Nihil eſt lucri, quod me hodie facere mavelim,
Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necem.

Chrysalus.

Audin' quæ loquitur ? quin tu me exſolvi jubes ?

Nicobulus.

Exſolvite iſtum. Perii, pertimui miſer !

Cleomachus.

Tum illam, quæ corpus publicat volgo ſuum,
Faxo, ſe haud dicat nactam, quem derideat.

Chrysalus.

Paciſci cum illo paullula pecunia
Potes.

Nicobulus.

NICOBULUS.

Paciſcere ergo obſecro, quid tibi lubet.
Dum ne manifeſtò hominem opprimat, neve enicet.

CLEOMACHUS.

Nunc niſi ducenti Philippi redduntur mihi,
Jam illorum ego animam amborum exſorbebo oppidò.

NICOBULUS.

Hem illoc paciſcere, ſi potes. Perge, obſecro:
Paciſcere quidvis?

CHRYSALUS.

Ibo & faciam ſedulò.
Quid clamas?

CLEOMACHUS.

Ubi herus tuus eſt?

CHRYSALUS.

Nuſquam: neſcio.
Vis tibi ducentos nummos jam promittier,
Ut ne clamorem hìc facias, neu convicium?

CLEOMACHUS.

Nihil eſt, quod malim.

CHRYSALUS.

Atque ut tibi mala multa ingeram?

CLEOMACHUS.

Tuo arbitratu.

CHRYSALUS.

Ut ſubblanditur carnufex.
Pater hic Mneſilochi eſt: ſequere. Is promittet tibi.
Tu aurum rogato: ceterum verbûm ſat eſt.

NICOBULUS.

Quid fit?

CHRYSALUS.

Ducentis Philippis rem pepigi.

NICOBULUS.

Vah, ſalus
Mea, ſervaviſti me, quàm mox dico, dabo.

CHRYSALUS.

Roga hunc tu, tu promitte huic.

NICOBULUS.

Promitto: roga.

CLEOMACHUS.

Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabin'? dabuntur, inque: reſponde.

NICOBULUS.

Dabo.

CHRYSALUS.

Quid nunc, impure? nunquid debetur tibi?
Quid illi moleſtu's? quid illum morte territas?
Et ego te & ille maſtamus infortunio.
Si tibi eſt machæra, & nobis veruina eſt domi:
Quâ quidem te faciam, ſi tu me irritaveris,
Confoſſiorem ſoricina nenia.
Jamdudum hercle equidem ſentio, ſuſpicio
Quæ te ſolicitet, eum eſſe cum illa muliere.

CLEOMACHUS.

Imò eſt quoque.

CHRYSALUS.

Ita me Juppiter, Juno, Ceres,
Minerva, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Caſtor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Submanus, Sol, Saturnus, Diique omnes ament:
Ut ille cum illa neque cubat, neque ambulat,
Neque oſculatur, neque illud quod dici ſolet.

NICOBULUS.

Ut jurat! ſervat me ille ſuis perjuriis.

CLEOMACHUS.

Ubi nunc Mneſilochus ergo eſt ?

CHRYSALUS.

Rus miſit pater.
Illa autem in arcem abivit ædem viſere
Minervæ. Nunc aperta eſt. I, viſe : eſtne ibi ?

CLEOMACHUS.

Abi ad forum igitur.

CHRYSALUS.

Vel hercle in malam crucem.

CLEOMACHUS.

Hodie exigam aurum hoc ?

CHRYSALUS.

Exige, ac ſuſpende te.
Ne ſupplicare cenſeas, nihili homo.
Ille eſt amotus. Sine me, per te, here, obſecro
Deos immortales, ire huc intrò ad filium.

NICOBULUS.

Quid eò introibis ?

CHRYSALUS.

Ut eum dictis plurimis
Caſtigem, cum hæc ſic facta ad hunc faciat modum.

NICOBULUS.

Imò oro ut facias, Chryſale, & ted obſecro,
Cave parſis in eum dicere.

CHRYSALUS.

Etiam me mones ?
Satin' eſt, ſi plura ex me audiet hodie mala,
Quàm audivit unquam Clinia ex Demetrio ?

NICOBULUS.

Lippi illic oculi ſervos eſt ſimillimus :
Si non eſt, nolis eſſe, neque deſideres :
Si eſt, abſtinere, quin attingas, non queas.

Nam nî illic hodie forte fortuna hîc foret,
Miles Mneſilochum cum uxore opprimeret ſua,
Atque obtruncaret mœchum manifeſtarium.
Nunc quaſi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promiſi militi : quos non dabo
Temerè etiam, priùs quàm filium convenero.
Nunquam edepol quicquam temerè credam Chryſalo.
Verùm libet etiam mihi has perlegere denuo :
Æquom eſt tabellis conſignatis credere.

ACTUS IV.

SCENA IX.

CHRYSALUS. NICOBULUS.

CHRYSALUS.

Atridæ, duo fratres, cluent feciſſe facinus maxumum :
Cum Priami patriam Pergamum, divina mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,
Millenûm numero navium, decumo anno poſt ſubegerunt.
Non Pelides termento fuit, præut ego herum expugnabo meum,
Sine claſſe, ſineque exercitu, & tanto numero militum,

Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab ſuo patre.
Nunc priùs quàm huc ſenex venit, libet lamentari, dum exeat :
O Troja ! o Patria ! o Pergamum ! o Priame ! periiſti ſenex,
Qui miſerè malè mulcabere quadringentis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas quas fero,
Non ſunt tabellæ, ſed equus, quem miſêre Achivi ligneum.
Epius eſt Piſtoclerus : ab eo hæc ſumta. Mneſilochus Sinon eſt
Relictus. Ellum : non in buſto Achilli, ſed in lecto accubat :
Bacchidem habet ſecum. Ille olim habuit ignem, qui ſignum daret :
Hæc ipſum exurit. Ego ſum Ulyſſes, cujus conſilio hæc geruntur.
Tum quæ hic ſunt ſcriptæ literæ, hoc in equo inſunt milites
Armati atque animati probè. Ita res ſucceſſit, meliuſque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verùm in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro ſenis.
Noſtro ſeni huic ſtolido, ei profectò nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'ſt : ego Agamemnon, idem Ulyſſes Laërtius,
Mneſilochus eſt Alexander, qui erit exitium rei patriæ ſuæ :

Is Helenam abduxit, cujâ cauſsâ nunc facio obſidium Ilio.
Nam illic eidem audivi Ulyſſem, ut ego ſum, fuiſſe & audacem & malum.
Dolis ego deprenſus ſum: ille mendicans pene inventus interiit,
Dum ſibi exquirit fata Iliorum. Aſſimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus ſum, ſed dolis exemi: item ſe ille ſervavit dolis.
Ilio tria fuiſſe audivi fata, quæ illi forent exitio:
Signum ex arce ſi periſſet: alterum etiam eſt Troili mòrs:
Tertium cum portæ Scææ limen ſuperum ſcinderetur.
Paria item tria eis tribus ſunt fata noſtro huic Ilio;
Nam dudum primò, ut dixeram noſtro ſeni mendacium
Et de hoſpite, & de auro, & de lembo; ibi ſignum ex arce jam abſtuli.
Jam duo reſtabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum.
Poſt ubi tabellas ad ſenem detuli, ibi occídi Troilum.
Quom cenſuit Mneſilochum cum uxore eſſe dudum militis,
Ibi vix me exſolvi. Atque id periculum aſſimulo, Ulyſſem ut prædicant
Cognitum ab Helena, eſſe proditum Hecubæ. Sed ut olim ille ſe
Blanditiis exemit & perſuaſit, ſe ut amitteret:
Item ego dolis me illo expuli periculo, & decepi ſenem.
Poſtea cum magnifico milite, urbes verbis qui inermus capit,

Conflixi, atque hominem repuli : dein' pugnam conſerui ſeni :
Ego eum adeò uno mendacio devici, uno ictu extempulo
Cepi ſpolia. Is nunc ducentos nummos Philippos militi,
Quos dare ſe promiſit, dabit.
Nunc alteris etiam ducentis uſus eſt, qui diſpenſentur
Ilio capto : ut ſit mulſum, quî triumphent milites.
Sed Priamus hic multò illi præſtat. Non quinquaginta modò,
Quadringentos filios habet; atque equidem omnes lectos ſine probro :
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus ſolis ictibus.
Nunc Priamo noſtro ſi eſt quis emtor, coëmtionalem ſenem
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo ubi oppidum expugnavero.
Sed Priamum adſtantem eccum ante portam video. Adibo, atque alloquar.

NICOBULUS.

Cujanam vox prope me ſonat?

CHRYSALUS.

O Nicobule.

NICOBULUS.

Quid ſit? quid?
Quod te miſi, ecquid egiſti?

CHRYSALUS.

Rogas? congredere.

NICOBULUS.

Congredior.

CHRYSALUS.

Optumus ſum orator. Ad lacrumas coëgi hominem caſtigando,
Maleque dictis, quæ quidem quivi comminiſci.

NICOBULUS.

Quid ait?

CHRYSALUS.

Verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auſcultabat, quæ ego loquebar:
Tacitus conſcripſit tabellas: obſignatas mihi has dedit,
Tibi me juſſit dare. Sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Noſce ſignum. Eſtne ejus?

NICOBULUS.

Novi. Libet perlegere has.

CHRYSALUS.

Perlege.
Nunc ſuperum limen ſcinditur, nunc adeſt exitium Ilio.
Turbat equus lepidè ligneus.

NICOBULUS.

Chryſale ades, dum ego has perlego.

CHRYSALUS.

Quid me tibi adeſſe opus eſt?

NICOBULUS.

Volo, ut quod jubebo facias,
Ut ſcias quæ hic ſcripta ſient.

CHRYSALUS.

Nihil moror, neque ſcire volo.

NICOBULUS.

Tamen ades.

CHRYSALUS.

CHRYSALUS.

Quid opus eſt ?

NICOBULUS.

Taceas : quod jubeo, id facias.

CHRYSALUS.

Adero.

NICOBULUS.

Euge literas minutas.

CHRYSALUS.

Qui quidem videat parum :
Verùm, qui ſatis videat, grandes ſatis ſunt.

NICOBULUS.

Animum advortito igitur.

CHRYSALUS.

Nolo, inquam.

NICOBULUS.

At volo, inquam.

CHRYSALUS.

Quid opus eſt ?

NICOBULUS.

At enim id quod te jubeo, facias.

CHRYSALUS.

Juſtum eſt, tuus tibi ſervos tuo arbitratu ſerviat.

NICOBULUS.

Hoc ageſis jam nunc.

CHRYSALUS.

Ubi lubet, recita : aurium operam tibi dico.

NICOBULUS.

Ceræ quidem haud parſit, neque ſtilo; ſed quicquid
eſt, perlegere certum eſt.
» Pater ducentos Philippos quæſo Chryſalo
» Da, ſi eſſe ſalvom vis me, aut vitalem tibi.

CHRYSALUS.

Malum quidem hercle magnum , tibi dico.

NICOBULUS.

Quid eſt ?

CHRYSALUS.

Non priùs ſalutem ſcripſit ?

NICOBULUS.

Nuſquam ſentio.

CHRYSALUS.

Non dabis , ſi ſapies ; verùm ſi das maxumè ,
Næ ille alium gerulum quærat , ſi ſapiet , ſibi :
Nam ego non laturus ſum , ſi jubeas maxumè.
Sat ſic ſuſpectus ſum , quom careo noxiâ.

NICOBULUS.

Auſculta porrò, dum hoc quod ſcriptum eſt, perlego.

CHRYSALUS.

Inde a principio jam impudens epiſtola eſt.

NICOBULUS.

„ Pudet prodire me ad te in conſpectum , pater.
„ Tantum flagitium te ſcire audivi meum ,
„ Quod cum peregrini cubui uxore militis.

NICOBULUS.

Pol haud derides : nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.

CHRYSALUS.

Nihil eſt illorum , quin ego illi dixerim.

NICOBULUS.

Stultè feciſſe fateor. Sed quæſo , pater ,
Ne me in ſtultitiâ ſi deliqui , deſeras.
Ego animo cupido , atque oculis indomitis fui :
Perſuaſum eſt facere , cujus nunc me facti pudet.
Priùs te caviſſe ergo quàm pudere , æquom fuit.

Chrysalus.

Eadem iſtæc verba dudum illi dixi omnia.

Nicobulus.

» Quæſo, ut ſat habeas id, pater, quod Chryſalus
» Me objurgavit plurimis verbis malis,
» Et me meliorem fecit præceptis ſuis,
» Ut te ei habere gratiam æquom ſit bonam.

Chrysalus.

Eſtne iſtuc iſtîc ſcriptum?

Nicobulus.

Hem ſpecta, tum ſcies.

Chrysalus.

Ut qui deliquit, ſupplex eſt ultro omnibus!

Nicobulus.

» Nunc ſi me fas eſt obſecrare abs te, pater,
» Da mihi ducentos nummos Philippos: te obſecro.

Chrysalus.

Ne unum quidem hercle, ſi ſapis.

Nicobulus.

Sine perlegam:
» Ego jusjurandum verbis conceptis dedi,
» Daturum id me hodie mulieri ante veſperum,
» Priùs quàm a me abiret. Nunc, pater, ne pejerem,
» Cura, atque abduce me hinc ab hâc quantum poteſt,
» Quam propter tantum damni feci & flagitii.
» Cave tibi ducenti nummi dividiæ fuant.
» Sexcenta tanta reddam, ſi vivo, tibi.
» Vale, atque hæc cura. Quid nunc cenſes, Chryſale?

Chrysalus.

Nihil ego tibi hodie conſilii quicquam dabo:
Neque ego haud committam, ut ſi quid peccatum fiet,
Feciſſe dicas de meâ ſententiâ.
Verùm ut ego opinor, ſi ego in iſtoc ſiem loco,

Dem potiùs aurum, quàm illum corrumpi ſinam.
Duæ conditiones ſunt : utram tu accipias, vide :
Vel ut aurum perdas, vel ut amator pejeret.
Ego neque te jubeo, neque veto, neque ſuadeo.

NICOBULUS.

Miſeret me illius.

CHRYSALUS.

Tuus eſt, non mirum facis.
Si plus perdundum ſit, periſſe ſuavius eſt,
Quàm illud flagitium volgo diſpaleſcere.

NICOBULUS.

Næ ille edepol Epheſi multò mavellem foret,
Dum ſalvos eſſet, quàm reveniſſet domum.
Quin ergo iſtic, quod perdundum eſt, propero perdere ?
Binos ducentos Philippos jam intus efferam :
Et militi quos dudum promiſi miſer,
Et iſtos. Mane iſtic : jam exeo ad te, Chryſale.

CHRYSALUS.

Fit vaſta Troja, ſcindunt proceres Pergamum.
Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo.
Edepol qui me eſſe dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud auſim dare,
Tantas turbellas facio : ſed crepuit foris :
Effertur præda ex Troja. Taceam nunc jam.

NICOBULUS.

Cape hoc tibi aurum, Chryſale. I, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut ſolvam militem.

CHRYSALUS.

Non equidem accipiam. Proin tu quæras qui ferat.
Nolo ego mihi credi.

NICOBULUS.

Cape verò : odioſè facis.

CHRYSALUS.

Non equidem capiam.

NICOBULUS.

At quæſo.

CHRYSALUS.

Dico, ut res ſe habet.

NICOBULUS.

Morare.

CHRYSALUS.

Nolo inquam aurum concredi mihi,
Vel da aliquem, qui me ſervet.

NICOBULUS.

Ohe, odioſè facis.

CHRYSALUS.

Cedo, ſi neceſſe eſt.

NICOBULUS.

Cura hoc. Jam ego huc reveneto.

CHRYSALUS.

Curatum eſt : eſſe te ſenem miſerrumum.
Hoc eſt incœpta efficere pulchre, veluti mihi
Evenit, ut ovans prædâ onuſtus incederem.
Salute noſtrâ, atque urbe captâ per dolum,
Domum reduco integrum omnem exercitum.
Sed, ſpectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho : pervolgatum eſt, nihil moror.
Veruntamen accipientur mulſo milites.
Nunc hanc prædam omnem jam ad quæſtorem deferam.

ACTUS IV.

SCENA X.

PHILOXENUS.

Quam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam ſe ad vitam, & quos ad mores præcipitem inſcitus capeſſat,
Magis curæ eſt, magiſque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. Ego fui illa ætate, & feci illa omnia, ſed more modeſto.
Neque placitant mores, quibus video volgò gnatis eſſe parentes.
Duxi, habui ſcortum: potavi, edi, donavi. Et enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato inſtitui. Ut animo obſequium
Sumere poſſit, æquom eſſe puto: ſed nimis nolo deſidiæ
Ei dare ludum. Nunc Mneſilochum, quod mandavi, viſo:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem operâ ſuâ compulerit:
Sicut eum, ſi convenit, ſcio feciſſe: eo eſt ingenio natus.

ACTUS V.

SCENA I.

NICOBULUS. PHILOXENUS.

NICOBULUS.

QUICUNQUE ubique ſunt, qui fuêre, quique futuri ſunt poſthac
Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longè antedeo ſtultitiâ & moribus indoctis.
Perii! pudet: hoccine me ætatis ludum bis factum eſſe indignè?
Magis quàm id reputo, tam magis uror, quæ meus filius turbavit.
Perditus ſum, atque etiam eradicatus ſum: omnibus exemplis crucior.
Omnia me mala conſectantur: omnîbus exitiis interii.
Chryſalus me hodie laceravit: Chryſalus me miſerum ſpoliavit:
Is me ſcelus uſque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum eſt.
Ita miles memorat meretricem eſſe, quam ille uxorem eſſe aiebat.
Omniaque, ut quicquid actum eſt, memoravit. Eam ſibi hunc annum conductam:

Reliquom id auri factum, quod ego ei ſtultiſſumus homo promiſiſſem.
Hoc, hoc eſt quod peraceſcit : hoc eſt demum quod percrucior,
Me hoc ætatis ludificari ! imò edepol ſic ludos factum
Cano capite, atque alba barba ! ſic miſerum me auro eſſe emunctum !
Perii ! hoc ſervom meum non nauci facere eſſe auſum ! atque ego, ſi alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minuſque id mihi damno ducam.

PHILOXENUS.

Certè hic prope me mihi neſcio quis loqui viſus eſt : ſed quem video ?
Hic quidem pater Mneſilochi.

NICOBULUS.

Euge, ſocium ærumnæ & mei mali video.
Philoxene ſalve.

PHILOXENUS.

Et tu. Unde agis ?

NICOBULUS.

Unde homo miſer atque infortunatus.

PHILOXENUS.

At pol ego ibi ſum, eſſe ubi miſerum hominem decet atque infortunatum.

NICOBULUS.

Igitur pari fortuna, ætate ut ſumus, utimur.

PHILOXENUS.

Sic eſt : ſed, tu,
Quid tibi eſt ?

NICOBULUS.

Pol mihi par idem eſt quod tibi.

PHILOXENUS.

Nunquid nam ad filium
Hæc ægritudo attinet ?

NICOBULUS.

Admodum.

PHILOXENUS.

Idem mihi morbus in pectore eſt.

NICOBULUS.

At mihi Chryſalus optumus homo
Perdidit filium, me atque rem omnem
Meam.

PHILOXENUS.

Quid tibi ex filio nam, obſecro, ægre eſt ?

NICOBULUS.

Scies id : periit
Cum tuo : atque ambo æque amicas habent.

PHILOXENUS.

Quî ſcis ?

NICOBULUS.

Vidi.

PHILOXENUS.

Hei mihi ! diſperii.

NICOBULUS.

Quid dubitamus pultare, atque huc evocare ambas foras ?

PHILOXENUS.

Haud moror.

NICOBULUS.

Heus Bacchis, jube ſis actutum aperiri fores,
Niſi mavoltis fores & poſtes comminui ſecuribus.

ACTUS V.

SCENA II.

BACCHIDES *duæ Sorores.* NICOBULUS.

PHILOXENUS.

BACCHIS.

Quis ſonitu ac tumultu tanto, nomine nominat
Me, atque pultat ædeis?

NICOBULUS.

Ego atque hic.

BACCHIS.

Quid hoc eſt
Negotii? nam, amabo, quis has huc oves adegit?

NICOBULUS.

Oves nos vocant peſſumæ.

BACCHIS *altera.*

Paſtor harum
Dormit, quom hæ eunt ſic a pecu palitantes.

BACCHIS.

At pol nitent, haud ſordidæ videntur ambæ.

BACCHIS *altera.*

Attonſæ hæ quidem ambæ uſque ſunt.

PHILOXENUS.

Ut videntur

Deridere nos !

NICOBULUS.

Sine , ſuo uſque arbitratu.

BACCHIS.

Rerin' ter in anno tu has tonſitari ?

BACCHIS *altera.*

Pol hodie

Altera jam bis detonſa certò eſt.

BACCHIS.

Vetulæ

Sunt thymiamæ.

BACCHIS *altera.*

At bonas fuiſſe credo.

BACCHIS.

Viden' limulis , obſecro , ut intuentur ?

BACCHIS *altera.*

Ecaſtor ſine omni arbitror malitia eſſe.

PHILOXENUS.

Meritò hoc nobis fit , qui quidem huc venerimus.

BACCHIS.

Cogantur quidem intrò.

BACCHIS *altera.*

Haud ſcio quid eo opus ſit ,
Quæ nec lactem , nec lanam ullam habent. Sic ſine adſtent.
Exoluêre , quanti fuêre. Omnis fructus
Jam illis decidit. Non vides , ut palantes
Solæ liberè graſſentur ? quin ætate credo eſſe mutas.

BACCHIS.

Ne balant quidem , quom a pecu cetero abſunt.

BACCHIS *altera.*

Stultæ atque haud malæ videntur.

BACCHIS.

Revortamur intrò, ſoror.

NICOBULUS.

Illicò ambæ manete : hæ oves volunt vos.

BACCHIS *altera.*

Prodigium hoc quidem eſt : humana nos voce appellant oves.

PHILOXENUS.

Hæ oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.

BACCHIS.

Si quam debes, te condono : tibi habe, nunquam abs te petam.

Sed quid eſt, quapropter nobis vos malum minitamini?

PHILOXENUS.

Quia noſtros agnos concluſos iſtic eſſe aiunt duos.

NICOBULUS.

Et, præter eos agnos, meus eſt iſtic clam mordax canis :

Qui niſi nobis producuntur jam, atque emittuntur foras,

Arietes truces nos erimus, jam in vos incurſabimus.

BACCHIS.

Soror, eſt quod te volo ſecretò.

BACCHIS *altera.*

Eho, amabo.

NICOBULUS.

Quò illæ abeunt ?

BACCHIS.

Senem illum

Tibi dedo ulteriorem, lepidè ut lenitum reddas : ego ad hunc

Iratum aggrediar. Poſſumus nos hos intrò illicere huc.

Bacchis *altera.*

Meum
Penſum ego lepidè accurabo, quanquam odioſum
eſt mortem amplexari.

Bacchis.

Facito ut facias.

Bacchis *altera.*

Taceas. Tu tuum facito, ego quod dixi haud
mutabo.

Nicobulus.

Quid illæc illìc in conſilio duæ ſecreto conſultant?

Philoxenus.

Quid ais tu homo?

Nicobulus.

Quid me vis?

Philoxenus.

Pudet dicere me tibi quiddam.

Nicobulus.

Quid eſt, quod pudeat?

Philoxenus.

St! amico homini tibi, quid volo, credere certum eſt.
Nihili ſum.

Nicobulus.

Iſtuc jampridem ſcio. Sed, quid nihili ſis,
memora.

Philoxenus.

Tactus ſum vehementer viſco: cor ſtimulo foditur.

Nicobulus.

Pol tibi
Multò æquius eſt coxendicem.
Sed quid iſtuc eſt? etſi jam ego ipſe, quid ſit, prope
ſcire puto me,

Verùm audire etiam ex te ſtudeo.

PHILOXENUS.

Viden' hanc ?

NICOBULUS.

Video.

PHILOXENUS.

Haud mala eſt mulier.

NICOBULUS.

Pol verò iſta mala, & tu nihili.

PHILOXENUS.

Quid multa ? ego amo.

NICOBULUS.

An amas ?

PHILOXENUS.

Necas.

NICOBULUS.

Tun' homo putide, amator iſtac fieri ætate audes ?

PHILOXENUS.

Quî non ?

NICOBULUS.

Quia flagitium eſt.

PHILOXENUS.

Quid opus verbis eſt ? meo filio non ſum iratus.
Neque te tuo eſt æquom eſſe iratum : ſi amant, ſapienter faciunt.

BACCHIS.

Sequere hàc.

NICOBULUS.

Eunt. Eccas tandem ! probri perlecebræ & perſuaſtrices,
Quid nunc ? etiam redditis nobis filios & ſervom ? an ego
Experior tecum vi majore ?

PHILOXENUS.

Abin' hinc ?
Non homo tu quidem es, qui iſtoc pacto tam lepidam illepidè appelles.

BACCHIS.

Senex optume, quantum eſt in terra, ſine hoc exorare abs te,
Ut iſtuc delictum deſiſtas tanto opere ire oppugnatum.

NICOBULUS.

Niſi abeas, quanquam tu bella es, malum tibi
magnum dabo jam.

BACCHIS.

Patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias.

NICOBULUS.

Ut blandiloqua eſt !
Hei mihi ! metuo.

BACCHIS *altera.*

Hic magis tranquillu'ſt.
I, i hac mecum intrò, atque ibi, ſi quid vis, filium concaſtigato.

NICOBULUS.

Abin' a me ſcelus ?

BACCHIS.

Sine, mea pietas, exorem.

NICOBULUS.

Exores tu me ?

BACCHIS.

Ego quidem ab hoc certè exorabo.

PHILOXENUS.

Imò ego te oro, ut me intrò abducas.

BACCHIS.

Lepidum te !

PHILOXENUS.

At ſcin', quo pacto me ad te intrò abducas ?

BACCHIS.

Mecum ut ſis.

PHILOXENUS.

Omnia quæ cupio, commemoras.

NICOBULUS.

Vidi ego nequam
Homines, verùm te neminem deteriorem.

PHILOXENUS.

Ita ſum.

BACCHIS.

I, i hàc mecum intrò, ubi tibi ſit lepidè victibus, vino atque unguentis.

NICOBULUS.

Satis, ſatis jam voſtri eſt convivii : me nihil pœnitet, ut ſim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me & Chryſalus circumduxerunt,
Quem quidem ego ut non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.

BACCHIS.

Quid tandem, ſi dimidium auri redditur ? iſne tu hàc mecum
Intrò, atque ut eis delicta ignoſcas ?

PHILOXENUS.

Faciet.

NICOBULUS.

Minimè. Nolo : nihil moror. Sine ſic. Malo illos ulciſci ambo.

PHILOXENUS.

PHILOXENUS.

Etiam tu homo nihili, quod Dii dant boni, cave culpâ tuâ amiſſis.
Dimidium auri datur, accipias, poteſque, & ſcortum accumbas.

NICOBULUS.

Egon', ubi filius corrumpatur meus, ibi potem?

PHILOXENUS.

Potandum eſt.

NICOBULUS.

Age jam id, ut ut eſt, etſi eſt dedecorum, patiar: facere inducam
Animum. Egon', quom hæc cum illo accumbet, inſpectem?

BACCHIS.

Imò equidem pol tecum
Accumbam: te amabo, & te amplexabor.

NICOBULUS.

Caput prurit: perii!
Vix negito.

BACCHIS.

Non tibi venit in mentem, amabo, ſi dum vivas,
Tibi bene facias, jam pol id quidem eſſe haud perlonginquum?
Neque ſi hoc hodie amiſeris, poſt in morte id eventurum eſſe unquam?

NICOBULUS.

Quid ago?

PHILOXENUS.

Quid agas, rogitas etiam?

NICOBULUS.

Libet, & metuo.

Bacchis.

Quid metuis ?

Nicobulus.

Ne obnoxius filio ſim , & ſervo..

Bacchis.

Mel meum , amabo , iſtæc fiunt.
Tuus eſt. Unde illum cenſes ſumere , niſi quod tute illi dederis ?
Hanc veniam illis ſine te exorem.

Nicobulus.

Ut terebrat ! ſatin' offirmatum
Quod mihi erat , id me exorat ? tuâ ſum operâ & propter te improbior.

Bacchis.

Nuſquam me a te avelles : ſatin' ego iſtuc habeo offirmatum ?

Nicobulus.

Quod ſemel dixi , haud mutabo.

Bacchis.

It dies , ite intrò accubitum.
Filii vos exſpectant intus.

Nicobulus.

Quàm quidem actutum emoriamur.

Bacchis.

Veſper hic eſt , ſequimini.

Philoxenus.

Ducite nos quò lubet , tanquam quidem addictos.

Bacchis.

Lepidè ipſi hi ſunt capti , ſuis qui filiis fecêre inſidias. Ite.

GREX.

Hi ſenes, niſi fuiſſent nihili jam inde ab adoleſcentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus :
Neque adeò hæc faceremus, ni antehac vidiſſemus fieri,
Ut apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores vos valere volumus, & clarè applaudere.

FINIS BACCHIDUM.

M. ACCII PLAUTI

MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

Tranio, } *ſervi.*
Grumio, }
Philolaches, *adoleſcens.*
Philematium, *meretrix.*
Scapha, *ancilla.*
Callidamates, *adoleſcens.*
Delphium, *meretrix.*
Theuropides, } *ſenes.*
Simo, }
Danista.
Phaniscus, *advorſitor.*
Servos *alius.*
Puer.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

MANUMISIT emtos ſuos amores Philolaches,
Omnemque abſente rem ſuo abſumit patre.
Senem, ut revenit, ludificatur Tranio:
Terrifica monſtra ait videri in ædibus,
Et inde primùm emigratum. Intervenit
Lucripeta fenus fenerator poſtulans.
Luduſque rurſum fit ſenex. Nam mutuum
Acceptum dicit pignus emtis ædibus:
Requirit quæ ſint: ait vicini proxumi.
Inſpectat illas. Poſt ſe deriſum dolet:
Ab ſui ſodale gnati exoratur tamen.

ACTUS I.

SCENA I.

GRUMIO. TRANIO.

GRUMIO.

Exi e culina, ſis, foras maſtigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex ædibus.
Ego pol te ruri, ſi vivam, ulciſcar probè.
Exi, inquam, nidor e culina. Quid lates?

TRANIO.

Quid tibi, malum, hic ante ædeis clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus.
Abi rus: abi dierecte: abſcede ab janua.
Hem, hoccine volebas?

GRUMIO.

Perii! cur me verberas?

TRANIO.

Quia tu vis.

GRUMIO.

Patiar. Sine modo adveniat ſenex.
Sine modò venire ſalvom, quem abſentem comes.

TRANIO.

Nec veriſimile loquere , nec verum , frutex ,
Comeſſe quenquam ut quiſquam abſentem poſſiet.

GRUMIO.

Tu urbanus verò ſcurra , deliciæ popli ,
Rus mihi tu objectas ? ſanè credo , Tranio ,
Quod te in piſtrinum ſcis aſtutum tradier ,
Cis hercle paucas tempeſtates , Tranio.
Augebis ruri numerum , genus ferratile.
Nunc , dum tibi lubet licetque , pota , perde rem ,
Corrumpe herilem filium , adoleſcentem optumum.
Dies noctesque bibite , pergræcamini ,
Amicas emite , liberate , paſcite
Paraſitos , obſonate pollucibiliter.
Hæccine mandavit tibi , quom peregre hinc iit , ſenex ?
Hoccine modo hic rem curatam offendet ſuam ?
Hoccine boni eſſe officium ſervi exiſtumas ,
Ut heri ſui corrumpat & rem & filium ?
Nam ego illum corruptum duco , quom his factis ſtudet ,
Quo nemo adæque juventute ex omni Atticâ
Antehac eſt habitus parcus , nec magis continens :
Is nunc in aliam partem palmam poſſidet.
Virtute id factum tuâ & magiſterio tuo.

TRANIO.

Quid tibi , malum , me , aut quid ego agam , curatio'ſt ?
An ruri quæſo non ſunt , quos cures , boves ?
Lubet potare , amare , ſcorta ducere.
Mei tergi facio hæc , non tui , fiduciâ.

GRUMIO.

Quam confidenter loquitur ! fue.

TRANIO.

At te Juppiter
Diique omnes perdant ! oboluiſti allium ;
Germana illuvies , ruſticus , hircus , hara ſuis ,
Canes capro commiſta.

GRUMIO.

Quid tu vis fieri ?
Non omnes poſſunt olere unguenta exotica ,
Si tu oles : neque ſuperior accumbere ,
Neque tam facetis , quàm tu vivis , victibus :
Tu tibi iſtos habeas turtures , piſces , aves.
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus , ego miſer : patiunda ſunt.
Meum bonum me , te tuum maneat malum.

TRANIO.

Quaſi invidere mihi hoc vidêre , Grumio ,
Quia mihi bene eſt , & tibi malè eſt ; digniſſumum eſt.
Decet me amare & te bubulcitarier :
Me victitare pulchre , te miſeris modis.

GRUMIO.

O carnificum cribrum , quod credo fore :
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis , ſi huc reveniat ſenex.

TRANIO.

Quî ſcis an tib iiſtuc priùs eveniat quàm mihi ?

GRUMIO.

Quia nunquam merui : tu meruiſti , & nunc meres.

TRANIO.

Orationis operam compendiface ,
Niſi te malâ re magnâ mactari cupis.

GRUMIO.

Ervom daturin' eſtis , bubus quod feram ?
Date æs , ſi non eſtis. Agite porro , pergite

Quomodo

Quomodo occœpiſtis : bibite, pergræcamini,
Eſte, effercite vos, ſaginam cædite.

TRANIO.

Tace, atque rus abi : ego ire in Piræeum volo,
In veſperum parare piſcatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid eſt ? quid tu me nunc obtuere, furcifer ?

GRUMIO.

Pol tibi iſtuc credo nomen aſtutum fore.

TRANIO.

Dum interea ſic ſit, iſtuc aſtutum ſino.

GRUMIO.

Ita eſt. Sed unum hoc ſcito, nimio celeriùs
Venire quod moleſtum eſt, quàm id quod cupidè petas.

TRANIO.

Moleſtus ne ſis : nunc jam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle præterhac mihi non facies moram.

GRUMIO.

Satin' abiit, neque quod dixi flocci exiſtumat !
Pro Dî immortales ! obſecro voſtram fidem.
Facite huc ut redeat noſter quàm primùm ſenex,
Triennium qui jam hinc abeſt : priùs quàm omnia
Periêre, & ædes & ager : qui niſi huc redit,
Paucorum menſium ſunt relictæ reliquiæ.
Nunc rus abibo. Nam eccum herilem filium
Video corruptum hîc ex adoleſcente optumo.

ACTUS I.

SCENA II.

PHILOLACHES.

RECORDATUS multùm & diu cogitavi ,
Argumentaque in pectus multa inſtitui
Ego : atque in meo corde , ſi eſt quod mihi cor ,
Eam rem volutavi & diu diſputavi ,
Hominem quojus rei , quando natus eſt ,
Similem eſſe arbitrarer, ſimulacrumque habere.
Id reperi jam exemplum.
Novarum ædium eſſe arbitror ſimilem ego hominem,
Quando hîc natus eſt. Ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur veriſimile vobis :
At ego id faciam eſſe ita ut credatis.
Profectò ita eſſe , ut prædico , vero vincam.
Atque hoc voſmetipſi , ſcio ,
Proinde uti nunc ego eſſe autumo , quando
Dicta audietis mea , haud aliter id dicetis.
Auſcultate argumenta dum dico ad hanc rem :
Simul gnarures vos volo eſſe hanc rem mecum.
Ædes quom extemplo ſunt paratæ , expolitæ ,
Factæ probè , examuſſim ;
Laudant fabrum , atque ædes probant. Sibi quiſque
Inde exemplum expetunt : ſibi quiſque ſimile ,
Suo uſque ſumtu : operæ ne parcunt ſuæ.
Atque ubi illò immigrat nequam homo indiligenſque ,

Cum pigrâ familiâ, immundus, inſtrenuus,
Hîc jam ædibus vitium additur,
Bonæ cum curantur malè.
Atque illud ſæpe fit, tempeſtas venit,
Confringit tegulas, imbriceſque: ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri.
Nequior factus jam eſt uſus ædium:
Atque haud eſt fabri culpa. Sed magna pars
Moram hanc induxerunt: ſi quid nummo ſarciri poteſt,
Uſque mantant: neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. Ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. Nunc etiam volo
Dicere, ut homines ædium eſſe ſimiles arbitremini.
Primùm dum parentes fabri liberûm ſunt,
Et fundamentum ſubſtruunt liberorum:
Extollunt, parant ſedulò in firmitatem,
Ut & in uſum boni, & in ſpeciem populo
Sint: ſibique aut materiæ ne parcunt.
Nec ſumtus ſibi ſumtui eſſe ducunt:
Expoliunt, docent litteras, jura, leges,
Sumtu ſuo & labore nituntur, ut
Alii ſibi eſſe illorum ſimiles expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt,
Tum jam aliquem cognatum ſuum.
Eatenus abeunt a fabris.
Unum ubi emeritum eſt ſtipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quò eveniat ædificatio.
Nam ego ad illud frugi uſque & probus fui,
In fabrorum poteſtate dum fui.
Poſteaquam immigravi in ingenium meum,

Perdidi operam fabrorum illico oppidò.
Venit ignavia, ea mihi tempeſtas fuit:
Ea mihi adventu ſuo grandinem imbremque attulit;
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico.
Poſtillà obtigere eam neglegens fui.
Continuò pro imbre amor advenit in cor meum.
Is uſque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. Nunc ſimul res, fides, fama, virtus,
Decuſque deſeruerunt: ego ſum in uſu
Factus nimiò nequior. Atque edepol ita
Hæc tigna humidè putrent. Non videor mihi
Sarcire poſſe ædeis meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quiſquam eſſe auxilio queat.
Cor dolet, quom ſcio ut nunc ſum, atque ut fui;
Quo neque induſtrior de juventute erat
Arte gymnaſtica, diſco, haſtis, pila,
Curſu, armis, equo. Victitabam volupe;
Parcimonia & duritia diſciplinæ aliis eram.
Optumi quique expetebant a me doctrinam ſibi.
Nunc poſtquàm nihili ſum, id verò meopte ingenio
reperi.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

ACTUS I.

SCENA III.

PHILEMATIUM. SCAPHA. PHILOLACHES.

PHILEMATIUM.

JAMPRIDEM ecaſtor frigidâ non lavi magis lubenter,
Nec unde me meliùs, mea Scapha, rear eſſe defæcatam.

SCAPHA.

Eventus rebus omnibus, velut horno meſſis magna
Fuit.

PHILEMATIUM.

Quid ea meſſis attinet ad meam lavationem?

SCAPHA.

Nihilo plus, quàm lavatio tua ad meſſim.

PHILOLACHES.

Oh, Venus venuſta!
Hæç illa eſt tempeſtas mea, mihi quæ modeſtiam omnem
Detexit, tectus quâ fui, quam mihi Amor & Cupido
In pectus perpluit meum: neque jam unquam obtigere poſſum.
Madent jam in corde parietes. Periêre hæ oppidò ædeis.

PHILEMATIUM.

Contempla, amabo, mea Scapha, ſatin' hæc me veſtis deceat?

Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.

SCAPHA.

Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?

Non veſtem amatores mulieris amant, ſed veſtis fartum.

PHILOLACHES.

Ita me Dî ament, lepida eſt Scapha! ſapit ſceleſta multùm.

Ut lepidè res omnes tenet, ſententiaſque amantum!

PHILEMATIUM.

Quid nunc?

SCAPHA.

Quid eſt?

PHILEMATIUM.

Quin me adſpice & contempla, ut hæc me decet.

SCAPHA.

Virtute formæ id evenit, te ut deceat, quicquid habeas.

PHILOLACHES.

Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profectò hodie aliquî:

Neque patiar te iſtanc gratis laudaſſe, quæ placet mihi.

PHILEMATIUM.

Nolo ego te aſſentari mihi.

SCAPHA.

Nimis tu quidem ſtulta es mulier.

Eho mavis vituperari falsò, quàm verò extolli?

Equidem pol vel falsò tamen laudari multò mâlo ,
Quàm verò culpari , aut alios meam ſpeciem irridere.

PHILEMATIUM.

Ego verum amo : verum volo dici mihi : mendacem
odi.

SCAPHA.

Ita tu me ames , ita Philolaches tuus te amet , ut
venuſta es !

PHILOLACHES.

Quid ais ſceleſta ? quomodo adjuraſti ? ita ego iſtam
amarem ?
Quid ? iſtæc me ; id cur non additum eſt ? infecta
dona facio.
Periiſti : quod promiſeram tibi donum , perdidiſti.

SCAPHA.

Equidem pol miror tam catam , tam doctam te , &
bene eductam ;
Non ſtultam ſtultè facere.

PHILEMATIUM.

Quin mone quæſo , ſi quid erro.

SCAPHA.

Tu ecaſtor erras , quæ quidem illum exſpectes unum,
atque illi
Morem præcipuè ſic geras , atque alios aſperneris.
Matronæ , non meretricium eſt , unum inſervire
amantem.

PHILOLACHES.

Pro Juppiter ! nam quod malum vorſatur meæ domi
illud ?
Dii Deæque omnes me peſſumis exemplis inter-
ficiant ,
Niſi ego illam anum interfecero ſiti , fameque , atque
algu.

PHILEMATIUM.

Nolo ego mihi malè te, Scapha, præcipere.

SCAPHA.

Stulta es planè, quæ
Illum tibi æternum putes fore amicum & benevolentem.
Moneo ego te: te deferet ille ætate & ſatietate.

PHILEMATIUM.

Non ſpero.

SCAPHA.

Inſperata accidunt magis ſæpe quàm quæ ſperes.
Poſtremò, ſi dictis nequis perduci, ut vera hæc credas,
Mea dicta ex factis noſce. Rem vides, quæ ſim, & quæ fui ante.
Nihilò ego, quàm nunc tu, amata ſum, atque uni modò geſſi morem,
Qui pol me, ubi ætate hoc caput colorem commutavit,
Reliquit, deſeruitque me. Tibi idem futurum crede.

PHILOLACHES.

Vix comprimor, quin involem illi in oculos ſtimulatrici.

PHILEMATIUM.

Solam illi me ſoli cenſeo eſſe oportere obſequentem.
Solam ille me ſoli ſibi ſuo liberavit.

PHILOLACHES.

Pro Dî immortales! mulierem lepidam, & pudico ingenio!
Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil eſſe hujus cauſsâ.

SCAPHA.

Inſcita ecaſtor tu quidem es.

PHILEMATIUM.

Quapropter ?

SCAPHA.

Quæ iſtuc cures,
Ut te ille amet.

PHILEMATIUM.

Cur obſecro non curem ?

SCAPHA.

Libera es jam.
Tu jam quod quærebas habes : ille, te niſi amabit ultro,
Id pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.

PHILOLACHES.

Periihercle, nî ego illam peſſumis exemplis enicaſſo.
Illa hanc corrumpit mulierem maleſuada vitilena.

PHILEMATIUM.

Nunquam ego illi poſſum gratiam referre, ut meritu'ſt de me.
Scapha, id tu mihi ne ſuadeas, ut illum minoris pendam.

SCAPHA.

At hoc unum facito cogites, ſi illum inſervibis ſolum,
Dum tibi nunc hæc ætatula eſt, in ſenectâ male querêre.

PHILOLACHES.

In anginam ego nunc velim vorti, ut veneficæ illi
Fauces prehendam, atque enicem ſceleſtam ſtimulatricem.

PHILEMATIUM.

Eundem animum oportet nunc mihi eſſe gratum, ut impetravi,
Atque olim, priùs quàm id extudi, quom illi ſubblandiebar.

PHILOLACHES.

Dii me faciant quod volunt, ni ob iſtam orationem
Te liberaſſo denuo, & niſi Scapham enicaſſo.

SCAPHA.

Si tibi ſat acceptum eſt, fore victum tibi ſempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerundum cenſeo morem, & capiundos crines.

PHILEMATIUM.

Ut fama eſt homini, exin ſolet pecuniam invenire.
Ego ſi bonam famam mihi ſervaſſo, ſat ero dives.

PHILOLACHES.

Siquidem hercle vendundum eſt, pater vænibit multo potiùs,
Quàm te, me vivo, unquam ſinam egere, aut mendicare.

SCAPHA.

Quid illis futurum eſt ceteris, qui te amant?

PHILEMATIUM.

Magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri.

PHILOLACHES.

Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Ut ego exheredem meis bonis me faciam, atque hæc ſit heres.

SCAPHA.

Jam iſta quidem abſumta res erit: dieſque nocteſque eſtur,
Bibitur, neque quiſquam parcimoniam adhibet: ſagina planè eſt.

PHILOLACHES.

In te hercle certum'ſt principium, ut ſim parcus, experiri.
Nam neque edes quicquam, neque bibes apud me hiſce diebus.

PHILEMATIUM.

Si quid tu in illum bene voles loqui, id loquí licebit:
Nec rectè ſi illi dixeris, jam ecaſtor vapulabis.

PHILOLACHES.

Edepol ſi ſummo Jovi vivo argento ſacrufieaſſem,
Pro illius capite quod dedi, nunquam æquè id bene collocaſſem.
Ut videas eam medullitus me amare! oh! probus homo ſum.
Quæ pro me cauſſam diceret, patronum liberavi.

SCAPHA.

Video te nihili pendere præ Philolache omnes homines.
Nunc, ne ejus cauſsâ vapulem, tibi potiùs aſſentabor,
Si acceptum ſat habes, tibi fore illum amicum ſempiternum.

PHILEMATIUM.

Cedo mihi ſpeculum, & cum ornamentis arculam actutum Scapha:
Ornata ut ſim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.

SCAPHA.

Mulier quæ ſe ſuamque ætatem ſpernit, ſpeculo ei uſus eſt.
Quid opu'ſt ſpeculo tibi, quæ tute ſpeculo ſpeculum es maxumum?

PHILOLACHES.

Ob iſtuc verbum, ne nequicquam, Scapha, tam lepidè dixeris,
Dabo aliquid hodie tibi peculî, Philematium mea.

PHILEMATIUM.

Suo quique loco viden' capillus ſatis compoſitu'ſt commodè?

SCAPHA.

Ubi tu commoda es, capillum commodum eſſe credito.

PHILOLACHES.

Vah, quid illâ pote pejus quicquam muliere memorarier?
Nunc aſſentatrix ſceleſta eſt, dudum advorſatrix erat.

PHILEMATIUM.

Cedo ceruſſam.

SCAPHA.

Quid ceruſſa opus nam?

PHILEMATIUM.

Quî malas oblinam.

SCAPHA.

Unâ operâ ebur atramento candefacere poſtules.

PHILOLACHES.

Lepidè dictum de atramento atque ebore: euge plaudo Scaphæ.

PHILEMATIUM.

Tum tu igitur cedo purpuriſſum.

SCAPHA.

Non do: ſcita es tu quidem.
Nova pictura interpolare vis opus lepidiſſumum,
Non iſtanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere:
Neque ceruſſam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.
Cape igitur ſpeculum.

PHILOLACHES.

Hei mihi miſero! ſavium ſpeculo dedit.
Nimis velim lapidem, quî ego illi ſpeculo diminuam caput.

SCAPHA.

Linteum cape atque exterge tibi manus.

PHILEMATIUM.

Quid ita, obſecro?

SCAPHA.

Ut ſpeculum tenuiſti, metuo ne oleant argentum manus:
Ne uſquam argentum te accepiſſe ſuſpicetur Philolaches.

PHILOLACHES.

Non videor vidiſſe lenam callidiorem ullam alteram.
Ut lepidè atque aſtutè in mentem venit de ſpeculo malæ!

PHILEMATIUM.

Etiamne unguentis unguendam cenſes?

SCAPHA.

Minimè feceris.

PHILEMATIUM.

Quapropter?

SCAPHA.

Quia ecaſtor mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam iſtæc veteres quæ ſe unguentis unctitant, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,
Ubi ſeſe ſudor cum unguentis conſociavit, illico
Itidem olent, quaſi cum unà multa jura confudit cocus.
Quid oleant neſcias, niſi id unum, ut malè olere intellegas.

PHILOLACHES.

Ut perdoctè cuncta callet! nihil hac doctâ doctius.
Verum illud eſt, maxumaque adeò pars voſtrorum intellegit,

Quibus anus domi ſunt uxores, quæ vos dote meruerunt.

PHILEMATIUM.

Agedum: contempla aurum & pallam, ſatin' hæc me deceat, Scapha?

SCAPHA.

Non me curare iſtuc oportet.

PHILEMATIUM.

Quem obſecro igitur?

SCAPHA.

Eloquar:
Philolachem, is ne quid emat, niſi quod tibi placere cenſeat.
Nam amator meretricis mores ſibi emit auro & purpurâ,
Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei ultro oſtentarier?
Purpurâ ætas occultanda eſt: aurum turpe mulieri.
Pulchra mulier nuda erit quàm purpurata pulchrior:
Poſtea nequicquam exornata eſt bene, ſi morata eſt malè:
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Nam ſi pulchra eſt, nimis ornata eſt.

PHILOLACHES.

Nimis diu abſtineo manum.
Quid hic vos duæ agitis?

PHILEMATIUM.

Tibi me exorno ut placeam.

PHILOLACHES.

Ornata es ſatis.
Abi hinc tu intrò, atque ornamenta hæc aufer. Sed voluptas mea,

Mea Philematium, potare tecum collubitum eſt mihi.

PHILEMATIUM.

Lubet & edepol mihi tecum : nam quod tibi lubet, idem mihi lubet,
Mea voluptas.

PHILOLACHES.

Hem, iſtuc verbum vile eſt viginti minis.

PHILEMATIUM.

Cedo, amabo, decem : bene emtum tibi dare hoc verbum volo.

PHILOLACHES.

Etiam nunc decem minæ apud te ſunt : vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi.

PHILEMATIUM.

Cur exprobras ?

PHILOLACHES.

Egone id exprobrem ? quin mihimet cupio id opprobrarier ?
Nec quicquam argenti locavi jam diu uſquam æquè bene.

PHILEMATIUM.

Certè ego, quod te amo, operam nuſquam meliùs potui ponere.

PHILOLACHES.

Bene igitur ratio accepti atque expenſi inter nos convenit.
Tu me amas, ego te amo ; meritò id fieri uterque exiſtumat.
Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono.
Qui invident, ne unquam eorum quiſquam invideat prorſus commodis.

PHILEMATIUM.

Age accumbe igitur. Cedo aquam manibus, puer: appone hîc menſulam.
Vide tali ubi ſint. Vin' unguenta?

PHILOLACHES.

Quid opus eſt? cum ſtacta accubo.
Sed eſtnè hic meus ſodalis, qui huc incedit cum amica ſua?
Is eſt. Callidamates cum amica eccum incedit. Euge, oculus meus:
Conveniunt manuplares, eccos: prædam participes petunt.

ACTUS I.

SCENA IV.

CALLIDAMATES. DELPHIUM.

PHILOLACHES. PHILEMATIUM.

CALLIDAMATES.

ADVORSUM venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. Audi: hem, tibi imperatum eſt.
Nam illîc ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi malè convivii ſermoniſque
Tæſum eſt: nunc comiſſatum ibo ad Philolachetem,
Ubi nos hilari ingenio & lepidè accipiet.

Ecquid

Ecquid tibi videor, mamma, madere?

DELPHIUM.

Semper

Iſtoc modo moratus vivere debebas.

CALLIDAMATES.

Viſne ego te, ac tute me amplectare?

DELPHIUM.

Si tibi cordi eſt facere, licet.

CALLIDAMATES.

Lepida es.

Duce me, amabo.

DELPHIUM.

Cave ne cadas, adſta.

CALLIDAMATES.

Oh! ocellus es meus, tuus ſum alumnus, mel meum.

DELPHIUM.

Cave modò, ne priùs in via accumbas,
Quàm illîc, ubi lectus eſt ſtratus, coimus.

CALLIDAMATES.

Sine, ſine cadere me.

DELPHIUM.

Sino: ſed & hoc quod mihi in manu eſt:
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Jacentes tollet poſtea nos ambos aliquis.
Madet homo.

CALLIDAMATES.

Tun' me ais, mamma, madere?

DELPHIUM.

Cedo manum; nolo equidem te affligi.

CALLIDAMATES.

Hem tene, age, i ſimul: quò'd ego eam, an ſcis?

DELPHIUM.

Scio.

CALLIDAMATES.

In mentem venit modò : nempe domum eo
Comiſſatum.

DELPHIUM.

Imò.

CALLIDAMATES.

Iſtuc quidem jam memini.

PHILOLACHES.

Num non vis obviam me hiſce ire , anime mi ?
Illi ego ex omnibus optumè volo : jam
Revortar.

PHILEMATIUM.

Diu eſt jam id mihi.

CALLIDAMATES.

Ecquis hic eſt ?

PHILOLACHES.

Adeſt.

CALLIDAMATES.

Eu , Philolaches , ſalve amiciſſume
Mihi hominum omnium.

PHILOLACHES.

Dii te ament. Accuba ,
Callidamates. Unde agis te ?

CALLIDAMATES.

Unde homo ebrius.

PHILOLACHES.

Probè quin amabo accubas , Delphium mea.

CALLIDAMATES.

Date illi quod bibat : dormiam ego jam.

PHILOLACHES.

Num mirum aut novom quippiam facit ? quid ego
Hoc faciam poſtea , mea ?

DELPHIUM.

Sic ſine eumpſe.

PHILOLACHES.

Age tu ,
Interim da ab Delphio citò cantharum circum.

ACTUS II.

SCENA I.

TRANIO. PHILOLACHES.
CALLIDAMATES. DELPHIUM.
PHILEMATIUM. PUER.

TRANIO.

JUPPITER ſupremus ſummis opibus atque induſtriis
Me periſſe , & Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit ſpes noſtra , nuſquam ſtabulum eſt confidentiæ ,
Nec Salus nobis ſaluti jam eſſe , ſi cupiat , poteſt :
Ita mali mœroris montem maxumum ad portum modò
Conſpicatus ſum. Herus advenit peregre : periit Tranio.
Ecquis homo eſt , qui facere argenti cupiat aliquantum lucri ,

Qui hodie ſeſe excruciari meam vicem poſſit pati ?
Ubi ſunt iſti plagipatidæ , ferritribaces viri ?
Vel iſti qui haſtis trium nummorum cauſsâ ſubeunt ſub falas ?
Ubi aliqui quindenis haſtis corpus transfigi ſolent.
Ego dabo ei talentum , primus qui in crucem excucurrerit.
Sed eâ lege , ut affigantur bis pedes , bis brachia.
Ubi id erit factum , a me argentum petito præſentarium.
Sed ego ſumne ille infelix , qui non curro curriculo domum ?

PHILOLACHES.

Adeſt obſonium. Eccum Tranio a portu redit.

TRANIO.

Philolaches.

PHILOLACHES.

Quid eſt ?

TRANIO.

Et ego & tu.

PHILOLACHES.

Quid & ego & tu ?

TRANIO.

Periimus.

PHILOLACHES.

Quid ita ?

TRANIO.

Pater adeſt.

PHILOLACHES.

Quid ego ex te audio ?

TRANIO.

Abſumti ſumus.

Pater , inquam , tuus venit.

PHILOLACHES.

Ubi eſt is, obſecro te?

TRANIO.

Adeſt.

PHILOLACHES.

Quis id ait? quis vidit?

TRANIO.

Egomet, inquam, vidi.

PHILOLACHES.

Væ mihi!

Quid ego ago?

TRANIO.

Nam quid tu, malum! me rogitas, quid agas? accubas.

PHILOLACHES.

Tun' vidiſti?

TRANIO.

Egomet, inquam.

PHILOLACHES.

Certè?

TRANIO.

Certè, inquam.

PHILOLACHES.

Occidi!

Si tu vera memoras.

TRANIO.

Quid mihi ſit boni, ſi mentiar.

PHILOLACHES.

Quid ego nunc faciam?

TRANIO.

Jube hæc hinc omnia amolirier.

Quis iſtìc dormit?

PHILOLACHES.

Callidamates.

TRANIO.

Suſcita iſtum, Delphium.

DELPHIUM.

Callidamates! Callidamates! vigila.

CALLIDAMATES.

Vigilo: cedo ut bibam.

DELPHIUM.

Vigila: pater advenit peregre Philolachæ.

CALLIDAMATES.

Valeat pater.

PHILOLACHES.

Valet ille quidem, atque ego diſperii.

CALLIDAMATES.

Diſperiſti? qui pote'ſt?

PHILOLACHES.

Quæſo edepol exſurge: pater advenit.

CALLIDAMATES.

Tuus venit pater?
Jube abire rurſum. Quid illi reditio etiam huc fuit?

PHILOLACHES.

Quid ego agam? pater jam hîc me offendet miſerum adveniens ebrium,
Ædeis plenas convivarum & mulierum. Miſerum eſt opus,
Igitur demum fodere puteum, ubi ſitis fauces tenet.
Sicut ego adventu patris nunc quæro, quid faciam miſer.

TRANIO.

Ecce autem hic depoſuit caput, & dormit. Suſcita.

PHILOLACHES.

Etiam vigilas? pater inquam aderit jam hic meus.

CALLIDAMATES.

Ain' tu, pater ?
Cedo ſoleas mihi, ut arma capiam. Jam pol ego occidam patrem.

PHILOLACHES.

Perdis rem, tace. Amabo, abripite hunc intrò actutum inter manus.

CALLIDAMATES.

Jam, hercle, ego vos pro matula habebo, niſi mihi matulam datis.

PHILOLACHES.

Perii !

TRANIO.

Habe bonum animum : ego iſtum lepidè medicabor metum.

PHILOLACHES.

Nullus ſum.

TRANIO.

Taceas : ego, quî iſtæc ſedem, meditabor, tibi.
Satin' habes, ſi ego advenientem ita patrem faciam tuum,
Non modò ne introeat, verùm etiam ut fugiat longè ab ædibus :
Vos modò hinc abite intrò, atque hæc hinc properè amolimini.

PHILOLACHES.

Ubi ego ero ?

TRANIO.

Ubi maxumè eſſe vis, cum hac, cum iſtac eris.

DELPHIUM.

Quid eſt igitur ? abeamus hinc nos.

TRANIO.

Non hoc longè, Delphium.

Nam intus potate haud tantillo hac quidem cauſsâ minus.

PHILOLACHES.

Hei mihi! quàm iſtæc blanda dicta quò eveniant, madeo metu!

TRANIO.

Potin' animo ut ſies quieto, & facias quod jubeo?

PHILOLACHES.

Pote'ſt.

TRANIO.

Omnium primum, Philematium, intrò abi, & tu Delphium.

DELPHIUM.

Morigeræ tibi erimus ambæ.

TRANIO.

Ita ille faxit Juppiter!
Animum advorte nunc tu jam, quæ volo accurarier.
Omnium primúmdum ædes jam fac occluſæ ſient:
Intus cave mutire quenquam ſiveris.

PHILOLACHES.

Curabitur.

TRANIO.

Tanquam ſi intus natus nemo in ædibus habitet.

PHILOLACHES.

Licet.

TRANIO.

Neu quiſquam reſponſet, quando haſce ædes pultabit ſenex.

PHILOLACHES.

Nunquid aliud?

TRANIO.

Clavem mihi harunce ædium Laconicam
Jam

Jam jube efferri intus : haſce ego ædes occludam hinc foris.

PHILOLACHES.

In tuam cuſtodiam meque & meas ſpes trado, Tranio.

TRANIO.

Pluma haud intereſt, patronus, an cliens propior ſiet
Homini, quoi nulla in pectore eſt audacia.
Nam quoivis homini, vel optumo, vel peſſumo,
Quamvis deſubito facile eſt facere nequiter :
Clavem cedo, atque abi intrò, atque occlude oſtium.
Verùm id videndum'ſt : id viri docti eſt opus,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere :
Quæ deſignata ſint & facta nequitiâ,
Tranquillè cuncta, & ut proveniant ſine malo.
Sicut ego efficiam, quæ facta hîc turbabimus,
Profectò ut liqueant omnia & tranquilla ſint ;
Neque quicquam nobis pariant ex ſe incommodi.
Sed quid tu egrederis ? perii. O ! jam jam optumè
Præceptis paruiſti !

PUER.

Juſſit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo abſterreres modo,
Ne introiret. Adeſt.

TRANIO.

Quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, ut ne etiam aſpicere ædes audeat ;
Capite obvoluto ut fugiat cum ſummo metu.
Clavim cedo, atque abi hinc intrò, atque occlude oſtium,
Et ego hinc occludam. Jube venire nunc jam.
Ludos ego hodie vivo præſenti hîc ſeni
Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.
Concedam a foribus huc : hinc ſpeculabor procul,
Unde advenienti ſarcinam imponam ſeni.

ACTUS II.
SCENA II.

THEUROPIDES. TRANIO.

SERVI THEUROPIDIS.

THEUROPIDES.

Habeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amiſiſti a te vix vivom modò.
Verùm ſi poſthac me pedem latum modò
Scies impoſiſſe in undam, haud cauſa illico'ſt,
Quod nunc voluiſti facere, quin facias mihi.
Apage: apage te a me. Nunç jam poſt hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.

TRANIO.

Edepol, Neptune, peccaviſti largiter,
Qui occaſionem hanc amiſiſti tam bonam.

THEUROPIDES.

Triennio poſt Ægypto advenio domum:
Credo, exſpectatus veniam familiaribus.

TRANIO.

Nimiò edepol ille potuit exſpectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.

THEUROPIDES.

Sed quid hoc? occluſa janua eſt interdius?
Pultabo. Heus! ecquis iſtas aperit mî fores?

TRANIO.

Quis homo eſt, qui noſtras ædes acceſſit prope?

THEUROPIDES.

Meus ſervos hic quidem eſt Tranio.

TRANIO.

O Theuropides
Here, ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo.
Uſquéne valuiſti?

THEUROPIDES.

Uſque, ut vides.

TRANIO.

Factum optumè.

THEUROPIDES.

Quid vos, inſaníne eſtis?

TRANIO.

Quídum?

THEUROPIDES.

Sic quia
Foris ambulatis. Natus nemo in ædibus
Servat, neque qui recludat, neque qui reſpondeat.
Pultando pedibus pæne confregi haſce ambas.

TRANIO.

Eho,
An tu tetigiſti has ædes?

THEUROPIDES.

Cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, pæne confregi fores.

TRANIO.

Tetigiſtin'?

THEUROPIDES.

Tetigi, inquam, & pultavi.

TRANIO.

Vah!

THEUROPIDES.

Quid eſt?

TRANIO.

Malè hercle factum.

THEUROPIDES.

Quid eſt negotii ?

TRANIO.

Non poteſt
Dici, quàm indignum facinus feciſti, & malum.

THEUROPIDES.

Quid jam ?

TRANIO.

Fuge, obſecro, atque abſcede ab ædibus.
Fuge huc, fuge ad me propiùs. Tetigiſtin' fores ?

THEUROPIDES.

Quo modo pultare potui, ſi non tangerem ?

TRANIO.

Occidiſti, hercle.

THEUROPIDES.

Quem mortalem ?

TRANIO.

Omnes tuos.

THEUROPIDES.

Dî te Deæque omnes faxint cum iſto omine ....

TRANIO.

Metuo, te atque iſtos expiare ut poſſies.

THEUROPIDES.

Quamobrem ? aut quam ſubitò rem mihi apportas
novam ?

TRANIO.

Et heus, jube illos illinc, amabo, abſcedere.

THEUROPIDES.

Abſcedite.

TRANIO.

Ædes ne attingite. Tangite

Vos quoque terram.

THEUROPIDES.

Obſecro, hercle, quin eloquere.

TRANIO.

Quia ſeptem menſes ſunt, quom in haſce ædes pedem
Nemo intrò tetulit, ſemel ut emigravimus.

THEUROPIDES.

Eloquere : quid ita ?

TRANIO.

Circumſpicedum : nunquis eſt
Sermonem noſtrum qui aucupet.

THEUROPIDES.

Tutum probè eſt.

TRANIO.

Circumſpice etiam.

THEUROPIDES.

Nemo eſt : loquere nunc jam.

TRANIO.

Capitalis ædis facta eſt.

THEUROPIDES.

Quid eſt ? non intellego.

TRANIO.

Scelus, inquam, factum'ſt jamdiu antiquom & vetus.
Antiquom. Id adeò nos nunc factum invenimus.

THEUROPIDES.

Quid iſtuc eſt, ſceleſte ? aut quis id fecit ? cedo.

TRANIO.

Hoſpes necavit hoſpitem captum manu ;
Iſte, ut ego opinor, qui has tibi ædes vendidit.

THEUROPIDES.

Necavit ?

TRANIO.

Aurumque eii ademit hoſpiti,

Eumque hic defodit hoſpitem ibidem in ædibus.

THEUROPIDES.

Quapropter id vos factum ſuſpicamini ?

TRANIO.

Ego dicam : auſculta. Ut foris cenaverat
Tuus gnatus , poſtquam rediit a cena domum ,
Abimus omnes cubitum : condormivimus.
Lucernam fortè oblitus fueram exſtinguere :
Atque ille exclamat derepente maxumùm.

THEUROPIDES.

Quis homo ? an gnatus meus ?

TRANIO.

St , tace : auſculta modò.
Ait veniſſe illum in ſomnis ad ſe mortuum.

THEUROPIDES.

Nempe ergo in ſomnis ?

TRANIO.

Ita. Sed auſculta modò ;
Ait illum hoc pacto ſibi dixiſſe mortuum.

THEUROPIDES.

In ſomnis ?

TRANIO.

Mirum quin vigilanti diceret ,
Qui abhinc ſexaginta annis occiſus foret.
Interdum ineptè ſtultus es.

THEUROPIDES.

Taceo.

TRANIO.

Sed ecce quæ ille inquit :
Ego tranſmarinus hoſpes ſum Diapontius.
Hic habito. Hæc mihi dedita eſt habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit ,
Quia præmaturè vitâ careo. Per fidem

Deceptus ſum : hoſpes hic me necavit, iſque me
Defodit inſepultum clam ibidem in hiſce ædibus,
Sceleſtus auri cauſsâ. Nunc tu hinc emigra :
Sceleſtæ hæ ſunt ædes : impia eſt habitatio.
Quæ hic monſtra ſiunt, anno vix poſſum eloqui.
St, ſt!

THEUROPIDES.

Quid, obſecro hercle, factum eſt?

TRANIO.

Concrepuit foris.
Hiccine percuſſit?

THEUROPIDES.

Guttam haud habeo ſanguinis :
Vivom me arceſſunt ad Acheruntem mortui.

TRANIO.

Perii. Illiſce hodie hanc conturbabunt fabulam :
Nimis quàm formido, ne manifeſtò hic me opprimat.

THEUROPIDES.

Quid tute tecum loquere?

TRANIO.

Abſcede ab janua.
Fuge, obſecro hercle!

THEUROPIDES.

Quò fugiam? etiam tu fugis?

TRANIO.

Nihil ego formido : pax mihi eſt cum mortuis.

THEUROPIDES.

Heus Tranio.

TRANIO.

Non me appellabis, ſi ſapis.
Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi fores.

THEUROPIDES.

Quæſo, quid ægre eſt? quæ res te agitat, Tranio?

Quîcum iſtæc loquere ?

TRANIO.

An quæſo tu appellaveras ?
Ita me Dî amabunt, mortuum illum credidi
Expoſtulare, quia percuſſiſſes fores.
Sed tu etiamne adſtas ? nec quæ dico obtemperas ?

THEUROPIDES.

Quid faciam ?

TRANIO.

Cave reſpexis : fuge, atque operi caput.

THEUROPIDES.

Cur non fugis tu ?

TRANIO.

Pax mihi eſt cum mortuis.

THEUROPIDES.

Scio. Quid modò igitur ? cur tantopere extimueras ?

TRANIO.

Nihil me curaſſis, inquam : ego mihi providero :
Tu, ut occepiſti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Herculem invocabis.

THEUROPIDES.

Hercules ! te invoco.

TRANIO.

Et ego, tibi hodie ut det, ſenex, magnum malum.
Pro Dii immortales ! obſecro voſtram fidem :
Quid ego hodie negotii confeci ! malùm !

ACTUS III.

SCENA I.

DANISTA. THEUROPIDES. TRANIO.

Daniſta.

Scelestiorem ego annum argento ſenori
Nunquam ullum vidi, quàm hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem uſque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.

Tranio.

Nunc pol ego perii planè in perpetuum modum.
Daniſta adeſt, qui dedit *argentum ſenori*,
Quî amica eſt emta, quoque *opus in ſumtus fuit*.
Manifeſta res eſt: niſi quod occurro priùs,
Ne hoc ſenex reſciſcat. Ibo huic obviam.
Sed quidnam hic ſe ſe tam citò recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam inaudiverit.
Accedam atque appellabo. Hei quàm timeó miſer!
Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius,
Sicut me habet. Verùm utut res hæc ſe ſe habet,
Pergam turbare porrò. Ita hæc res poſtulat.
Unde is?

Theuropides.

Conveni illum, unde haſce ædes emeram.

Tranio.

Numquid dixiſti de illo, quod dixi tibi?

THEUROPIDES.

Dixi hercule verò omnia.

TRANIO.

Væ miſero mihi !

Etiam fatetur de hoſpite ?

THEUROPIDES.

Imò pernegat.

TRANIO.

Cape, hercle obſecro, cum eo unà judicem.
Sed eum videto ut capias qui credat mihi.
Tam facilè vinces, quàm pirum volpes comeſt.
Metuo ne technæ meæ perpetuò perierint.

THEUROPIDES.

Quid tute tecum ?

TRANIO.

Nihil enim. Sed dic mihi:
Dixtin' quæſo ?

THEUROPIDES.

Dixi, inquam, ordine omnia.

TRANIO.

Etiam fatetur de hoſpite ?

THEUROPIDES.

Imò pernegat.

TRANIO.

Negat ?

THEUROPIDES.

Negat, inquam.

TRANIO.

Perii oppidò, quom cogito.
Non confitetur ?

THEUROPIDES.

Dicam, ſi confeſſus ſit.
Quid nunc faciundum cenſes ?

TRANIO.

Egon' ? quid cenſeam ?
Cape , obſecro hercule , cum eo unà judicem :
Sed eum videto ut capias , qui credat mihi :
Tam facilè vinces , quàm pirum volpes comeſt.

DANISTA.

Sed Philolachetis eccum ſervom Tranium :
Qui mihi neque fenus , neque ſortem argenti danunt.

THEUROPIDES.

Quò te agis ?

TRANIO.

Nec quóquam abeo. Næ ego ſum miſer ,
Sceleſtus ; natus Diis inimicis omnibus.
Jam, illo præſente, adibit. Næ ego homo ſum miſer.
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire.

DANISTA.

Hic ad me it , ſalvos ſum :
Spes eſt de argento.

TRANIO.

Hilarus eſt fruſtra iſtic homo.
Salvere jubeo te , Miſargyrides , bene.

DANISTA.

Salve & tu. Quid de argento ?

TRANIO.

Abi ſis , bellua :
Continuò adveniens pilum injeciſti mihi.

DANISTA.

Hic homo eſt inanis.

TRANIO.

Hic homo eſt certè ariolus.

DANISTA.

Quin tu iſtas mittis tricas ?

TRANIO.

Quin, quid vis, cedo.

DANISTA.

Ubi Philolaches eſt?

TRANIO.

Nunquam potuiſti mihi
Magis opportunus advenire, quàm advenis.

DANISTA.

Quid eſt?

TRANIO.

Concede huc.

DANISTA.

Quin mihi argentum redditur?

TRANIO.

Scio te bonâ eſſe voce, ne clama nimis.

DANISTA.

Ego hercle verò clamo.

TRANIO.

Ah, gere morem mihi.

DANISTA.

Quid tibi ego morem vis geram?

TRANIO.

Abi, quæſo, hinc domum.

DANISTA.

Abeam?

TRANIO.

Redito huc circiter meridie.

DANISTA.

Reddeturne igitur fenus?

TRANIO.

Reddetur: nunc abi.

DANISTA.

Quid ego huc recurſem? aut operam ſumam? aut conteram?

Quid, ſi hic manebo potiùs ad meridiem?

TRANIO.

Imò abi domum: verum hercle dico: abi modò.

DANISTA.

Quin vos mihi fenus date: quid nugamini?

TRANIO.

Eu, hercle, næ tu abi modò. Auſculta mihi.

DANISTA.

Jam, hercle, ego illunc nominabo.

TRANIO.

Euge ſtrenuè.
Beatus verò es nunc, quom clamas.

DANISTA.

Meum peto.
Multos me hoc pacto jam dies fruſtramini.
Moleſtus ſiſum, reddite argentum, abiero.
Reſponſiones omnes hoc verbo eripite.

TRANIO.

Sortem accipe.

DANISTA.

Imò fenus: id primum volo.

TRANIO.

Quid tu, homo hominum omnium teterrime,
Veniſti huc extentatum? agas quod in manu eſt.
Non dat, non debet.

DANISTA.

Non debet?

TRANIO.

Nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an *mavis ut* aliquò abeat foras?
Urbem exſul *linquat factus* hic cauſsâ tui,
Quoi ſortem *vix dare* licebit?

DANISTA.

Quin non peto.

THEUROPIDES.

Eia, maſtigia, ad me redi.

TRANIO.

Jam iſtic ero.
Moleſtus ne ſis, nemo dat: age quid lubet.
Tu ſolus, credo, fenore argentum datas.

DANISTA.

Cedo fenus. Redde fenus. Fenus reddite.
Daturin' eſtis fenus actutum mihi?
Date mihi fenus.

TRANIO.

Fenus illic, fenus hic.
Neſcit quidem niſi fenus fabularier
Veterator. Neque ego tetriorem belluam
Vidiſſe me unquam quemquam, quàm te, cenſeo.

DANISTA.

Non edepol nunc me tu iſtis verbis territas.
Calidum hoc eſt: etſi procul abeſt, urit malè.

THEUROPIDES.

Quod illuc eſt fenus, obſecro, quod illic petit?

TRANIO.

Pater eccum advenit peregre non multò priùs
Illius: is tibi & fenus & ſortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porro poſtules.
Vide: num moratur?

DANISTA.

Quin feram, ſi quid datur.

THEUROPIDES.

Quid ais tu?

TRANIO.

Quid vis!

THEUROPIDES.

Quis illic eſt ? quid illic petit ?
Quid Philolachetem gnatum compellat
Sic ? & præſenti tibi facit convicium ?
Quid illi debetur ?

TRANIO.

Obſecro hercle ; jube
Obici argentum huic ob os impuræ belluæ.

THEUROPIDES.

Jubeam ?

TRANIO.

Jube homini argento os verberarier.

DANISTA.

Perfacilè ego iſtus perpetior argenteos.

THEUROPIDES.

Quod illud argentum eſt ?

TRANIO.

Huic debet Philolaches
Paulum.

THEUROPIDES.

Quantillum ?

TRANIO.

Quaſi quadraginta minas.

DANISTA.

Ne ſanè id multum cenſeas, paulum id quidem eſt.

TRANIO.

Audin ? videturne, obſecro hercle, idoneus,
Daniſta qui ſit ? genus quod improbiſſumum eſt.

THEUROPIDES.

Non ego iſtuc curo, qui ſit, unde ſit.
Id volo mihi dici, id me ſcire expetò :
Adeò etiam argenti fenus creditum audio.

TRANIO.

Quatuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum, ut abeat.

THEUROPIDES.

Egon' ? dicam dare ?

TRANIO.

Dic.

THEUROPIDES.

Egone ?

TRANIO.

Tu ipſus : dic modò, auſculta mihi.
Promitte : age, inquam : ego jubeo.

THEUROPIDES.

Reſponde mihi :
Quid eo eſt argento factum ?

TRANIO.

Salvom eſt.

THEUROPIDES.

Solvite
Voſmet igitur, ſi ſalvom eſt.

TRANIO.

Ædes filius
Tuus emit.

THEUROPIDES.

Ædes ?

TRANIO.

Ædes.

THEUROPIDES.

Euge ! Philolaches
Patriſſat. Jam homo in mercatura vortitur.
Ain tu, ædes ?

TRANIO.

Ædes, inquam : ſed ſcin' cujuſmodi ?

THEUROPIDES.

THEUROPIDES.
Quî ſcire poſſim ?
TRANIO.
Vah !
THEUROPIDES.
Quid eſt ?
TRANIO.
Ne me roga.
THEUROPIDES.
Nam quid ita ?
TRANIO.
Speculo claras : clarorem merum.
THEUROPIDES.
Benè hercle factum. Quid ? eas quanti deſtinat ?
TRANIO.
Talentis magnis totidem , quot ego & tu ſumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.
Hinc ſumſit quas ei dedimus. Satin' intelligis ?
Nam poſtquam hæce ædeis ita erant , ut dixi tibi ,
Continuò eſt alias ædeis mercatus ſibi.
THEUROPIDES.
Benè hercle factum.
DANISTA.
Heus , jam appetit meridies.
TRANIO.
Abſolve hunc quæſo vomitum , ne hic nos enecet.
Quatuor quadraginta illi debentur minæ ,
Et fors & fenus.
DANISTA.
Tantum eſt : nihilo plus peto.
TRANIO.
Velim quidem hercle , ut uno nummo plus petas.

THEUROPIDES.

Adoleſcens, mecum rem habe.

DANISTA.

Nempe abs te petam.

THEUROPIDES.

Petito cras.

DANISTA.

Abeo : ſat habeo, ſi cras fero....

TRANIO.

Malum, quod iſti Dî Deæque omnes duint :
Ita mea conſilia perturbat pæniſſumè.
Nullum edepol hodie genus eſt hominum tetrius,
Nec minus bono cum jure, quàm Daniſticum.

THEUROPIDES.

Quâ in regione iſtas ædeis emit filius ?

TRANIO.

Ecce autem perii.

THEUROPIDES.

Diciſne hoc quod te rogo ?

TRANIO.

Dicam : ſed nomen domini quæro quid fiet.

THEUROPIDES.

Age, comminiſcere ergo.

TRANIO.

Quid ego nunc agam,
Niſi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium ?
Eas emiſſe ædeis hujus dicam filium.
Calidum hercle audivi eſſe optumum mendacium.
Quicquid Dei dicunt, id rectum eſt dicere.

THEUROPIDES.

Quid igitur ? jam commentu's ?

TRANIO.

Dii iſtum perduint !

Imò iſtunc potiùs. De vicino hoc proximo
Tuus emit ædeis filius.

THEUROPIDES.

Bonan' fide ?

TRANIO.

Siquidem es argentum redditurus, tum bonâ :
Si redditurus non es, non emit bonâ.

THEUROPIDES.

Non in loco emit perbono has.

TRANIO.

Imò optumo.

THEUROPIDES.

Cupio hercle inſpicere has ædes. Pultadum foreis :
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio.

TRANIO.

Ecce autem iterum nunc, quid ego dicam, neſcio :
Iterum jam ad unum ſaxum me fluctus ferunt.
Quid nunc ? non hercle, quid nunc faciam, reperio :
Manifeſtò teneor.

THEUROPIDES.

Evocadum aliquem foras :
Roga, circumducat.

TRANIO.

Heus tu ! at hic ſunt mulieres :
Videndum eſt primùm, utrum eæ velintne, an non velint.

THEUROPIDES.

Bonum æquomque oras. Percontare & roga.
Ego hic tantiſper, dum exis, te opperiar foris.

TRANIO.

Dii te Deæque omnes funditus perdant, ſenex :
Ita mea conſilia undique oppugnas mala.
Euge, optume : eccum dominus ædium foras

Simo progreditur ipſus. Huc conceſſero:
Dum mihi ſenatum conſilii in cor convoco.
Igitur tum accedam hunc, quando quid agam in-
venero.

ACTUS III.

SCENA II.

SIMO. THEUROPIDES. TRANIO.

SIMO.

MELIUS anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando eſcâ unâ meruerit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum jubet me ire. Minumè.
Non mihi fortè viſum illico fuit,
Melius quom prandium, quàm ſolitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus ſomnus eſt de prandio: apage:
Clanculum ex ædibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, ſcio, domi.

TRANIO.

Res parata eſt mala in veſperum huic ſeni.
Nam & cenandum, & cubandum eſt intus malè.

SIMO.

Quò magis cogito ego cum meo animo,
Si quis dotatam uxorem .... habet,

Neminem ſolicitat ſopor. . . . .
Ire dormitum odio eſt. *Nunc* verò *mihi*
Exſequi certa res eſt, ut abeam
Potiùs hinc ad forum, quàm domi cubem.
Atque pol neſcio, ut moribus ſient
Voſtræ. Hæc ſat ſcio, quàm me habeat malè :
Pejuſque poſthac fore, quàm fuit mihi.

TRANIO.

Si abitus tuus tibi, ſenex, fecerit malè,
Nihil erit quod Deorum ullum accuſites :
Te ipſe jure optumo meritó incuſes licet.
Tempus nunc eſt ſenem hunc alloqui mihi.
Hoc habet :, reperi, quî ſenem ducerem :
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. Dii te ament plurimùm, Simo.

SIMO.

Salvos ſis, Tranio.

TRANIO.

Ut vales ?

SIMO.

Non malè.

Quid agis ?

TRANIO.

Hominem optumum teneo.

SIMO.

Amicè facis,

Quom me laudas.

TRANIO.

Decet certè.

SIMO.

Hercle at te ego

Haud bonum teneo ſervom.

TRANIO.

Quid ita verò, Simo?

SIMO.

Quid nunc, quàm mox?

TRANIO.

Quid eſt?

SIMO.

Quod ſolet fieri.

TRANIO.

Dic *igitur quod ſolet fieri*, quid id eſt?

SIMO.

Quod facitis vos: ſed ut verum, Tranio, loquar,
Sic decet. Ut homines ſunt, ita morem geras.
Vita quàm ſit brevis, ſimul cogita.

TRANIO.

Quid? ehem, vix tandem
Percepi ſuper his rebus noſtris te loqui.

SIMO.

Muſicè hercle agitis ætatem: ita ut vos decet.
Vino & victu, piſcatu probo, electili,
Vitam colitis.

TRANIO.

Imò vita antehac erat:
Nunc nobis omnia hæc exciderunt.

SIMO.

Quîdum?

TRANIO.

Ita oppidò occidimus omnes, Simo.

SIMO.

Non taces? proſperè vobis cuncta uſque adhuc
Proceſſerunt.

TRANIO.

Ita ut dicis, facta haud nego.

Nos profectò probè, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deſeruit.

SIMO.

Quid eſt? quo modo, peſſume?
Quæne ſubducta erat tutò in terra?

TRANIO.

Hei!

SIMO.

Quid eſt?

TRANIO.

Me miſerum! occidi.

SIMO.

Quî?

TRANIO.

Quia
Venit navis, noſtram vi quæ frangit ratem.

SIMO.

Velim ut velles, Tranio: *ſed* quid eſt negotii?
Eloquere.

TRANIO.

Herus peregrè venit.

SIMO.

Tunc tibi
Chorda tenditur: inde *in* ferriterium:
Poſtea *in crucem rectâ.*

TRANIO.

Nunc te ego per genua
Obſecro; ne indicium hero facias meo.

SIMO.

E me,
Ne quid metuas, nihil ſciet.

TRANIO.

Patrone, ſalve.

SIMO.

Nihil moror mihi iſtiuſmodi clientes.

TRANIO.

Nunc hoc quod ad te noſter me miſit ſenex.

SIMO.

Hoc mihi reſponde primùm, quod ego te rogo :
Jam de iſtis rebus voſter quid ſenſit ſenex ?

TRANIO.

Nihil quicquam.

SIMO.

Numquid increpavit filium ?

TRANIO.

Tam liquidus eſt, quàm liquida eſſe tempeſtas ſolet.
Nunc te hoc orare juſſit opere maxumo,
Ut ſibi liceret inſpicere has ædes tuas.

SIMO.

Non ſunt venales.

TRANIO.

Scio equidem iſtuc. Sed ſenex
Gynæceum ædificare volt hic in ſuis,
Et balneas & ambulacrum & porticum.

SIMO.

Quid conſomniavit ?

TRANIO.

Ego dicam tibi.
Dare volt uxorem filio quantùm poteſt :
Ad eam rem facere volt novum gynæceum.
Nam ſibi laudaſſe haſce ait architectonem
Neſcio quem, eſſe ædificatas has ſanè bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, niſi tu nevis.

SIMO.

Næ ille malo quidem ab opere exemplum petit.

TRANIO.

Quia hìc *audivit* eſſe æſtatem perbonam :
Subdiu coli *abſque Sole* perpetuum diem.

SIMO.

Imò edepol verò, cùm uſquequaque umbra eſt, tamen
Sol ſemper hic eſt uſque a mani ad veſperum,
Quaſi flagitator adſtat uſque ad oſtium.
Nec mihi umbra uſquam eſt, niſi in puteo quæpiam eſt.

TRANIO.

Quid? Sarſinatis ecqua eſt? ſi Umbrām non habes.

SIMO.

Moleſtus ne ſis : hæc ſunt ſicut prædico.

TRANIO.

Attamen inſpicere volt.

SIMO.

Inſpiciat, ſi lubet.
Si quid erit, quod illi placeat, de exemplo meo
Ipſe ædificato.

TRANIO.

Eon'? voco huc hominem?

SIMO.

I, voca.

TRANIO.

Alexandrum magnum, atque Agathoclem aiunt maxumas
Duo res geſſiſſe : quid mihi fiet tertio?
Qui ſolus facio facinora immortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter ſenex.
Novitium mihi quæſtum inſtitui non malum :
Nam muliones mulos clitellarios

Habent : ego habeo homines clitellarios.
Magni ſunt oneris : quicquid imponas , vehunt.
Nunc hunc haud ſcio an colloquar. Congrediar.
Heus Theuropides !

THEUROPIDES.

Quis nominat me ?

TRANIO.

Hero ſervos multùm ſuo fidelis.
Quò me miſeras , affero omne impetratum.

THEUROPIDES.

Quid illic , obſecro , tam diu reſtitiſti ?

TRANIO.

Seni non otium erat , id ſum opperitus.

THEUROPIDES.

Antiquom hoc obtines tuum , tardus ut ſis.

TRANIO.

Heus tu ! ſi voles verbum hoc cogitare ;
Simul flare ſorberéque haud facile
Eſt : ego hic eſſe & illic ſimul haud potui.

THEUROPIDES.

Quid nunc ?

TRANIO.

Viſe : ſpecta tuo arbitratu.

THEUROPIDES.

Age , duc me.

TRANIO.

Num moror ?

THEUROPIDES.

Subſequòr te.

TRANIO.

Senex ipſe te ante oſtium , eccum , opperitur.
Sed mœſtus eſt ſe haſce vendidiſſe.

THEUROPIDES.

Quid tandem ?

TRANIO.

Orat ut ſuadeam Philolacheti,
Ut iſtas remittat ſibi.

THEUROPIDES.

Haud opinor.
Sibi quiſque ruri metit. Si malè emtæ
Forent, nobis iſtas redhibere haud liceret.
Lucri quicquid eſt, id domum trahere oportet.
Miſericordias *jam habere haud* hominem oportet.

TRANIO.

Morare hercle, *cum verba* facis. Subſequere.

THEUROPIDES.

Fiat.
Do tibi ego operam.

TRANIO.

Senex illic eſt. Hem adduxi tibi hominem.

SIMO.

Salvom te adveniſſe peregre gaudeo, Theuropides.

THEUROPIDES.

Dii te ament.

SIMO.

Inſpicere te ædes has velle aiebat mihi.

THEUROPIDES.

Niſi tibi incommodum eſt.

SIMO.

Imò commodum. I intrò, atque inſpice.

THEUROPIDES.

At enim mulieres.

SIMO.

Cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula ædes oppidò tanquam tuas.

THEUROPIDES.

Tanquam?

TRANIO.

Ah cave tu illi objectes nunc in ægritudine
Te has emiſſe. Non tu vides hunc: voltu ut triſti eſt ſenex?

THEUROPIDES.

Video.

TRANIO.

Ergo irridere ne videare, & geſtire admodum,
Noli facere mentionem te emiſſe.

THEUROPIDES.

Intellego.
Et bene monitum duco, atque te exiſtumo humano ingenio.
Quid nunc?

SIMO.

Quin tu is intrò, atque otiosè perſpectas, ut lubet?

THEUROPIDES.

Bene benignéque arbitror te facere.

SIMO.

Factum edepol volo.
Vin' qui perductet?

THEUROPIDES.

Apage iſtum perductorem: non placet.

SIMO.

Quid? quid eſt?

THEUROPIDES.

Errabo potiùs, quàm perductet quiſpiam.

TRANIO.

Viden' veſtibulum ante ædeis hoc? & ambulacrum? quojuſmodi!

THEUROPIDES.

Luculentum edepol profectò.

TRANIO.

Age ; ſpecta : poſtes cujuſmodi !
Quantâ firmitate facti , & quantâ craſſitudine !

THEUROPIDES.

Non videor vidiſſe poſtes pulcriores.

SIMO.

Pol mihi
Eo pretio emti fuerant olim.

TRANIO.

Audin' , FUERANT , dicere ?
Vix videtur continere lacrumas.

THEUROPIDES.

Quanti hoſce emeras ?

SIMO.

Tres minas pro iſtis duobus , præter vecturam , dedi.

THEUROPIDES.

Hercle , quin multùm improbiores ſunt quàm a primo credidi.

TRANIO.

Quapropter ?

THEUROPIDES.

Quia edepol ambo ab infimo tarmes ſecat.

TRANIO.

Intempeſtivos exciſos credo ; id eis vitium nocet :
Atque etiam nunc ſatis boni ſunt , ſi ſint inducti pice.
Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus ?

THEUROPIDES.

Video.

TRANIO.

Specta : quam arctè dormiunt !

THEUROPIDES.

Dormiunt ?

TRANIO.

Illud quidem, UT CONNIVENT ! volui dicere.
Satin' habes ?

THEUROPIDES.

Ut quidque magis contemplor, tantò magis placet.

TRANIO.

Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios duo ?
Cornix adſtat : ea volturios duo viciſſim vellicat.
Quæſo, huc ad me ſpecta, cornicem ut conſpicere poſſies.
Jam vides ?

THEUROPIDES.

Profectò nullam equidem illic cornicem intuor.

TRANIO.

At tu iſtò ad vos obtuere : quoniam cornicem nequis
Conſpicari, ſi volturios forte poſſis contui.

THEUROPIDES.

Omnino, ut te abſolvam, nullam pictam conſpicio hic avem.

TRANIO.

Age, jam mitto, ignoſco : ætate non quis obtuerier.

THEUROPIDES.

Hæc, quæ poſſum, ea mihi profectò cuncta vehementer placent.

SIMO.

Latius demum eſt operæ pretium iviſſe.

THEUROPIDES.

Rectè edepol mones.

SIMO.

Eho iſtum, puer, circumduce haſce ædes & conclavia.

Nam egomet duſtarem, niſi mihi eſſet ad forum negotium.

THEUROPIDES.

Apage iſtum a me perduſtorem : nihil moror duſtarier.

SIMO.

Quid ? quid eſt ?

THEUROPIDES.

Errabo potiùs, quàm perduſtet quiſpiam.

SIMO.

Ædes dico.

THEUROPIDES.

Ergo intrò eo ſine perduſtore.

SIMO.

I, licet.

THEUROPIDES.

Ibo intrò igitur.

TRANIO.

Mane ſis : videam ne canis. . . .

THEUROPIDES.

Agedum, vide.

TRANIO.

Eſt.

THEUROPIDES.

Ubi canis eſt ?

TRANIO.

Abi diereſta. St ! abin' hinc in malam crucem ?
At etiam reſtas ? ſt ! abi iſtinc.

SIMO.

Nihil pericli eſt, age.
Tam placida eſt, quàm eſt aqua : viſe. Ire intrò audaſter licet.
Eo ego hinc ad forum.

THEUROPIDES.

Feciſti commodè : bene ambula.
Tranio age , canem iſtam a foribus abducat face ,
Etſi non metuenda eſt.

TRANIO.

Quin tu illam aſpice : ut placidè accubat !
Niſi moleſtum vis videri te , atque ignavom.

THEUROPIDES.

Jam ut lubet.
Sequere hàc igitur.

TRANIO.

Equidem haud uſquam a pedibus abſcedam tuis.

ACTUS III.

SCENA III.

TRANIO. THEUROPIDES.

TRANIO.

QUID tibi viſum eſt hoc mercimonii ?

THEUROPIDES.

Totus gaudeo.

TRANIO.

Num nimio emtæ tibi videntur ?

THEUROPIDES.

Nunquam edepol me ſcio
Vidiſſe uſquam abjectas ædes , niſi modò haſce.

TRANIO.

Ecquid placent ?

THEUROPIDES.

Ecquid placeant, me rogas? imò hercle verò perplacent.

TRANIO.

Cujuſmodi gynæceum? quid porticum?

THEUROPIDES.

Inſanùm bonam.

Non equidem ullam in publico eſſe majorem hac exiſtumo.

TRANIO.

Quin ego ipſe & Philolaches in publico omnes porticus

Sumus commenſi.

THEUROPIDES.

Quid igitur?

TRANIO.

Longè omnium longiſſuma eſt.

THEUROPIDES.

Dii immortales mercimonii lepidi! ſi hercle nunc ferat

Sex talenta magna argenti pro iſtis præſentaria,

Nunquam accipiam.

TRANIO.

Si, here, te accipere cupies, ego nunquam ſinam.

THEUROPIDES.

Bene res noſtra collocata eſt iſtoc mercimonio.

TRANIO.

Me ſuaſore atque impulſore id factum audacter dicito:

Qui ſubegi, fenore argentum ab Daniſtâ ut ſumeret,

Quod iſti didimus arrhaboni.

THEUROPIDES.

Servaviſti omnem ratem.

Nempe octoginta debentur huic minæ.

TRANIO.

Haud nummo amplius.

THEUROPIDES.

Hodie accipiat.

TRANIO.

Ita enim verò : ne qua cauſſa ſubſiet,
Vel mihi denumerato : ego illi porrò denumeravero.

THEUROPIDES.

At enim, ne quid captioni mihi ſit, ſi dederim tibi.

TRANIO.

Egone te joculo modò auſim, dicto aut facto fallere?

THEUROPIDES.

Egon' abs te auſim non cavere, ne quid committam tibi?

TRANIO.

Quia tibi unquam quicquam, poſtquam tuus ſum, verborum dedi.

THEUROPIDES.

Ego enim cavi rectè. Eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat ſapio, ſi abs te modò uno caveo.

TRANIO.

Tecum ſentio.

THEUROPIDES.

Nunc abi, i rus : dic me adveniſſe filio.

TRANIO.

*Faciam ut voles.

THEUROPIDES.

Curriculo abi, jube in urbem veniat jam ſimul tecum.

TRANIO.

Licet.

Nunc ego me illà per poſticum ad congerrones conferam.
Dicam ut hic res ſint quietæ, atque ut hunc hinc amoverim.

ACTUS IV.

SCENA I.

PHANISCUS.

Servi qui quom culpâ carint, tamen malum
Metuunt, hi ſolent eſſe heris utibiles.
Nam illi qui nihil metuunt, poſtquam ſunt malum
Meriti, ſtulta ſibi expetunt conſilia.
Exercent ſeſe ad curſuram : fugiunt. Sed
Hi, ſi reprehenſi ſunt, faciunt a malo
Peculium quod nequeunt *facere de ſuo.*
Augent ex pauxillo : *theſaurum inde* parant.
Mihi, in pectore conſilii *quod eſt*,
Lubet cavere malam rem priùs,
Quàm ut meum *tergum exſinceratum fiat.*
Ut adhuc fuit, mihi corium eſſe oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probè tectum habebo.
Malum cum impluit ceteros, non impluat mihi.
Nam ut ſervi volunt eſſe herum, ita ſolet.
Bonis boni ſunt : improbi, qui malus fuit.
Nam nunc domi noſtræ tot peſſumi vivont,

Peculî ſui prodigi, plagigeruli : ubi advorsùm ut
Eant vocantur hero : Non eo, moleſtus ne ſis.
Scio quò properas : geſtis aliquò jam hercle :
Ire vis, mula, foras paſtum. Bene merens
Hoc pretium inde abſtuli. Ita abii foras. Solus
Nunc eo advorsùm hero ex plurimis ſervis.
Hoc die craſtini quom herus reſciverit,
Mane caſtigabit eos bubulis exuviis.
Poſtremò minoris pendo tergum illorum, quàm meum.

ACTUS IV.

SCENA II.

PHANISCUS. SERVOS. THEUROPIDES.

PHANISCUS.

ILLI erunt bucædæ multò potiùs, quàm ego
Sim reſtio.

SERVOS.

Mane tu, atque aſſiſte ilico :
Phaniſce, etiam reſpice.

PHANISCUS.

Mihi moleſtus ne ſis.

SERVOS.

Vide : ut faſtidit ſimia !

PHANISCUS.

Mihi ſum ; libet eſſe. Quid id curas ?

SERVOS.

Maneſne ilico, impure paraſite?

PHANISCUS.

Quî paraſitus ſum?

SERVOS.

Ego enim

Dicam: cibo perduci poteris quóvis.

Ferocem facis, quia te herus tam amat.

PHANISCUS.

Vah!

Oculi dolent.

SERVOS.

Cur?

PHANISCUS.

Quia fumus moleſtus.

SERVOS.

Tace ſis, Faber, qui cudere ſoles plumbeos

Nummos.

PHANISCUS.

Non potes tu cogere me, ut tibi

Maledicam: novit herus me.

SERVOS.

Suam

Quidem pol culcitullam oportet....

PHANISCUS.

Si ſobrius ſis,

Malè non dicas.

SERVOS.

Tibi obtemperem, quom tu mihi

Nequeas?

PHANISCUS.

At tu mecum, peſſume, i advorsùs.

SERVOS.

Quæſo hercle, Phaniſce, abſtine jam ſermonem
De iſtis rebus.

PHANISCUS.

Faciam, & pultabo fores.
Heus! ecquis hic eſt, maxumam qui his injuriam
Foribus defendat? ecquis? ecquis huc exit atque
aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut eſſe addecet
Nequam homines, ita ſunt: ſed eo magis cauto eſt
Opus, ne huc exeat, qui malè me mulcet.
Hic quidem neque convivarum ſonitus, itidem ut
antehac fuit:
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam
audio.

THEUROPIDES.

Quæ illæc res eſt? quid illi homines quærunt apud
ædes meas?
Quid volunt? quid introſpectant?

PHANISCUS.

Pergam pultare oſtium.
Heus! reclude: heus Tranio! etiam aperis?

THEUROPIDES.

Quæ hæc eſt fabula!

PHANISCUS.

Etiamne aperis? Callidamati noſtro advorsùm venimus.

THEUROPIDES.

Heus, vos pueri, quid iſtic agitis? quid iſtas ædeis
frangitis?

PHANISCUS.

Herus hic noſter potat.

THEUROPIDES.

Herus hic voſter potat ?

PHANISCUS.

Ita loquor.

THEUROPIDES.

Puer nimium es delicatus.

PHANISCUS.

Ei advorsùm venimus.

THEUROPIDES.

Quoi homini ?

PHANISCUS.

Hero noſtro. Quæſo , quoties dicendum eſt tibi ?

THEUROPIDES.

Puer , hic nemo habitat : nam te eſſe arbitror puerum probum.

PHANISCUS.

Non hic Philolaches adoleſcens habitat? hiſce ædibus?

SERVOS.

Senex hic cerebroſus eſt certè.

PHANISCUS.

Erras perverſè , pater.

Nam niſi hinc hodie emigravit , aut heri , certò ſcio
Hic habitare.

THEUROPIDES.

Quin ſex menſes jam hic nemo habitat.

SERVOS.

Somnias.

THEUROPIDES.

Egone ?

SERVOS.

Tu.

THEUROPIDES.

Tu ne moleſtus : ſine me cum puero loqui.

PHANISCUS.

Nemo habitat? hem!

THEUROPIDES.

Ita profectò.

PHANISCUS.

Nam heri & nudius tertius,
Quartus, quintus, ſextus, uſque, poſtquam hinc peregre ejus pater
Abiit, nunquam hic triduum in unum deſitum eſt eſſe & bibi.

THEUROPIDES.

Quid ais?

PHANISCUS.

Triduum in unum eſt haud intermiſſum hic eſſe & bibi,
Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducere.

THEUROPIDES.

Quis iſtæc faciebat?

PHANISCUS.

Philolaches.

THEUROPIDES.

Qui Philolaches?

PHANISCUS.

Cui patrem Theuropidem eſſe opinor.

THEUROPIDES.

Hei! hei! occidi,
Si hæc hic vera memorat. Pergam porrò percontarier.
Ain' tu iſtic potare ſolitum Philolachem iſtum, quiſquis eſt,
Cum hero voſtro?

PHANISCUS.

PHANISCUS.

Hic, inquam.

THEUROPIDES.

Puere, præter ſpeciem ſtultus es.
Vide ſis ne forte ad merendam quopiam devorteris,
Atque ibi meliuſculè, quàm ſatis fuerit, biberis.

PHANISCUS.

Quid eſt?

THEUROPIDES.

Ita dico, ne ad alias ædeis perperam deveneris.

PHANISCUS.

Scio quà me ire oportet: & quò venerim, novi loqui.
Philolaches hic habitat, quojus eſt pater Theuropides:
Qui, poſtquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit.

THEUROPIDES.

Philolaches ergo?

PHANISCUS.

Ita, Philematium quidem.

THEUROPIDES.

Quanti?

SERVOS.

Triginta talentis.

PHANISCUS.

Μὰ τὸν Ἀπόλλω, ſed minis.

THEUROPIDES.

Ain' minis triginta amicam deſtinatam Philolachi?

PHANISCUS.

Aio.

THEUROPIDES.

Atque eam manu emiſiſſe?

PHANISCUS.

Aio.

THEUROPIDES.

Et poſtquam ejus hinc pater
Sit profectus peregre, perpotaſſe aſſiduò
Tuo cum domino?

PHANISCUS.

Aio.

THEUROPIDES.

Quid? is ædes emit hic proxumas?

PHANISCUS.

Non aio.

THEUROPIDES.

Quadraginta etiam dedit huic quæ eſſent pignori?

PHANISCUS.

Neque illud aio.

THEUROPIDES.

Hei! perdis....

PHANISCUS.

Imò ſuum patrem illic perdidit.

THEUROPIDES.

Vera cantas? vana vellem!

PHANISCUS.

Patris amicus videlicet.

THEUROPIDES.

Heu! edepol patrem eum miſerum prædicas!

PHANISCUS.

Nihil hoc quidem eſt,
Triginta minæ, præ quàm alios dapſiles ſumtus facit.
Perdidit patrem. Unus iſtic ſervos eſt ſacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quæſtum poſſiet.
Edepol me ejus patris miſeret: qui cum iſtæc ſciet
Facta ita, amburet miſero ei corculum carbunculus.

THEUROPIDES.

Siquidem iſtæc vera ſunt.

PHANISCUS.

Quid merear, quamobrem mentiar ?
Heus vos ! ecquis haſce aperit ?

THEUROPIDES.

Quid iſtas pultas, ubi nemo intus ?

PHANISCUS.

Aliò credo comiſſatum abiſſe : abeamus nunc jam.

THEUROPIDES.

Puere, jamne abis ? libertas pænula eſt tergo tuo.

PHANISCUS.

Mihi, niſi herum metuam & curem, nihil eſt quî tergum tegam.

ACTUS IV.

SCENA III.

THEUROPIDES. SIMO.

THEUROPIDES.

PERII hercle : quid opus eſt verbis ? ut verba audio,
Non equidem in Ægyptum hinc modò vectus fui,
Sed etiam in terras ſolas, oraſque ultimas
Sum circumvectus ; ita ubi nunc ſim neſcio.
Verùm jam ſcibo : nam eccum, unde ædes filius

Meus emit. Quid ais tu ?

SIMO.

A foro incedo domum.

THEUROPIDES.

Numquid proceſſit ad forum hodie novi ?

SIMO.

Etiam.

THEUROPIDES.

Quid tandem ?

SIMO.

Vidi efferri mortuum.

THEUROPIDES.

Hem

Novum !

SIMO.

Unum vidi mortuum efferri foras :
Modò eum vixiſſe aiebant.

THEUROPIDES.

Væ capiti tuo.

SIMO.

Quid tu ut otioſus res novas requiritas ?

THEUROPIDES.

Quia hodie adveni peregre.

SIMO.

Promiſi foras ,
Ad cenam ne me tute vocare cenſeas.

THEUROPIDES.

Haud poſtulo edepol.

SIMO.

Verùm cras , niſi quis priùs
Vocaverit me , vel apud te cenavero.

THEUROPIDES.

Ne iſtuc quidem edepol poſtulo. Niſi quid magis

Es occupatus, operam mihi da.

SIMO.

Maxumè.

THEUROPIDES.

Minas quadraginta accepiſti, quas ſciam,
A Philolachete.

SIMO.

Nunquam nummum, quod ſciam.

THEUROPIDES.

Quid a Tranione ſervo?

SIMO.

Multò id minùs.

THEUROPIDES.

Quas arrhaboni tibi dedit?

SIMO.

Quid ſomnias?

THEUROPIDES.

Egone? at quidem tu, qui iſtoc te ſperas modo
Poteſſe diſſimulando infectum hoc reddere.

SIMO.

Quid autem?

THEUROPIDES.

Quod, me abſente, tecum hic filius
Negotii geſſit.

SIMO.

Mecum ut ille hic geſſerit,
Dum tu hinc abes, negotii? quidnam? aut quo die?

THEUROPIDES.

Minas tibi octoginta argenti debeo.

SIMO.

Non mihi quidem hercle. Verùm, ſi debes, cedo.
Fides ſervanda eſt: ne ire inficias poſtules.

THEUROPIDES.

Profectò non negabo debere, & dabo.
Tu cave quadraginta accepiſſe hinc ne neges.

SIMO.

Quæſo edepol, huc me aſpecta, & reſponde mihi.
Te velle uxorem aiebat tuo nato dare,
Ideo ædificare hoc velle aiebat in tuis.

THEUROPIDES.

Hic ædificare volui?

SIMO.

Sic dixit mihi.

THEUROPIDES.

Hei mihi! diſperii: vocis non habeo ſatis.
Vicini, interii! perii!

SIMO.

Numquid Tranio
Turbavit?

THEUROPIDES.

Imò exturbavit omnia.
Te ludificatus eſt & me hodie indignis modis.

SIMO.

Quid tu ais?

THEUROPIDES.

Hæc res ſic eſt, ut narro tibi.
Te ludificatus & me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obſecro, ut me bene juves, operamque des.

SIMO.

Quid vis?

THEUROPIDES.

I mecum, obſecro, una ſimul.

SIMO.

Fiat.

THEUROPIDES.

Servorumque operam & lora mihi cedo.

SIMO.

Sume.

THEUROPIDES.

Eâdemque operâ hæc tibi narravero,
Quîs me exemplis hodie ille ludificatus eſt.

ACTUS V.

SCENA I.

TRANIO. THEUROPIDES.

TRANIO.

Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id eſſe dicam verbum nauci, neſcio.
Nam herus me poſtquam rus miſit, ut filium ſuum arceſſerem,
Abii illà per angiportum ad hortum noſtrum clanculum:
Oſtium quod in angiportu eſt, horti patefeci fores:
Eâque eduxi omnem legionem, & mares & feminas.
Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio conſilium, ut ſenatum congerronum convocem.

Quem quom convocavi, atque illi me e ſenatu ſegregant.

Ubi ego video rem vorti in meo foro, quantum poteſt,

Facio idem quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida eſt:

Pergunt turbare uſque, ut ne quid poſſit conquieſcere.

Nam ſcio equidem nullo pacto jam eſſe poſſe clam ſenem.

Sed quid hoc eſt, quod foris concrepuit proxumâ viciniâ?

Herus meus hic quidem eſt: guſtare ego ejus ſermonem volo.

THEUROPIDES.

Ilico, intra limen aſtate illic: ut, quom extemplo vocem,

Continuò exſiliatis: manicas celeriter connectite.

Ego illum ante ædeis præſtolabor ludificatorem meum:

Quojus ego hic ludificabo corium, ſi vivo, probè.

TRANIO.

Res palam eſt. Nunc te videre melius eſt, quid agas, Tranio.

THEUROPIDES.

Doctè atque aſtutè mihi captandum eſt cum illoc, ubi huc advenerit.

Non ego illi extemplo ita meum oſtendam ſenſum: mittam lineam.

Diſſimulabo me horum quicquam ſcire.

TRANIO.

O mortalem malum!

Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.

Verba

Verba dare illi non magis hodie quiſquam, quàm lapidi, poteſt.
Aggrediar hominem : appellabo.

THEUROPIDES.

Nunc ego ille huc veniat velim.

TRANIO.

Siquidem pol me quæris, aſſum præſens præſenti tibi.

THEUROPIDES.

Euge Tranio, quid agitur ?

TRANIO.

Veniunt ruri ruſtici.
Philolaches jam hic aderit.

THEUROPIDES.

Edepol mihi opportunè advenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem & malum.

TRANIO.

Quîdum ?

THEUROPIDES.

Qui negat noviſſe vos.

TRANIO.

Negat ?

THEUROPIDES.

Nec vos ſibi
Nummum unquam argenti dediſſe.

TRANIO.

Abi : ludis me, credo : haud negat.

THEUROPIDES.

Quid jam .... ?

TRANIO.

Scio, jocaris nunc tu : nam ille quidem haud negat.

THEUROPIDES.

Imò edepol negat profectò : neque ſe has ædeis Philolachi
Vendidiſſe.

TRANIO.

Eho, an negavit ſibi datum argentum ? obſecro.

THEUROPIDES.

Quin jusjurandum pollicitus eſt dare, ſi vellem, mihi:
Neque ſe haſce ædeis vendidiſſe, neque ſibi argentum datum.
Dixi ego iſtuc idem illi.

TRANIO.

Quid ait ?

THEUROPIDES.

Servos pollicitus eſt dare
Suos mihi omnes quæſtioni.

TRANIO.

Nugas. Nunquam edepol dabit.

THEUROPIDES.

Dat profectò.

TRANIO.

Quin & illum in jus jube ire.

THEUROPIDES.

Jam mane.
Experiar, ut opinor : certum eſt.

TRANIO.

Mihi hominem cedo.

THEUROPIDES.

Quid ſi igitur ego arceſſam homines ?

TRANIO.

Factum jam eſſe oportuit :
Vel hominem jube ædeis mancipio poſcere.

THEUROPIDES.

Imò hoc primùm volo,
Quæſtioni accipere ſervos.

TRANIO.

Faciundum edepol cenſeo. Ego
Interim hanc aram occupabo.

THEUROPIDES.

Quid ita!

TRANIO.

Nullam rem ſapis.
Ne enim illi huc confugere poſſint, quæſtioni quos dabit,
Hic ego tibi præſidebo, ne interbitat quæſtio.

THEUROPIDES.

Surge.

TRANIO.

Minumè.

THEUROPIDES.

Ne occupaſſis, obſecro, aram.

TRANIO.

Cur!

THEUROPIDES.

Scies.
Quia id enim maxumè volo, ut illi iſtoc confugiant: ſine.
Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo faciliùs.

TRANIO.

Quod agis, id agas. Quid tu porrò vis ſerere negotium!
Neſcis tu quam meticuloſa res ſit ire ad judicem.

THEUROPIDES.

Surgedum huc. Eſt conſulere igitur quiddam quod tecum volo.

TRANIO.

Sic tamen hinc conſilium dedero. Nimio plus ſapio ſedens.
Tum conſilia firmiora ſunt de divinis locis.

THEUROPIDES.

Surge, ne nugare ; aſpicedum contra me.

TRANIO.

Aſpexi.

THEUROPIDES.

Vides!

TRANIO.

Video. Huc ſi quis intercedat tertius, pereat fame.

THEUROPIDES.

Quîdum!

TRANIO.

Quia nihil quæſti fiet. Mali hercle ambo ſumus.

THEUROPIDES.

Perii!

TRANIO.

Quid tibi eſt!

THEUROPIDES.

Dediſti verba.

TRANIO.

Quî tandem?

THEUROPIDES.

Probè
Me emunxti.

TRANIO.

Vide ſis: ſatine rectè? num mucci fluunt?

THEUROPIDES.

Imò etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta voſtra reperi radicitus,

Non radicitus quidem hercle, verùm etiam eradicitus.
Nunquam edepol hodie inultus deſtinaverim tibi.
Jam jubebo ignem & ſarmen, carnufex, circumdari.

TRANIO.

Ne faxis: nam elixus eſſe, quàm aſſus, ſoleo ſuavior.

THEUROPIDES.

Exempla edepol faciam ego in te.

TRANIO.

Quia placeo, exemplum expetis.

THEUROPIDES.

Loquere: quojuſmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?

TRANIO.

Cum pedibus, manibus; cum digitis, auribus, oculis, labris.

THEUROPIDES.

Aliud te rogo.

TRANIO.

Aliud ergo nunc tibi reſpondeo.
Sed eccum tui gnati ſodalem video huc incedere
Callidamatem: illo præſente, mecum agito, ſi quid voles.

ACTUS V.

SCENA II.

CALLIDAMATES. THEUROPIDES.

TRANIO.

CALLIDAMATES.

Ubi ſomnum ſepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,
Philolaches veniſſe mihi ſuum peregre huc patrem,
Quóque modo hominem advenientem ſervos ludificatus ſiet,
Ait: ſeſe metuere in conſpectum illius occedere.
Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus,
Qui a patre ejus conciliarem pacem: atque eccum optumè.
Jubeo te ſalvere: & ſalvos quom advenis, Theuropides,
Peregre, gaudeo. Hic apud nos hodie cenes.

THEUROPIDES.

Sic talem,
Callidamate, Dei te ament: de cena facio gratiam.

CALLIDAMATES.

Quin venis?

TRANIO.

Promitte: ego ibo pro te, ſi tibi non libet.

THEUROPIDES.

Verbero, etiam irrides!

TRANIO.

Quian' me pro te ire ad cenam autumo?

THEUROPIDES.

Non enim ibis. Ego ferare faxo, ut meruiſti, in crucem.

CALLIDAMATES.

Age, mitte iſta, & ito ad me ad cenam.

TRANIO.

Dic venturum. Quid taces?

CALLIDAMATES.

Sed tu iſtuc quid confugiſti in aram inſcitiſſumus?

TRANIO.

Adveniens perterruit me. Loquere nunc, quid fecerim:

Nunc utriuſque diſceptator eccum adeſt; age, diſputa.

THEUROPIDES.

Filium corrupiſſe aio te meum.

TRANIO.

Auſculta modò.

Fateor peccaviſſe, amicam liberaſſe, abſente te;

Fenori argentum ſumſiſſe: id eſſe abſumtum prædico.

Numquid aliud fecit, niſi quod faciunt ſummis gnati generibus?

THEUROPIDES.

Hercle mihi tecum cavendum eſt: nimis quàm es orator catus.

CALLIDAMATES.

Sine me dum iſtuc judicare: ſurge, ego iſtic aſſedero.

THEUROPIDES.

Maxumè: accipito hanc ad te litem.

TRANIO.

Enim iſtic captio eſt.
Fac ego ne metuam igitur, & ut tu meam timeas vicem.

THEUROPIDES.

Jam minoris omnia facio, præ quàm quibus modis
Me ludificatus eſt.

TRANIO.

Bene hercle factum: & factum gaudeo.
Sapere iſtac ætate oportet, qui ſunt capite candido.

THEUROPIDES.

Quid ego nunc faciam? ſi amicus Demipho, aut Philonides.....

TRANIO.

Dicito iis, quo pacto tuus te ſervos ludificaverit:
Optumas fruſtrationes dederis in Comœdiis.

CALLIDAMATES.

Tace parumper: ſine viciſſim me loqui. Auſculta.

TRANIO.

Licet.

CALLIDAMATES.

Omnium primum, ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo.
Is adiit me; nam illum prodire pudet in conſpectum tuum
Propter ea quæ fecit, quia te ſcire ſcit. Nunc te obſecro,
Stultitiæ adoleſcentiæque ejus ignoſcas: tuus eſt.
Scis ſolere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quicquid fecit, nobiſcum una fecit: nos deliquimus.
Fenus, ſortem, ſumtumque omnem quî amica eſt, omnia
Nos dabimus; nos conferemus, noſtro ſumtu, non tuo.

THEUROPIDES.

Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
Quàm tu : neque illi ſum iratus, neque quicquam ſuccenſeo.
Imò, me præſente, amato, bibito, facito quod lubet:
Si hoc pudet, feciſſe ſumtum, ſupplicii habeo ſatis.

CALLIDAMATES.

Diſpudet.

TRANIO.

Dat iſtam veniam : quid me fiet nunc jam?

THEUROPIDES.

Verberibus cædêre, lutum, pendens.

TRANIO.

Tamen etſi pudet?

THEUROPIDES.

Interimam hercle ego, ſi vivo.

CALLIDAMATES.

Fac iſtam cunctam gratiam :
Tranioni remitte quæſo hanc noxiam cauſsâ meâ.

THEUROPIDES.

Aliud quidvis impetrari a me faciliùs perferam,
Quàm ut non ego iſtum pro ſuis factis peſſumis peſſum premam.

CALLIDAMATES.

Mitte, quæſo, iſtunc.

THEUROPIDES.

Hem : viden' ut reſtat furcifer?

CALLIDAMATES.

Tranio quieſce, ſi ſapis.

THEUROPIDES.

Tu quieſce hanc rem modò
Petere : ego illum verberibus, ut ſit quietus, ſubegero.

CALLIDAMATES.

Nihil opus eſt profectò. Age jam, ſine te exorarier.

THEUROPIDES.

Nolo ores.

CALLIDAMATES.

Quæſo hercle.

THEUROPIDES.

Nolo, inquam, ores.

CALLIDAMATES.

Nequicquam nevis.

Hanc modò unam noxiam; unam, quæſo, fac cauſsâ meâ.

TRANIO.

Quid gravaris? quaſi non cras jam commeream aliam noxiam:

Ibi utrumque, & hoc & illud, poteris ulciſci probè.

CALLIDAMATES.

Sine te exorem.

THEUROPIDES.

Age abi: abi impunè. Hem huic habeto gratiam.

Spectatores, Fabula hæc eſt acta: vos plauſum date.

FINIS MOSTELLARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

MENÆCHMEI.

DRAMATIS PERSONÆ.

PENICULUS, *paraſitus.*
MENÆCHMUS, *ſurreptus.*
EROTIUM, *meretrix.*
CYLINDRUS, *coquus.*
MENÆCHMUS, *Soſicles.*
MESSENIO, *ſervos.*
MULIER, *uxor.*
SERVOS *alius.*
ANCILLA.
SENEX.
MEDICUS.
LORARII.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

MERCATOR Siculus, cui erant gemini filii;
Ei, ſurrepto altero, mors obtigit.
Nomen ſurreptitii illi indit qui domi eſt
Avus paternus, facit Menæchmum Soſiclem.
Et is germanum, poſtquam adolevit, quæritat
Circum omnes oras. Poſt Epidamnum devenit:
Hic fuerat auctus ille ſurreptitius.
Menæchmum civem credunt omnes advenam:
Eumque appellant, meretrix, uxor & ſocer.
Ii ſe cognoſcunt fratres poſtremò invicem.

PROLOGUS.

SALUTEM primùm jam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, Spectatores, nuntio,
Apporto vobis Plautum linguâ, non manu:
Quæſo ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite:
Quàm potero in verba conferam pauciſſuma.
Atque hoc Poëtæ faciunt in Comœdiis:
Omneis res geſtas eſſe Athenis autumant,
Quo illud vobis Græcum videatur magis:
Ego nuſquam dicam, niſi ubi factum dicitur.
Atque adeò hoc argumentum Græciſſat: tamen
Non Atticiſſat, verùm Siciliciſſitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, verùm ipſo horreo,
Tantum ad narrandum argumentum adeſt benignitas.
Mercator quidam fuit Syracuſis ſenex;

Ei ſunt nati filii gemini duo,
Ita formâ ſimili pueri, uti mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat;
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat.
Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat:
Ego illos non vidi, ne quis voſtrum cenſeat.
Poſtquam jam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit ſecum ad mercatum ſimul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi fortè erant, quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant.
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamnienſis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater ejus autem, poſtquam puerum perdidit,
Animum deſpondit, eâque is ægritudine
Paucis diebus poſt Tarenti emortuu'ſt.
Poſtquam Syracuſas de re ea nuntius redit
Ad avom puerorum, puerum ſurreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino alteri.
Ita illum dilexit, qui ſubreptus eſt, alterum,
Illius nomen indit illi, qui domi eſt.
Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,

Et ipſus eodem avos eſt vocatus nomine.
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, jam nunc prædico priùs:
Idem eſt ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum eſt mihi.
Ut hanc rem vobis examuſſim diſputem.
Si quis quid voſtrum Epidamnum curari ſibi
Velit, is audacter imperato & dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id poſſit ſibi.
Nam niſi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit, magis majores nugas egerit.
Verùm illuc redeo unde abii, atque uno adſto in loco.
Epidamnienſis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui ſurripuit alterum;
Ei liberorum, niſi divitiæ, nihil erat.
Adoptat illum puerum ſurreptitium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit:
Eumque heredem fecit, quom ipſe obiit diem.
Nam rus ut ibat, forte ut multùm pluverat,
Ingreſſus fluvium rapidum ab urbe haud longulè:
Rapidus raptori pueri ſubduxit pedes,
Abſtraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi divitiæ evenêrunt maxumæ.
Is illic habitat geminus ſurreptitius.

Nunc ille geminus, qui Syracuſis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum ſervo ſuo
Hunc quæritatum geminum germanum ſuum.
Hæc urbs Epidamnus eſt, dum hæc agitur Fabula.
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiæ quoque ſolent mutarier:
Modò enim idem fit leno, modò adoleſcens, modò ſenex,
Pauper, mendicus, rex, paraſitus, ariolus.

FINIS PROLOGI.

ACTUS

A C T U S I.

S C E N A I.

P E N I C U L U S.

Juventus nomen fecit Peniculo mihi ;
Ideo quia menſam , quando edo , detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt ,
Et qui fugitivis ſervis indunt compedes ,
Nimis ſtultè faciunt , meâ quidem ſententiâ.
Namque homini miſero ſi ad malum accidit malum ,
Major lubido eſt fugere , & facere nequiter.
Nam ſe ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti januam limâ proterunt ,
Aut lapide excutiunt clavum : nugæ ſunt eæ.
Quem tu aſſervare rectè , ne aufugiat , voles ,
Eſcâ atque potione vinciri decet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi , quod edat & quod potet , præbeas ,
Suo arbitratu & affatim cotidie ,
Nunquam edepol fugiet , tametſi capital fecerit.
Facilè aſſervabis , dum eo vinclo vincies.
Ita iſtæc nimis lenta vincla ſunt eſcaria :
Quàm magis extendas , tanto aſtringunt arctiùs.

Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quò jam diu
Sum judicatus : ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verùm educat
Recreatque : nullus meliùs medicinam facit.
Ita eſt adoleſcens ipſus eſcæ maxumæ ;
Cerealeis cenas dat, ita menſas exſtruit :
Tantas ſtruices concinnat patinarias.
Standum eſt in lecto, ſi quid de ſummo petas.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos fuit :
Domi domitus fui uſque cum caris meis.
Nam neque edo neque emo, niſi quod eſt cariſſumum.
Id quoque jam cari qui inſtruuntur, deſerunt.
Nunc ad eum inviſo. Sed aperitur oſtium.
Menæchmum eccum ipſum video : progreditur foras.

ACTUS I.

SCENA II.

MENÆCHMUS. PENICULUS.

MENÆCHMUS.

Ni mala, ni ſtulta ſis, ni indomita impoſque animi,
Quod viro eſſe odio videas, tute tibi odio habeas.
Præter hæc ſi mihi tale poſt hunc diem
Faxis, faxo foris vidua viſas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas :
Rogitas quò ego eam, quam rem agam, quid negotii geram,

Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi: ita omnem mihi
Rem neceſſe loqui eſt, quicquid egi atque ago.
Nimiùm ego te habui delicatam.
Nunc adeò, ut facturus, dicam. Quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, veſtem, purpuram bene præbeo, nec quicquam eges;
Malo cavebis, ſi ſapis: virum obſervare deſines.
Atque adeò, ne me nequicquam ſerves, ob eam induſtriam
Hodie ducam ſcortum: atque ad cenam aliquò condicam foras.

PENICULUS.

Illic homo ſe uxori ſimulat malè loqui; loquitur mihi.
Nam ſi foris cenat, profectò me, haud uxorem, ulciſcitur.

MENÆCHMUS.

Evax! jurgio hercle tandem uxorem abegi ab janua.
Ubi amatores ſunt mariti? dona quid ceſſant mihi
Conferre omnes, congratulantes quia pugnavi fortiter?
Hanc modò uxori intus palam ſurripui; ad ſcortum fero.
Sic hoc decet dari facetè verba cuſtodi catæ.
Hoc facinus pulcrum eſt: hoc probum eſt: hoc lepidum: hoc factum eſt fabrè.
Meo malo a malâ abſtuli: hoc ád damnum deferetur.
Averti prædam ab hoſtibus, noſtrûm ſalute ſociûm.

PENICULUS.

Heus adoleſcens! ecqua in iſtac pars ineſt præmii mihi?

MENÆCHMUS.

Perii! in inſidias deveni.

PENICULUS.

Imò in præſidium. Ne time.

MENÆCHMUS.

Quis homo eſt?

PENICULUS.

Ego ſum.

MENÆCHMUS.

O mea Commoditas! o mea Opportunitas! Salve.

PENICULUS.

Salve.

MENÆCHMUS.

Quid ais?

PENICULUS.

Teneo dextera Genium meum.

MENÆCHMUS.

Non potuiſti magis per tempus mihi advenire, quàm advenis.

PENICULUS.

Ita ego ſoleo: commoditatis omneis articulos ſcio.

MENÆCHMUS.

Vin' tu facinus luculentum inſpicere?

PENICULUS.

Quis id coxit coquus?
Jam ſciam, ſi quid titubatum eſt, ubi reliquias videro.

MENÆCHMUS.

Dic mihi, numquà tu vidiſti tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

PENICULUS.

Sæpe. Sed quid iſtæ picturæ ad me attinent?

MENÆCHMUS.

Age , me aſpice.
Ecquid aſſimulo ſimiliter ?

PENICULUS.

Qui iſtic eſt ornatus tuus ?

MENÆCHMUS.

Dic hominem lepidiſſumum eſſe me.

PENICULUS.

Ubi eſuri ſumus ?

MENÆCHMUS.

Dic modò hoc quod ego te jubeo.

PENICULUS.

Dico , homo lepidiſſume.

MENÆCHMUS.

Ecquid audes de tuo iſtuc addere ?

PENICULUS.

Atque hilariſſume.

MENÆCHMUS.

Perge.

PENICULUS.

Non pergo hercle ego , niſi ſcio quâ gratiâ.
Litigium eſt tibi cum uxore : hoc mihi abs te caveo cautiùs.

MENÆCHMUS.

Clam uxorem ubi ſepulcrum habeamus , & hunc comburamus diem.

PENICULUS.

Age ſanè igitur quando æquom oras , quàm mox incendo rogum.
Dies quidem jam ad umbilicum eſt dimidiatus mortuus.

MENÆCHMUS.

Te morare , mihi quom obloquere.

PENICULUS.

Oculum effodito perſolum
Mihi, Menæchme, ſi ullum verbum faxo, niſi quod juſſeris.

MENÆCHMUS.

Concede huc a foribus.

PENICULUS.

Fiat.

MENÆCHMUS.

Etiam concede huc.

PENICULUS.

Licet.

MENÆCHMUS.

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

PENICULUS.

Heu edepol, næ tu, ut ego opinor, eſſes agitator probus.

MENÆCHMUS.

Quîdum?

PENICULUS.

Ne te uxor ſequatur, reſpectas identidem.

MENÆCHMUS.

Sed quid ais?

PENICULUS.

Egone? id enim quod tu vis, id aio, atque id nego.

MENÆCHMUS.

Ecquid tu de odore poſſis, ſi quid forte olfeceris,
Facere conjecturam?

PENICULUS.

Captum ſit collegium augurum.

MENÆCHMUS.

Agedum: odorare hanc quam ego habeo pallam.
Quid olet? abſtines?

PENICULUS.

Summum olfactare oportet veſtimentum muliebre ;
Nam ex iſtoc loco ſpurcatur naſum odore illutibili.

MENÆCHMUS.

Olfacta igitur hinc , Penicule lepide. Ut faſtidis !

PENICULUS.

Decet.

MENÆCHMUS.

Quid igitur ? quid olet ? reſponde.

PENICULUS.

Furtum , ſcortum , prandium.

MENÆCHMUS.

Nunc ad amicam deferetur , hanc meretricem , Erotium.
Mihi , tibi atque illi jubebo jam apparari prandium.
Inde uſque ad diurnam ſtellam craſtinam potabimus.

PENICULUS.

Expeditè fabulatu's : jam fores ferio ?

MENÆCHMUS.

Feri :
Vel mane : etiam ?

PENICULUS.

Mille paſsûm commoratu's cantharum.

MENÆCHMUS.

Placidè pulta.

PENICULUS.

Metuis credo , ne fores Samiæ ſient.

MENÆCHMUS.

Mane : mane , obſecro hercle. Ab ſe ecca exit.

PENICULUS.

Oh ! Solem vides.
Satin' ut occæcatu'ſt præ hujus corporis candoribus ?

ACTUS I.

SCENA III.

EROTIUM. PENICULUS. MENÆCHMUS.

EROTIUM.

ANIME mi, Menæchme, ſalve.

PENICULUS.

Quid ego?

EROTIUM.

Extra numerum es mihi.

PENICULUS.

Idem iſtuc aliis aſcriptivis ad legionem fieri ſolet.

MENÆCHMUS.

Ego iſtic mihi hodie apparari juſſi apud te prœlium.

EROTIUM.

Hodie id fiet.

MENÆCHMUS.

In eo uterque pro Ilio potabimus.
Uter ibi melior bellator erit inventus cantharo.
Tua eſt legio: adjudicato, cum utro hanc noctem ſies.
Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aſpicio, odi malè!

EROTIUM.

Interim nequis, quin ejus aliquid indutus ſies.
Quid hoc eſt?

MENÆCHMUS.

MENÆCHMUS.

Induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, roſa.

EROTIUM.

Superas facilè, ut ſuperior ſis mihi, quàm quiſquam qui impetrant.

PENICULUS.

Meretrix tantiſper blanditur, dum illud quod rapiat, videt.
Nam ſi amabas, jam oportebat naſum abreptum mordicus.

MENÆCHMUS.

Suſtine hoc, Penicule. Exuvias facere quas voví, volo.

PENICULUS.

Cedo: ſed obſecro hercle, ſalta ſic cum palla poſtea.

MENÆCHMUS.

Ego ſaltabo? ſanus hercle non es.

PENICULUS.

Egone? ſan tu magís?
Si non ſaltas, exue igitur.

MENÆCHMUS.

Nimio ego hanc periculo
Surripui hodie. Meo quidem animo, ab Hippolyta ſuccingulum
Hercules haud æque magno unquam abſtulit periculo.
Cape tibi hanc; quando una vivis meis morigera moribus.
Hoc animo decet animatos eſſe amatores probos.

PENICULUS.

Qui quidem ad mendicitatem ſe properent detrudere.

MENÆCHMUS.

Quatuor minis ego emi iſtanc anno uxori meæ.

PENICULUS.

Quatuor minæ periêre planè, ut ratio redditur.

MENÆCHMUS.

Scin' quid volo ego te accurare?

EROTIUM.

Scio, curabo quæ voles.

MENÆCHMUS.

Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier,
Glandionidem ſuillam, laridum pernonidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum:
Madida quæ mihi appoſita in menſam, milvinam ſuggerant,
Atque actutum.

EROTIUM.

Licet ecaſtor.

MENÆCHMUS.

Nos prodimus ad forum.
Jam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.

EROTIUM.

Quando vis veni, parata res erit.

MENÆCHMUS.

Propera modò.
Sequere tu.

PENICULUS.

Ego hercle verò te ſervabo, & te ſequar:
Neque hodie ut te perdam, meream Deûm divitias mihi.

EROTIUM.

Evocate intus Cylindrum mihi coquum aſtutum
foras.

ACTUS I.

SCENA IV.

EROTIUM. CYLINDRUS.

EROTIUM.

SPORTULAM cape atque argentum. Eccos treis
nummos habes.

CYLINDRUS.

Habeo.

EROTIUM.

Abi atque obſonium affer, tribus, vide, quod
ſit ſatis.
Neque deſiat neque ſuperſit.

CYLINDRUS.

Quojuſmodi hi homines erunt ?

EROTIUM.

Ego & Menæchmus, & paraſitus ejus.

CYLINDRUS.

Jam iſti ſunt decem.
Nam paraſitus octo hominum munus facilè fungitur.

EROTIUM.

Elocuta ſum convivas : ceterum cura.

CYLINDRUS.

Licet.

Coƈta ſunt : jube ire accubitum,

EROTIUM.

Redi citò.

CYLINDRUS.

Jam ego hic ero.

ACTUS II.

SCENA I.

MENÆCHMUS Soſicles. MESSENIO.

MENÆCHMUS.

NULLA eſt voluptas navitis, Meſſenio,
Major, meo animo ; quàm quom ex alto procul
Terram conſpiciunt.

MESSENIO.

Major, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas quæ fuerit tua.
Sed quæſo, quamobrem nunc Epidamnum venimus ?
An, quaſi mare, omneis circumimus inſulas ?

MENÆCHMUS.

Fratrem quæſitum geminum germanum meum.

MESSENIO.

Nam quid modi futurum eſt illum quærere ?
Hic annus ſextus, poſtquam ei rei operam damus.

Digitized by Google

Iſtros , Hiſpanos , Maſſilienſes , Illurios ,
Mare ſuperum omne , Græciamque exoticam ,
Oraſque Italicas omneis , quas aggreditur mare ,
Sumus circumvecti. Si acum credo quæreres ,
Acum inveniſſes , ſi appareret , jam diu.
Hominem inter vivos quæritamus mortuum :
Nam inveniſſemus jam diu , ſi viveret.

MENÆCHMUS.

Ergo iſtuc quæro certum qui faciat mihi ,
Qui ſeſe dicat ſcire , eum eſſe mortuum.
Operam præterea nunquam ſumam quærere :
Verùm aliter vivus nunquam deſiſtam exſequi ,
Ego illum ſcio , quàm cordi ſit carus meo.

MESSENIO.

In ſcirpo nodum quæris. Quin nos hinc domum
Redimus , niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus ?

MENÆCHMUS.

Dictum faceſſas doctum , & diſcaveas malo.
Moleſtus ne ſis : non tuo hoc fiet modo.

MESSENIO.

Hem :
Illoc enim verbo eſſe me ſervom ſcio.
Non potuit paucis plura planè proloqui :
Verùm tamen nequeo continere , quin loquar.
Audi , Menæchme : quom inſpicio marſupium ,
Viaticati hercle admodum æſtivè ſumus.
Næ tu hercle , opinor , niſi domum revorteris ,
Ubi nihil habebis , geminum dum quæris , gemes.
Nam ita eſt hæc hominum natio Epidamnia :
Voluptarii atque potatores maxumi :
Tum ſycophantæ & palpatores plurimi
In urbe hac habitant : tum meretrices mulieres
Nuſquam perhibentur blandiores gentium.

Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum eſt,
Quia nemo ferme huc ſine damno divortitur.

MENÆCHMUS.

Ego iſtuc cavebo : cedodum mihi huc marſupium.

MESSENIO.

Quid eo vis ?

MENÆCHMUS.

Jam abs te metuo de verbis tuis.

MESSENIO.

Quid metuis ?

MENÆHMUS.

Ne mihi damnum in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Meſſenio :
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero,
Ne tu delinquas, neve ego iraſcar tibi.

MESSENIO.

Cape atque ſerva : me lubente, feceris.

ACTUS II.

SCENA II.

CYLINDRUS. MENÆCHMUS Soſicles.

MESSENIO.

CYLINDRUS.

Bene obſonavi, atque ex mea ſententia
Bonum anteponam prandium pranſoribus.
Sed eccum Menæchmum video. Væ tergo meo!
Priùs jam convivæ ambulant ante oſtium,
Quàm ego obſonatu redeo. Adibo atque alloquar.
Menæchme ſalve.

MENÆCHMUS.

Dî te amabunt. Scis quis ego ſum?

CYLINDRUS.

Novi hercle verò. Ubi convivæ ceteri?

MENÆCHMUS.

Quos tu convivas quæris?

CYLINDRUS.

Paraſitum tuum.

MENÆCHMUS.

Meum paraſitum? certè hic inſanus eſt homo.

MESSENIO.

Dixin' tibi eſſe hic ſycophantas plurimos?

MENÆCHMUS.

Quem tu paraſitum quæris, adoleſcens, meum?

CYLINDRUS.

Peniculum.

MESSENIO.

Eccum! in vidulo ſalvom fero.

CYLINDRUS.

Menæchme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obſonatu redeo.

MENÆCHMUS.

Reſponde mihi,
Adoleſcens: quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres ſinceri?

CYLINDRUS.

Nummo.

MENÆCHMUS.

Eum a me accipe.
Jube te piari de meâ pecuniâ.
Nam ego quidem inſanum eſſe te certò ſcio,
Qui mihi moleſtu's homini ignoto, quiſquis es.

CYLINDRUS.

Cylindrus ego ſum: non noſti nomen meum?

MENÆCHMUS.

Seu tu Cylindrus, ſeu Coliendrus, perieris.
Ego te non novi, neque noviſſe adeò volo.

CYLINDRUS.

Eſt tibi Menæchmo nomen tantùm, quod ſciam.

MENÆCHMUS.

Pro ſano loqueris, quom me appellas nomine.
Sed ubi noviſti me?

CYLINDRUS.

Ubi ego te noverim?
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.

MENÆCHMUS.

Neque hercle habeo, neque te, quis ſis homo, ſcio.

CYLINDRUS.

Non ſcis quis ego ſim ? qui tibi ſæpiſſumè
Cyathiſſo apud nos, quando potas.

MESSENIO.

Hei mihi !
Quom nihil eſt, illi quî homini diminuam caput.

MENÆCHMUS.

Tun' cyathiſſare mihi ſoles, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi, neque veni ?

CYLINDRUS.

Negas ?

MENÆCHMUS.

Nego hercle verò.

CYLINDRUS.

Non tu in illiſce ædibus
Habitas ?

MENÆCHMUS.

Dii illos homines, qui illic habitant, perduint.

CYLINDRUS.

Inſanit hic quidem, qui ipſe maledicit ſibi.
Audin' Menæchme ?

MENÆCHMUS.

Quid vis ?

CYLINDRUS.

Si me conſulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitu's dare,
Jubeas, ſi ſapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certò non ſanu's ſatis,
Menæchme, qui nunc ipſus maledicas tibi.

MESSENIO.

Heu hercle hominem multum & odioſum mihi !

CYLINDRUS.

Solet jocari ſæpe mecum illo modo.
Quam vis ridiculus eſt, ubi uxor non adeſt.

MENÆCHMUS.

Quid ais tu?

CYLINDRUS.

Quid vis, inquam? ſatin' hoc quod vides,
Tribus vobis obſonatum eſt? non obſono amplius
Tibi, & paraſito, & mulieri?

MENÆCHMUS.

Quas tu mulières,
Quos tu paraſitos loquere?

MESSENIO.

Quod te urget ſcelus,
Qui huic ſis moleſtus?

CYLINDRUS.

Quid tibi mecum eſt rei?
Ego te non novi: cum hoc quem novi fabulor.

MENÆCHMUS.

Non edepol tu homo ſanus es, certò ſcio.

CYLINDRUS.

Jam ergo hæc madebunt, faxo: nihil morabitur.
Proin tu ne quò abeas longiùs ab ædibus.
Numquid vis?

MENÆCHMUS.

Ut eas maxumam in malam crucem.

CYLINDRUS.

Ire hercle melius eſt te intrò, atque accumbere,
Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam.
Ibo intrò, & dicam te hìc aſtare Erotio;
Ut te hinc abducat potiùs quàm hìc aſtes foris.

MENÆCHMUS.

Jamne abiit? edepol haud mendacia

Tua verba experior eſſe.

MESSENIO.

Obſervato modò :
Nam iſtic meretricem credo habitare mulierem ,
Ut quidem ille inſanus dixit , qui hinc abiit modò.

MENÆCHMUS.

Sed miror , quî ille noverit nomen meum.

MESSENIO.

Minimè hercle mirum. Morem hunc meretrices habent.
Ad portum mittunt ſervolos , ancillulas :
Si qua peregrina navis in portum advenit ,
Rogant cujatis ſit , quid ei nomen ſiet.
Poſt illæ extemplo ſe applicant , agglutinant.
Si pellexerunt , perditum amittunt domum.
Nunc in iſtoc portu ſtat navis prædatoria ,
Abs quâ cavendum nobis ſanè cenſeo.

MENÆCHMUS.

Mones quidem hercle rectè.

MESSENIO.

Tum demum ſciam
Rectè monuiſſe , ſi tu rectè caveris.

MENÆCHMUS.

Tacedum parumper : nam concrepuit oſtium.
Videamus qui hinc egreditur.

MESSENIO.

Hoc ponam interim.
Aſſervatote hæc , ſultis , navales pedes.

ACTUS II.

SCENA III.

EROTIUM. CYLINDRUS. MENÆCHMUS Soſicles. MESSENIO.

EROTIUM.

Sine fores ſic : abi , nolo operiri.
Intus para , cura , vide , quod opus eſt , ut
Fiat : ſternite lectos , incendite odores.
Munditia illecebra animo eſt amantûm.
Amanti amœnitas malo eſt ; nobis lucro eſt.
Sed ubi ille eſt , quem coquos ante ædeis eſſe ait ?
Atque eccum video , qui mihi eſt uſui , &
Plurimùm prodeſt : item huic ultro fit , ut
Meret , potiſſumus noſtræ domi ut ſit.
Nunc eum adibo , alloquar ultro.
Animule mi , mihi mira videntur ,
Hic te ſtare foris , fores quoi pateant
Magis , quàm domus tua ; domus quom hæc tua ſit.
Omne paratum eſt ,
Ut juſſiſti , atque ut voluiſti : neque tibi eſt
Ulla mora intus. Prandium , ut juſſiſti , hìc
Curatum eſt : ubi lubet , ire licet accubitum.

MENÆCHMUS.
Quîcum hæc mulier loquitur?
EROTIUM.
Equidem tecum.
MENÆCHMUS.
Quid mecum tibi
Fuit unquam, aut nunc eſt negotii?
EROTIUM.
Quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: neque id haud immerito tuo;
Nam ecaſtor ſolus benefactis tuis me florentem facis.
MENÆCHMUS.
Certò hæc mulier aut inſana, aut ebria eſt, Meſſenio,
Quæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
MESSENIO.
Dixin' ego iſtæc hic ſolere fieri? folia nunc cadunt.
Præ ut ſi triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.
Nam ita ſunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ.
Sed ſine me dum hanc compellare. Heus mulier!
tibi dico.
EROTIUM.
Quid eſt?
MESSENIO.
Ubi tu hunc hominem noviſti?
EROTIUM.
Ibidem, ubi hic me jam diu;
In Epidamno.
MESSENIO.
In Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,

Niſi hodie, nunquam intrò tetulit.

EROTIUM.

Eia, delicias facis,
Mi Menæchme. Quin, amabo, is intrò: hic tibi erit rectius.

MENÆCHMUS.

Hæc quidem edepol rectè appellat meo me mulier nomine.
Nimis miror quid hoc ſit negotii.

MESSENIO.

Oboluit marſupium
Huic iſtuc quod habes.

MENÆCHMUS.

Atque edepol tu me monuiſti probè.
Accipedum hoc. Jam ſcibo utrum hæc me mage amet, an marſupium.

EROTIUM.

Eamus intrò, ut prandeamus.

MENÆCHMUS.

Bene vocas: tamen gratia eſt.

EROTIUM.

Cur igitur tibi me juſſiſti coquere dudum prandium?

MENÆCHMUS.

Egone te juſſi coquere?

EROTIUM.

Certò, tibi & paraſito tuo.

MENÆCHMUS.

Quoi, malum, paraſito? certò hæc mulier non ſana eſt ſatis.

EROTIUM.

Peniculo.

MENÆCHMUS.

Quis iſte eſt Peniculus? quî extergentur baxeæ?

EROTIUM.

Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detuliſti, quam ab uxore tua ſurripuiſti.

MENÆCHMUS.

Quid eſt ?
Tibi pallam dedi, quam uxori meæ ſurripui ? ſanan'es ?
Certè hæc mulier cantherino ritu aſtans ſomniat.

EROTIUM.

Quî lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi,
Facta quæ ſunt ?

MENÆCHMUS.

Dic quid eſt id, quod negem, quod fecerim.

EROTIUM.

Pallam te hodie mihi dediſſe uxoris.

MENÆCHMUS.

Etiam nunc nego.
Ego quidem neque unquam uxorem habui, neque habeo : neque huc
Unquam, poſtquam natus ſum, intra portam penetravi pedem.
Prandi in navi : inde huc egreſſus ſum, te conveni.

EROTIUM.

Eccere :
Perii miſera ! quam tu nunc mihi navem narras ?

MENÆCHMUS.

Ligneam,
Sæpe tritam, ſæpe fixam, ſæpe excuſſam malleo :
Quaſi ſuppellex pellionis, palus palo proxumus eſt.

EROTIUM.

Jam me, amabo, deſine ludos facere, atque i hàc mecum ſimul.

MENÆCHMUS.

Neſcio quem, mulier, alium hominem, non me
quæritas.

EROTIUM.

Non ego te novi Menæchmum? Moſcho prognatum patre?
Qui Syracuſis perhibêre natus eſſe in Sicilia,
Ubi Rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pinthia.
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero eſt.

MENÆCHMUS.

Haud falsò, mulier, prædicas.

MESSENIO.

Pro Juppiter!
Num iſtæc mulier illinc venit, quæ te novit tam catè?

MENÆCHMUS.

Hercle opinor: pernegari non poteſt.

MESSENIO.

Ne feceris.
Periſti, ſi intraſſis intra limen.

MENÆCHMUS.

Quin tace modò:
Bene res geritur: aſſentabor, quicquid dicet, mulieri:
Si poſſim hoſpitium nanciſci. Jamdudum, mulier, tibi
Non imprudens advorſabar: hunc metuebam, ne meæ
Uxori renuntiaret de palla & de prandio.
Nunc, quando vis, eamus intrò.

EROTIUM.

Etiam paraſitum manes?

MENÆCHMUS.

Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque ſi venerit,
eum

Eum volo intromitti.

EROTIUM.

Ecaſtor haud invita fecero.
Sed ſcin' quid te amabo ut facias ?

MENÆCHMUS.

Impera quid vis modò.

EROTIUM.

Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quæ volo.

MENÆCHMUS.

Hercle quin tu rectè dicis. Eadem ignorabitur :
Ne uxor cognoſcat te habere, ſi in via conſpexerit.

EROTIUM.

Ergo mox auferto tecum, quando abibis.

MENÆCHMUS.

Maxumè.

EROTIUM.

Eamus intrò.

MENÆCHMUS.

Jam ſequar te : hunc volo etiam colloqui.
Eho Meſſenio ! accede huc.

MESSENIO.

Quid negotii eſt ?

MENÆCHMUS.

St ! ſcire vis ?

MESSENIO.

Quid ergo ?

MENÆCHMUS.

Opu'ſt. . . .

MESSENIO.

Quid opu'ſt ?

MENÆCHMUS.

Scio, ut me dices....

MESSENIO.

Tanto nequior es.

MENÆCHMUS.

Habeo prædam; tantum incepi operis. I, quantum poteſt:
Abduc iſtos in tabernam actutum diverſoriam.
Tum facito ante Solis occaſum, ut venias advorsùm mihi.

MESSENIO.

Non tu iſtas meretrices noviſti, here?

MENÆCHMUS.

Tace, inquam.
Mihi dolebit, non tibi, ſi quid ego ſtultè fecero.
Mulier hæc ſtulta atque inſcita eſt, quantum perſpexi modò.
Eſt hic præda nobis.

MESSENIO.

Perii!

MENÆCHMUS.

Jamne abis?

MESSENIO.

Periit probè.
Ducit lembum dierectum navis prædatoria.
Sed ego inſcitus, qui hero me poſtulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem ſibi.
Sequimini, ut quod imperatum eſt, veniam advorsùm temperi.

ACTUS III.

SCENA I.

PENICULUS.

Plus triginta natus annis ſum, quom interea loci
Nunquam quicquam ſacinus feci pejus, neque ſceleſtius,
Quàm hodie, quom in concionem mediam me immerſi miſer.
Ubi ego dum hieto, Menæchmus ſe ſubterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum Dii omnes perduint! qui primus commentus eſt
Concionem, hac réque homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otioſos homines decuit deligi?
Qui niſi aſſint, quom citentur, cenſus capiant ilico.
Affatim eſt hominum, in dies qui ſingulas eſcas edunt:
Quibus negotii nihil eſt: qui eſum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita eſſet, non ego hodie perdidiſſem prandium,
Cui tam credo datum voluiſſe, quàm me video vivere.
Ibo: etiamnum reliquiarum ſpes animum oblectat meum.

Sed quid ego video Menæchmum ? cum corona exit foras.
Sublatum eſt convivium , edepol venio advorsùm temperi.

ACTUS III.

SCENA II.

MENÆCHMUS Soſicles. PENICULUS.

MENÆCHMUS.

Potine ut quieſcas , ſi ego tibi hanc hodie probè
Lepidéque concinnatam referam temperi ?
Non , faxo , eam eſſe dices : ita ignorabitur.

PENICULUS.

Pallam ad phrygionem fert , confecto prandio ,
Vinoque expoto , paraſito excluſo foras.
Non hercle is ſum , qui ſum , niſi hanc injuriam
Meque ultus pulcrè fuero : obſervabo , quid agat ;
Hominem poſt adibo atque alloquar.

MENÆCHMUS.

Pro Dii immortales , quoi homini unquam uno die
Boni dediſtis plus , qui minus ſperaverit !
Prandi , potavi , ſcortum accubui , abſtuli
Hanc , quojus heres nunquam erit poſt hunc diem.

PENICULUS.

Nequeo , quæ loquitur , exaudire clanculum :

Satur nunc loquitur de me & de parti meâ.

MENÆCHMUS.

Ait hanc dediſſe me ſibi, atque eam meæ
Uxori ſurripuiſſe. Quoniam ſentio
Errare; extemplo, quaſi res cum ea eſſet mihi,
Cœpi aſſentari. Mulier quicquid dixerat,
Idem ego dicebam. Quid multis verbis opu'ſt?
Minore nuſquam bene fui diſpendio.

PENICULUS.

Adibo ad hominem: nam turbare geſtio.

MENÆCHMUS.

Quis hic eſt, qui advorsùm ſit mihi?

PENICULUS.

Quid ais homo
Levior quàm pluma? peſſume & nequiſſume?
Flagitium hominis? ſubdole ac minimi pretii?
Quid de te merui, quâ me cauſsâ perderes?
Ut ſurripuiſti te mihi dudum de foro,
Feciſti funus, abſenti me, prandio.
Cur auſu's facere, quoi ego æquè ac heres eram?

MENÆCHMUS.

Adoleſcens, quæſo, quid tibi mecum eſt rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto inſciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Poſtea?

PENICULUS.

Eam quidem edepol te dediſſe intellego.

MENÆCHMUS.

Reſponde, adoleſcens, quæſo quid tibi nomen eſt?

PENICULUS.

Etiam derides, quaſi nomen non noveris?

MENÆCHMUS.

Non edepol ego te, quod ſciam, unquam ante hunc diem

Vidi, neque novi: verùm certò, quiſquis es,
Æquom ſi facias, mihi odioſus ne ſies.

PENICULUS.

Non me noviſti?

MENÆCHMUS.

Non negem, ſi noverim.

PENICULUS.

Menæchme, vigila.

MENÆCHMUS.

Vigilo hercle equidem, quod ſciam.

PENICULUS.

Tuum paraſitum non noviſti?

MENÆCHMUS.

Non tibi
Sanum eſt, adoleſcens, ſinciput, ut intellego.

PENICULUS.

Reſponde: ſurripuiſtin' uxori tuæ
Pallam iſtanc hodie, atque dediſti Erotio?

MENÆCHMUS.

Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam ſurripui.

PENICULUS.

Satin' ſanus es?
Occiſa eſt hæc res. Non ego te indutum foras
Exire vidi pallâ?

MENÆCHMUS.

Væ capiti tuo!
Omnes cinædos eſſe cenſes, tu quia es.
Tun' me indutum fuiſſe pallam prædicas?

PENICULUS.

Ego hercle verò.

MENÆCHMUS.

Non tu abis quò dignus es?

Aut te piari jubes, homo inſaniſſume ?

PENICULUS.

Nunquam edepol me quiſquam exorabit, quin tuæ
Uxori rem omnem jam, uti ſit geſta, eloquar.
Omnes in te iſtæc recident contumeliæ :
Faxo, haud inultum prandium comederis.

MENÆCHMUS.

Quid hoc negotii eſt ? ſatin' ut quemque conſpicor,
Ita me ludificant ? ſed concrepuit oſtium.

ACTUS III.

SCENA III.

ANCILLA. MENÆCHMUS Soſicles.

ANCILLA.

MENÆCHME, amare ait te multùm Erotium,
Ut hoc nunc unâ operâ ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Jubeaſque ſpinther novum reconcinnarier.

MENÆCHMUS.

Et iſtud, & aliud, ſi quid curari volet,
Me curaturum dicito, quicquid volet.

ANCILLA.

Scin' quod hoc ſit ſpinther ?

MENÆCHMUS.

Neſcio, niſi aureum.

ANCILLA.

Hoc eſt, quod olim clanculum ex armario
Te ſurripuiſſe aiebas uxori tuæ.

MENÆCHMUS.

Nunquam hercle factum eſt.

ANCILLA.

Tu non meminiſti, obſecro,
Redde igitur ſpinther, ſi non meminiſti.

MENÆCHMUS.

Mane:
Imò equidem memini. Nempe hoc eſt quod illi dedi.

ANCILLA.

Iſtuc.

MENÆCHMUS.

Ubi illæ armillæ ſunt, quas unà dedi?

ANCILLA.

Nunquam dediſti.

MENÆCHMUS.

Nam pol hoc unà dedi.

ANCILLA.

Dicam curare?

MENÆCHMUS.

Dicito: curabitur.
Et palla & ſpinther faxo referantur ſimul.

ANCILLA.

Amabo, mi Menæchme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm ſtalagmia,
Ut te libenter videam, quom ad nos veneris.

MENÆCHMUS.

Fiat. Cedo aurum, ego manupretium dabo.

ANCILLA.

Da ſodes abs te: poſt ego reddidero tibi.

MENÆCHMUS.

MENÆCHMUS.

Imò cedo abs te.

ANCILLA.

Ego poſt tibi reddam duplex.

MENÆCHMUS.

Non habeo.

ANCILLA.

At tu quando habebis, tum dato.
Num quid me vis?

MENÆCHMUS.

Hæc me curaturum dicito,
Ut, quantum poſſint, quîque liceant, veneant.
Jamne abiit intrò? abivit, operuit fores.
Dî me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
Sed quid ego ceſſo, dum datur mihi occaſio
Tempuſque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menæchme: fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abjiciam ad lævam manum;
Ut ſi qui ſequantur, hàc me abiiſſe cenſeant.
Ibo & conveniam ſervom, ſi potero, meum,
Ut hæc, quæ bona dant Dii mihi, ex me ſciat.

ACTUS IV.

SCENA I.

MULIER. PENICULUS.

MULIER.

EGONE hic me patiar in matrimonio,
Ubi vir compilet clanculum quicquid domi eſt,
Atque ad amicam deferat?

PENICULUS.

Quin tu taces?
Manifeſtò, faxo, jam opprimes. Sequere hàc modò.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam ſurripuit domo.
Sed eccam coronam quam habuit. Num mentior?
Hem, hàc abiit, ſi vis perſequi veſtigiis.
Atque edepol eccum; optumè revortitur:
Sed pallam non fert.

MULIER.

Quid ego nunc cum illoc agam?

PENICULUS.

Idem quod ſemper; malè habeas.

MULIER.

Sic cenſeo.

PENICULUS.

Huc concedamus: ex inſidiis aucupa.

ACTUS IV.

SCENA II.

MENÆCHMUS Surreptus. MULIER.

PENICULUS.

MENÆCHMUS.

Ut hoc utimur maxumè more moro
Moleſtoque multùm ! atque uti quique ſunt
Optumi, maxumi, morem habent hunc !
Clienteis ſibi omnes volunt eſſe multos :
Bonine an mali ſint, id haud quæritant.
Res magis quæritur, quàm clientium
Fides quojuſmodi clueat.
Si eſt pauper atque haud malus, nequam habetur :
Si dives malus eſt, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque æquom, neque bonum uſquam
Colunt, ſolicitos patronos habent.
Datnm denegant, quod datum eſt ; litium
Pleni, rapaces, viri fraudulenti :
Qui aut fenore, aut perjuriis habent rem
Partam ; mens eſt in querelis.
Juris ubi dicitur dies, ſimul
Patronis dicitur : quippe qui pro illis
Loquantur, malè quæ fecerint : aut ad

Populum, aut in Jure, aut ad Judicem res eſt.
Sicut me hodie nimis ſolicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere, quicquam
Licitum eſt: ita me attinuit: ita me detinuit.
Apud ædiles, prædiis factis plurimiſque
Peſſumiſque, dixit cauſſam, conditiones
Tetuli tortas, confragoſas. Haud plus
Haud minus, quàm opus erat, multò dixeram
Controverſiam, uti ſponſio fieret.
Quid ille? quid? prædem dedit. Nec magis
Manifeſtum ego hominem unquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis teſtes tres aderant acerrumi.
Dì illum omnes perdant! ita mihi hunc hodie corrupit diem;
Meque adeò, qui hodie forum unquam oculis inſpexi meis:
Diem corrupi, optumum juſſi apparari prandium.
Amica exſpectat me, ſcio. Ubi primùm eſt licitum, illico
Properavi abire de foro. Irata eſt, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abſtuli, atque huic
Detuli Erotio.

PENICULUS.
Quid ais?

MULIER.
Viro me malo malè
Nuptam.

PENICULUS.
Satin' audis, quæ illic loquitur?

MULIER.
Satis.

MENÆCHMUS.

Si ſapiam,
Hinc intrò abeam, ubi mihi bene ſit.

MULIER.

Mane : malè potiùs erit.
Næ illam mecaſtor feneratò abſtuliſti. Sic datur.
Clanculum te iſtæc flagitia facere cenſebas poteſſe ?

MENÆCHMUS.

Quid illuc eſt, uxor, negotî ?

MULIER.

Men' rogas ?

MENÆCHMUS.

Vin' hunc rogem ?

PENICULUS.

Aufer hinc palpationes : perge tu.

MENÆCHMUS.

Quid tu mihi
Triſtis es ?

MULIER.

Te ſcire oportet.

PENICULUS.

Scit, ſed diſſimulat malus.

MENÆCHMUS.

Quid negotii eſt ?

MULIER.

Pallam.

MENÆCHMUS.

Pallam ? quid ?

MULIER.

Pallam.

PENICULUS.

Quid paves ?

MENÆCHMUS.

Nihil equidem paveo, niſi unum. Palla pallorem incutit.

PENICULUS.

At tu ne clam me comeſſes prandium? perge in virum.

MENÆCHMUS.

Non taces?

PENICULUS.

Non hercle verò taceo. Nutat, ne loquar.

MENÆCHMUS.

Non hercle ego quidem uſquam quicquam nuto neque nicto tibi.

MULIER.

Næ ego mecaſtor mulier miſera!

MENÆCHMUS.

Quî tu miſera es? mihi expedi.

PENICULUS.

Nihil hoc confidentius, qui, quæ vides, ea pernegat.

MENÆCHMUS.

Per Jovem Deoſque omnes adjuro, uxor, (ſatin' hoc eſt tibi?)
Me iſti non nutâſſe.

PENICULUS.

Credit jam tibi de iſtis: illuc redi.

MENÆCHMUS.

Quò ego redeam?

PENICULUS.

Equidem ad phrygionem cenſeo: & pallam refer.

MENÆCHMUS.

Quæ iſtæc palla eſt?

MULIER.

Taceo jam, quando hic rem non meminit ſuam.

MENÆCHMUS.

Num quis ſervorum deliquit ? num ancillæ, aut ſervi tibi
Reſponſant ? eloquere. Impune non erit.

PENICULUS.

Nugas agis.

MENÆCHMUS.

Triſtis admodum es : non mihi iſtuc ſatis placet.

PENICULUS.

Nugas agis.

MENÆCHMUS.

Ceterûm familiarium alicui irata es ?

PENICULUS.

Nugas agis.

MENÆCHMUS.

Num mihi es irata ſaltem ?

PENICULUS.

Nunc tu non nugas agis.

MENÆCHMUS.

Non edepol deliqui quicquam.

PENICULUS.

Hem rurſùm nunc nugas agis.

MENÆCHMUS.

Dic, mea uxor, quid tibi ægrè eſt ?

PENICULUS.

Bellus blanditur tibi.

MENÆCHMUS.

Potin' ut mihi moleſtus ne ſis ? num te appello ?

MULIER.

Aufer manum.

PENICULUS.

Sic datur. Properato, abſente me, comeſſe prandium:
Poſt ante ædeis cum coronâ me derideto ebrius.

MENÆCHMUS.

Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intrò
tetuli pedem.

PENICULUS.

Tun' negas?

MENÆCHMUS.

Nego hercle verò.

PENICULUS.

Nihil hoc homine audacius.
Non ego te modò hic ante ædeis cum coronâ floreâ
Vidi aſtare? quom negabas mihi eſſe ſanum ſinciput:
Et negabas me noviſſe: peregrinum aiebas eſſe te.

MENÆCHMUS.

Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunc demum
domum.

PENICULUS.

Novi ego te. Non mihi cenſebas eſſe, quî te ulciſcerer.
Omnia hercle uxori dixi.

MENÆCHMUS.

Quid dixiſti?

PENICULUS.

Neſcio:
Eam ipſus roga.

MENÆCHMUS.

Quid hoc eſt, uxor? quidnam hic narravit tibi?
Quid id eſt? quid taces? quin dicis, quid ſit?

MULIER.

Quaſi tu neſcias.
Palla mihi eſt domo ſurrepta.

MENÆCHMUS.

Palla ſurrepta eſt tibi ?

MULIER.

Me rogas ?

MENÆCHMUS.

Pol haud rogem te , ſi ſciam.

PENICULUS.

O hominem malum !
Ut diſſimulat ! non potes celare : rem novi probè :
Omnia hercle ego edictavi.

MENÆCHMUS.

Quid id eſt ?

MULIER.

Quando nihil pudet ,
Neque vis tuâ voluntate ipſe profiteri , audi atque ades :
Et quid triſtis , & quid hic mihi dixerit , faxo ſcias.
Palla eſt mihi domo ſurrepta.

MENÆCHMUS.

Palla ſurrepta eſt tibi ?

PENICULUS.

Viden' ut ſceleſtus captat? huic ſurrepta eſt, non tibi.
Nam profectò tibi ſurrepta ſi eſſet , ſalva nunc foret.

MENÆCHMUS.

Nihil mihi tecum eſt. Sed quid tu ais ?

MULIER.

Palla , inquam , periit domo.

MENÆCHMUS.

Quis eam ſurripuit ?

MULIER.

Pol iſtuc ille ſcit , qui illam abſtulit.

MENÆCHMUS.

Quis hic homo eſt ?

MULIER.

Menæchmus quidam.

MENÆCHMUS.

Edepol factum nequiter.
Quis is Menæchmus eſt ?

MULIER.

Tu iſtic, inquam.

MENÆCHMUS.

Egone ?

MULIER.

Tu.

MENÆCHMUS.

Quis arguit ?

MULIER.

Egomet.

PENICULUS.

Et ego. Atque huic amicæ detuliſti Erotio.

MENÆCHMUS.

Egon' dedi ?

PENICULUS.

Tu, tu iſtic, inquam. Vin' afferri noctuam,
Quæ Tu Tu uſque dicat tibi ? Nam nos jam nos defeſſi ſumus.

MENÆCHMUS.

Per Jovem Deoſque omnes adjuro, uxor ; (ſatin' hoc eſt tibi ?)
Non dediſſe.

PENICULUS.

Imò hercle verò, nos non falſum dicere.

MENÆCHMUS.

Sed ego illam non condonavi, ſed ſic utendam dedi.

MULIER.

Equidem ecaſtor tuam nec chlamidem do foras, nec pallium

Quoiquam utendum. Mulierem æquom eſt veſtimentum muliebre
Dare foras, virum virile. Quin refers pallam domum?

MENÆCHMUS.

Ego faxo: referetur.

MULIER.

Ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum nunquam introibis, niſi ſeres pallam ſimul.

MENÆCHMUS.

Ego domum?

PENICULUS.

Quid mihi futurum eſt qui tibi hanc operam dedi?

MULIER.

Opera reddetur, quando quid tibi erit ſurreptum domo.

PENICULUS.

Id quidem edepol nunquam erit. Nam nihil eſt, quod perdam domi.
Cùm virum, cùm uxorem, Dii vos perdant! properabo ad forum:
Nam ex hâc familiâ me planè excidiſſe intellego.

MENÆCHMUS.

Malè mihi uxor ſeſe feciſſe cenſet, quom excludit foras:
Quaſi non habeam, quò intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi diſpliceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quæ me non excludet ab ſe, ſed apud ſe occludet domi.
Nunc ibo, orabo ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.

Aliam illi redimam meliorem. Heus ! ecquis hîc eſt janitor ?
Aperite , atque Erotium aliquis evocate ante oſtium.

ACTUS IV.

SCENA III.

EROTIUM. MENÆCHMUS Surreptus.

EROTIUM.

Quis hic me quærit ?

MENÆCHMUS.

Sibi inimicus magis quàm ætati tuæ.

EROTIUM.

Mi Menæchme , cur ante ædeis aſtas ? ſequere intrò.

MENÆCHMUS.

Mane.
Scin' quid eſt , quod ego ad te venio ?

EROTIUM.

Scio , ut tibi ex me ſit voluptas.

MENÆCHMUS.

Imò edepol pallam illam , amabo te , quam tibi dudum dedi ,
Mihi eam redde ; uxor reſcivit rem omnem , ut factum eſt , ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.

Digitized by Google

EROTIUM.

Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paulò priùs :
Et illud ſpinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.

MENÆCHMUS.

Mihi ut tu dederis pallam & ſpinther ! nunquam factum reperies.
Nam ego quidem poſtquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te poſtilla video.

EROTIUM.

Video quam rem agis.
Quia commiſi, ut me defrudes : ad eam rem affectas viam.

MENÆCHMUS.

Neque edepol te defraudandi cauſsâ poſco : quin tibi
Dico, uxorem reſciviſſe.

EROTIUM.

Nec te ultro oravi ut dares.
Tute ultro ad me detuliſti, dediſti eam dono mihi :
Eandem nunc repoſcis. Patiar, tibi habe. Aufer, utere,
Vel tu, vel tua, vel etiam uxor in oculos compingite.
Tu huc, poſt hunc diem, pedem intrò non feres, ne fruſtra ſis,
Quando tu me bene merentem tibi habes deſpicatui.
Niſi feres argentum, fruſtra me ductare non potes.
Aliam poſthac invenito, quam tu habeas fruſtratui.

MENÆCHMUS.

Nimis iracundè hercle : tandem heus tu, tibi dico, mane :
Redi.

EROTIUM.

Etiamne aſtas? etiam audes meâ revorti gratiâ?

MENÆCHMUS.

Abiit intrò, occluſit ædeis. Nunc ego ſum excluſiſſumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi jam quicquam creditur.
Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciundum cenſeant.

ACTUS V.

SCENA I.

MENÆCHMUS Soſicles. MULIER. DECIO.

MENÆCHMUS.

NIMIS ſtultè dudum feci, quom marſupium
Meſſenioni cum argento concredidi.
Immerſit aliquò ſeſe credo in ganeum.

MULIER.

Proviſam, quàm mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: ſalva ſum, pallam refert.

MENÆCHMUS.

Demiror, ubi nunc ambulet Meſſenio.

MULIER.

Adibo atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conſpectum meum,

Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu?

MENÆCHMUS.

Quid eſt?

Quæ res agitat te, mulier?

MULIER.

Etiamne impudens

Mutire unum verbum audes, aut mecum loqui?

MENÆCHMUS.

Quid tandem admiſi in me, ut loqui non audeam?

MULIER.

Rogas me? o hominis impudentem audaciam!

MENÆCHMUS.

Non tu ſcis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graii eſſe prædicabant?

MULIER.

Non equidem ſcio.

MENÆCHMUS.

Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquam aſpexerat.
Itaque adeò jure cœpta appellari eſt Canis.

MULIER.

Non iſtæc ego flagitia poſſum perpeti.
Nam med ætatem viduam eſſe mavelim,
Quàm iſtæc flagitia tua pati quæ tu facis.

MENÆCHMUS.

Quid id ad me, tu te nuptam poſſis perpeti,
An ſis abitura a tuo viro? an mos eſt ita hic,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?

MULIER.

Quas fabulas? non, inquam, patiar præterhac.
Quin vidua vivam, quàm tuos mores perferam.

MENÆCHMUS.

Meâ quidem hercle cauſsâ vidua vivito,

Vel uſque dum regnum obtinebit Juppiter.

MULIER.

At mihi negabas dudum ſurripuiſſe te:
Nunc eandem ante oculos attines: non te pudet?

MENÆCHMUS.

Heu hercle, mulier, multùm & audax & mala es.
Tun' tibi hanc ſurreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?

MULIER.

Næ iſtuc mecaſtor jam patrem arceſſam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quæ facis.
I, Decio. Quære meum patrem, tecum ſimul
Ut veniat ad me: ita rem eſſe dicito.
Jam ego aperiam iſtæc tua flagitia.

MENÆCHMUS.

Sanan' es?
Quæ mea flagitia?

MULIER.

Quom pallam atque aurum meum
Domo ſuppilas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ: ſatin' hæc rectè fabulor?

MENÆCHMUS.

Quæſo hercle, mulier, ſi ſcis, monſtra, quod bibam,
Tuam qui poſſim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, neſcio:
Ego te ſimitu novi cum Parthaone.

MULIER.

Si me derides, at pol illum non potes
Patrem meum, qui huc advenit. Quin reſpicis?
Noviſtin' tu illum?

MENÆCHMUS.

Novi cum Calcha ſimul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

MULIER.

MULIER.

Negas noviſſe me ? negas patrem meum ?

MENÆCHMUS.

Idem hercle dicam , ſi avom vis adducere.

MULIER.

Ecaſtor pariter hoc , atque alias res ſoles.

ACTUS V.

SCENA II.

SENEX. MULIER. MENÆCHMUS Soſicles.

SENEX.

Ut ætas mea eſt , atque ut hoc uſus facto eſt ,
Gradum proferam , progredi properabo.
Sed id quàm facile ſit mihi , haud ſum falſus.
Nam pernicitas deſerit : conſitus ſum
Senectute : onuſtum gero corpus ; vires
Reliquêre. Ut ætas mala merx mala eſt tergo !
Nam res plurimas peſſumas , quom advenit , affert :
Quas ſi autumem omneis , nimis longus ſermo ſit.
Sed hæc res mihi in pectore & corde dura eſt ,
Quidnam hoc ſit negotii , quod filia ſic
Repente expetit me , ut ad ſeſe irem.
Nec , quid id ſit , mihi certius facit ,
Quid velit , quid me arceſſat.
Verùm propemodum jam ſcio quid ſiet reï.

Credo cum viro litigium natum eſſe aliquod.
Ita iſtæc ſolent, quæ viros ſubſervire
Sibi poſtulant, dote fretæ, feroces.
Et illi quoque haud abſtinent ſæpe culpâ.
Verùm eſt modus tamen, quoad pati uxorem oportet.
Nec pol filia unquam patrem arceſſit ad ſe,
Niſi aut quid commiſſi, aut jurgii eſt cauſſa.
Sed quicquid id eſt, jam ſciam. Atque eccam eampſe
Ante ædeis, & ejus triſtem virum video.
Id eſt, quod ſuſpicabar.
Appellabo hanc.

MULIER.

Ibo advorsùm. Salve multùm, mi pater.

SENEX.

Salva ſis. Salven' advenio? ſalven' arceſſi jubes?
Quid tu triſtis es? quid ille autem abs te iratus deſtitit?
Neſcio quid vos velitati eſtis inter vos duo.
Loquere, uter meruiſtis culpam, paucis; non longos logos.

MULIER.

Nuſquam equidem quicquam deliqui: hoc primùm te abſolvo, pater.
Verùm vivere hic non poſſum, neque durare ullo modo.
Proin' tu me hinc abducas.

SENEX.

Quid iſtuc autem eſt?

MULIER.

Ludibrio, pater,
Habeor.

SENEX.

Unde?

MULIER.

Ab illo, quoi me mandaviſti, meo viro.

SENEX.

Ecce autem litigium. Quoties edixi tandem tibi,
Ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?

MULIER.

Quî ego iſtuc, mi pater, cavere poſſum?

SENEX.

Men' interrogas?

MULIER.

Niſi non vis.

SENEX.

Quoties monſtravi tibi, viro ut morem geras?
Quid ille faciat, ne id obſerves: quò eat, quid rerum gerat.

MULIER.

At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo.

SENEX.

Sanè ſapit,
Atque ob iſtanc induſtriam etiam, faxo, amabit ampliùs.

MULIER.

Atque ibi potat.

SENEX.

Tuâ quidem ille cauſsâ potabit minus,
Sive illic, ſive alibi libebit? quæ hæc, malum! impudentia eſt?
Unâ operâ prohibere, ad cenam ne promittat, poſtules:
Neve quemquam accipiat alienum apud te. Serviren' tibi
Poſtulas viros? dare unâ operâ penſum poſtules,
Inter ancillas ſedere jubeas, lanam carere.

MULIER.

Non equidem mihi te advocatum pater adduxi, ſed viro.
Hinc ſtas, illinc cauſſam dicis.

SENEX.

Si ille quid deliquerit,
Multò tantò illum accuſabo, quàm te accuſavi, amplius.
Quando te auratam & veſtitam bene habet; ancillas, penum
Rectè perhibet: melius ſanam eſt, mulier, mentem ſumere.

MULIER.

At ille ſuppilat mihi aurum & pallam ex arcis modò:
Me deſpoliat: mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.

SENEX.

Malè facit, ſi iſtuc facit: ſi non facit, tu malè facis,
Quæ inſontem inſimules.

MULIER.

Quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et ſpinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia reſcivi, refert.

SENEX.

Jam ego ex hoc, ut factum eſt, ſcibo. Ibo ad hominem atque alloquar.
Dic mihi iſtuc, Menæchme, quod vos diſſertatis, ut ſciam.
Quid tu triſtis es? quid illam autem iratam abs te deſtituis?

MENÆCHMUS.

Quiſquis es, quicquid tibi nomen eſt, ſenex, ſummum Jovem

Deoſque deteſtor....

SENEX.

Qua de re, aut quojus rei rerum omnium?

MENÆCHMUS.

Me neque iſti malè feciſſe mulieri, quæ me arguit
Hanc domo abs ſe ſurripuiſſe, atque abſtuliſſe dejerat.
Si ego intra ædeis hujus unquam, ubi habitat, penetravi pedem,
Omnium hominum exopto ut fiam miſerorum miſerrumus.

SENEX.

Sanun' es, qui iſtuc exoptes, aut neges te unquam pedem
In eas ædes intuliſſe, ubi habitas, inſaniſſume?

MENÆCHMUS.

Tun' ſenex ais habitare med in illiſce ædibus?

SENEX.

Tu negas?

MENÆCHMUS.

Nego hercle verò.

MULIER.

Nimio hæc impudenter negas.
Niſi quò nocte hac emigraſti.

SENEX.

Concede hàc, filia.
Quid tu ais? num hinc emigraſti?

MENÆCHMUS.

Quem in locum, aut ob rem, obſecro?

SENEX.

Non edepol ſcio.

MULIER.

Profectò ludit te hic.

SENEX...

Non tu te tenes ?
Jam verò, Menæchme, ſatis jocatus es : nunc hanc rem age.

MENÆCHMUS.

Quæſo, quid mihi tecum eſt ? unde, aut quis tu homo es ? quid feci ego
Tibi, aut adeò iſti, quæ mihi moleſta eſt quoquo modo ?

MULIER.

Viden' tu illi oculos virere ? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte ! ut oculi ſcintillant ! vide.

MENÆCHMUS.

Quid mihi melius eſt quàm, quando illi me inſanire prædicant,
Ego me aſſimulem inſanire, ut illos a me abſterream?

MULIER.

Ut pandiculans oſcitatur ! quid nunc faciam, mi pater ?

SENEX.

Concede huc, mea nata, ab iſtoc quàm potes longiſſumè.

MENÆCHMUS.

Evoe, Evie, Bromie, quò me in ſilvam venatum vocas ?
Audio : ſed non abire poſſum ab his regionibus :
Ita illa me ab læva rabioſa femina adſervat canis.
Poſt autem illic hircus alius, qui ſæpe ætate in ſua
Perdidit civem innocentem falſo teſtimonio.

SENEX.

Væ capiti tuo !

MENÆCHMUS.

Ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.

MULIER.

Perii, mi pater! minatur mihi oculos exurere.

MENÆCHMUS.

Hei mihi! inſanire me aiunt, ultro quom ipſi inſaniunt.

SENEX.

Filia, heus!

MULIER.

Quid eſt? quid agimus?

SENEX.

Quid ſi ego huc ſervos cito?
Ibo: adducam qui hunc hinc tollant, & domi devinciant,
Priùs quàm turbarum quid faciat amplius.

MENÆCHMUS.

Enimverò, niſi
Occupo aliquid mihi conſilium, hi domum me ad ſe auferent.
Pugnis me vetas in hujus ore quicquam parcere?
Ni jam ex meis oculis abſcedat in malam magnam crucem,
Faciam, quod jubes, Apollo.

SENEX.

Fuge domum, quantum pote'ſt,
Ne hic te obtundat.

MULIER.

Fugio. Amabo, adſerva iſtunc, mi pater,
Ne quò hinc abeat. Sumne ego mulier miſera, quæ illæc audio?

MENÆCHMUS.

Haud malè illanc amovi. Nunc hunc impuriſſumum,

Barbatum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre.
Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque oſſa, atque artua
Comminuam illo ſcipione, quem ipſe habet.

SENEX.

Dabitur malum,
Me quidem ſi attigeris, aut ſi priùs ad me acceſſeris.

MENÆCHMUS.

Faciam quod jubes; ſecurim capiam ancipitem, atque hunc ſenem
Exoſſabo, dein dedolabo aſſulatim viſcera.

SENEX.

Enimverò illud præcavendum eſt; atque accurandum mihi:
Sanè ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.

MENÆCHMUS.

Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes
Capere me indomitos, feroces; atque in currum inſcendere.
Ut ego hunc proteram leonem Gætulum, olentem, edentulum.
Jam aſtiti in currum: jam lora teneo: jam ſtimulum in manu eſt.
Agite equi, facitote ſonitus ungularum appareant
Curſu celeri: facite inflexa ſit pedum pernicitas.

SENEX.

Mihin' equis junctis minare?

MENÆCHMUS.

Ecce, Apollo, denuo

Me

Me jubes facere impetum in eum qui ſtat, atque occidere.
Sed quis hic eſt, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat atque dictum Apollinis.

SENEX.

Heu hercle morbum acrem ac durum ! Dii voſtram fidem !
Vel hic qui inſanit, quàm valuit paulò priùs !
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo atque arceſſam medicum jam, quantùm poteſt.

ACTUS V.

SCENA III.

MENÆCHMUS Soſicles. SENEX.

MENÆCHMUS.

JAMNE iſti abierunt, quæſo, ex conſpectu meo,
Qui me vi cogunt, ùt validus inſaniam ?
Quid ceſſo abire ad navem, dum ſalvo licet ?
Voſque omnes quæſo, ſi ſenex revenerit,
Ne me indicetis, quâ plateâ hinc aufugerim.

SENEX.

Lumbi ſedendo, oculi ſpectando dolent,
Manendo medicum, dum ſe ex opere recipiat.
Odioſus tamen vix ab ægrotis venit.
Ait ſe obligaſſe crus fractum Æſculapio,

Apollini autem brachium. Nunc cogito,
Utrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit, movet formicinum gradum.

ACTUS V.

SCENA IV.

MEDICUS. SENEX.

MEDICUS.

QUID eſſet illi morbi, dixeras? narra, ſenex.
Num larvatus, aut cerritus? fac ſciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?

SENEX.

Quin eâ te cauſsâ duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut ſanum facias.

MEDICUS.

Perfacilè id quidem eſt.
Sanum futurum, meâ ego id promitto fide.

SENEX.

Magnâ cum curâ ego illum curari volo.

MEDICUS.

Quin ſuſpirabo plus ſexcenties in die:
Ita ego illum cum curâ magnâ curabo tibi.

SENEX.

Atque eccum ipſum hominem.

MEDICUS.

Obſervemus, quam rem agat.

ACTUS V.

SCENA V.

MENÆCHMUS Surreptus. SENEX. MEDICUS.

MENÆCHMUS.

Edepol næ hic dies pervorſus atque advorſus mihi obtigit :
Quæ me clam ratus ſum facere, ea omnia fecit palam
Paraſitus, qui me complevit flagitii & formidinis :
Meus Ulyſſes, ſuo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, ſi quidem vivo, vitâ ſolvam ſuâ.
Sed ego ſtultus ſum, qui illius eſſe dico, quæ mea ſit.
Meo cibo & ſumtu educatus eſt : animâ privabo virum.
Condignè autem hæc meretrix fecit, ut mos eſt meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rurſum ad uxorem meam.
Mihi ſe ait dediſſe. Heu edepol, næ ego homo vivo miſer.

SENEX.

Audin' quæ loquitur ?

MEDICUS.

Se miſerum prædicat.

SENEX.

Adeas velim.

MEDICUS.

Salvos ſis, Menæchme. Quæſo, cur apertas brachium?
Non tu ſcis, quantum iſti morbo nunc tuo facias mali.

MENÆCHMUS.

Quin tu te ſuſpendis?

SENEX.

Ecquid ſentis?

MEDICUS.

Quidni ſentiam?
Non poteſt hæc res ellebori jugere obtinerier.
Sed quid ais, Menæchme?

MENÆCHMUS.

Quid vis?

MEDICUS.

Dic mihi hoc, quod te rogo.
Album, an atrum vinum potas?

MENÆCHMUS.

Quin tu is in malam crucem.

SENEX.

Jam hercle occeptat inſanire primulùm.

MENÆCHMUS.

Quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum ſoleam ego eſſe, an luteum?
Soleamne eſſe aveis ſquamoſas, piſceis pennatos?

SENEX.

Papæ?
Audin' tu, ut deliramenta loquitur? quid ceſſas dare
Potionis aliquid, priùs quàm percipit inſania?

MEDICUS.

Mane modò: etiam percontabor.

Digitized by Google

SENEX.

Aliâ occidis fabulâ.

MEDICUS.

Dic mihi hoc : ſolent tibi unquam oculi duri fieri ?

MENÆCHMUS.

Quid?tu me locuſtam cenſes eſſe, homo ignaviſſume?

MEDICUS.

Dic mihi : en unquam tibi inteſtina crepant, quod ſentias ?

MENÆCHMUS.

Ubi ſatur ſum, nulla crepitant : quando eſurio, tum crepant.

MEDICUS.

Hoc quidem edepol haud pro inſano verbum reſpondit mihi.
Perdormiſcin' uſque ad lucem ? facilen' tu dormis cubans ?

MENÆCHMUS.

Perdormiſco, ſi reſolvi argentum, quoi debeo.
Quî te Juppiter Dîque omnes,percontator,perduint.

MEDICUS.

Nunc homo inſanire occeptat. De illis verbis cave tibi.

SENEX.

Imò modeſtior nunc quidem eſt de verbis, præut dudum fuit.
Nam dudum uxorem ſuam eſſe aiebat rabioſam canem.

MENÆCHMUS.

Quid ego dixi ?

SENEX.

Inſanis, inquam.

MENÆCHMUS.

Egone ?

SENEX.

Tu iſtic, qui mihi
Etiam me junctis quadrigis minitatu's proſternere?
Egomet hæc te vidi facere, egomet hæc te arguo.

MENÆCHMUS.

At ego te ſacram coronam ſurripuiſſe Jovis ſcio.
Et ob eam rem in carcerem ted eſſe compactum ſcio.
Et poſtquam es emiſſus, cæſum virgis ſub furcâ ſcio.
Tum patrem occidiſſe, & matrem vendidiſſe, etiam ſcio.
Satin' hæc pro ſano maledicta maledictis reſpondeo?

SENEX.

Obſecro hercle, medice, properè, quicquid facturu's, face.
Non vides hominem inſanire?

MEDICUS.

Scin' quid facias optumum?
Ad me face uti deferatur.

SENEX.

Itan' cenſes?

MEDICUS.

Quippeni?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem.

SENEX.

Age ut lubet.

MEDICUS.

Elleborum potabis, faxo, aliquot viginti dies.

MENÆCHMUS.

At ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.

MEDICUS.

I, arceſſe homines, qui illunc ad me deferant.

SENEX.

Quot ſunt ſatis?

MEDICUS.

Proinde, ut inſanire video, quatuor; nihilo minus.

SENEX.

Jam hic erunt. Aſſerva tu iſtunc, medice.

MEDICUS.

Imò ego ibo domum,
Ut parentur, quibus paratis opus eſt. Tu ſervos jube
Hunc ad me ferant.

SENEX.

Jam ego illic faxo erit.

MEDICUS.

Abeo.

SENEX.

Vale.

MENÆCHMUS.

Abiit ſocerus: abiit medicus. Nunc ſolus ſum. Pro Juppiter,
Quid illuc eſt, quòd me hic homines inſanire prædicant!
Nam equidem poſtquam gnatus ſum, nunquam ægrotavi unum diem.
Neque ego inſanio, neque pugnas neque ego lites cœpio.
Salvus ſalvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam inſanire me aiunt, ipſi inſaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non ſinit.
Huc autem nemo intromittit. Nimis proventum eſt nequiter.
Hic ero uſque ad noctem: ſaltem, credo, intromittar domum.

ACTUS V.

SCENA VI.

MESSENIO.

SPECTAMEN bono ſervo, id eſt, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,
Ut abſente hero, rem heri tam diligenter
Tutetur, quàm ſi ipſe aſſit, aut rectiùs.
Tergum quàm gulam, crura quàm ventrem oportet
Potiora eſſe, quoi cor modeſtè ſitum eſt.
Recordetur id, qui nihili ſunt, quid iis pretii
Detur ab ſuis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, compedes, molæ, magna
Laſſitudo, fames, frigus durum:
Hæc pretia ſunt ignaviæ.
Id ego malè malum metuo; propterea bonum
Eſſe certum eſt, potiùs quàm malum: nam magis multò
Patior faciliùs verba; verbera ego odi.
Nimioque edo libentiùs molitum, quàm
Molitum præhibeo. Propterea heri imperium
Exſequor bene, & ſedatè ſervio.
Atque id mihi prodeſt. Alii ſeſe ita ut in rem
Eſſe ducunt, ſint: ego ita ero, ut me eſſe oportet:
Metum ut mihi adhibeam, culpam abſtineam:
Hero ut omnibus in locis ſim præſto.
Servi, qui culpa carent & metuunt; ii

Solent eſſe heris utibiles. Nam illi, qui nihil
Metuunt, poſtquam malum promeritum eſt, metuunt.
Metuam haud multùm. Prope eſt quando
Herus, quod ſtrenuè faciam, pretium exſolvet.
Eo exemplo ſervio, tergi ut in rem eſſe arbitror.
Poſtquam in tabernam vaſa & ſervos collocavi, ut juſſerat,
Ita venio advorsùm. Nunc fores pultabo, adeſſe ut me ſciat.
Neque utrum ex hoc ſaltu damni ſalvom, ſcio, eliciam foras.
Sed metuo, ne ſerò veniam, depugnato prœlio.

ACTUS V.

SCENA VII.

SENEX. MENÆCHMUS Surreptus. LORARII.

MESSENIO. SERVOS alius.

SENEX.

PER ego vobis Deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curæ: quæ imperavi atque impero,
Facite, illic homo jam in medicinam ablatus ſublimis fiet;
Niſi quidem vos voſtra crura aut latera nihili penditis.

Cave quiſquam, quod illic minitetur, voſtrum floccifecerit.
Quid ſtatis? quid dubitatis? jam ſublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: præſto ero illic, cum venietis.

MENÆCHMUS.

Occidi!
Quid hoc eſt negotii? quid illic homines ad me currunt? obſecro,
Quid voltis vos? quid quæritatis? quid me circumſiſtitis?
Quò rapitis me? quò fertis me? perii! obſecro voſtram fidem:
Epidamnienſes ſubvenîte cives. Quin me mittitis?

MESSENIO.

Pro Dî immortales! obſecro, quid ego oculis aſpicio meis?
Herum meum indigniſſumè neſcio qui ſublimem ferunt.

MENÆCHMUS.

Ecquis ſuppetias mihi audet afferre?

MESSENIO.

Ego, here, audaciſſumè.
O facinus indignum & malum! Epidamni cives herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite iſtunc.

MENÆCHMUS.

Obſecro te, quiſquis es, operam ut des mihi:
Neu ſinas in me inſignitè fieri tantam injuriam.

MESSENIO.

Imò & operam dabo, & defendam, & ſubvenibo ſedulò.

Nunquam te patiar perire : me perire eſt æquius.
Eripe oculum iſti , ab humero qui te tenet , here , te obſecro.
Hiſce ego jam ſementem in ore faciam , pugnoſque obſeram.
Maxumo hodie malo , hercle , voſtro iſtunc fertis. Mittite.

MENÆCHMUS.

Teneo ego huic oculum.

MESSENIO.

Face ut oculi locus in capite appareat.
Vos ſceleſti : vos rapaces : vos prædones.

LORARII.

Periimus !
Obſecro hercle.

MESSENIO.

Mittite ergo.

MENÆCHMUS.

Quid me vobis tactio eſt ?
Pecte pugnis.

MESSENIO.

Agite , abite , fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam : quia poſtremus cedis , hoc præmii feres.
Nimis autem bene ora commentavi , atque ex meâ ſententiâ.
Edepol,here,næ tibi ſuppetias tempore adveni modò.

MENÆCHMUS.

At tibi Dî ſemper , adoleſcens , quiſquis es , faciant bene.
Nam abſque ted eſſet , hodie nunquam ad Solem occaſum viverem.

MESSENIO.

Ergo edepol, ſi rectè facias, here, me mittas manu.

MENÆCHMUS.

Liberem ego te ?

MESSENIO.

Verùm, quandoquidem, here, te ſervavi.

MENÆCHMUS.

Quid eſt ?

Adoleſcens, erras.

MESSENIO.

Quid, erro ?

MENÆCHMUS.

Per Jovem adjuro patrem,

Me herum tuum non eſſe.

MESSENIO.

Non taces ?

MENÆCHMUS.

Non mentior.

Nec meus ſervos unquam tale fecit, quale tu mihi.

MESSENIO.

Sic ſine igitur, ſi tuum negas me eſſe, abire liberum.

MENÆCHMUS.

Meâ quidem hercle cauſsâ liber eſto, atque ito quò voles.

MESSENIO.

Nempe jubes ?

MENÆCHMUS.

Jubeo hercle, ſi quid imperii eſt in te mihi.

MESSENIO.

Salve, mi patrone.

SERVOS ALIUS.

Quom tu liber es, Meſſenio,

Gaudeo.

MESSENIO.

Credo hercle vobis. Sed, patrone, te obſecro,
Ne minùs imperes mihi, quàm quom tuus ſervos fui.
Apud te habitabo, & quando ibis, unà tecum ibo domum.

MENÆCHMUS.

Minimè.

MESSENIO.

Nunc ibo in tabernam: vaſa & argentum tibi
Referam. Rectè eſt obſignatum in vidulo marſupium
Cum viatico, id tibi jam huc afferam.

MENÆCHMUS.

Affer ſtrenuè.

MESSENIO.

Salvom tibi item ut mihi dediſti, redhibebo. Hìc me mane.

MENÆCHMUS.

Nimia mira mihi quidem hodie exorta miris modis.
Alii me negant eum eſſe qui ſum, atque excludunt foras.
Etiam hic ſervom eſſe ſe meum aiebat, quem ego emiſi manu:
Is ait ſe mihi allaturum cum argento marſupium.
Id ſi attulerit, dicam ut a me abeat liber quò volet:
Ne tum, quando ſuus factus ſit, a me argentum petat.
Socer & medicus me inſanire dicebant. Quid ſit, mira ſunt.
Hæc nihilo mihi eſſe videntur ſeciùs, quàm ſomnia.
Nunc ibo intrò ad hanc meretricem: quanquam ſuccenſet mihi,
Si poſſum exorare ut pallam reddat, quam referam domum.

ACTUS V.

SCENA VIII.

MENÆCHMUS Soſicles. MESSENIO.

MENÆCHMUS.

Men' hodie uſquam conveniſſe te, audax, audes dicere?
Poſtquam advorsùm mihi, imperavi, ut huc venires?

MESSENIO.

Quin modò
Eripui, homines qui te ferebant ſublimem quatuor,
Apud haſce ædeis: tu clamabas Deûm fidem atque hominum omnium.
Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, qui te ſervavi, me amiſiſti liberum.
Quom argentum dixi me petere & vaſa: tu, quantum pote'ſt,
Præcucurriſti obviam, ut quæ feciſti, inficias eas.

MENÆCHMUS.

Liberum ego te juſſi abire?

MESSENIO.

Certò.

MENÆCHMUS.

Quoi certiſſumum'ſt,
Mepte potiùs fieri ſervom, quàm te unquam emittam manu.

ACTUS V.

SCENA IX.

MENÆCHMUS Surreptus. MESSENIO.

MENÆCHMUS Soſicles.

MENÆCHMUS Surreptus.

Si voltis per oculos jurare, nihilò hercle eâ cauſsâ magis
Facietis, ut ego hodie abſtulerim pallam & ſpinther, peſſumæ.

MESSENIO.

Pro Dii immortales! quid ego video?

MENÆCHMUS Soſicles.

Quid vides?

MESSENIO.

Speculum tuum.

MENÆCHMUS Soſicles.

Quid negotii eſt?

MESSENIO.

Tua eſt imago: tam conſimilis eſt quàm poteſt.

MENÆCHMUS Soſicles.

Pol profectò haud eſt diſſimilis, meam quom formam noſcito.

MENÆCHMUS Surreptus.

O adoleſcens, ſalve, qui me ſervaviſti, quiſquis es.

Digitized by Google

MESSENIO.

Adoleſcens, quæſo hercle, loquere tuum mihi nomen, ni piget.

MENÆCHMUS Surreptus.

Non edepol ita promeruiſti de me, ut pigeat quæ velis.
Mihi eſt Menæchmus nomen.

MENÆCHMUS Soſicles.

Imò edepol mihi.

MENÆCHMUS Surreptus.

Siculus ſum Syracuſanus.

MENÆCHMUS Soſicles.

Ea domus & patria eſt mihi.

MENÆCHMUS Surreptus.

Quid ego ex te audio?

MENÆCHMUS Soſicles.

Hoc quod res eſt.

MESSENIO.

Novi equidem hunc, herus eſt meus.
Ego quidem hujus ſervos ſum, ſed me eſſe hujus credidi.
Ego hunc cenſebam eſſe te: huic etiam exhibui negotium.
Quæſo ignoſcas, ſi quid ſtultè dixi, atque imprudens tibi.

MENÆCHMUS Soſicles.

Delirare mihi vidêre: non commeminiſti ſimul
Te hodie mecum exire e navi?

MESSENIO.

Enimverò æquom poſtulas.
Tu herus es: tu ſervom quære: ſalveto tu: tu vale.
Hunc ego eſſe aio Menæchmum.

MENÆCHMUS

MENÆCHMUS Surreptus.

At ego me.

MENÆCHMUS Soſicles.

Quæ hæc fabula eſt?
Tu es Menæchmus?

MENÆCHMUS Surreptus.

Me eſſe dico, Moſcho prognatum patre.

MENÆCHMUS Soſicles.

Tun' meo patre es prognatus?

MENÆCHMUS Surreptus.

Imò equidem, adoleſcens, meo.
Tuum tibi neque occupare, neque præripere poſtulo.

MESSENIO.

Dii immortales, ſpem inſperatam date mihi, quam ſuſpicor.
Nam niſi me animus fallit, hi ſunt gemini germani duo:
Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint ſibi.
Sevocabo herum. Menæchme.

MENÆCHMI AMBO.

Quid vis?

MESSENIO.

Non ambos volo.
Sed uter voſtrum eſt advectus mecum navi?

MENÆCHMUS Surreptus.

Non ego.

MENÆCHMUS Soſicles.

At ego.

MESSENIO.

Te volo igitur: huc concede.

MENÆCHMUS Soſicles.

Conceſſi: quid eſt?

MESSENIO.

Illic homo aut ſycophanta, aut geminus eſt frater tuus.
Nam ego hominem homini ſimiliorem nunquam vidi alterum.
Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lactis, crede mihi, uſquam ſimilius,
Quàm hic tui eſt, tuque hujus: poſtea autem eandem patriam ac patrem
Memorat. Melius eſt nos adire, atque hunc percontarier.

MENÆCHMUS Soſicles.

Hercle quin tu me admonuiſti rectè; & habeo gratiam.
Perge operam dare, obſecro hercle: liber eſto, ſi invenis
Hunc meum fratrem eſſe.

MESSENIO.

Spero.

MENÆCHMUS Soſicles.

Et ego idem ſpero fore.

MESSENIO.

Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari dixeras.

MENÆCHMUS Surreptus.

Ita vero.

MESSENIO.

Huic item Menæchmo nomen eſt. In Sicilia
Te Syracuſis natum eſſe dixiſti; hic natus eſt ibi.
Moſchum tibi patrem fuiſſe dixti; huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis ambo mihi dare & vobis ſimul.

MENÆCHMUS Surreptus.

Promeruiſti, ut ne quid ores, quod velis, quin impetres.

Tanquam ſi emeris me argento, liber ſervibo tibi.

MESSENIO.

Spes mihi eſt, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, & patre uno uno die.

MENÆCHMUS Surreptus.

Mira memoras. Utinam efficere, quod pollicitu's, poſſies!

MESSENIO.

Poſſum: ſed nunc coite. Uterque id, quod rogabo, dicite.

MENÆCHMUS Surreptus.

Ubi lubet, roga: reſpondebo, nihil reticebo, quod ſciam.

MESSENIO.

Eſt tibi nomen Menæchmo?

MENÆCHMUS Surreptus.

Fateor.

MESSENIO.

Eſt itidem tibi?

MENÆCHMUS Soſicles.

Eſt.

MESSENIO.

Patrem fuiſſe Moſchum tibi ais?

MENÆCHMUS Surreptus.

Ita verò.

MENÆCHMUS Soſicles.

Et mihi.

MESSENIO.

Eſne tu Syracuſanus?

MENÆCHMUS Surreptus.

Certò.

MESSENIO.

Quid tu?

MENÆCHMUS Soſicles.

Quippini?

MESSENIO.

Optumè uſque adhuc conveniunt ſigna : porrò operam date.
Quid longiſſumè meminiſti, dic mihi, in patria tua?

MENÆCHMUS Surreptus.

Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum poſtea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.

MENÆCHMUS Soſicles.

Juppiter ſupreme! ſerva me.

MESSENIO.

Quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit.

MENÆCHMUS Surreptus.

Septuennis : nam tum dentes mihi cadebant primulùm.
Neque patrem unquam poſtilla vidi.

MESSENIO.

Quid? voſtrum patri
Filii quot eratis?

MENÆCHMUS Surreptus.

Ut nunc maxumè memini, duo.

MESSENIO.

Uter eratis, tun' an ille major?

MENÆCHMUS Surreptus.

Æquè ambo pares.

MESSENIO.

Quî id poteſt?

MENÆCHMUS Surreptus.

Gemini ambo eramus.

MENÆCHMUS Soſicles.

Dii me ſervatum volunt.

MESSENIO.

Si interpellas, ego tacebo.

MENÆCHMUS Soſicles.

Potiùs taceo.

MESSENIO.

Dic mihi,
Uno nomine ambo eratis?

MENÆCHMUS Surreptus.

Minumè. Nam mihi hoc erat,
Quod nunc eſt, Menæchmus: illum tum vocabant Soſiclem.

MENÆCHMUS Soſicles.

Signa agnovi: contineri, quin complectar, non queo.
Mi germane, gemine frater, ſalve: ego ſum Soſicles.

MENÆCHMUS Surreptus.

Quo modo igitur poſt Menæchmo nomen eſt factum tibi?

MENÆCHMUS Soſicles.

Poſtquam ad nos renuntiatum eſt, te & patrem eſſe mortuum,
Avos noſter mutavit: quod tibi nomen eſt, fecit mihi.

MENÆCHMUS Surreptus.

Credo ita eſſe factum, ut dicis. Sed mihi hoc reſponde.

MENÆCHMUS Soſicles.

Roga.

MENÆCHMUS Surreptus.

Quid erat nomen noſtræ matri?

MENÆCHMUS Soſicles.

Theuſimarche.

MENÆCHMUS Surreptus.

Convenit.

O ſalve inſperate, multis annis poſt quem conſpicor,
Frater.

MENÆCHMUS Soſicles.

Et tu, quem ego multis miſeris laboribus,
Uſque adhuc quæſivi, quemque ego eſſe inventum gaudeo.

MESSENIO.

Hoc erat, quod hæc te meretrix hujus vocabat nomine.
Hunc cenſebat te eſſe, credo, quom vocat te ad prandium.

MENÆCHMUS Surreptus.

Namque edepol hic mihi hodie juſſi prandium apparier,
Clam meam uxorem, quoi pallam ſurripui dudum domo.
Eam dedi huic.

MENÆCHMUS Soſicles.

Hanc dicis, frater, pallam quam ego habeo?

MENÆCHMUS Surreptus.

Quo modo hæc ad te pervenit?

MENÆCHMUS Soſicles.

Meretrix huc ad prandium
Me abduxit; me ſibi dediſſe aiebat. Prandi perbene:
Potavi, atque accubui ſcortum: pallam & aurum hoc mihi dedit.

MENÆCHMUS Surreptus.

Gaudeo edepol, ſi quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa quom te ad ſe vocabat, me eſſe credidit.

MESSENIO.

Numquid me morare, quin ego liber, ut juſſiſti, eam ?

MENÆCHMUS Surreptus.

Optumum atque æquiſſumum orat frater : fac cauſsâ meâ.

MENÆCHMUS Soſicles.

Liber eſto.

MENÆCHMUS Surreptus.

Quom tu es liber, gaudeo Meſſenio.

MESSENIO.

Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuò ut ſiem.

MENÆCHMUS Soſicles.

Quoniam hæc evenerunt, frater, noſtra ex ſententiâ,
In patriam redeamus ambo.

MENÆCHMUS Surreptus.

Frater, faciam ut tu voles.
Auctionem hic faciam, & vendam quicquid eſt : nunc interim
Eamus intrò, frater.

MENÆCHMUS Soſicles.

Fiat.

MESSENIO.

Scitin' quid ego vos rogo ?

MENÆCHMUS Surreptus.

Quid ?

MESSENIO.

Mihi ut præconium detis.

MENÆCHMUS Surreptus.

Dabitur.

MESSENIO.

Ergo nunc jam
Vis conclamari auctionem fore? quo die?

MENÆCHMUS Surreptus.

Die ſeptimi.

MESSENIO.

Auctio fiet Menæchmi mane ſanè ſeptimi.
Venibunt ſervi, ſuppellex, fundi, ædeis, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, præſenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, ſi quis emtor venerit.
Vix credo totâ auctione capiet quinquageſies.
Nunc ſpectatores valete, & nobis clarè applaudite.

FINIS MENÆCHMEORUM.

M. ACCII

M. ACCII PLAUTI

MILES GLORIOSUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PYRGOPOLINICES, *miles.*
ARTOTROGUS, *paraſitus.*
PALÆSTRIO, *ſervos.*
PERIPLECTOMENES, *ſenex.*
SCELEDRUS, *ſervos.*
PHILOCOMASIUM, *meretrix.*
PLEUSIDES, *adoleſcens.*
LUCRIO, *puer.*
MILPHIDIPPA, *ancilla.*
ACROTELEUTIUM, *meretrix.*
PUER.
CARIO, *cocus.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

MERETRICEM Athenis Epheſum miles avehit.
Id hero dum amanti ſervos nuntiare volt
Legato peregre, captu'ſt ipſus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'ſt.
Suum arceſſit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhærentes cuſtos hos vidit de tegulis:
Ridiculus autem, quaſi ſit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palæſtrio,
Omiſſam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere:
Ultro abeat, orat: donat multa. Ipſe in domo
Senis prehenſus, pœnas pro mœcho luit.

ACTUS I.

SCENA I.

PYRGOPOLINICES. ARTOTROGUS.

SATELLITES.

PYRGOPOLINICES.

CURATE, ut ſplendor meo ſit clypeo clarior,
Quàm Solis radii eſſe olim, quom ſudum'ſt, ſolent:
Ut, ubi uſus veniat, contra, confertâ manu,
Oculorum præſtringat aciem in acie hoſtibus.
Nam ego hanc machæram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur, neve animum deſpondeat;
Quia ſe jam pridem feriatam geſtitem:
Quæ miſera geſtit & fartum facere ex hoſtibus.
Sed ubi Artotrogus?

ARTOTROGUS.

Hic eſt. Stat propter virum
Fortem atque fortunatum, & formâ regiâ;
Tum bellatorem.... Mars haud auſit dicere,
Neque æquiparare ſuas virtutes ad tuas.

PYRGOPOLINICES.

Quemne ego ſervavi in campis Gurguſtidoniis?
Ubi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides

Erat imperator ſummus, Neptuni nepos?

ARTOTROGUS.

Memini: nempe illum dicis cum armis aureis,
Quojus tu legiones diſflaviſti ſpiritu,
Quaſi ventus folia, aut panniculam tectoriam.

PYRGOPOLINICES.

Iſtuc quidem edepol nihil eſt.

ARTOTROGUS.

Nihil hercle quidem hoc
Præut alia dicam, tu quæ nunquam feceris.
Perjuriorem hoc hominem ſi quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quàm illic eſt;
Me ſibi habeto, & ego me mancupio dabo
Epityro, ut apud illum eſuriam inſanè bene.

PYRGOPOLINICES.

Ubi tu es?

ARTOTROGUS.

Eccum. Edepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregiſti brachium!

PYRGOPOLINICES.

Quid BRACHIUM?

ARTOTROGUS.

Illud dicere volui, FEMUR.

PYRGOPOLINICES.

At indiligenter hic eram.

ARTOTROGUS.

Pol ſi quidem
Conniſus eſſes, per corium, per viſcera,
Perque os elephanti brachium tranſmitteres.

PYRGOPOLINICES.

Nolo iſtæc hic nunc.

ARTOTROGUS.

Ne hercle operæ pretium quidem

Mihi te enarrare, tuas qui virtutes ſciam.
Venter creat omnes has ærumnas. Auribus
Peraudienda ſunt, ne dentes dentiant;
Et aſſentandum eſt, quicquid hic mentibitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid illud quod dico?

ARTOTROGUS.

Hem, ſcio jam quid vis dicere.
Factum eſt hercle: memini fieri.

PYRGOPOLINICES.

Quid id eſt?

ARTOTROGUS.

Quicquid eſt.

PYRGOPOLINICES.

Habes tabellas?

ARTOTROGUS.

Vis rogare? habeo & ſtilum.

PYRGOPOLINICES.

Facetè advortis animum tuum ad animum meum.

ARTOTROGUS.

Noviſſe mores me tuos meditatè decet,
Curamque adhibere, ut prævolet mihi quò tu velis.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid meminiſti?

ARTOTROGUS.

Memini: centum in Ciliciâ
Et quinquaginta, centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi, ſexaginta Macedones
Sunt homines, tu quos occidiſti uno die.

PYRGOPOLINICES.

Quanta iſtæc hominum ſumma eſt?

ARTOTROGUS.

Septem millia.

PYRGOPOLINICES.
Tantum eſſe oportet : rectè rationem tenes.

ARTOTROGUS.
At nullos habeo ſcriptos ; ſic memini tamen.

PYRGOPOLINICES.
Edepol memoriâ es optumâ.

ARTOTROGUS.
Offa me monet.

PYRGOPOLINICES.
Dum talem facies , qualem adhuc ; aſſiduò edes :
Communicabo te ſemper menſâ meâ.

ARTOTROGUS.
Quid in Cappadocia ? ubi tu quingentos ſimul ,
Ni hebes machæra foret , uno ictu occideres :
At peditatûs reliquiæ erant , ſi viverent.
Quid tibi ego dicam ? quod omnes mortales ſciunt ,
Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute , & formâ , & factis invictiſſumis.
Amant te omnes mulieres; neque hercle injuriâ :
Qui ſis tam pulcher ; ut vel illæ quæ herè pallio
Me reprehenderunt.

PYRGOPOLINICES.
Quid herè dixerunt tibi ?

ARTOTROGUS.
Rogitabant : Hiccine Achilles eſt , inquit , tibi ?
Imò ejus frater , inquam. Innuit illarum altera :
Ergo mecaſtor pulcher eſt , inquit mihi ;
Et liberalis. Vide : cæſaries quàm decet !
Næ illæ ſunt fortunatæ , quæ cum iſto cubant !

PYRGOPOLINICES.
Itane aiebat tandem ?

ARTOTROGUS.
Quæ me ambæ obſecraverint ,

Ut te hodie quaſi pompam illà præterducerem.

PYRGOPOLINICES.

Nimia eſt miſeria pulcrum eſſe hominem nimis.

ARTOTROGUS.

Moleſtæ ſunt mihi : orant, ambiunt, obſecrant,
Videre ut liceat : ad ſeſe arceſſi jubent.
Ut tuo non liceat operam dare negotio.

PYRGOPOLINICES.

Videtur tempus eſſe, ut eamus ad forum.
Ut in tabellis quos conſignavi hìc heri
Latrones, ibus dinumerem ſtipendium.
Nam Rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut ſibi latrones cogerem & conſcriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum eſt dare.

ARTOTROGUS.

Age, eamus ergò.

PYRGOPOLINICES.

Sequimini, ſatellites.

ACTUS II.

SCENA I.

PALÆSTRIO.

MIHI ad enarrandum hoc argumentum eſt comitas,
Si ad auſcultandum voſtra erit benignitas.
Qui autem auſcultare nolit, exſurgat foras,

Ut ſit ubi ſedeat ille, qui auſcultare volt.
Nunc, quâ aſſediſtis cauſsâ in feſtivo loco,
Comœdiai, quam modò acturi ſumus,
Et argumentum, & nomen vobis eloquar.
ΑΛΑΖΩΝ Græcè huic nomen eſt Comœdiæ:
Id nos Latinè GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Epheſu'ſt: inde Miles, meus herus
Qui hinc ad forum abiit, glorioſus, impudens,
Stercoreus, plenus perjurii atque adulterii;
Ait ſeſe ultro omnes mulieres ſectarier.
Is deridiculu'ſt, quaquà incedit, omnibus.
Itaque hic meretrices labiis, dum ductant eum,
Majorem partem videas valgis ſaviis.
Nam ego haud diu apud hunc ſervitutem ſervio.
Id volo vos ſcire, quo modo ad hunc devenerim
In ſervitutem ab eo, quoi ſervivi priùs.
Date operam. Nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adoleſcens optumus,
Is amabat meretricem, matre Athenis Atticis;
Et illa illum contra, qui eſt amor cultu optumus.
Is publicè legatus Naupactum hinc fuit,
Magnaï reipublicaï gratia.
Interibi, ut hic miles forte Athenas advenit,
Inſinuat ſeſe ad illam amicam heri mei:
Occœpit ejus matri ſuppalparier
Vino, ornamentis, opipariſque obſoniis:
Itaque intimum ibi ſe miles apud lenam facit.
Ubi primùm evenit Militi huic occaſio,
Sublinit os illi lenæ, matri mulieris
Quam herus meus amabat. Nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem ſuam.
Eamque invitam huc mulierem in Epheſum advehit.
Ego quantum vivus poſſum, mihi navem paro,

Ut amicam herilem Athenis aveſtam ſcio.
Inſcendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi ſumus provecti in altum, id quod volunt,
Capiunt prædones navem illam ubi vectus fui.
Priùs perii, quàm ad herum veni, quò ire occœperam.
Ille, qui me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic poſtquam in ædes me ad ſeſe duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aſpexit me, oculis mihi ſignum dedit,
Ne ſe appellarem: deinde, poſtquam occaſio eſt,
Conqueritur mecum mulier fortunas ſuas.
Ait ſeſe Athenas fugere cupere ex hac domu,
Seſe illum amare meum herum, Athenis qui fuit:
Neque pejùs quemquam odiſſe, quàm iſtum Militem.
Ego quoniam inſpexi mulieris ſententiam,
Cepi tabellas, conſignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. Is non ſprevit nuntium;
Nam & venit, & is in proxumo hic devortitur
Apud ſuum paternum hoſpitem, lepidum ſenem.
Itaque ille amanti ſuo hoſpiti morem gerit.
Noſque operâ conſilioque adhortatur, juvat.
Itaque ego paravi hic intus magnas machinas,
Quî amanteis unà inter ſe facerem convenas:
Nam unum conclave concubinæ quod dedit
Miles, quò nemo niſi eápſe inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Quà commeatus eſſet hinc huic mulieri.
Et, ſene ſciente, hoc feci: is conſilium dedit.
Nam meus conſervos eſt homo haud magni pretii,
Quem concubinæ Miles cuſtodem addidit,
Ei nos facetis fabricis, & doctis dolis

Glaucomam ob oculos objiciemus : eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic & illic mulier feret imaginem :
Atque eadem erit, verùm alia eſſe aſſimulabitur.
Ita ſublinitum eſt os cuſtodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc a vicino ſene.
Ipſe exit : hic ille eſt lepidus, quem dixi, ſenex.

ACTUS II.

SCENA II.

PERIPLECTOMENES. PALÆSTRIO.

PERIPLECTOMENES.

Nisi hercle defregeritis talos, poſthac quemque in tegulis
Videritis alienum ; ego voſtra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini ſunt, meæ quid fiat domi.
Ita per impluvium intrò ſpectant. Nunc adeò edico omnibus,
Quemque a milite hoc videritis hominem in noſtris tegulis,
Extra unum Palæſtrionem, huc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam, aut columbam ſe ſectari, aut ſimiam

Dicat, diſperîſtis nî uſque ad mortem malè mulcaſſitis.
Atque adeò, ut ne legi fraudem faciant Talariæ,
Accuratote, ut ſine talis domi agitent convivium.

PALÆSTRIO.

Neſcio quid malefactum a noſtra huic familia eſt, quantum audio,
Ita hic ſenex talos elidi juſſit conſervis meis.
Sed me excepit. Nihili facio, quid illis faciat ceteris.
Aggrediar hominem. Eſtne advorsùm? eſt quaſi collaturus pedem.
Quid agis, Periplectomene?

PERIPLECTOMENES.

Haud multos homines, ſi optandum fuerit,
Nunc videre & convenire, quàm te, mavellem.

PALÆSTRIO.

Quid eſt?
Quid negotii eſt?

PERIPLECTOMENES.

Res palam eſt.

PALÆSTRIO.

Quæ res palam eſt?

PERIPLECTOMENES.

De tegulis
Modò neſcio quis inſpectavit voſtrorum familiarium
Per noſtrum impluvium intus apud nos Philocomaſium atque hoſpitem
Oſculanteis.

PALÆSTRIO.

Quis homo vidit?

PERIPLECTOMENES.

Tuus conſervos eſt.

PALÆSTRIO.

Quis is homo eſt ?

PERIPLECTOMENES.

Neſcio, ita abripuit repentè ſeſe ſubitò.

PALÆSTRIO.

Suſpicor
Me periiſſe.

PERIPLECTOMENES.

Ubi abiit, conclamo; heus quid agis tu, inquam, in tegulis ?
Ille mihi abiens ita reſpondit, ſe ſectari ſimiam.

PALÆSTRIO.

Væ mihi miſero, quoi pereundum eſt propter nihili beſtiam:
Sed Philocomaſium hiccine etiam nunc eſt ?

PERIPLECTOMENES.

Quom exibam, hic erat.

PALÆSTRIO.

Sis, jube tranſire huc, quantùm poſſit; ſe ut videant domi
Familiares: niſi quidem illa nos volt, qui ſervi ſumus,
Propter amorem ſuum omneis crucibus contubernaleis dari.

PERIPLECTOMENES.

Dixi ego iſtuc; niſi quid aliud vis.

PALÆSTRIO.

Volo. Huic dicito,
Paret artem & diſciplinam: obtineat colorem.

PERIPLECTOMENES.

Et quemadmodum ?

PALÆSTRIO.

Ut eum, qui hic ſe vidit, vero vincat, ut ne viderit,
Siquidem centies hic viſa ſit, tamen inficias eat.

Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet ſe, eum contra vincat jurejurando ſuo.
Domi habet animum falſiloquom, falſificum, falſijurium:
Domi dolos, domi delenefica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala.
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

PERIPLECTOMENES.

Ego iſtæc, ſi erit hic, nuntiabo. Sed quid eſt, Palæſtrio,
Quod volutas tute tecum in corde?

PALÆSTRIO.

Pauliſper tace,
Dum ego mihi conſilia in animum convoco, & dum conſulo,
Quid agam: quem dolum doloſo contra conſervo parem,
Qui illam hic vidit oſculantem; id viſum, ut ne viſum ſiet.

PERIPLECTOMENES.

Quære: ego hinc abſceſſero abs te huc interim. Illuc, ſis, vide,
Quemadmodum abſtitit, ſeverâ fronte curas cogitans.
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturu'ſt foras.
Ecce autem avortit, niſus lævâ, in femine habet lævam manum,
Dexterâ digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre ſuppetit.
Concrepuit digitis; laborat, crebrò commutat ſtatus.

Eccere autem capite nutat: non placet quod reperit.
Quicquid eſt, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat: columnam mento ſuffulſit ſuo.
Apage; non placet profectò mihi illa inædificatio.
Nam os columnatum Poëtæ eſſe inaudivi barbaro,
Quoi bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.
Euge! euge! euſcheme hercle aſtitit, & dulicè & comœdicè.
Nunquam hodie quieſcet, priùs quàm id, quod petiit, perficit,
Habet, opinor. Age, ſi quid agis: vigila: ne ſomno ſtude:
Niſi quidem hic agitari mavis varius virgis. Vigila:
Tibi ego dico. Au! feriatus ne ſis. Hem te alloquor, Palæſtrio!
Vigila, inquam: expergiſcere, inquam: lucet hoc, inquam.

PALÆSTRIO.

Audio.

PERIPLECTOMENES.

Viden' hoſteis tibi adeſſe? tuoque tergo obſidium? conſule.
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. Properè hoc, non placidè decet.
Antevenito aliquâ aliquos, aut tu circumduce exercitum:
Curre in obſidium, perdue illos; noſtris præſidium para.
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam;
Quâ cibatus commeatuſque ad te & legiones tuas
Tutò poſſit pervenire. Hanc rem age. Res ſubitaria eſt.

Reperi, comminiſcere, cedo calidum conſilium citò.
Quæ hic ſunt viſa, ut viſa ne ſint: facta infecta uti fient.
Magnam illic homo rem incipiſſis: magna munis mœnia.
Tute unus ſi recipere hoc ad te dicis, confidentia eſt
Nos inimicos profligare poſſe.

PALÆSTRIO.

Dico & recipio
Ad me.

PERIPLECTOMENES.

Et ego impetraturum dico id quod petis.

PALÆSTRIO.

At te Juppiter
Bene amet.

PERIPLECTOMENES.

At imperti, amice, me, quod commentu's.

PALÆSTRIO.

Tace,
Dum in regionem aſtutiarum mearum te induco; ut ſcias
Juxta mecum mea conſilia.

PERIPLECTOMENES.

Salva ſumes indidem.

PALÆSTRIO.

Herus meus elephanti corio circumtentus eſt, non ſuo:
Neque habet plus ſapientiæ, quàm lapis.

PERIPLECTOMENES.

Egomet iſtuc ſcio.

PALÆSTRIO.

Nunc ſic rationem incipiſſam: hanc inſtituam aſtutiam,
Ut Philocomaſio hanc ſororem geminam germanam alteram

Dicam Athenis conveniſſe cum amatore aliquo ſuo,
Tam ſimilem, quàm lacte lacti eſt: apud te eos hic divortier
Dicam hoſpitio.

PERIPLECTOMENES.

Euge! euge! lepidè: laudo commentum tuum.

PALÆSTRIO.

Ut ſi illic concriminatus ſit advorsùm Militem
Meus conſervos, eam vidiſſe cum alieno oſcularier,
Eum arguam vidiſſe apud te contra conſervom meum
Cum ſuo amatore amplexantem atque oſculantem.

PERIPLECTOMENES.

Imò ut optumè.
Idem ego dicam, ſi me exquiret Miles.

PALÆSTRIO.

Sed ſimillumas
Dicito eſſe: & Philocomaſio id præcipiendum eſt, ut ſciat;
Nec titubet, ſi quæret ex ea Miles.

PERIPLECTOMENES.

Nimis doctum dolum!
Sed ſi ambas videre in uno Miles concilio volet,
Quid agimus?

PALÆSTRIO.

Facile eſt: trecentæ poſſunt cauſſæ colligi:
Non domi eſt: abiit ambulatum: dormit, ornatur, lavat,
Prandet, potat, occupata'ſt: operæ non eſt: non poteſt.
Quantum vis prolationum, dum modò nunc primâ viâ
Inducamus, vera ut eſſe credat quæ mentibitur.

PERIPLECTOMENES.

Placet, ut dicis.

PALÆSTRIO.

PALÆSTRIO.

Intrò abi ergò, & ſi iſti eſt mulier, eam jube
Citò domum tranſire, atque hæc ei monſtra: præcipe,
Ut teneat conſilia noſtra, quemadmodum exorſi
ſumus
De gemina ſorore.

PERIPLECTOMENES.

Doctè tibi illam perdoctam dabo.
Num quid aliud?

PALÆSTRIO.

Intrò ut abeas.

PERIPLECTOMENES.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Et quidem ego ibo domum,
Atque hominem inveſtigando, ſumam operam: hinc
diſſimulavero,
Qui fuerit conſervos, qui hodie ſiet ſectatus ſimiam.
Nam ille non potuit, quin ſermoni ſuo aliquem fa-
miliarem
Participaverit de amica heri; ſeſe vidiſſe eam
Hic in proxumo oſculantem cum alieno adole-
ſcentulo.
Novi morem ego: & tacere noſtrorum ſolus ſcio.
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteoſque agam.
Res parata eſt: vi pugnandoque hominem capere-
certa res eſt.
Si ita non reperio, ibo odorans quaſi canis venaticus,
Uſque donec perſecutus volpem ero veſtigiis.
Sed fores concrepuerunt noſtræ: ego voci mode-
rabo meæ.
Nam illic eſt Philocomaſio cuſtos meus conſervos,
atque it foras.

ACTUS II.

SCENA III.

SCELEDRUS. PALÆSTRIO.

SCELEDRUS.

Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certò edepol ſcio me vidiſſe hìc proxumæ viciniæ
Philocomaſium, herilem amicam, ſibi alium quærere.

PALÆSTRIO.

Hic illam vidit oſculantem, quantum hunc audivi loqui.

SCELEDRUS.

Quis hìc eſt?

PALÆSTRIO.

Tuus conſervos. Quid agis, Sceledre?

SCELEDRUS.

Te, Palæſtrio,
Volupe'ſt conveniſſe.

PALÆSTRIO.

Quid jam? aut quid negotii, fac ſciam.

SCELEDRUS.

Metuo.

PALÆSTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Ne hercle hodie, quantum hic familiarium eſt,

Maxumum in malum cruciatum inſiliamus.

PALÆSTRIO.

Tu ſali

Solus : nam ego iſtam inſulturam & deſulturam nihil hic moror.

SCELEDRUS.

Neſcis tu fortaſſe, apud nos facinus quod natum eſt novom.

PALÆSTRIO.

Quod id eſt facinus ?

SCELEDRUS.

Impudicum.

PALÆSTRIO.

Tute ſcis ſoli te tibi :

Mihi ne dixis : ſcire nolo.

SCELEDRUS.

Non enim faciam, quin ſcias.

Simiam hodie ſum ſectatus noſtram in horum tegulis.

PALÆSTRIO.

Edepol, Sceledre, homo ſectatu's nihili nequam beſtiam.

SCELEDRUS.

Dii te perdant.

PALÆSTRIO.

Te iſtuc æquom ; quoniam occœpiſti eloqui.

SCELEDRUS.

Fortè fortunâ per impluvium huc deſpexi in proxumum :

Atque ego illà aſpicio oſculantem Philocomaſium cum altero

Neſcio quo adoleſcente.

PALÆSTRIO.

Quod ego, Sceledre, ſcelus ex te audio ?

SCELEDRUS.

Profectò vidi.

PALÆSTRIO.

Tuten' ?

SCELEDRUS.

Egomet duobus his oculis meis.

PALÆSTRIO.

Abi : non veriſimile dicis , neque vidiſti.

SCELEDRUS.

Num tibi

Lippus videor ?

PALÆSTRIO.

Medicum iſtuc tibi melius percontarier.
Verùm enim tu iſtam , ſi te Dii amant , temerè haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi jam , ut pereas , paratum eſt dupliciter : niſi ſupprimis
Tuum ſtultiloquium.

SCELEDRUS.

Quî verò dupliciter ?

PALÆSTRIO.

Id dicam tibi.

Primúmdum , ſi falsò inſimulas Philocomaſium , hoc perieris :
Iterum , ſi id verum eſt , tu ei cuſtos additus perieris.

SCELEDRUS.

Quid fuat me , neſcio : hæc me vidiſſe ego certò ſcio.

PALÆSTRIO.

Pergin' , infelix ?

SCELEDRUS.

Quid tibi vis dicam , niſi quod viderim ?

Quin etiam nunc intus hic in proxumo eſt.

PALÆSTRIO.

Eho ! an non domi eſt ?

SCELEDRUS.

Viſe, abi intrò tute. Nam ego mihi nihil credi poſtulo.

PALÆSTRIO.

Certum eſt facere id.

SCELEDRUS.

Hic te opperiar : eâdem illi inſidias dábo,
Quàm mox horſum ad ſtabulum junix recipiat ſe a pabulo.
Quid ego nunc faciam ? cuſtodem me illi Miles tradidit.
Nunc ſi indicium facio, interii : ſi taceo, interii tamen,
Si hoc palam fuerit. Quid pejus muliere atque audacius ?
Dum ego in tegulis ſum, illàc hæc ſe hoſpitio edit foras.
Edepol facinus fecit audax : hoccine ſi Miles ſciat ?
Credo hercle has ſuſtollat ædes totas, atque hinc in crucem.
Hercle quicquid eſt, muſſitabo potiùs, quàm interеam malè.
Non ego poſſum, quæ ipſa ſeſe venditat, tutarier.

PALÆSTRIO.

Sceledre, Sceledre.

SCELEDRUS.

Quis homo interminat ?

PALÆSTRIO.

Eſt te alter audacior ?
Quis magis Diis inimicis natus, quàm tu, atque iratis ?

SCELEDRUS.

Quid eſt ?

PALÆSTRIO.

Juben' tibi oculos effodiri, quibus id quod nuſquam eſt, vides ?

SCELEDRUS.

Quid ? nuſquam ?

PALÆSTRIO.

Non ego nunc emam vitam tuam vitioſâ nuce.

SCELEDRUS.

Quid negotii eſt ?

PALÆSTRIO.

Quid negotii ſit, rogas ?

SCELEDRUS.

Cur non rogem ?

PALÆSTRIO.

Nonne tibi iſtam prætruncari linguam largiloquam jubes ?

SCELEDRUS.

Quam ob rem jubeam ?

PALÆSTRIO.

Philocomaſium eccam domi, quam in proxumo
Vidiſſe aiebas te oſculantem atque amplexantem cum altero.

SCELEDRUS.

Mirum eſt lolio victitare te, tam vili tritico.

PALÆSTRIO.

Quid jam ?

SCELEDRUS.

Quia luſcitioſus.

PALÆSTRIO.

Væ verbero ! edepol tu quidem
Cæcus, non luſcitioſus. Nam illam quidem eccam domi.

SCELEDRUS.

Quid ? domi ?

PALÆSTRIO.

Domi hercle verò.

SCELEDRUS.

Abi : ludis me , Palæſtrio.

PALÆSTRIO.

Tum mihi ſunt manus inquinatæ.

SCELEDRUS.

Quîdum ?

PALÆSTRIO.

Quia ludo luto.

SCELEDRUS.

Væ capiti tuo !

PALÆSTRIO.

Tuo iſtuc , Sceledre , promitto fore ,
Niſi oculos orationemque aliam commutas tibi.
Sed fores concrepuerunt noſtræ.

SCELEDRUS.

At ego illas obſervo fores.
Nam nihil eſt , quà hinc huc tranſire ea poſſit , niſi recto oſtio.

PALÆSTRIO.

Quin domi eccam. Neſcio , quæ te , Sceledre , ſcelera ſuſcitant.

SCELEDRUS.

Mihi ego video : mihi ego ſapio : mihi ego credo plurimùm.
Me homo nemo deterruerit , quin ea ſit in his ædibus.
Hic obſiſtam , ne imprudenti huc ea ſe ſurrepſit mihi.

PALÆSTRIO.

Meus illic homo eſt : deturbabo jam ego illum de pugnaculis.

Vin' jam faciam, ut ſtultividum te fatearis?

SCELEDRUS.

Age, face.

PALÆSTRIO.

Neque te quicquam ſapere corde, neque oculis uti?

SCELEDRUS.

Volo.

PALÆSTRIO.

Nempe tu iſtic ais eſſe herilem concubinam?

SCELEDRUS.

Atque arguo
Eam me vidiſſe oſculantem hic intus cum alieno viro.

PALÆSTRIO.

Scin' tum nullum commeatum hinc eſſe a nobis?

SCELEDRUS.

Scio.

PALÆSTRIO.

Neque ſolarium, neque hortum, niſi per impluvium?

SCELEDRUS.

Scio,

PALÆSTRIO.

Quid nunc, ſi ea domi eſt, ſi faciam ut eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis?

SCELEDRUS.

Dignus.

PALÆSTRIO.

Serva iſtas fores:
Ne tibi clam ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat.

SCELEDRUS.

Conſilium eſt ita facere.

PALÆSTRIO.

Pedes ego jam illam huc tibi ſiſtam in viam.

SCELEDRUS.

SCELEDRUS.

Agedum ergo ; face : volo ſcire utrùm ego id quod vidi , viderim ;
An illic faciat , quod factarum dicit , ut ea ſit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo , nec rogo utendos foris.
Sed hic illi ſupparaſitatur ſemper, hic ei proxumus eſt.
Primus ad cibum vocatur : primo pulmentum datur :
Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium.
Neque cuiquam , quàm illi , in noſtra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago , id me agere oportet , hoc obſervare oſtium.
Hic obſiſtam : hâc quidem pol certò verba mihi nunquam dabunt.

ACTUS II.

SCENA IV.

PALÆSTRIO. PHILOCOMASIUM.

SCELEDRUS.

PALÆSTRIO.

PRÆCEPTA facito ut memineris,

PHILOCOMASIUM.

Toties monere mirum eſt.

PALÆSTRIO.

At metuo, ut ſatis ſis ſubdola.

PHILOCOMASIUM.

Cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut ſint malæ, mihi ſolæ e quo ſuperſit.

PALÆSTRIO.

Age jam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid aſtas, Sceledre?

SCELEDRUS.

Hanc rem gero: habeo aureis, loquere quidvis.

PALÆSTRIO.

Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam,
Diſpeſſis manibus patibulum quom habebis.

SCELEDRUS.

Quamnam ob rem?

PALÆSTRIO.

Reſpicedum ad lævam: quis illæc eſt mulier?

SCELEDRUS.

Pro Dii immortales!
Heri concubina eſt hæc quidem.

PALÆSTRIO.

Mihi quoque pol ita videtur.
Age nunc jam quod lubet.

SCELEDRUS.

Quid agam?

PALÆSTRIO.

Peri perproperè.

PHILOCOMASIUM.

Ubi iſte bonus ſervos, qui propudii me maxumè innocentem

Falsò inſimulavit ?

PALÆSTRIO.

Hem tibi. Hic mihi id dixit.

SCELEDRUS.

Tibi.

PHILOCOMASIUM.

Quem dixti
Tu te vidiſſe in proxumo hic , ſceleſte , me oſculantem ?

PALÆSTRIO.

Atque cum alieno adoleſcentulo , dixit.

SCELEDRUS.

Dixi hercle verò.

PHILOCOMASIUM.

Tun' me vidiſti ?

SCELEDRUS.

Atque his quidem oculis.

PHILOCOMASIUM.

Carebis , credo ,
Qui plus vident , quàm quod vident.

SCELEDRUS.

Nunquam hercle deterrebor ,
Quin viderim id quod viderim.

PHILOCOMASIUM.

Ego ſtulta & môra multùm ,
Quæ cum hoc inſano fabulem : quem pol ego capitis perdam.

SCELEDRUS.

Noli minitari : ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum:
Ibi mei majores ſunt ſiti ; pater , avos , proavos , abavos.
Non poſſunt mihi minaciis tuis hiſce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo , Palæſtrio. Obſecro , unde

PALÆSTRIO.

At metuo, ut ſatis ſis ſubdola.

PHILOCOMASIUM.

Cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut ſint malæ, mihi ſolæ e quo ſuperſit.

PALÆSTRIO.

Age jam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid aſtas, Sceledre?

SCELEDRUS.

Hanc rem gero: habeo aureis, loquere quidvis.

PALÆSTRIO.

Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam,
Diſpeſſis manibus patibulum quom habebis.

SCELEDRUS.

Quamnam ob rem?

PALÆSTRIO.

Reſpicédum ad lævam: quis illæc eſt mulier?

SCELEDRUS.

Pro Dii immortales!
Heri concubina eſt hæc quidem.

PALÆSTRIO.

Mihi quoque pol ita videtur.
Age nunc jam quod lubet.

SCELEDRUS.

Quid agam?

PALÆSTRIO.

Peri perproperè.

PHILOCOMASIUM.

Ubi iſte bonus ſervos, qui propudii me maxumè innocentem

Falsò inſimulavit ?

PALÆSTRIO.

Hem tibi. Hic mihi id dixit.

SCELEDRUS.

Tibi.

PHILOCOMASIUM.

Quem dixti
Tu te vidiſſe in proxumo hic, ſceleſte, me oſculantem ?

PALÆSTRIO.

Atque cum alieno adoleſcentulo, dixit.

SCELEDRUS.

Dixi hercle verò.

PHILOCOMASIUM.

Tun' me vidiſti ?

SCELEDRUS.

Atque his quidem oculis.

PHILOCOMASIUM.

Carebis, credo,
Qui plus vident, quàm quod vident.

SCELEDRUS.

Nunquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim.

PHILOCOMASIUM.

Ego ſtulta & môra multùm,
Quæ cum hoc inſano fabulem : quem pol ego capitis perdam.

SCELEDRUS.

Noli minitari : ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum:
Ibi mei majores ſunt ſiti ; pater, avos, proavos, abavos.
Non poſſunt mihi minaciis tuis hiſce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palæſtrio. Obſecro, unde

Exit hæc huc ?

PALÆSTRIO.

Unde, niſi domo ?

SCELEDRUS.

Domo ?

PALÆSTRIO.

Me vidente.

SCELEDRUS.

Video.
Nimis mirum eſt facinus, quo modo hæc hinc potuerit tranſire !
Nam certò neque ſolarium eſt apud nos, neque hortus ullus :
Neque feneſtra, niſi clatrata : nam certò ego te hic intus vidi.

PALÆSTRIO.

Pergin', ſceleſte, intendere, atque hanc arguere ?

PHILOCOMASIUM.

Ecaſtor ergò
Mihi haud falſum eveniat ſomnium, quod noctu hâc ſomniavi.

PALÆSTRIO.

Quid ſomniaſti ?

PHILOCOMASIUM.

Ego eloquar. Sed, amabo, advortito animum.
Hâç nocte in ſomnis mea ſoror gemina germana viſa
Veniſſe Athenis in Epheſum cum ſuo amatore quodam :
Hi ambo hoſpitio huç in proxumum mihi devorti ſunt viſi.

SCELEDRUS.

Palæſtrionis ſomnium narratur.

PALÆSTRIO.

Perge porrò.

PHILOCOMASIUM.

Ego læta viſa, quia ſoror veniſſet : propter eamdem,
Suſpicionem maxumam ſum viſa ſuſtinere.
Nam arguere in ſomnis me familiaris meus mihi viſu'ſt
Me cum alieno adoleſcentulo, quaſi nunc eſt, oſculatam eſſe :
Quom illa oſculata mea ſoror gemina eſſet ſuumpte amicum.
Ita me inſimulatam perperam falſum eſſe ſomniavi.

PALÆSTRIO.

Satin' eadem in vigilantes expetunt, quæ in ſomnis viſa memoras ?
Heus hercle præſentia omnia ! abi intrò, & comprecare.
Narrandum ego iſtuc Militi cenſebo.

PHILOCOMASIUM.

Facere certum.
Neque me quidem patiar probri falsò impunè inſimulatam.

SCELEDRUS.

Timeo quid rerum geſſerim, ita dorſus totus prurit.

PALÆSTRIO.

Scin' te periiſſe ?

SCELEDRUS.

Nunc quidem domi certò : certa res eſt
Nunc noſtrum obſervare oſtium, ubi ubi ſit.

PALÆSTRIO.

At, Sceledre, quæſo,
Ut ad id exemplum ſomnium quàm ſimile ſomniavit!
Atque, ut tu ſuſpicatus es eam vidiſſe te oſculantem?

SCELEDRUS.

Me eam non vidiſſe arbitraris ?

PALÆSTRIO.

Næ tu hercle, opinor, (obſecro, Reſipiſce) ſi ad herum hæc res pervenerit, perîſti pulchre.

SCELEDRUS.

Nunc demum experior, priùs ob oculos mihi caliginem obſtitiſſe.

PALÆSTRIO.

Dudum edepol hoc planum quidem ; quæ hic uſque fuerit intus.

SCELEDRUS.

Nihil habeo certi quid loquar : non vidi eam, etſi vidi.

PALÆSTRIO.

Næ, tu edepol ſtultitiâ tuâ nos pæne perdidiſti.
Dum te fidelem facere hero voluiſti, abſumtus es pæne.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. Conticiſcam.

ACTUS II.

SCENA V.

PHILOCOMASIUM. PALÆSTRIO.

SCELEDRUS.

PHILOCOMASIUM.

Inde ignem in aram, ut Epheſiæ Dianæ lauta laudes
Grateſque agam, eique ut Arabico fumificem odore amœnè:
Quæ me in locis Neptuniis templiſque turbulentis
Servavit, ſævis fluctibus ubi ſum afflictata multùm.

SCELEDRUS.

Palæſtrio! o Palæſtrio!

PALÆSTRIO.

O Sceledre! Sceledre! quid vis?

SCELEDRUS.

Hæc mulier, quæ hinc exit modò, eſtne herilis concubina,
Philocomaſium? an non eſt ea?

PALÆSTRIO.

Hercle opinor, ea videtur.
Sed facinus mirum eſt, quo modo hæc hinc nunc potuerit tranſire:
Siquidem ea eſt.

SCELEDRUS.

An dubium tibi eſt eam eſſe hanc ?

PALÆSTRIO.

Ea videtur.

Adeamus , appellemus.

SCELEDRUS.

Heus , quid iſtuc eſt , Philocomaſium ?

Quid tibi iſtic hiſce in ædibus debetur ? quid negotii eſt ?

Quid nunc taces ? tecum loquor.

PALÆSTRIO.

Imò edepol tute tecum ?

Nam hæc nihil reſpondet.

SCELEDRUS.

Te alloquor , vitii probrique plena ,

Quæ circum vicinos vaga es.

PHILOCOMASIUM.

Quîcum tu fabulare ?

SCELEDRUS.

Quîcum , niſi tecum ?

PHILOCOMASIUM.

Quis tu homo es ? aut mecum quid negotii eſt ?

SCELEDRUS.

Men' rogas , hem , qui ſim ?

PHILOCOMASIUM.

Quin ego hoc rogem , quod neſciam ?

PALÆSTRIO.

Quis ego ſum igitur , ſi tu hunc ignoras ?

PHILOCOMASIUM.

Mihi odioſu's , quiſquis es ,

Et tu , & hic.

SCELEDRUS.

Nos non noviſti ?

PHILOCOMASIUM.

Neutrum.

SCELEDRUS.

Metuo maxumè.

PALÆSTRIO.

Quid metuis ?

SCELEDRUS.

Enim ne noſmet perdiderimus uſpiam.
Nam neque te , neque me noviſſe ait hæc.

PALÆSTRIO.

Perſcrutari hic volo ,
Sceledre, nos noſtri an alieni ſimus : ne dum quiſpiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.

SCELEDRUS.

Certè equidem noſter ſum.

PALÆSTRIO.

Et pol ego. Quæris tu , mulier , malum.
Tibi dico , heus Philocomaſium !

PHILOCOMASIUM.

Quæ te intemperiæ tenent ,
Qui me perperam perplexo nomine appelles ?

PALÆSTRIO.

Eho ,
Quis igitur vocare ?

PHILOCOMASIUM.

Glycere nomen eſt.

SCELEDRUS.

Injuria es.
Falſum nomen poſſidere , Philocomaſium poſtulas.
At iſtuc non decet , & meo adeò hero facis injuriam.

PHILOCOMASIUM.

Egone ?

PALÆSTRIO.

Tute.

PHILOCOMASIUM.

Quæ heri Athenis Epheſum adveni veſperi
Cum meo amatore, adoleſcente Athenienſi.

PALÆSTRIO.

Dic mihi,
Quid hic tibi in Epheſo eſt negotii?

PHILOCOMASIUM.

Geminam germanam meam
Hic ſororem eſſe inaudivi: eam veni quæſitum.

PALÆSTRIO.

Mala es.

PHILOCOMASIUM.

Imò ecaſtor ſtulta multùm, quæ vobiſcum fabuler.
Abeo.

SCELEDRUS.

Abire non ſinam te.

PHILOCOMASIUM.

Mitte.

SCELEDRUS.

Manifeſtaria
Res eſt: non mitto.

PHILOCOMASIUM.

At mihi jam crepabunt manus, malæ tibi;
Niſi me omittis.

SCELEDRUS.

Quid, malum, aſtas? quin retines altrinſecus?

PALÆSTRIO.

Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum. Quî ſcio
An iſta non ſit Philocomaſium, atque alia ejus ſimilis ſit?

PHILOCOMASIUM.

Mittis me ? an non mittis ?

SCELEDRUS.

Imò vi atque invitam , ingratiis ,
Niſi voluntate ibis , rapiam te domum.

PHILOCOMASIUM.

Oſtium hoc mihi
Domicilium eſt ; Athenis domus ac herus. Ego iſtam domum
Neque moror : neque vos , qui homines ſitis , novi , neque ſcio.

SCELEDRUS.

Lege agito : te nuſquam mittam , niſi das firmatam fidem ,
Te huc , ſi omiſero , intrò ituram.

PHILOCOMASIUM.

Vi me cogis , quiſquis es.
Do fidem, ſi omittis,iſtoc me intrò ituram, quò jubes.

SCELEDRUS.

Ecce omitto.

PHILOCOMASIUM.

At ego abeo miſſa.

SCELEDRUS.

Muliebri feciſti fide.

PALÆSTRIO.

Sceledre , manibus amiſiſti prædam : tam ea eſt , quàm potis ,
Noſtra herilis concubina. Vin' tu facere hoc ſtrenuè ?

SCELEDRUS.

Quid faciam ?

PALÆSTRIO.

Affer mihi machæram huc intus.

Digitized by Google

SCELEDRUS.

Quid facies eâ ?

PALÆSTRIO.

Intrò rumpam rectâ in ædes, quemque hic intus videro

Cum Philocomaſio oſculantem, eum ego obtruncabo extempulo.

SCELEDRUS.

Viſane eſt ea eſſe ?

PALÆSTRIO.

Imò edepol planè ea eſt. Sed quo modo

Diſſimulabat ! abi, machæram huc affer.

SCELEDRUS.

Jam, faxo, hic erit.

PALÆSTRIO.

Neque eques, neque pedes profectò quiſquam tantâ audaciâ,

Qui æquè faciat confidenter quicquam, quàm quæ mulieres

Faciunt. Ut utrobique orationem doctè edidit !

Ut ſublinitur os cuſtodi cauto conſervo meo !

Nimis beat, quòd commeatus tranſtinet trans parietem.

SCELEDRUS.

Heus Palæſtrio ! machærâ nihil opus.

PALÆSTRIO.

Quid jam ? aut quid opus eſt ?

SCELEDRUS.

Domi eccam herilem concubinam.

PALÆSTRIO.

Quid ? domi ?

SCELEDRUS.

In lecto cubat.

PALÆSTRIO.

Edepol næ tu tibi malam rem reperiſti, ut prædicas.

SCELEDRUS.

Quid jam ?

PALÆSTRIO.

Quia hanc attingere auſu's mulierem hic in proxumo.

SCELEDRUS.

Magis hercle metuo : ſed nunquam quiſquam faciet, quin ſoror
Iſta ſit germana hujus.

PALÆSTRIO.

Eam pol tu oſculantem hic videras.
Et quidem palam eſt eam eſſe, ut dicis.

SCELEDRUS.

Quid propius fuit,
Quàm ut perirem, ſi locutus fuiſſem hero !

PALÆSTRIO.

Ergo ſi ſapis,
Muſſitabis. Plus oportet ſcire ſervom, quàm loqui.
Ego abeo a te, ne quid tecum conſilii commiſceam,
Atque apud hunc vicinum. Tuæ mihi turbæ non placent.
Herus ſi veniet, ſi me quærit, hic ero : hinc me arceſſito.

ACTUS II.

SCENA VI.

SCELEDRUS. PERIPLECTOMENES.

SCELEDRUS.

SATIN' abiit ille? Neque herile negotium
Plus curat, quàm ſi non ſervitute ſerviat.
Certò quidem illa hæc noſtra intus eſt in ædibus:
Nam ego & cubantem eam modò offendi domi.
Certum eſt nunc obſervationi operam dare.

PERIPLECTOMENES.

Non hercle hice homines me marem, ſed feminam
Vicini rentur eſſe ſervi Militis:
Ita me ludificant. Meamne hic in vià hoſpitam,
Quæ heri huc Athenis cum hoſpite advenit meo,
Tractatam & ludificatam, ingenuam & liberam?

SCELEDRUS.

Perii hercle! hic ad me rectà habet rectam viam.
Metuo illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum ſenem.

PERIPLECTOMENES.

Accedam ad hominem. Tun' Sceledre, hic ſcelerum caput,
Meam ludificaſti hoſpitam ante ædeis modò?

SCELEDRUS.

Vicine, auſculta, quæſo.

PERIPLECTOMENES.

Ego auſcultem tibi?

SCELEDRUS.

Expurgare volo me.

PERIPLECTOMENES.

Tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

SCELEDRUS.

Licetne?

PERIPLECTOMENES.

At ita me Dî Deæque omnes ament,
Niſi mihi ſupplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad veſperum:
Quòd meas confregiſti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te ſectatu's ſimiam,
Quódque inde inſpectaviſti meum apud me hoſpitem
Amplexum amicam, quom oſculabatur, ſuam,
Quódque concubinam herilem inſimulare auſus es
Probri, pudicam, meque ſummi flagitii:
Tum quòd tractaviſti hoſpitam ante ædes meas;
Niſi tibi ſupplicium ſtimuleum datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quàm magno vento plenum eſt undarum mare.

SCELEDRUS.

Ita ſum coactus, Periplectomene, ut neſciam
Utrumne poſtulare priùs tecum æquom ſiet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius;
Niſi iſtæc non eſt hæc, neque iſta ſit mihi,
Sicut etiam nunc neſcio quid viderim:
Ita eſt iſtæc hujus ſimilis noſtræ tua,
Siquidem non eadem eſt.

PERIPLECTOMENES.
Viſe ad me intrò, jam ſcies.
SCELEDRUS.
Licetne?
PERIPLECTOMENES.
Quin te jubeo. At placidè noſcita.
SCELEDRUS.
Ita facere certum eſt.
PERIPLECTOMENES.
Heus Philocomaſium, citò
Tranſcurre curriculo ad nos, ita negotium eſt.
Poſt, quando exierit Sceledrus a nobis, citò
Tranſcurrito ad vos rurſum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuſcaverit.
Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.
SCELEDRUS.
Pro Dî immortales! ſimiliorem mulierem,
Magiſque eandem, utpote quæ non ſit eadem, non reor
Deos facerè poſſe.
PERIPLECTOMENES.
Quid nunc?
SCELEDRUS.
Commerui malum.
PERIPLECTOMENES.
Quid igitur? ean' eſt?
SCELEDRUS.
Etſi ea eſt, non eſt ea.
PERIPLECTOMENES.
Vidiſtin' iſtam?
SCELEDRUS.
Vidi & illam, & hoſpitem
Complexam atque oſculantem.
PERIPLECTOMENES.

PERIPLECTOMENES.

Ean' eſt?

SCELEDRUS.

Neſcio.

PERIPLECTOMENES.

Vin' ſcire planè?

SCELEDRUS.

Cupio.

PERIPLECTOMENES.

Abi intrò ad vos domum
Continuò, vide ſitne iſta hæc voſtra intus domum.

SCELEDRUS.

Licet;pulchre admonuiſti:jam ego ad te exibo foras.

PERIPLECTOMENES.

Nunquam edepol hominem quemquam ludificarier
Magis facetè vidi, & magis miris modis.
Sed eccum egreditur.

SCELEDRUS.

Periplectomene, te obſecro
Per Deos atque homines, perque ſtultitiam meam,
Perque tua genua.

PERIPLECTOMENES.

Quid obſecras me?

SCELEDRUS.

Inſcitiæ
Meæ & ſtultitiæ ignoſcas: nunc demum ſcio
Me fuiſſe excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomaſium eccam intus.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc, furcifer,
Vidiſtin' ambas?

SCELEDRUS.

Vidi.

PERIPLECTOMENES.

Herum exhibeas volo.

SCELEDRUS.

Meruiſſe equidem me maxumum fateor malum.
Et tuæ feciſſe me hoſpitæ aio injuriam :
Sed meam eſſe herilem concubinam cenſui ,
Quoi me cuſtodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo ſimilior nunquam poteſt
Aqua aquæ ſumi , quàm hæc eſt atque iſta hoſpita.
Et me deſpexe ad te per impluvium tuum
Fateor.

PERIPLECTOMENES.

Quidni fateare , ego quod viderim ?

SCELEDRUS.

Sed Philocomaſium me vidiſſe cenſui.

PERIPLECTOMENES.

Ratuſne me iſtic hominem eſſe omnium minimi pretii,
Si ego , me ſciente , paterer vicino meo
Eam fieri apud me tam inſignitè injuriam ?

SCELEDRUS.

Nunc demum a me inſipienter factum eſſe arbitror ,
Quom rem cognoſco : at non malitiosè tamen
Feci.

PERIPLECTOMENES.

Imò indignè. Namque hominem ſervom ſuos
Domitos habere oportet oculos , & manus
Orationemque.

SCELEDRUS.

Egone ? ſi poſt hunc diem
Muttivero , etiam quod egomet certò ſciam ,
Dato excruciatum me : egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoſcas quæſo.

PERIPLECTOMENES.

Vincam animum meum,
Ne malitioſè factum id eſſe abs te arbitrer.
Ignoſcam tibi iſtuc.

SCELEDRUS.

At Dii tibi faciant bene.

PERIPLECTOMENES.

Næ tu hercle, ſi te Dii amant, linguam comprimes
Poſthac: etiam illud, quod ſcies, neſciveris:
Ne videris, quod videris.

SCELEDRUS.

Bene me mones.
Ita facere certum eſt. Sed ſatin' oratus abis?
Num quid nunc aliud me vis?

PERIPLECTOMENES.

Ne me noveris.

SCELEDRUS.

Dedit hic mihi verba: quàm benignè gratiam
Fecit, ne iratus eſſet! ſcio quam rem gerat:
Ut Miles, quom extemplo a foro adveniat domum,
Domi comprehendat. Una hic & Palæſtrio
Me habent venalem: ſenſi, & jam dudum ſcio.
Nunquam hercle ex iſta naſſa ego hodie eſcam petam.
Nam jam aliquò aufugiam, & me occultabo aliquot dies,
Dum hæ conſileſcunt turbæ, atque iræ leniunt.
Nam jam nunc ſatis & plus nimio merui mali.
Verùm tamen de me quicquid eſt, ibo hinc domum.

PERIPLECTOMENES.

Illic hinc abſceſſit. (Sat edepol certò ſcio,
Occiſam ſæpè ſapere plus multò ſuem,
Quom manducatur) ne id, quod vidit, viderit!
Nam illius oculi atque aures atque opinio

Transfugêre ad nos. Uſque adhuc actum eſt probè.
Nimiùm feſtivam mulier operam præbuit.
Redeo in ſenatum rurſus. Nam Palæſtrio
Domi nunc apud m'eſt : Sceledrus nunc autem foras.
Frequens ſenatus poterit nunc haberier.
Ibo intrò ; ne , dum abſum , illis ſortito fuam.

ACTUS III.

SCENA I.

PALÆSTRIO. PLEUSIDES.

PERIPLECTOMENES.

PALÆSTRIO.

COHIBETE intra limen etiam vos parumper, Pleuſides.
Sinite me priùs proſpectare, ne uſpiam inſidiæ ſient,
Concilium quod habere volumus. Nam opus eſt nunc tuto loco ,
Unde inimicus ne quis noſtris ſpolia capiat conſiliis ,
Unde inimicus ne quis noſtra ſpolia capiat auribus :
Nam bene conſultum , inconſultum eſt ; ſi inimicis ſit uſui :
Nam bonum conſilium ſurripitur ſæpiſſumè ,
Si minùs cum curâ aut catè locus loquendi lectus eſt.
Quippe ſi reſciverint inimici conſilium tuum ,

Tuopte tibi conſilio occludunt linguam, & conſtringunt manus:
Atque eadem, quæ illis voluiſti facere, faciunt tibi.
Sed ſpeculabor, ne quis aut hinc a læva, aut a dexterâ
Noſtro conſilio venator aſſit cum auritis plagis.
Sterilis hinc proſpectus uſque ad ultimam plateam: probè.
Evocabo: heus Periplectomene & Pleuſides! progredimini.

PERIPLECTOMENES.

Ecce nos tibi obedienteis.

PALÆSTRIO.

Facile eſt imperium in bonis.
Sed volo ſcire, eodem conſilio, quod intus meditati ſumus,
Si gerimus rem.

PERIPLECTOMENES.

Magis ad rem eſſe non poteſt utibile.

PALÆSTRIO.

Imò quid tibi, Pleuſides?

PLEUSIDES.

Quodne vobis placeat, diſpliceat mihi?
Quis homo ſit magis meus, quàm tu es?

PERIPLECTOMENES.

Loquere lepidè & commodè.

PALÆSTRIO.

Pol ita decet hunc facere.

PLEUSIDES.

At hoc me facinus miſerum macerat,
Meumque cor corpuſque cruciat.

PERIPLECTOMENES.

Quid id eſt, quod cruciat? cedo.

PLEUSIDES.

Me tibi iſtuc ætatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,
Ea te expetere: te ex opibus ſummis, mei honoris gratiâ,
Mihique amanti ire opitulatum; atque ea te facere facinora,
Quæ iſtæc ætas fugere facta magis quàm ſectari ſolet.
Eam pudet me tibi in ſenecta objicere ſolicitudinem.

PERIPLECTOMENES.

Novo modo tu homo amas: ſiquidem te quicquam, quod faxis, pudet,
Nihil amas: umbra es amantum magis, quàm amator, Pleuſides.

PLEUSIDES.

Hanccine ætatem exercere me mei amoris gratiâ.

PERIPLECTOMENES.

Quid ais tu? itane tibi ego videor oppidò Acherunticus?
Tam capularis? tamne tibi diu videor vitâ vivere?
Nam equidem haud ſum annos natus, præter quinquaginta & quatuor:
Clarè oculis video: pernix ſum manibus, ſum pedes mobilis.

PALÆSTRIO.

Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio eſt ſenex.
Ineſt in hoc amuſſitata ſua ſibi ingenua indoles.

PLEUSIDES.

Pol id quidem experior ita eſſe, ut prædicas, Palæſtrio:
Nam benignitas quidem hujus oppidò ut adoleſcentuli eſt.

PERIPLECTOMENES.

Imò, hoſpes, magis quom periculum facies, magis noſces meam
Comitatem erga te amantem.

PLEUSIDES.

Quid opus nota noſcere?

PERIPLECTOMENES.

Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipſe haud amavit, ægre amantis ingenium inſpicit.
Et ego amoris aliquantulum habeo, humoriſque, meo etiam in corpore:
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego unquam oblocutor ſum alteri in convivio.
Incommoditate abſtinere me apud convivas commodè
Commemini, & meæ orationis juſtam partem perſequi:
Et meam partem itidem tacere, cum aliena eſt oratio.
Minimè ſputator, ſcreator ſum; itidem minimè muccidus.
Poſt Epheſi ſum natus, non in Apulis, non ſum in Umbriâ.

PLEUSIDES.

O lepidum ſenicem! ſi, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem planè eductum in nutricatu Venerio.

PERIPLECTOMENES.

Plus dabo, quàm prædicabo ex me venuſtatis tibi.
Neque ego ad menſam publicas res clamo, neque Leges crepo:

Neque ego unquam alienum ſcortum ſubagito in convivio.
Neque præripio pulpamentum, neque prævorto poculum,
Neque per vinum unquam ex me exoritur diſſidium in convivio.
Si quis ibi eſt odioſus, abeo domum, ſermonem ſegrego.
Venerem, amorem, amœnitatemque accubans exerceo.

PLEUSIDES.

Tui equidem edepol omneis mores ad venuſtatem valent.
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum iſtis moribus.

PALÆSTRIO.

At quidem illuc ætatis qui ſit, non invenies alterum,
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico ſit magis.

PERIPLECTOMENES.

Tute me ut fateare, faciam, eſſe adoleſcentem moribus:
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens.
Opus ne erit tibi advocato triſti, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices, quàm mutum eſt mare:
Liquidiuſculuſque ero, quàm ventus eſt Favonius.
Vel hilariſſumum convivam hinc indidem expromam tibi;
Vel primarium paraſitum, atque obſonatorem optumum:
Tum ad ſaltandum non cinædus malacus æque eſt atque ego.

PLEUSIDES.

PALÆSTRIO.

Quid ad illas artes optaſſis, ſi optio eveniat tibi?

PLEUSIDES.

Hujus pro meritis ut referri pariter poſſit gratia:
Tibique, quibus nunc me eſſe experior ſummæ ſollicitudini.
At tibi tanto ſumtui eſſe mihi moleſtum eſt.

PERIPLECTOMENES.

Môrus es.
Nam in mala uxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumtus eſt.
In bono hoſpite atque amico, quæſtus eſt, quod ſumitur:
Et, quod in divinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.
Deûm virtute ut tranſeuntem hoſpitio accipiam, apud me eſt comitas.
Es, bibe, animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberæ ſunt ædeis: liber ſum autem ego: me uti volo liberè.
Nam mihi, Deûm virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere ſummo ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in ædeis intromittere.

PLEUSIDES.

Cur non vis? nam procreare liberos lepidum eſt onus.

PERIPLECTOMENES.

Hercle verò, liberum eſſe, id multò eſt lepidius.

PALÆSTRIO.

Tute homo & alteri ſapienter potis es conſulere, & tibi.

Periplectomenes.

Nam bona uxor, ſi ea deducta eſt uſquam gentium,
Ubi eam poſſim invenire? verùm egone eam ducam domum?
Quæ mihi nunquam hoc dicat: eme mi vir lanam, unde tibi pallium
Mala cum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
Ne algeas hâc hieme. Hoc nunquam verbum ex uxore audias.
Verùm priùs quàm galli cantent, quæ me ſomno ſuſcitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
Da qui farciat: da qui condiat: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruſpicæ:
Flagitium eſt, ſi nihil mittetur: quo ſupercilio ſpecit!
Tum piatricem clementer non poteſt quin munerem.
Jampridem, quia nihil abſtulerit, ſuccenſet ceraria.
Tum obſtetrix expoſtulavit mecum, parum miſſum ſibi.
Quid? nutrici non miſſuru's quicquam, quæ vernas alit?
Hæc atque hujus ſimilia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quæ hujus ſimiles ſermones ferat.

Palæstrio.

Dii tibi propitii ſunt hercle: nam ſi iſtam ſemel amiſeris
Libertatem, haud facilè te in eumdem rurſus reſtitues locum.

PLEUSIDES.

At illa laus eſt, magno in genere & in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum & ſibi.

PERIPLECTOMENES.

Quando habeo multos cognatos, quid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè; atque ut volo, atque animo ut lubet.
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant: viſunt quid agam, ecquid velim.
Priùs quàm lucet, aſſunt, rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo; quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quàm ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe, ad prandium, ad cenam vocant.
Ille miſerrumum ſe retur, minimum qui miſit mihi.
Illi inter ſe certant donis. Ego hæc mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

PALÆSTRIO.

Nimis bonâ ratione, nimiúmque ad te & tua tu multum vides.
Et tibi ſunt gemini, & trigemini, ſi te bene habes, filii.

PERIPLECTOMENES.

Pol, ſi habuiſſem, ſatis cepiſſem miſeriarum in liberis.
Cenſerem emori: cecidiſſetne ebrius, aut de equo uſpiam;

Metuerem, ne ibi defregiſſet crura aut cervices ſibi.
Tum ne uxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.

PALÆSTRIO.

Huic homini dignum eſt divitias eſſe, & diu vitam dari,
Qui & rem ſervat, & qui bene habet, ſuiſque amicis eſt volup.

PLEUSIDES.

O lepidum caput! ita me Dii Deæque ament, æquom fuit
Deos paraviſſe, uno exemplo ne omnes vitam viverent:
Sicuti merci pretium ſtatui, pro virtute ut veneat:
Quæ improba eſt, pro mercis vitio dominum pretio pauperet.
Itidem divos diſpertiſſe vitam humanam æquom fuit.
Qui lepidè ingeniatus eſſet, vitam longinquam darent;
Qui improbi eſſent & ſceleſti, iis adimerent animam citò.
Si hoc paraviſſent, homines eſſent minùs multi mali,
Et minùs audacter ſceleſta facerent facta; & poſtea
Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.

PERIPLECTOMENES.

Qui Deorum conſilia culpet, ſtultus inſcituſque ſit,
Quique eos vituperet. Nunc jam iſtis rebus deſiſti decet.
Nunc volo obſonare, ut, hoſpes, tuâ te ex virtute & meâ
Meæ domi accipiam benignè, lepidè, & lepidis victibus.

PLEUSIDES.

Nihil me pœnitet jam quanto ſumtui fuerim tibi.
Nam hoſpes nullus tam in amici hoſpitium devorti poteſt,
Qui ubi triduum continuum fuerit, jam odioſus ſiet.
Verùm ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametſi dominus non invitus patitur, ſervi murmurant.

PERIPLECTOMENES.

Servientes ſervitute ego ſervos introduxi mihi,
Hoſpes, non qui mihi imperarent, quibus ego eſſem obnoxius.
Si illis ægre eſt, mihi quod volupe eſt, meo remigio rem gero.
Tamen id quod odio eſt, faciündum eſt cum malo atque ingratiis.
Nunc, quod occepi, obſonatum pergam.

PLEUSIDES.

Si certum eſt tibi,
Commodulum obſona, ne magno ſumtu: mihi quidvis ſat eſt.

PERIPLECTOMENES.

Quin tu iſtanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
Nam proletario ſermone nunc quidem, hoſpes, utere.
Nam hi ſolent, quando accubuêre, ubi cena appoſita eſt, dicere:
Quid opus fuit hoc ſumtu tanto noſtrâ gratiâ?
Inſanivíſti hercle: nam idem hoc hominibus ſat erat decem.
Quod eorum cauſsâ obſonatum eſt, culpant; & comedunt tamen.

Palæstrio.

Fit pol illud ad illud exemplum. Ut doctè & perſpectè ſapit ?

Periplectomenes.

Sed iidem homines nunquam dicunt, quanquam appoſitum eſt ampliter.
Jube illud demi : tolle hanc patinam : remove pernam ; nihil moror.
Aufer illam offam penitam. Probus hic conger frigidus :
Remove, abi : aufer. Neminem eorum hæc aſſeverare audias :
Sed procellunt ſe, & procumbunt dimidiati, dum appetunt.

Palæstrio.

Bonus bene ut malos deſcripſit mores !

Periplectomenes.

Haud centeſimam
Partem dixi, atque, otium rei ſi ſit, poſſim expromere.

Palæstrio.

Igitur id quod agitur hic, primum prævorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. Mihi opus eſt operâ tuâ,
Periplectomene : nam ego inveni lepidam ſycophantiam,
Quî admutiletur Miles uſque cæſariatus : atque uti
Huic amanti ac Philocomaſio hanc efficiamus copiam.
Ut hic eam abducat, abeatque.

Periplectomenes.

Dari iſtanc rationem volo.

Palæstrio.

At ego mihi annulum dari iſtum tuum volo.

PERIPLECTOMENES.

Quam ad rem uſui eſt?

PALÆSTRIO.

Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.

PERIPLECTOMENES.

Utere, accipe.

PALÆSTRIO.

Accipe a me rurſum rationem doli,
Quam inſtitui.

PLEUSIDES.

Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

PALÆSTRIO.

Herus meus ita magnus mœchus mulierum eſt, ut neminem
Fuiſſe adæque, neque futurum credam.

PERIPLECTOMENES.

Credo ego iſtunc idem.

PALÆSTRIO.

Itaque Alexandri præſtare prædicat formam ſuam:
Itaque omneis ſe ultro ſectari in Epheſo memorat mulieres.

PERIPLECTOMENES.

Edepol quin te de iſto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita eſſe, ut dicis, teneo pulchre. Proin', Palæſtrio,
Quàm potes, tam verba confer maxumè ad compendium.

PALÆSTRIO.

Ecquam tu potes reperire formâ lepidâ mulierem,
Cui facetiarum cor corpuſque ſit plenum & doli?

PERIPLECTOMENES.

Ingenuamne? an libertinam?

PALÆSTRIO.

Æquè iſtuc facio, dummodò
Eam des, quæ ſit quæſtuoſa, quæ alat corpus corpore:
Cuique ſapiat pectus. Nam cor non poteſt, quod nulla habet.

PERIPLECTOMENES.

Lautam vis? an quæ nondum ſit lauta?

PALÆSTRIO.

Siccam ſuccidam,
Quàm lepidiſſumam potes, quámque adoleſcentem maxumè.

PERIPLECTOMENES.

Habeo eccillam meam clientam, meretricem adoleſcentulam.
Sed quid eâ uſus eſt?

PALÆSTRIO.

Ut ad te eam jam deducas domum;
Utíque eam huc ornatam adducas matronarum modo:
Capite comto, crines vittaſque habeat, aſſimuletque ſe
Tuam eſſe uxorem. Ita præcipiendum eſt.

PLEUSIDES.

Erro, quam inſiſtas viam.

PALÆSTRIO.

At ſcietis: ſed ecqua ancilla eſt illi?

PERIPLECTOMENES.

Eſt primaria.

PALÆSTRIO.

Eâ quoque opus eſt. Ita præcipito mulieri, atque ancillulæ,
Ut ſimulet ſe tuam eſſe uxorem, & deperire hunc militem.

Quaſique hunc annulum faveæ ſuæ ancillæ dederit : ea porrò mihi ,
Militi ut darem : quaſique ego rei ſim interpres.

PERIPLECTOMENES.

Audio.
Ne me ſurdum verbera.

PALÆSTRIO.

Tu ſi audis , ego rectè meis
Dabo : a tua mihi uxore dicam delatum & datum ,
Ut ſeſe ad eum conciliarem. Ille ejuſmodi eſt ; cupiet miſer.
Qui niſi adulterio , ſtudioſus rei nullæ aliæ eſt , improbus.

PERIPLECTOMENES.

Non potuit reperire , ſi ipſi Soli quærendas dares ,
Lepidiores duas ad hancce rem , quàm ego. Habe animum bonum.

PALÆSTRIO.

Ergo accurato & properato opus eſt. Nunc tu aſculta Pleuſides.

PLEUSIDES.

Tibi ſum obediens.

PALÆSTRIO.

Hoc facito : miles domum ubi advenerit ,
Memineris ne Philocomaſium nomines.

PLEUSIDES.

Quam nominem ?

PALÆSTRIO.

Glyceram.

PLEUSIDES.

Nempe eamdem , quæ dudum conſtituta eſt.

PALÆSTRIO.

Pax : abi.

PLEUSIDES.

Meminero, ſed quid meminiſſe id refert: ego te tamen.

PALÆSTRIO.

Ego enim dicam tum, quando uſus poſcet: interea tace.
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.

PLEUSIDES.

Ego eo intrò igitur.

PALÆSTRIO.

Et præcepta ſobriè ut cures, face.

ACTUS III.

SCENA II.

PALÆSTRIO. LUCRIO.

PALÆSTRIO.

QUANTAS res turbo! quantas moveo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene ſunt manipulares mei.
Sed illum vocabo: heus Sceledre, niſi negotium,
Progredere ante ædeis: te vocat Palæſtrio.

LUCRIO.

Non operæ eſt Sceledro.

PALÆSTRIO.

Quid jam ?

LUCRIO.

Sorbet dormiens.

PALÆSTRIO.

Quid, ſorbet ?

LUCRIO.

Illud STERTIT volui dicere.
Sed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.

PALÆSTRIO.

Eho ? an dormit Sceledrus intus ?

LUCRIO.

Non naſo quidem :
Nam eo magnum clamat. Tetigit calicem clanculum.
Demiſit nardini unam amphoram cellarius.

PALÆSTRIO.

Eho tu ſceleſte, qui illi ſuppromus es, eho !

LUCRIO.

Quid vis ?

PALÆSTRIO.

Quî libitum eſt illi condormiſcere ?

LUCRIO.

Oculis opinor.

PALÆSTRIO.

Non te iſtuc rogito, ſcelus.
Procede huc : periiſti jam, niſi verum ſcio.
Promſiſti tu illi vinum ?

LUCRIO.

Non promſi.

PALÆSTRIO.

Negas ?

LUCRIO.

Nego hercle verò : nam ille me vetuit dicere.

Neque equidem heminas octo expromſi in urceum ;
Neque ille hic calidum exbibit in prandium.

PALÆSTRIO.

Neque tu bibiſti ?

LUCRIO.

Dii me perdant , ſi bibi ,
Si bibere potui.

PALÆSTRIO.

Quî jam ?

LUCRIO.

Quia enim obſorbui.
Nam nimis calebat , amburebat gutturem.

PALÆSTRIO.

Alii ebrii ſunt , alii poſcam potitant.
Bono ſuppromo & promo cellam creditam !

LUCRIO.

Tu hercle idem faceres , ſi tibi eſſet credita :
Quoniam æmulari non licet , nunc invides.

PALÆSTRIO.

Eho? an nunquam promſit antehac? reſponde, ſcelus.
Atque ut tu ſcire poſſis , edico tibi ,
Si falſa dixis , corio excruciabere.

LUCRIO.

Ita verò , ut tu ipſe me dixiſſe delices ,
Poſtea ſagina ego ejiciar cellaria ,
Ut tibi qui promat , alium ſuppromum pares.

PALÆSTRIO.

Non edepol faciam : age , loquere audacter mihi.

LUCRIO.

Nunquam edepol vidi promere. Verùm hoc erat :
Mihi imperabat , ego promebam poſtea.

PALÆSTRIO.

Hui ! illecebroſè ! capite ſiſtebas cadum ?

LUCRIO.

Non hercle tam iſtoc validè caſabant cadi.
Sed in cellâ eſt paulum nimis loculi lubrici;
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados.
Ea ſæpè decies complebatur die.
Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. Bacchabatur hama, caſabant cadi.

PALÆSTRIO.

Abi: abi intrò jam: vos in cellâ vinariâ
Bacchanal facitis? jam hercle ego herum adducam a foro.

LUCRIO.

Perii: excruciabit me herus, domum ſi venerit,
Quom hæc facta ſcibit, quia ſibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquò, atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis, obſecro, huic, voſtram fidem.

PALÆSTRIO.

Quò tu agis?

LUCRIO.

Miſſus ſum aliò: jam huc revenero.

PALÆSTRIO.

Quis miſit?

LUCRIO.

Philocomaſium.

PALÆSTRIO.

Abi: actutum redi.

LUCRIO.

Quæſo tamen, tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me abſente, accipito tamen.

PALÆSTRIO.

Modò intellexi, quam rem mulier geſſerit,
Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum

Foris ablegavit , dum ab ſe huc tranſiret. Placet.
Sed Periplectomenes , quam ei mandavi , mulierem
Nimis lepidâ formâ ducit. Dii hercle hanc rem adjuvant.
Quàm dignè ornata incedit ! haud meretriciè.
Lepidè hoc ſuccedit ſub manus negotium.

ACTUS III.

SCENA III.

PERIPLECTOMENES. MILPHIDIPPA.

ACROTELEUTIUM. PALÆSTRIO.

PERIPLECTOMENES.

Rem omnem , Acroteleutium , tibi , tibique , mea Milphidippa ,
Domi demonſtravi ordine. Hanc fabricam fallaciaſque
Minùs ſi tenetis , denuo volo percipiatis planè.
Satis ſi intelligitis , aliud eſt quod potiùs fabulemur.

ACROTELEUTIUM.

Stultitia atque inſipientia inſulſa atque maxuma hæc ſit ,
Me ire in opus alienum , aut tibi meam operam pollicitari ,
Si eâ in opificinâ neſciam aut mala eſſe aut fraudulenta.

PERIPLECTOMENES.

At melius eſt monerier.

ACROTELEUTIUM.

Meretricem commoneri ,
Quàm ſanè magni referat , mihi clam eſt : quin ego me fruſtro ,
Poſtquam adbibêre aures meæ tuam moram orationis.
Tibi dixi,Miles quemadmodum potis eſſet deaſciari.

PERIPLECTOMENES.

At nemo ſolus ſatis ſapit. Nam ego multos ſæpe vidi·
Regionem fugere conſilii , priùs quàm repertam habuêre.

ACROTELEUTIUM.

Si quid faciundum eſt mulieri malè atque malitioſè ,
Ea ſibi immortalis memoria eſt meminiſſe & ſempiterna :
Sin bene quid aut fideliter faciundum eſt , eò deveniunt ,
Obliviosæ extemplo uti fiant : meminiſſe nequeunt.

PERIPLECTOMENES.

Ergo iſtuc metuo,quo venit vobis faciundum utrumque :
Nam id proderit mihi , Militi malè quod facietis ambæ.

ACROTELEUTIUM.

Dum ne inſcientes quid bonum faciamus,ne formida.
Mala nulla meretrix eſt , ne pave , pejora ubi conveniunt.

PERIPLECTOMENES.

Ita vos decet. Conſequimini.

PALÆSTRIO.

Ceſſo ego illis obviam ire ?

Venire ſalvom gaudeo : lepido hercle ornatu incedit.

PERIPLECTOMENES.

Bene opportunéque obviam es, Palæſtrio. Hem tibi aſſunt,
Quas me juſſiſti adducere, & quo ornatu.

PALÆSTRIO.

Heus ! noſter eſto.

Palæſtrio Acroteleutium ſalutat.

ACROTELEUTIUM.

Quis hic amabo es,
Qui tam pro nota me nominat?

PERIPLECTOMENES.

Hic noſter architectus eſt.

ACROTELEUTIUM.

Salve, architecte.

PALÆSTRIO.

Salva ſis. Sed dic mihi, ecquid hic te
Oneravit præceptis?

PERIPLECTOMENES.

Probè meditatam utramque duco.

PALÆSTRIO.

Audire cupio, quemadmodum. Ne quid peccetis, paveo.

PERIPLECTOMENES.

Ad tua præcepta : de meo nihil his novom appoſivi.

ACROTELEUTIUM.

Nempe ludificari Militem tuum herum vis?

PALÆSTRIO.

Elocuta es.

ACROTELEUTIUM.

Lepidè & ſapienter, commodè & facetè res parata eſt.

PALÆSTRIO,

PALÆSTRIO.

Atque hujus uxorem eſſe te volo aſſimulare.

ACROTELEUTIUM.

Fiet.

PALÆSTRIO.

Quaſi Militi animum adjeceris, ſimulare.

ACROTELEUTIUM.

Sic futurum eſt.

PALÆSTRIO.

Quaſique hæc res per me interpretem & tuam ancillam geratur.

ACROTELEUTIUM.

Bonus vates poteras eſſe : nam quæ ſunt futura, dicis.

PALÆSTRIO.

Quaſique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego Militi darem tuis verbis.

ACROTELEUTIUM.

Vera dicis.

PERIPLECTOMENES.

Quid iſtis nunc memoratis opus eſt, quæ commeminêre ?

ACROTELEUTIUM.

Meliu'ſt.

Nam, mi patrone, hoc cogitato : ubi probus eſt architectus,
Bene lineatam ſi ſemel carinam collocavit,
Facile eſſe navem facere, ubi fundata & conſtituta eſt.
Nunc hæc carina ſatis probè fundata & bene ſtatuta eſt.
Aſſunt fabri architectique a me, a te haud imperiti.

Si non nos materiarius remoratur, quod opu'ſt, qui det,
Novi indolem noſtri ingenii; citò erit parata navis.

PALÆSTRIO.

Nempe tu noviſti Militem meum herum?

ACROTELEUTIUM.

Rogare mirum eſt:
Populi odium quidni noverim? magnidicum, cincinnatum,
Mœchum unguentatum.

PALÆSTRIO.

Num ille etiam te novit?

ACROTELEUTIUM.

Nunquam vidit:
Quî noverit me, quis ego ſim?

PALÆSTRIO.

Nimis lepidè fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri.

ACROTELEUTIUM.

Potine ut hominem
Mihi des? quieſcas cetera. Ni lepidè ludificata
Ero, culpam omnem in me imponito.

PALÆSTRIO.

Agite igitur, intrò abite,
Inſiſtite hoc negotium ſapienter.

ACROTELEUTIUM.

Alia cura.

PALÆSTRIO.

Age, Periplectomene, has nunc jam duc intrò; ego ad forum illum
Conveniam, atque illi hunc annulum dabo: atque prædicabo
A tua uxore mihi datum eſſe, eamque illum deperire.

Hanc ad nos, quom extemplo a foro veniemus, mittito tu ;
Quaſi clanculum ad me miſſa ſit.

PERIPLECTOMENES.

Faciemus. Alia cura.

PALÆSTRIO.

Vos modò curate. Ego illum probè jam oneratum huc accibo.

PERIPLECTOMENES.

Bene ambula : bene rem gere. At egone, hoc ſi efficiam planè,
Ut concubinam Militis meus hoſpes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat, ſi hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris ?

ACROTELEUTIUM.

Datne ab ſe mulier operam ?

PALÆSTRIO.

Lepidiſſumè & comiſſumè.

ACROTELEUTIUM.

Confido confuturum.
Ubi facta erit collatio noſtrarum malitiarum,
Haud vereor, ne nos ſubdolâ perfidiâ pervincamur.

PERIPLECTOMENES.

Abeamus ergo intrò, hæc uti meditemur cogitatè ;
Ne quid, ubi Miles venerit, titubetur.

ACROTELEUTIUM.

Tu morare,
Ut accuratè & commodè, hoc quod agendum eſt, exſequamur.

ACTUS IV.

SCENA I.

PYRGOPOLINICES. PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

VOLUP eſt quod agas, ſi id procedit lepidè & ex ſententiâ.
Nam ego hodie ad Seleucum regem miſi paraſitum meum;
Ut latrones quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.

PALÆSTRIO.

Quin tu tuam rem cura potiùs, quàm Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculenta fertur per me interpretem!

PYRGOPOLINICES.

Imò omnes res poſteriores pono, atque operam do tibi.
Loquere: aures meas profectò dedo in ditionem tuam.

PALÆSTRIO.

Circumſpicitódum, ne quis noſtro hic auceps ſermoni ſiet.
Nam hoc negotii clandeſtinò ut agerem, mandatum'ſt mihi.

PYRGOPOLINICES.

Nemo adeſt.

PALÆSTRIO.

Hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.

PYRGOPOLINICES.

Quid hic ? unde eſt ?

PALÆSTRIO.

A luculenta atque a feſtiva femina,
Quæ te amat, tuamque expetiſſit pulchram pulchritudinem :
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porrò ut deferrem, dedit.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ean' ingenua? an feſtucâ facta e ſerva libera eſt?

PALÆSTRIO.

Vah ! egone ut ad te ab libertina eſſe auderem internuncius,
Qui ingenuis ſatis reſpondere nequeas, quæ cupiunt tui !

PYRGOPOLINICES.

Nupta ea eſt, an vidua ?

PALÆSTRIO.

Et nupta & vidua.

PYRGOPOLINICES.

Quo pacto potis
Vidua & nupta eſſe eadem ?

PALÆSTRIO.

Quia adoleſcens nupta eſt cum ſene.

PYRGOPOLINICES.

Euge !

PALÆSTRIO,

Lepidâ & liberali formâ eſt.

PYRGOPOLINICES.

Cave mendacium.

PALÆSTRIO.

Ad tuam formam illa una digna eſt.

PYRGOPOLINICES.

Hercle pulchram prædicas.
Sed quis ea eſt ?

PALÆSTRIO.

Senis hujus uxor Periplectomeni in proxumo.
Ea demoritur te , atque ab illo incipit abire : odit ſenem.
Nunc te orare atque obſecrare juſſit , uti tui copiam
Sibi poteſtatemque facias.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle equidem , ſi illa volt.

PALÆSTRIO.

Quæ cupit !

PYRGOPOLINICES.

Quid illâ faciemus concubinâ , quæ domi eſt ?

PALÆSTRIO.

Quin tu illam jube abs te abire , quò lubet : ſicut ſoror
Ejus huc gemina venit Epheſum , & mater ; arceſſuntque eam.

PYRGOPOLINICES.

Ain' tu ? advenit Epheſum mater ejus ?

PALÆSTRIO.

Aiunt , qui ſciunt.

PYRGOPOLINICES.

Hercle occaſionem lepidam , ut mulierem excludam foras !

PALÆSTRIO.

Imò vin' tu lepidè facere ?

Pyrgopolinices.

Loquere, & conſilium cedo.

Palæstrio.

Vin' tu illam aſtutum amovere, a te ut abeat per gratiam ?

Pyrgopolinices.

Cupio.

Palæstrio.

Tum te hoc facere oportet. Tibi divitiarum affatim eſt :
Jube ſibi aurum atque ornamenta, quæ illi inſtruxiſti mulieri,
Dono habere, auferréque abs te quò lubeat ſibi.

Pyrgopolinices.

Placet uti dicis. Sed ne iſtanc amittam, & hæc mutet fidem,
Vide modò.

Palæstrio.

Vah ! delicatu's : quæ te tanquam oculos amet.

Pyrgopolinices.

Venus me amat.

Palæstrio.

St, tace ! aperiuntur fores : concede huc clanculum.
Hæc celox illius eſt, quæ hic egreditur internuncia.

Pyrgopolinices.

Quæ hæc celox ?

Palæstrio.

Ancillula illius eſt, quæ hic egreditur foras,
Quæ annulum iſtunc attulit, quem tibi dedi.

Pyrgopolinices.

Edepol hæc quidem
Bellula eſt.

PALÆSTRIO.

Pithecium hæc eſt præ illa & ſpinturnicium.
Viden' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

ACTUS IV.

SCENA II.

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALÆSTRIO.

MILPHIDIPPA.

JAMNE eſt ante ædeis circus, ubi ſunt ludi faciendi mihi?
Diſſimulabo, hos quaſi non videam, neque eſſe hic etiam dum ſciam.

PYRGOPOLINICES.

Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat mentio.

MILPHIDIPPA.

Num quis nam hic prope adeſt, qui rem alienam potiùs curet quàm ſuam?
Qui aucupet me quid agam? qui de veſperi vivat ſuo?
Eos nunc homines metuo mihi ne obſint, neve obſtent uſpiam,
Domo ſi ibit, ac dum huc tranſibit, quæ hujus cupiens corporis eſt,

Quæ amat hunc hominem nimiùm lepidum, & nimiâ pulchritudine,
Militem Pyrgopolinicem.

PYRGOPOLINICES.

Satin' hæc quoque me deperit ?
Meam laudat ſpeciem. Edepol hujus ſermones haud cinerem quæritant.

PALÆSTRIO.

Quo argumento ?

PYRGOPOLINICES.

Quia enim loquitur lautè, & minimè ſordidè.
Tum autem illa ipſa eſt nimiùm lepida, nimiſque nitida femina.
Hercle verò jam allubeſcit primulùm, Palæſtrio.

PALÆSTRIO.

Priúſne, quàm illam oculis .... ?

PYRGOPOLINICES.

Tuis video id, quod credo tibi,
Quom hæc locutu's : illam autem abſentem ſubigis me ut amem ?

PALÆSTRIO.

Hercle hanc quidem
Nihil tu amaſſis, mihi hæc deſponſa eſt : tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuò uxorem ducam.

PYRGOPOLINICES.

Quid ergo hanc dubitas colloqui ?

PALÆSTRIO.

Sequere hàc me ergo.

PYRGOPOLINICES.

Pediſſequos tibi ſum.

MILPHIDIPPA.

Utinam, cujus cauſsâ

Foras ſum egreſſa, conveniendi mihi poteſtas eveniat!

PALÆSTRIO.

Erit, & tibi exoptatum obtinget. Bonum habe animum, ne formida.

Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quæris, ubi ſit.

MILPHIDIPPA.

Quem ego hic audivi?

PALÆSTRIO.

Socium tuorum conſiliorum, & participem conſiliarium.

MILPHIDIPPA.

Tum pol ego, id quod celo, haud celo.

PALÆSTRIO.

Imò, etiamſi non celas.

MILPHIDIPPA.

Quo argumento?

PALÆSTRIO.

Inſidos celas: ego ſum tibi firmâ fide.

MILPHIDIPPA.

Cedo ſignum, si harunc Baccharum es.

PALÆSTRIO.

Amat mulier quædam quemdam.

MILPHIDIPPA.

Pol iſtuc quidem multæ.

PALÆSTRIO.

At non multæ de digito donum mittunt.

MILPHIDIPPA.

Enim cognovi nunc. Feciſti modò mihi ex proclivo palam rem.

Sed hic nunquis adeſt?

PALÆSTRIO.

Vel adeſt, vel non.

MILPHIDIPPA.

Cedo te mihi ſolæ ſolum.

PALÆSTRIO.

Brevin', an longinquo ſermone ?

MILPHIDIPPA.

Tribus verbis.

PALÆSTRIO.

Jam ad te redeo.

PYRGOPOLINICES.

Quid ? ego hic aſtabo tantiſper cum hac forma & factis ſic fruſtra ?

PALÆSTRIO.

Patere, atque aſta. Tibi ego hanc do operam.

PYRGOPOLINICES.

Properando excrucior.

PALÆSTRIO.

Pedetentim. Tu hæc ſcis, tractari ita ſolere haſce hujuſmodi merces.

PYRGOPOLINICES.

Age, age, ut tibi maxumè concinnum eſt.

PALÆSTRIO.

Nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum.
Redeo ad te. Quid me voluiſti ?

MILPHIDIPPA.

Quo pacto hoc dudum accepi,
Iſtuc fero ad te conſilium.

PALÆSTRIO.

Quaſi hunc depereat.

MILPHIDIPPA.

Teneo iſtuc.

PALÆSTRIO.

Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.

MILPHIDIPPA.

Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonſtravi.

PALÆSTRIO.

Tu cetera cura & contempla, & de meis venator verbis.

PYRGOPOLINICES.

Aliquam mihi partem hodie operæ des denique: jam tandem ades illico.

PALÆSTRIO.

Aſſum: impera, ſi quid vis.

PYRGOPOLINICES.

Quid illæc narrat tibi?

PALÆSTRIO.

Lamentari
Ait illam miſeram, cruciari, & lacrumantem ſe afflictare,
Quia tis egeat, quia te careat: ob eam rem huc ad te miſſa'ſt.

PYRGOPOLINICES.

Jube adire.

PALÆSTRIO.

At ſcin', quid tu facias? face te faſtidii plenum,
Quaſi non lubeat. Me inclamato, quia ſic te volgo volgem.

PYRGOPOLINICES.

Memini, & præceptis parebo.

PALÆSTRIO.

Voco ergo hanc quæ te quærit?

PYRGOPOLINICES.

Adeat, ſi quid volt.

PALÆSTRIO.

Si quid vis, adi mulier.

MILPHIDIPPA.

Pulcher, ſalve.

PYRGOPOLINICES.

Meum cognomentum quis commemoravit? Dii tibi dent quæ optes.

MILPHIDIPPA.

Tecum ætatem exigere ut liceat.

PYRGOPOLINICES.

Nimium optas.

MILPHIDIPPA.

Non me dico,
Sed heram meam, quæ te demoritur.

PYRGOPOLINICES.

Multæ aliæ idem iſtuc cupiunt,
Quibus non eſt copia.

MILPHIDIPPA.

Ecaſtor haud mirum, ſi te habeas carum,
Hominem tam pulchrum, & præclarâ virtute, & formâ, & factis.
Ecquis dignior fuit, homo qui eſſet?

PALÆSTRIO.

Non hercle humanum eſt ergo:
Nam volturio plus humani, credo, eſt.

PYRGOPOLINICES.

Magnum me faciam
Nunc, quoniam illæc me collaudat.

PALÆSTRIO.

Viden' ignavum? ut ſeſe inferat!
Quin tu huic reſponde? hæc illæc eſt ab illa quam dudum....

PYRGOPOLINICES.

Quanam ab illarum? nam ita me occurſant multæ: meminiſſe haud poſſum.

Milphidippa.

Ab illa, quæ digitos deſpoliat ſuos, & tuos digitos decorat.
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, qui porro...

Pyrgopolinices.

Quid nunc tibi vis, mulier? memora.

Milphidippa.

Ut, quæ te cupit, eam ne ſpernas.
Quæ per tuam nunc vitam vivit: ſit, necne ſit, ſpes in te uno eſt.

Pyrgopolinices.

Quid nunc volt?

Milphidippa.

Te compellare, & complecti, & contrectare.
Nam niſi tu illi fers ſuppetias, jam illa animum deſpondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro. Serva illam pulchram pulchre:
Exprome benignum ex tete ingenium, urbicape, occiſor regum.

Pyrgopolinices.

Heu hercle odioſas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne ſic volgo polliciteris operam?

Palæstrio.

Audin' tu mulier?
Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: niſi huic verri affertur merces,
Non hic ſuo ſeminio quamquam porculam impertiturus eſt.

Milphidippa.

Dabitur quantum ipſus pretii poſcet.

PALÆSTRIO.

Talentum Philippum huic opus auri eſt.
Minus ab nemine accipiet.

MILPHIDIPPA.

Heu ecaſtor nimis vile eſt tandem !

PYRGOPOLINICES.

Non mihi avaritia unquam innata eſt : ſatis eſt divitiarum.
Plus mihi auri mille eſt modiorum Philippei.

PALÆSTRIO.

Præter theſaurum.
Tum argenti montes, non maſſas habet : Ætna mons non æquè altus.

MILPHIDIPPA.

Heu ecaſtor hominem perjurum.

PALÆSTRIO.

Ut ludo !

MILPHIDIPPA.

Quid ego ? ut ſublecto os !

PALÆSTRIO.

Scitè.

MILPHIDIPPA.

Sed, amabo, mitte me actutum.

PALÆSTRIO.

Quin tu huic reſpondes aliquid ?
Aut facturum, aut non facturum. Quid illam miſeram animi excrucias,
Quæ nunquam malè de te merita eſt ?

PYRGOPOLINICES.

At jube eampſe exire huc ad nos.
Dic me omnia, quæ volt, facturum.

MILPHIDIPPA.

Facis nunc ut facere æquom ;

Quod, quæ te volt, eamdem tu vis.

PALÆSTRIO.

Non hic inſulſum habet ingenium.

MILPHIDIPPA.

Quómque me oratricem haud ſpreviſti, ſiviſtique exorare ex te.
Quid eſt? ut ludo!

PALÆSTRIO.

Nequeo hercle quidem riſu me admoderarier.
Ob eam cauſam huc abs te avorti.

PYRGOPOLINICES.

Non edepol tu ſcis, mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo.

MILPHIDIPPA.

Scio, & iſtuc illi dicam.

PALÆSTRIO.

Contra auro alii hanc vendere potuit operam.

MILPHIDIPPA.

Iſtuc pol tibi credo.

PALÆSTRIO.

Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit.
Et pueri annos octingentos vivont.

MILPHIDIPPA.

Væ tibi nugator.

PYRGOPOLINICES.

Quin mille annorum perpetuò vivont, ab ſeculo ad ſeclum.

PALÆSTRIO.

Eo minus dixi, ne hæc cenſeret me advorsùm ſe mentiri.

MILPHIDIPPA.

Perii, quot hic ipſe annos vivet, quojus filii tam diu vivont?

PYRGOPOLINICES.

Poſtriduo natus ſum ego, mulier, quàm Juppiter ex Ope natus eſt.

PALÆSTRIO.

Si hic pridie natus foret, quàm ille eſt, hic haberet regnum in cælo.

MILPHIDIPPA.

Jam jam ſat, amabo, eſt: ſinite abeam, ſi poſſum, viva a vobis.

PALÆSTRIO.

Quin ergo abis, quando reſponſum eſt?

MILPHIDIPPA.

Ibo atque illam huc adducam,

Quam propter opera eſt mihi. Num quid vis?

PYRGOPOLINICES.

Ne magis ſim pulcher, quàm ſum:

Ita me mea forma ſolicitum habet.

PALÆSTRIO.

Quid hic nunc ſtas? quin abis?

MILPHIDIPPA.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Atque adeò, audin' tu? dicito doctè & cordatè.

MILPHIDIPPA.

Ut cor ei ſaliat.

PALÆSTRIO.

Philocomaſio dic, ſi eſt hic, domum ut tranſeat: hunc hic eſſe.

MILPHIDIPPA.

Hic cum mea hera eſt: clam noſtrum hunc ſermonem ſublegerunt.

PALÆSTRIO.

Lepidè factum eſt: jam ex ſermone hoc gubernabunt doctiùs porrò

Rem.

MILPHIDIPPA.

Me morare. Abeo.

PALÆSTRIO.

Neque te moror, neque te tango, neque te... Taceo.

PYRGOPOLINICES.

Jube maturatè illam exire huc. Jam iſti rei prævortemur.

ACTUS IV.

SCENA III.

PYRGOPOLINICES. PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

QUID mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæſtrio,
De concubina? nam nullo pacto poteſt
Priùs hæc in ædes recipi, quàm illam omiſerim.

PALÆSTRIO.

Quid me conſultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri poſſit clementiſſumè.
Aurum atque veſtem omnem muliebrem habeat ſibi,
Quæ illi inſtruxiſti: ſumat, habeat, auferat.
Dicaſque tempus maxumum eſſe, ut eat domum:
Sororem geminam adeſſe & matrem, dicito:

Quibus concomitata rectè deveniat domum.

PYRGOPOLINICES.

Quî tu ſcis eas adeſſe ?

PALÆSTRIO.

Quia oculis meis
Vidi hic ſororem eſſe ejus.

PYRGOPOLINICES.

Convenitne eam ?

PALÆSTRIO.

Convenit.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid fortis viſa eſt ?

PALÆSTRIO.

Omnia
Vis obtinere.

PYRGOPOLINICES.

Ubi matrem eſſe aiebat ſoror ?

PALÆSTRIO.

Cubare in navi lippam atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hoſpitio divortitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid is ? ecquid fortis ?

PALÆSTRIO.

Abi ſis hinc : nam tu quidem
Ad equas fuiſti ſcitus admiſſarius,
Qui conſectare quà mares, quà feminas.

PYRGOPOLINICES.

Hoc age nunc.

PALÆSTRIO.

Iſtuc.

PYRGOPOLINICES.

Quod das conſilium mihi;

Te cum illa verba facere de iſta re volo :
Nam cum illa ſane congruus ſermo tibi.

PALÆSTRIO.

Quin potiùs, quom tute ades, tuam rem tute agas.
Dicas uxorem tibi neceſſum eſſe ducere,
Cognatos perſuadere, amicos cogere.

PYRGOPOLINICES.

Itane tu cenſes ?

PALÆSTRIO.

Quid ego ni ita cenſeam ?

PYRGOPOLINICES.

Ibo igitur intrò ; tu hìc ante ædeis interim
Speculare, ut ubi illæc prodeat, me provoces.

PALÆSTRIO.

Tu modò iſtuc cura, quod agis.

PYRGOPOLINICES.

Curatum id quidem eſt.
Quin ſi voluntate nolet, vi extrudam foris.

PALÆSTRIO.

Iſtuc cave faxis : quin potiùs per gratiam
Bonam abeat abs te ; atque illæc quæ dixi, dato.
Aurum, ornamentáque quæ illi inſtruxiſti, ferat.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle.

PALÆSTRIO.

Credo te facilè impetraſſere.
Sed abi intrò, noli ſtare.

PYRGOPOLINICES.

Tibi ſum obediens.

PALÆSTRIO.

Num quid videtur demutare, atque uti ego
Dixi eſſe vobis dudum hunc mœchum Militem ?
Nunc ad me ut veniat, uſu'ſt, Acroteleutium,

Ancillula ejus & Pleuſides. Pro Juppiter
Satin' ? ut commoditas uſquequaque me adjuvat !
Nam quos videre exoptabam me maxumè ,
Unà exeunteis video hinc e proxumo.

ACTUS IV.

SCENA IV.

ACROTELEUTIUM. MILPHIDIPPA,

PLEUSIDES. PALÆSTRIO,

ACROTELEUTIUM.

SEQUIMINI , ſimul circumſpicite , ne quis adſit arbiter.

MILPHIDIPPA.

Neminem pol video , niſi hunc , quem volumus conventum.

PALÆSTRIO.

Et ego vos,

MILPHIDIPPA.

Quid agis , noſter architecte ?

PALÆSTRIO.

Egone architectus ? vah !

MILPHIDIPPA.

Quid eſt ?

PALÆSTRIO.

Qui enim non ſum dignus præ te, ut figam palum in parietem.

ACROTELEUTIUM.

Eia verò.

PALÆSTRIO.

Nimis facetè, nimiſque facundè mala eſt.
Ut lepidè deruncinavit Militem!

ACROTELEUTIUM.

At etiam parum.

PALÆSTRIO.

Bono animo es: negotium omne jam ſuccedit ſub manus.
Vos modò porrò, ut occepiſtis, date operam adjutabilem.
Nam ipſe Miles concubinam intrò abiit oratum ſuam,
Ab ſe ut abeat cum ſorore & matre Athenas.

ACROTELEUTIUM.

Eu! probè!

PALÆSTRIO.

Quin etiam aurum atque ornamenta, quæ ipſe inſtruxit, mulieri
Omnia dat dono, ab ſe ut abeat: ita ego conſilium ei dedi.

PLEUSIDES.

Facile iſtuc quidem eſt; ſi & illa volt, & ille autem cupit.

PALÆSTRIO.

Non tu ſcis, quom ex alto puteo ſurſum ad ſummum eſcenderis,
Maxumum periculum inde eſſe, a ſummo ne rurſum cadas?
Nunc hæc res apud ſummum puteum geritur: ſi proſenſerit

Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. Nunc quàm maxumè
Opus eſt dolis.

PLEUSIDES.

Domi eſſe ad rem video ſilvæ ſatis:
Mulieres tres; quartus tute es, quintus ego, ſextus ſenex.

PALÆSTRIO.

Quot apud nos fallaciarum eſt exciſum! certò ſcio
Oppidum quodvis videtur poſſe expugnari dolis:
Date modò operam.

ACROTELEUTIUM.

Id nos ad te, ſi quid velles, venimus.

PALÆSTRIO.

Lepidè facitis. Nunc hanc tibi ego impero provinciam.

ACROTELEUTIUM.

Impetrabis, imperator, quod ego potero, quod voles.

PALÆSTRIO.

Militem lepidè & facetè & lautè ludificarier
Volo.

ACROTELEUTIUM.

Voluptatem mecaſtor mihi imperas.

PALÆSTRIO.

Et ſcin' tu quemadmodum?

ACROTELEUTIUM.

Nempe ut aſſimulem me amore iſtius differri.

PALÆSTRIO.

Rem tenes.

ACROTELEUTIUM.

Quaſique iſtius cauſsâ amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens iſtius ſummè nuptiarum.

PALÆSTRIO.

Ordine is :
Niſi modò unum hoc : haſce eſſe ædeis dicas dotaleis tuas :
Hinc ſenem abs te abiiſſe, poſtquàm feceris divortium ;
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.

ACROTELEUTIUM.

Bene mones.

PALÆSTRIO.

Sed ubi ille exierit intus, iſtic te procul
Ita volo aſſimulare, præ illius formâ, quaſi ſpernas tuam,
Quaſique ejus opulentitatem reverearis : & ſimul
Formam amœnitatis illius, faciem, pulchritudinem
Collaudato. Satin' præceptum' ſt ?

ACROTELEUTIUM.

Teneo. Satin' eſt, ſi tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas ?

PALÆSTRIO.

Sat habeo. Nunc tibi viciſſim quæ imperabo....

PLEUSIDES.

Dicito.

PALÆSTRIO.

Quàm extemplo hoc erit factum, ubi intrò hæc abierit, tu illico
Facito ut venias huc ornatu nauclerico,
Cauſiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam :
Palliolum habeas ferrugineum : (nam is colos thalaſſicu'ſt :)
Id connexum in humero lævo, expapillato brachio,

Præcinctus aliqui ; aſſimulato quaſi gubernator ſies.
Atque apud hunc ſenem omnia hæc ſunt : nam is piſcatores habet.

PLEUSIDES.

Quid ? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus ſim ?

PALÆSTRIO.

Huc venito, & matris verbis Philocomaſium arceſſito,
Ut, ſi itura jam eſt Athenas, eat tecum ad portum citò :
Atque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit.
Niſi eat, te ſoluturum eſſe navim : ventum operam dare.

PLEUSIDES.

Satis placet pictura : perge.

PALÆSTRIO.

Ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne moræ ſit matri.

PLEUSIDES.

Multimodis ſapis.

PALÆSTRIO.

Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus ſeram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portum. Ego adeò, ut tu ſcias,
Prorſum Athenas protinus abibo tecum.

PLEUSIDES.

Atque ubi illò veneris,
Triduum ſervire nunquam te, quin liber ſis, ſinam.

PALÆSTRIO.

Abi citò, atque orna te.

PLEUSIDES.

Num quid aliud ?

PALÆSTRIO.

Hæc ut memineris.

PLEUSIDES.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Et vos abite hinc intrò actutum , nam illum hinc ſat ſcio
Jam exiturum eſſe intus.

ACROTELEUTIUM.

Celebre apud nos imperium tuum eſt.

PALÆSTRIO.

Agite , abſcedite ergo : ecce autem commodò aperitur foris.
Hilarus exit ; impetravit. Inhiat , quod nuſquam eſt , miſer.

ACTUS IV.

SCENA V.

PYRGOPOLINICES. PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

Quod volui , ut volo , impetravi per amicitiam & gratiam
A Philocomaſio.

PALÆSTRIO.

Quidnam tam intus fuiſſe te dicam diu ?

PYRGOPOLINICES.

Nunquam ego me tam ſenſi amari, quàm nunc ab illa muliere.

PALÆSTRIO.

Quid jam ?

PYRGOPOLINICES.

Ut multa verba fecit ! ut lenta materies fuit !
Verùm poſtremò impetravi ut volui, donavique ei
Quæ voluit, quæ poſtulavit : te quoque ei dono dedi.

PALÆSTRIO.

Etiam me ? quo modo ego vivam sine te ?

PYRGOPOLINICES.

Age : es animo bono :
Idem ego te liberabo ; nam ſi poſſet ullo modo
Impetrari ut abiret, ne te abduceret, operam dedi :
Verùm oppreſſit.

PALÆSTRIO.

Deos ſperabo, teque poſtremò. Tamen
Etſi iſtuc mihi acerbum'ſt, quia hero te carendum eſt optumo,
Saltem id volupe eſt, quom ex virtute formæ evenit tibi
Meâ operâ ſuper hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi.

PYRGOPOLINICES.

Quid opu'ſt verbis ? libertatem tibi ego & divitias dabo,
Si impetras.

PALÆSTRIO.

Reddam impetratum.

PYRGOPOLINICES.

At geſtio.

PALÆSTRIO.

At modicè decet.

Moderare animo : ne ſis cupidus. Sed eccam ipſam ; egreditur foras.

ACTUS IV.

SCENA VI.

MILPHIDIPPA. ACROTELEUTIUM.

PYRGOPOLINICES. PALÆSTRIO.

MILPHIDIPPA.

HERA, eccum præſto Militem.

ACROTELEUTIUM.

Ubi eſt ?

MILPHIDIPPA.

Ad lævam : videto.

Aſpicito limis oculis, ne ille nos ſe videre ſentiat.

ACROTELEUTIUM.

Video. Edepol nunc nos tempus eſt malas pejores fieri.

MILPHIDIPPA.

Tuum eſt principium.

ACROTELEUTIUM.

Obſecro, tute ipſum conveniſti. Ne parce voci, ut audiat.

MILPHIDIPPA.

Cum ipſo pol ſum ſequuta Placidè ipſa, dum libitum eſt mihi; otioſè, meo arbitratu, ut volui.

PYRGOPOLINICES.

Audin' quæ loquitur?

PALÆSTRIO.

Audio. Quàm læta eſt, quia adit ad te!

MILPHIDIPPA.

O fortunata mulier!

PYRGOPOLINICES.

Ut amari videor!

PALÆSTRIO.

Dignus es.

ACROTELEUTIUM.

Permirum ecaſtor prædicas, te adiſſe atque exoraſſe. Per epiſtolam, aut per nuncium, quaſi regem, adiri eum aiunt.

MILPHIDIPPA.

Namque edepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

PALÆSTRIO.

Ut tu inclytus apud mulieres!

PYRGOPOLINICES.

Patiar, quando ita Venus volt.

ACROTELEUTIUM.

Veneri pol habeo gratiam, eamdemque & oro & quæſo,
Ut ejus mihi ſit copia quem amo, quemque expeteſſo;
Benignuſque erga me ut ſiet, quod cupiam ne gravetur.

MILPHIDIPPA.

Spero ita futurum : quanquam illum multæ ſibi expeteſſunt ;
Ille illas ſpernit ſegregatque ab ſe omnes , extra te unam.

ACROTELEUTIUM.

Ergo iſte metus me macerat, quod ille faſtidioſus eſt,
Ne oculi ejus ſententiam mutent , ubi viderit me :
Atque ejus elegantia meam extemplo ſpeciem ſpernat.

MILPHIDIPPA.

Non faciet ; bonum animum habe.

PYRGOPOLINICES.

Ut ipſa ſe contemnit !

ACROTELEUTIUM.

Metuo , ne prædicatio tua nunc meam formam exſuperet.

MILPHIDIPPA.

Iſtuc curavi , ut opinione illius pulchrior ſis.

ACROTELEUTIUM.

Si pol me nolet ducere uxorem , genua amplectar ,
Atque obſecrabo alio modo. Si non quibo impetrare,
Conſciſcam letum. Vivere ſine illo ſcio me non poſſe.

PYRGOPOLINICES.

Prohibendam mortem video mulieri. Adibon'?

PALÆSTRIO.

Minumè.

Nam tu te vilem feceris , ſi te ultro largiere.
Sine ultro veniat , quæritet , deſideret , exſpectet.
Summovere iſtam vis gloriam quam habes ? cave , ſis , faxis.
Nam nulli mortali ſcio obtigiſſe hoc , niſi duobus ,

Tibi & Phaoni Lesbio, tam miſerè ut amarentur.

ACROTELEUTIUM.

Eo intrò. Abi tu : illum evocato foras, mea Milphidippa.

MILPHIDIPPA.

Imò opperiamur, dum exeat aliquis.

ACROTELEUTIUM.

Durare nequeo,
Quin eam intrò.

MILPHIDIPPA.

Occluſæ ſunt fores.

ACROTELEUTIUM.

Effringas.

MILPHIDIPPA.

Sana non es.

ACROTELEUTIUM.

Si amavit unquam, aut ſi parem ſapientiam hic habet ac formam,
Per amorem ſi quid fecero, clementi animo ignoſcet.

PALÆSTRIO.

Ut, quæſo, amore perdita eſt hæc miſera!

PYRGOPOLINICES.

Mutuom ſit.

PALÆSTRIO.

Tace : ne audiat.

MILPHIDIPPA.

Quid aſtitiſti obſtupida? cur non pultas?

ACROTELEUTIUM.

Quia non eſt intus, quem ego volo.

PALÆSTRIO.

Quî ſcis?

ACROTELEUTIUM.

Scio edepol : ſcio.

Nam odore naſum ſentiat, si intus ſiet.

PYRGOPOLINICES.

Ariolatur.

Quia me amat, propterea Venus fecit eam ut divinaret.

ACROTELEUTIUM.

Neſcio, ubi hic prope adeſt, quem expeto videre: olet profectò.

PYRGOPOLINICES.

Naſo pol jam hæc quidem videt plus, quàm oculis.

PALÆSTRIO.

Cæca amore eſt.

ACROTELEUTIUM.

Tene me, obſecro.

MILPHIDIPPA.

Cur?

ACROTELEUTIUM.

Ne cadam.

MILPHIDIPPA.

Quid ita?

ACROTELEUTIUM.

Quia aſtare

Nequeo, ita animus per oculos meos deſit.

MILPHIDIPPA.

Militem pol

Tu aſpexiſti.

ACROTELEUTIUM.

Ita.

MILPHIDIPPA.

Non video: ubi eſt?

ACROTELEUTIUM.

Videres pol, ſi amares.

MILPHIDIPPA.

MILPHIDIPPA.

Non edepol tu illum magis amas, quàm egomet, ſi per te liceat.

PALÆSTRIO.

Omnes profectò mulieres te amant, ut quæque aſpexit.

PYRGOPOLINICES.

Neſcio tun' ex me hoc audieris, an non: nepos ſum Veneris.

ACROTELEUTIUM.

Mea Milphidippa, adi obſecro, & congredere.

PYRGOPOLINICES.

Ut me veretur!

PALÆSTRIO.

Illa ad nos pergit.

MILPHIDIPPA.

Vos volo.

PYRGOPOLINICES.

Et nos te.

MILPHIDIPPA.

Ut juſſiſti,
Heram meam eduxi foras.

PYRGOPOLINICES.

Video.

MILPHIDIPPA.

Jube ergo adire.

PYRGOPOLINICES.

Induxi animum ne oderim, item ut alias, quando hoc oraſti.

MILPHIDIPPA.

Verbum hercle facere non potis, ſi acceſſerit prope ad te.
Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.

PYRGOPOLINICES.

Levandum morbum mulieri video.

MILPHIDIPPA.

Viden' ut tremit atque ex-
Timuit, poſtquàm te aſpexit ?

PYRGOPOLINICES.

Viri quoque armati idem iſtuc faciunt,
Ne tu mirêre plus mulierem. Sed quid volt med agere ?

MILPHIDIPPA.

Ad ſed eas : tecum vivere volt, atque ætatem exigere.

PYRGOPOLINICES.

Egon' ad illam eam, quæ nupta ſit ? vir ejus eſt metuendus.

MILPHIDIPPA.

Quin tuâ cauſsâ exegit virum a ſe.

PYRGOPOLINICES.

Quid ? quî id facere potuit ?

MILPHIDIPPA.

Quia ædeis dotaleis hujus ſunt.

PYRGOPOLINICES.

Itane ?

MILPHIDIPPA.

Ita pol.

PYRGOPOLINICES.

Jube eam domum ire.
Jam ego illic ero.

MILPHIDIPPA.

Vide ne ſis in exſpectatione,
Ne illam animi excrucies.

PYRGOPOLINICES.

Non ero profectò. Abite.

MILPHIDIPPA.

Abimus.

PYRGOPOLINICES.

Sed quid ego video ?

PALÆSTRIO.

Quid vides ?

PYRGOPOLINICES.

Neſcio quis, eccum, incedit
Ornatu quidem thalaſſico.

PALÆSTRIO.

Jam nos volt hic profectò :
Nauclerus eſt hic quidem.

PYRGOPOLINICES.

Videlicet arceſſit hanc hinc.

PALÆSTRIO.

Credo.

ACTUS IV.

SCENA VII.

PLEUSIDES. PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

PLEUSIDES.

ALIUM alio pacto propter amorem ni ſciam
Feciſſe multa nequiter, verear magis
Me, amoris cauſsà, hoc ornatu incedere.

Verùm quom multos multa admîſſe acceperim
Inhoneſta, propter amorem, atque aliena a bonis:
Mitto jam, ut occidi Achilles cives paſſus eſt...
Sed eccum Palæſtrionem: ſtat cum milite:
Oratio aliò mihi demutanda eſt mea.
Mulier profectò nata eſt ex ipſa mora.
Nam quævis alia quæ mora eſt æquè, mora
Minor ea videtur, quàm quæ propter mulierem eſt.
Hoc adeò fieri credo conſuetudine.
Nam ego hanc arceſſo Philocomaſium. Sed fores
Pultabo. Heus! ecquis hic eſt?

PALÆSTRIO.

Adoleſcens, quid eſt?
Quid tu ais? quid pultas?

PLEUSIDES.

Philocomaſium quærito:
A matre illius venio: ſi itura eſt, eat:
Omnes moratur: navim cupimus ſolvere.

PYRGOPOLINICES.

Jam dudum res parata eſt. Heus! Palæſtrio,
Aurum, ornamenta, veſtem, pretioſum omne ut ferat.
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant.
Omnia compoſita ſunt, quæ donavi, ut ferat.

PALÆSTRIO.

Eo.

PLEUSIDES.

Quæſo hercle, propera.

PYRGOPOLINICES.

Non morabitur.
Quid iſtuc, quæſo? quid oculo factum eſt tuo?

PLEUSIDES.

Habeo equidem hercle oculum,

PYRGOPOLINICES.

At lævum dico.

PLEUSIDES.

Eloquar.
Maris cauſſa hercle iſtoc ego oculo utor minùs :
Nam ſi abſtinuiſſem amare , tanquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu.

PYRGOPOLINICES.

Eccos : exeunt.

ACTUS IV.

SCENA VIII.

PALÆSTRIO. PHILOCOMASIUM.

PLEUSIDES. PYRGOPOLINICES.

PALÆSTRIO.

QUID modi flendo , quæſo , hodie facies ?

PHILOCOMASIUM.

Quid ego nî fleam ?
Ubi pulcherrume egi ætatem , inde abeo.

PALÆSTRIO.

Viden' hominem tibi ,
Qui a matre & ſorore venit ?

PHILOCOMASIUM.

Video.

PYRGOPOLINICES.

Audiſtin', Palæſtrio?

PALÆSTRIO.

Quid vis?

PYRGOPOLINICES.

Quin tu intus jubes efferri omnia, quæ iſti dedi?

PLEUSIDES.

Philocomaſium, ſalve.

PHILOCOMASIUM.

Et tu, ſalve.

PLEUSIDES.

Materque & ſoror
Tibi ſalutem juſſerunt dicere.

PHILOCOMASIUM.

Salvæ ſient.

PLEUSIDES.

Orant te ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.
Nam matri oculi ſi valerent, mecum veniſſet ſimul.

PHILOCOMASIUM.

Ibo, quanquam invita facio omnia: pietas ſic cohibet.

PLEUSIDES.

Sapis.

PYRGOPOLINICES.

Si non mecum ætatem egiſſet, hodie ſtulta viveret.

PHILOCOMASIUM.

Iſtuc crucior, a viro me tali abalienarier:
Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis;
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video.

PYRGOPOLINICES.

Nimium hæc flet.

PHILOCOMASIUM.

Nequeo,
Cum te video.

PALÆSTRIO.

Habe bonum animum : ſcio ego, & quid doleat mihi.
Nam nihil miror, ſi libenter, Philocomaſium, hic eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuêre hic tuum.
Quin ego ſervos, quando aſpicio hunc, fleo, quia dijungimur.

PHILOCOMASIUM.

Obſecro, licet complecti, priùs quàm proficiſco ?

PYRGOPOLINICES.

Licet.

PHILOCOMASIUM.

O mei oculi, o mi anime !

PALÆSTRIO.

Obſecro, tene mulierem,
Ne affligatur.

PYRGOPOLINICES.

Quid iſtuc ?

PALÆSTRIO.

Poſtquàm abs te abit, animo malè
Factum eſt huic repente miſeræ.

PYRGOPOLINICES.

Accurrite intrò, atque afferte aquam.

PALÆSTRIO.

Nihil aquam moror.

PYRGOPOLINICES.

Cur ?

PALÆSTRIO.

Malo, ne interveneris,
Quæſo, dum reſipiſcit.

PYRGOPOLINICES.

Capita inter ſe nimis nexa hice habent:
Non placet: labra labellis ferruminant.

PLEUSIDES.

Acre malum:
Tentabam ſpiraret an non.

PYRGOPOLINICES.

Aurem admotam oportuit.

PLEUSIDES.

Sin' magis vis, ambos mittam.

PYRGOPOLINICES.

Nolo: retineat.

PALÆSTRIO.

Fleo miſer.

PYRGOPOLINICES.

Exite, atque efferte huc intus omnia, iſti quæ dedi.

PALÆSTRIO.

Etiam nunc ſaluto te, Familiaris, priùs quàm eo.
Conſervi conſervæque omnes bene valete & vivite.
Bene, quæſo, inter vos dicatis & mihi abſenti tamen.

PYRGOPOLINICES.

Age, Palæſtrio: bono animo es.

PALÆSTRIO.

Eheu, nequeo, quin fleam,
Quom abs te abeam.

PYRGOPOLINICES.

Fer æquo animo.

PALÆSTRIO.

Scio ego, quid doleat mihi.

PHILOCOMASIUM.

Sed quid hoc ? quæ res ? quid video ? lux ſalve.

PLEUSIDES.

Jam reſipiſti ?

PHILOCOMASIUM.

Obſecro , quem amplexa ſum
Hominem ? perii ! ſumne ego apud me ?

PLEUSIDES.

Ne time , voluptas mea.

PYRGOPOLINICES.

Quid iſtuc eſt negotii ?

PALÆSTRIO.

Animus hanc modò hic reliquerat.
Metuoque & timeo , ne hoc tandem propalam fiat nimis.

PYRGOPOLINICES.

Quid id eſt ?

PALÆSTRIO.

Nos ſecundùm ferre nunc per urbem hæc omnia ,
Ne quis tibi hoc vitio vortat.

PYRGOPOLINICES.

Mea , non illorum dedi :
Parvi ego illos facio : agite , ite cum Diis benevolentibus.

PALÆSTRIO.

Tuâ ego hoc cauſsâ dico.

PYRGOPOLINICES.

Credo.

PALÆSTRIO.

Jam vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALÆSTRIO.

Ite citò : jam ego aſſequar vos : cum hero pauca etiam loquar.
Quanquam alios fideliores ſemper habuiſti tibi
Quàm me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium :
Et ſi ita ſententia eſſet, tibi ſervire mavelim
Multò, quam alii libertus eſſe.

PYRGOPOLINICES.

Habe bonum animum.

PALÆSTRIO.

Hau mihi !
Quom venit mihi in mentem, ut mores mutandi ſient,
Muliebres mores diſcendi, obliviſcendi ſtratiotici.

PYRGOPOLINICES.

Fac ſis frugi.

PALÆSTRIO.

Jam non poſſum, amiſi omnem libidinem.

PYRGOPOLINICES.

I, ſequere illos, ne morere.

PALÆSTRIO.

Bene vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALÆSTRIO.

Quæſo, ut memineris, ſi fortè liber fieri occeperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deſeras.

PYRGOPOLINICES.

Non eſt meum.

PALÆSTRIO.

Cogitato identidem, tibi quàm fidelis fuerim.

Si id facies, tum demum ſcibis, tibi qui bonus ſit, qui malus.

PYRGOPOLINICES.

Scio, & perſpexi ſæpe: verùm, quom antehac, tum hodie maxumè.

PALÆSTRIO.

Scies: imò hodie verum factum faxo poſt dices magis.

PYRGOPOLINICES.

Vix reprimor quin te manere jubeam.

PALÆSTRIO.

Cave iſtuc feceris.

Dicent te mendacem, nec verum eſſe; fide nullâ eſſe te:
Dicant ſervorum præter me eſſe fidelem neminem.
Nam ſi honeſtè cenſeam te facere poſſe, ſuadeam:
Verùm non poteſt: cave faxis.

PYRGOPOLINICES.

Abi, jam patiar quicquid eſt.

PALÆSTRIO.

Bene vale igitur.

PYRGOPOLINICES.

Ire melius eſt ſtrenuè.

PALÆSTRIO.

Etiam nunc vale.

PYRGOPOLINICES.

Ante hoc factum hunc ſum arbitratus ſemper ſervom peſſumum:
Eum fidelem mihi eſſe invenio, quom egomet mecum cogito.
Stultè feci, qui hunc amiſi. Ibo hinc intrò nunc jam
Ad amores meos. Et ſenſi, hinc ſonitum fecerunt fores.

ACTUS IV.

SCENA IX.

PUER. PYRGOPOLINICES.

PUER.

Ne me moneatis : memini ego officium meum.
Ego jam conveniam illunc. Ubi ubi eſt gentium,
Inveſtigabo : operæ non parco meæ.

PYRGOPOLINICES.

Me quærit illic, ibo huic puero obviam.

PUER.

Ehem te quæro : ſalve, vir lepidiſſume,
Cumulate commoditate, præter ceteròs
Duo Dî quem curant.

PYRGOPOLINICES.

Qui duo ?

PUER.

Mars & Venus.

PYRGOPOLINICES.

Facetum puerum.

PUER.

Intrò te ut eas, obſecrat.
Te volt, te quærit, teque exſpectans deperit.
Amanti fer opem. Quid ſtas ? quin intrò is ?

PYRGOPOLINICES.

Eo.

PUER.

Ipſus illic ſeſe jam impedivit in plagas.
Paratæ inſidiæ ſunt. In ſtatu ſtat ſenex ,
Ut adoriatur mœchum , qui formâ eſt ferox :
Qui omnes ſe amare credit , quæque aſpexerit ,
Mulieres : eum odêre quâ viri , quâ mulieres.
Nunc in tumultum ibo : intus clamorem audio.

ACTUS V.

PERIPLECTOMENES. PYRGOPOLINICES.

CARIO. SCELEDRUS.

PERIPLECTOMENES.

DUCITE iſtum : si non ſequitur , rapite ſublimem foras.
Facite inter terram atque cælum ut medius ſit ; diſcindite.

PYRGOPOLINICES.

Obſecro hercle , Periplectomene , te.

PERIPLECTOMENES.

Nequicquam hercle obſecras.
Vide ut iſtic tibi ſit acutus , Cario , culter probè.

CARIO.

Quin jamdudum geſtit mœcho hoc abdomen adimere :
Faciam ut quaſi puero in collo pendeant crepundia.

PYRGOPOLINICES.

Perii !

CARIO.

Haud etiam : numero hoc dicis. Jam in hominem involo ?

PERIPLECTOMENES.

Imò etiam priùs verberetur fuſtibus.

CARIO.

Multùm quidem.

PERIPLECTOMENES.

Cur es auſus ſubagitare alienam uxorem, impudens?

PYRGOPOLINICES.

Ita me Dii ament, ultro ventum eſt ad me.

PERIPLECTOMENES.

Mentitur : feri.

PYRGOPOLINICES.

Mane, dum narro.

PERIPLECTOMENES.

Quid ceſſatis ?

PYRGOPOLINICES.

Non licet mihi dicere ?

PERIPLECTOMENES.

Dic.

PYRGOPOLINICES.

Oratus ſum ad te venire huc.

PERIPLECTOMENES.

Quare auſu's ? hem tibi.

PYRGOPOLINICES.

Oh ! hei ! ſum ſatis verberatus, obſecro.

CARIO.

Quam mox ſeco ?

PERIPLECTOMENES.

Ubi lubet : diſtendite hominem divorſum, & diſpennite.

PYRGOPOLINICES.

Obſecro hercle te, ut mea verba audias, priùs quàm ſecat.

PERIPLECTOMENES.

Loquere: nondum nihili factus.

PYRGOPOLINICES.

Viduam eſſe cenſui:
Itáque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

PERIPLECTOMENES.

Jura, te nociturum eſſe homini nunc hâc de re nemini,
Quod tu hodie hic verberatu's, aut quod verberabere,
Si te ſalvom hinc mittimus Venereum nepotulum.

PYRGOPOLINICES.

Juro per Dionam & Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hic hodie vapulo: ſed mihi id æquè factum arbitror.
Et ſi inteſtatus non abeo, bene agitur pro noxia.

PERIPLECTOMENES.

Quid ſi id non faxis?

PYRGOPOLINICES.

Ut vivam ſemper inteſtabilis.

CARIO.

Verberetur etiam, poſt tibi amittendum cenſeo.

PYRGOPOLINICES.

Dii tibi benefaciant ſemper, quom advocatus mihi bene es.

CARIO.

Ergo des minam auri nobis.

PYRGOPOLINICES.

Quamobrem?

CARIO.

Salvis teſtibus

Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum.
Aliter hinc a nobis... ne ſis fruſtra.

PYRGOPOLINICES.

Dabitur.

CARIO.

Magis ſapis.
De tunica, & chlamyde & machæra, ne quid ſperes : non feres.
Verberóne etiam, antequam amittis ?

PYRGOPOLINICES.

Mitis ſum equidem fuſtibus.
Obſecro vos.

PERIPLECTOMENES.

Solvite iſtum.

PYRGOPOLINICES.

Gratiam habeo tibi.

PERIPLECTOMENES.

Si poſthac prehendero ego te hic, arcebo teſtibus.

PYRGOPOLINICES.

Cauſſam haud dico.

PERIPLECTOMENES.

Eamus intrò, Cario.

PYRGOPOLINICES.

Servos meos
Eccos video. Philocomaſium jam profecta eſt ? dic mihi.

SCELEDRUS.

Jam dudum.

PYRGOPOLINICES.

Hei mihi !

SCELEDRUS.

Magis dicas, ſi ſcias, quod ego ſcio :
Namque

Namque ille qui lanam ob oculum habebat, nauta
non erat.

PYRGOPOLINICES.

Quis erat igitur?

SCELEDRUS.

Philocomaſio amator.

PYRGOPOLINICES.

Quî tu ſcis?

SCELEDRUS.

Scio.
Nam poſtquàm exierunt portâ, nihil ceſſarunt illico
Oſculari atque amplexari inter ſe.

PYRGOPOLINICES.

Væ miſero mihi!
Verba mihi data eſſe video. Scelus viri Palæſtrio!
Is me in hanc illexit fraudem. Jure factum judico.
Si ſic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum ſiet:
Magis metuant, minus has res ſtudeant. Eamus ad
me. Plaudite.

FINIS MILITIS GLORIOSI.

M. ACCII PLAUTI

MERCATOR.

DRAMATIS PERSONÆ.

CHARINUS, *adoleſcens.*
ACANTHIO, *ſervos.*
DEMIPHO, } *ſenes.*
LYSIMACHUS, } *ſenes.*
LORARII.
EUTYCHUS, *adoleſcens.*
PASICOMPSA, *meretrix.*
DORIPPA, *uxor.*
SYRA, *anus ſerva.*
COCUS.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

MISSUS mercatum ab ſuo adoleſcens patre
Emit atque apportat ſcitâ formâ mulierem.
Requirit quæ ſit, poſtquàm eam vidit, ſenex.
Confingit ſervos emtam matri pediſequam.
Amat ſenex hanc. Ad ſe ſimulans vendere,
Tradit vicino. Eum putat uxor illius
Obduxe ſcortum. Tum Charinum ex fuga
Retrahit ſodalis, poſtquàm amicam invenerat.

ACTUS I.

SCENA I.

PROLOGUS.

CHARINUS.

DUAS res ſimul nunc agere decretum eſt mihi,
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miſerias narrant ſuas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potiùs meas nunc miſerias.
Græcè hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
Eadem Latinè MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hic me meus miſit Rhodum.
Biennium jam factum eſt, poſtquàm abii domo.
Ibi amare occœpi formâ eximiâ mulierem.
Sed, eâ ut ſim implicitus, dicam; ſi opera eſt auribus,
Atque ad advortendum huc animum adeſt benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum inſtiti:
Priùs ac percontatus ſum vos, ſumſi indicium illico.

Nam amorem hæc cuncta vitia ſectari ſolent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia.
Hæc non illum modò qui amat, ſed quemque attigit,
Magno atque ſolido multat infortunio.
Nec pol profectò quiſquam ſine grandi malo,
Præquàm res patitur, ſtuduit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minùs,
Inſomnia, ærumna, error, terror & fuga,
Ineptia, ſtultitiaque adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas & malevolentia.
Inhæret etiam aviditas, deſidia, injuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium. Hoc ideo fit, quia
Quæ nihil attingunt ad rem, nec ſunt uſui, hæc
Amator profert ſæpe advorſo tempore.
Hoc pauciloquium rurſum iccirco prædico,
Quia nullus unquam amator adeo'ſt callidè
Facundus, quæ in rem ſint ſuam, ut poſſit loqui.
Nunc vos mihi iraſci ob multiloquium non decet:
Eodem quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus ſtudio amotus puerili eſt meus,
Amare validè cœpi hic meretricem: illico
Res exſulatum ad illam abibat clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi ſummâ quidque ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injuſtitiam lenonum expromere:
Lacerari validè ſuam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum muſſans, colloqui,
Abnuere: negitare adeò me natum ſuum:

Conclamitare totâ urbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in diſpendium.
Intemperantem, non modeſtum, injurium
Trahere, exhaurire me quod quirem ab ſe domo.
Rationem peſſumam eſſe; ea, quæ ipſus optuma
Omnes labores inveniſſet perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam ſe paſcere.
Quod niſi puderet, ne luberet vivere.
Seſe extemplo, ex ephebis poſtquàm exceſſerit,
Non, ut ego, amori, neque deſidiæ in otio
Operam dediſſe, neque poteſtatem ſibi
Fuiſſe; adeò arctè cohibitum eſſe a patre:
Multo opere immundo ruſtico ſe exercitum:
Neque niſi quinto anno quoque poſſe tum viſere
Urbem, atque extemplo inde, ut ſpectaviſſet peplum,
Rus rurſum confeſtim exigi ſolitum a patre.
Ibi multo primum ſe familiarium
Laboraviſſe: quom hæc pater ſibi diceret;
Tibi aras, tibi occas, tibi ſeris, tibi eidem metis:
Tibi denique iſte pariet lætitiam labos.
Poſtquàm receſſet vita patrio corpore,
Agrum ſe vendidiſſe, atque eâ pecuniâ
Navim, metretas quæ trecentas tolleret
Paraſſe, atque eapſe merces vectatum undique:
Adeò dum, quæ tum haberet, peperiſſet bona.
Me idem decere, ſi, ut deceret me, forem.
Ego me ubi inviſum meo patri eſſe intellego,
Atque odio eſſe me quoi placere æquom fuit,
Amens, amanſque ut ut animo offirmo meum;
Dico eſſe iturum me mercatum, ſi velit:
Amorem miſſum facere me, dum illi obſequar.

Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promiſſa non neglexit perſequi.
Ædificat navim cercurum, & merces emit:
Paratâ navi, imponit. Præterea mihi
Talentum argenti ipſus ſuâ annumerat manu:
Servom unà mittit, qui olim a puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quaſi uti mihi foret
Cuſtos. Iiſce confectis, navim ſolvimus:
Rhodum venimus. Ubi, quas merces vexeram,
Omnes, ut volui, vendidi ex ſententia:
Lucrum ingens facto, præterquàm mihi meus pater
Dedit æſtimatas merces: ita peculium
Conficio grande. Sed, dum in portu illi ambulo,
Hoſpes me quidam agnovit, ad cenam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilarè atque ampliter:
Diſcubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, quâ mulier alia nulla eſt pulchrior:
Eâ nocte mecum illa hoſpitis juſſu fuit.
Voſmet videte, quàm mihi valdè placuerit!
Poſtridie hoſpitem adeò, oro ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus eſt? emi, atque advexi heri.
Eam me advexiſſe nolo reſciſcat pater.
Modò eam reliqui ad portum in navi, & ſervolum.
Sed quid currentem ſervum a portu conſpicor?
Quem navi abire vetui: timeo quid ſiet.

ACTUS I.

SCENA II.

ACANTHIO. CHARINUS.

ACANTHIO.

Ex ſummis opibus viribuſque uſque experire, nitere,
Herus ut minor operâ tuâ ſervetur: agedum Acanthio,
Abige abs te laſſitudinem. Cave pigritiæ prævorteris:
Simul enicato ſuſpiritus, vix ſuffero hercle anhelitum.
Simul autem pleniſſume eos, qui advorſum eunt, aſpellito,
Detrude, deturba in viam. Hæc hic diſciplina peſſuma eſt.
Currenti, properanti haud quiſquam dignum habet decedere.
Ita tres ſimitu res agendæ ſunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum eſt in via.

CHARINUS.

Quid illud eſt, quod ille tam expeditê exquirit curſuram ſibi?
Cura eſt, negotii quid ſit, aut quid nuntiet.

ACANTHIO.

ACANTHIO.

Nugas ago :
Quàm maxumè reſiſto, tam res in periculo vortitur.

CHARINUS.

Mali neſcio quid nuntiat.

ACANTHIO.

Genua hunc curſorem deſerunt.
Perii ! ſeditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii ! animam nequeo vortere. Nimis nihili tibicen ſiem !

CHARINUS.

At tu edepol ſume laciniam, atque abſterge ſudorem tibi.

ACANTHIO.

Nunquam edepol omnes balneæ mihi hanc laſſitudinem eximent.
Domín' an foris dicam eſſe herum Charinum ?

CHARINUS.

Ego animi pendeo,
Quid illud ſit negotii : lubet ſcire ex hoc me, ut ſim certior.

ACANTHIO.

At etiam aſto ? at etiam ceſſo foribus facere hiſce aſſulas ?
Aperite aliquis. Ubi Charinus herus ? domín' eſt an foris ?
Num quiſquam adire ad oſtium dignum arbitratur ?

CHARINUS.

Ecce me,
Acanthio, quem quæris.

ACANTHIO.

Nuſquam eſt diſciplina ignavior.

CHARINUS.

Quæ te res malè agitant ?

ACANTHIO.

Multæ , here , te atque me.

CHARINUS.

Quid eſt negotii ?

ACANTHIO.

Periimus.

CHARINUS.

Principium inimicis dato.

ACANTHIO.

At tibi ſortitò id obtigit.

CHARINUS.

Loquere id negotii , quicquid eſt.

ACANTHIO.

Placidè : volo acquieſcere.
Tuâ cauſſâ rupi ramices, jamdudum ſputo ſanguinem.

CHARINUS.

Reſinam ex melle Ægyptiam vorato, ſalvom feceris.

ACANTHIO.

At tu edepol calidam picem bibito , ægritudo abſceſſerit.

CHARINUS.

Hominem ego iracundiorem , quàm te , novi neminem.

ACANTHIO.

At ego maledicentiorem , quàm te , novi neminem.

CHARINUS.

Sin ſaluti quod tibi eſſe cenſeo , id conſuadeo.

ACANTHIO.

Apage iſtiuſmodi ſalutem, cum cruciatu quæ advenit.

CHARINUS.

Dic mihi an boni quid uſquam eſt , quod quiſquam uti poſſiet

Sine malo omni : aut ne laborem capias, quom illo uti voles ?

ACANTHIO.

Neſcio egò iſtæc : philoſophari nunquam didici, neque ſcio.
Ego bonum, malum quò accedit, mihi dari haud deſidero.

CHARINUS.

Cedo tuam mihi dexteram : agedum, Acanthio.

ACANTHIO.

Hem, dabitur : tene.

CHARINUS.

Vin' tu te mihi ob eſſe ſequentem, an nevis ?

ACANTHIO.

Operâ licet
Experiri, qui me rupi cauſsâ currendo tuâ,
Ut quæ ſcirem, ſcire actutum tibi liceret.

CHARINUS.

Liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menſes.

ACANTHIO.

Palpo percutis.

CHARINUS.

Egon' auſim tibi uſquam quicquam facinus falſum proloqui ?
Quin jam priùs quàm ſim elocutus, ſcis, ſi mentiri volo.

ACANTHIO.

Ah,
Laſſitudinem hercle verba tua mihi addunt : enicas.

CHARINUS.

Siccine mihi obſequens es ?

ACANTHIO.

Quid vis faciam?

CHARINUS.

Tun'? id quod volo.

ACANTHIO.

Quid eſt igitur quod vis?

CHARINUS.

Dicam.

ACANTHIO.

Dice.

CHARINUS.

At enim placidè volo.

ACANTHIO.

Dormientes ſpectatores metuis ne e ſomno excites.

CHARINUS.

Væ tibi.

ACANTHIO.

Tibi equidem a portu apporto hoc.

CHARINUS.

Quid fers? dic mihi.

ACANTHIO.

Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam.

CHARINUS.

Perii! tu quidem theſaurum huc mihi apportaviſti mali.
Nullus ſum.

ACANTHIO.

Imò es.

CHARINUS.

Scio, jam miſerum dices.

ACANTHIO.

Tu dixti, ego taceo.

CHARINUS.

Quid iſtuc eſt mali ?

ACANTHIO.

Ne rogites : maxumum infortunium eſt.

CHARINUS.

Obſecro, diſſolve jam me : nimis diu animi pendeo.

ACANTHIO.

Placidè : multa exquirere etiam priùs volo, quàm vapulem.

CHARINUS.

Hercle verò vapulabis, niſi jam loquere, aut hinc abis.

ACANTHIO.

Hoc ſis vide : ut palpatur ! nullus eſt, quando occœpit, blandior.

CHARINUS.

Obſecro hercle oroque, ut, iſtuc quid ſit, aſtutum indices ;
Quando quidem mihi ſupplicandum ſervolo video meo.

ACANTHIO.

Tandem indignus videor.

CHARINUS.

Imò dignus.

ACANTHIO.

Equidem credidi.

CHARINUS.

Obſecro, num navis periit ?

ACANTHIO.

Salva eſt navis, ne time.

CHARINUS.

Quid ? alia armamenta ?

ACANTHIO.

Salva & ſana ſunt.

CHARINUS.

Quin tu expedis,
Quid fiet, tu quod me per urbem currens quærebas modò.

ACANTHIO.

Tu quidem ex ore orationem mihi eripis.

CHARINUS.

Taceo.

ACANTHIO.

Tace.
Credo ſi boni quid ad te nuntiem, inſtes acriter:
Qui nunc, quom malum audiundum'ſt, flagitas me ut eloquar.

CHARINUS.

Obſecro hercle te, iſtuc uti tu mihi malum facias palam.

ACANTHIO.

Eloquar, quandoquidem me oras. Tuus pater...

CHARINUS.

Quid meus pater?

ACANTHIO.

Tuam amicam....

CHARINUS.

Quid eam?

ACANTHIO.

Vidit.

CHARINUS.

Vidit? væ miſero mihi!
Hoc, quod te interrogo, reſponde.

ACANTHIO.

Quin tu, ſi quid vis, roga.

CHARINUS.

Quî potuit videre?

ACANTHIO.

Oculis.

CHARINUS.

Quo pacto.

ACANTHIO.

Hiantibus.

CHARINUS.

I hinc dierectus : nugare in re capitali mea.

ACANTHIO.

Quî, malum, ego nugor, ſi tibi, quod me rogas, reſpondeo ?

CHARINUS.

Certen' vidit ?

ACANTHIO.

Tam hercle certè, quàm ego te, ac tu me vides.

CHARINUS.

Ubi eam vidit ?

ACANTHIO.

Intus intra navim, uti prope aſtitit,
Et cum ea confabulatus eſt.

CHARINUS.

Perdidiſti me, pater !
Eho tu, eho tu, quin caviſti ne eam videret, verbero?
Quin, ſceleſte, abſtrudebas, ne eam conſpiceret pater ?

ACANTHIO.

Quia negotioſi eramus nos noſtris negotiis.
Armamentis complicandis & componendis ſtuduimus :
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo :
Neque quiſquam hominem conſpicatu'ſt, donec in navi ſuper.

CHARINUS.

Nequicquam mare ſubterfugi ſævis tempeſtatibus.
Equidem jam me cenſebam eſſe in terra atque in tuto loco :
Verùm video me ad ſaxa ferri ſævis fluctibus.
Loquere porrò quid ſit actum.

ACANTHIO.

Poſtquàm aſpexit mulierem.
Rogitare occœpit quoja eſſet.

CHARINUS.

Quid reſpondit ?

ACANTHIO.

Illico
Occurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emiſſe illam.

CHARINUS.

Viſu'ſt tibi credere id ?

ACANTHIO.

Etiam rogas ?
Sed ſceleſtus ſubigitare occœpit.

CHARINUS.

Illamne , obſecro ?

ACANTHIO.

Mirum , quin me ſubigitaret.

CHARINUS.

Edepol cor miſerum meum ,
Quod guttatim contabeſcit, quaſi in aquam indideris ſalem.
Perii !

ACANTHIO.

Hem iſtuc unum verbum dixiſti veriſſumum :
Stultitia iſtæc eſt.

CHARINUS.

Quid faciam ? credo , non credet pater ,

Si illam matri meæ emiſſe dicam. Poſt autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile eſt formâ eximiâ mulierem,
Eam me emiſſe ancillam matri.

ACANTHIO.

Non taces, ſtultiſſume?
Credet hercle: nam credebat jam mihi.

CHARINUS.

Metuo miſer,
Ne patrem prehendat, ut ſit geſta res, ſuſpicio.
Hoc quod te rogo, reſponde, quæſo.

ACANTHIO.

Quid rogas?

CHARINUS.

Num eſſe amicam ſuſpicari viſus eſt?

ACANTHIO.

Non viſus eſt.
Quin quicque ut dicebam, mihi credebat.

CHARINUS.

Verùm, ut tibi quidem
Viſus eſt.

ACANTHIO.

Non: ſed credebat.

CHARINUS.

Væ mihi miſero! Nullus ſum.
Sed quid ego hic in lamentando pereo? ad navim non eo?
Sequere.

ACANTHIO.

Si iſtàc ibis, commodùm obviam venies patri.
Poſtea quàm aſpiciet te timidum eſſe atque exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, unde illam emeris, quanti emeris;

Timidum tentabit te.

CHARINUS.

Quin hàc ibo potiùs. Jam cenſes patrem
Abiiſſe a portu ?

ACANTHIO.

Quin eâ ego huc præcucurri gratiâ,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret.

CHARINUS.

Optumè.

ACTUS II.

SCENA I.

DEMIPHO.

Miris modis Dii ludos faciunt hominibus,
Miriſque exemplis ſomnia in ſomnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxumâ
In ſomnis egi ſatis, & fui homo exercitus.
Mercari viſus mihi ſum formoſam capram :
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu diſcordarent, ſi ambo in uno eſſent loco ;
Poſteriùs quàm mercatus fueram, viſus ſum
In cuſtodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeò poſt haud multò ad me venit,
Malè mihi precatur, & facit convicium :
Ait ſeſe illius operâ atque adventu capræ,
Flagitium & damnum feciſſe haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam ſervandam ſibi,
Suæ uxoris dotem ambadediſſe. Oppidò

Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Inſtare factum Simia : atque hoc denique
Reſpondet, ni properem illam ab ſeſe abducere,
Ad me domum intrò ad uxorem ducturum meam,
Atque oppidò hercle bene velle illi viſus ſum.
Aſt non habere quoi commendarem capram,
Quo magis, quid facerem, curâ cruciabar miſer.
Interea ad me hædus viſus eſt aggredirier.
Inſit mihi prædicare, ſeſe ab Simia
Capram abduxiſſe, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere ſomnium,
Nequeo invenire. Niſi capram illam ſuſpicor
Jam me inveniſſe quæ ſit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii manè cum luce ſimul.
Poſtquàm hic, quod volui, tranſegi, atque ego conſpicor
Navem ex Rhodo, quâ eſt heri advectus filius.
Collibitum eſt illud mihi, neſcio quî, viſere :
Eſcendi in lembum, atque ad navim advehor : atque ego
Illam conſpicio formâ eximiâ mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam ſuæ.
Quam ego poſtquàm aſpexi, non ita amo ut ſani ſolent
Homines : ſed eodem pacto ut inſani ſolent.
Amavi hercle equidem ego olim in adoleſcentia :
Verùm ad hoc exemplum nunquam. Ut nunc inſanio!
Unum quidem hercle jam ſcio, periiſſe me.
Voſmet videte ceterum quanti ſiem.
Nunc hoc profectò ſic eſt : hæc illa eſt capra.
Sed Simia illa atque hædus timeo quid velint.
Sed conticeſco. Vicînum eccum; exit foras.

ACTUS II.

SCENA II.

LYSIMACHUS. DEMIPHO. LORARII.

LYSIMACHUS.

PROFECTO ego illunc hircum caſtrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.

DEMIPHO.

Nec omen illud mihi, nec auſpicium, placet.
Quaſi hircum, metuo, ne uxor me caſtret mea,
Atque illius hæc nunc ſimiæ parteis ſerat.

LYSIMACHUS.

I tu hinc ad villam, atque iſtos raſtros villico
Piſto ipſi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi eſſe in urbe, ne me exſpectet: nam mihi
Tres hodie lites judicandas dicito.
I, & hoc memento dicere.

LORARII.

Num quid amplius?

LYSIMACHUS.

Tantum eſt.

DEMIPHO.

Lyſimache, ſalve.

LYSIMACHUS.

Euge, Demipho,

Salve. O quid agis ? quid fit ?

DEMIPHO.

Quod miſerrumus.

LYSIMACHUS.

Dii melius faxint.

DEMIPHO.

Dii hoc quidem faciunt.

LYSIMACHUS.

Quid eſt ?

DEMIPHO.

Dicam , si videam tibi eſſe operam aut otium.

LYSIMACHUS.

Quanquam negotium eſt , si quid vis , Demipho ,
Non ſum occupatus unquam amico operam dare.

DEMIPHO.

Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor ?

LYSIMACHUS.

Acherunticus
Senex , vetus , decrepitus.

DEMIPHO.

Pervorsè vides.
Puer ſum , Lyſimache , ſeptuennis.

LYSIMACHUS.

Sanun'es ,
Qui puerum te eſſe dicas ?

DEMIPHO.

Vera prædico.

LYSIMACHUS.

Modò hercle in mentem venit , quid tu diceres :
Senex quom extemplo eſt, jam nec ſentit, nec ſapit:
Aiunt ſolere eum rurſum repueraſcere.

DEMIPHO.

Imò bis tanto valeo, quàm valui priùs.

LYSIMACHUS.

Bene hercle factum, & gaudeo.

DEMIPHO.

Imò ſi ſcias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quàm priùs.

LYSIMACHUS.

Bene eſt.

DEMIPHO.

Malam rem dico.

LYSIMACHUS.

Jam iſtuc non bonum eſt.

DEMIPHO.

Sed auſimne ego tibi eloqui, ſi quid velim?

LYSIMACHUS.

Audacter.

DEMIPHO.

Animum advorte.

LYSIMACHUS.

Fiet ſedulò.

DEMIPHO.

Hodie ire in ludum occœpi literarium,
Lyſimache: ternas ſcio jam.

LYSIMACHUS.

Quid, ternas?

DEMIPHO.

AMO.

LYSIMACHUS.

Tun' capite cano amas, ſenex nequiſſume?

DEMIPHO.

Seu canum, ſeu iſtuc rutilum, ſive atrum eſt, amo.

LYSIMACHUS.

Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

DEMIPHO.

Decîde collum, ſi falſum eſt uti loquar:
Vel, ut ſcias me amare, cape cultrum, ſeca
Digitum vel aurem, vel tu naſum, vel labrum:
Si movero me, ſeu ſecari ſenſero,
Lyſimache, auctor ſum uti me amando hic enices.

LYSIMACHUS.

Si unquam vidiſti pictum amatorem, hem illic eſt.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus ſenex
Tantidem eſt, quaſi ſit ſignum pictum in pariete.

DEMIPHO.

Nunc tu me, credo, caſtigare cogitas.

LYSIMACHUS.

Egon' te?

DEMIPHO.

Nihil eſt jam quod tu mihi ſuccenſeas:
Fecêre tale ante alii ſpectati viri.
Humanum amare eſt, humanum autem ignoſcere eſt.
Ne, ſis, me objurga. Hoc non voluntas me impulit.

LYSIMACHUS.

Quin non objurgo.

DEMIPHO.

At ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas.

LYSIMACHUS.

Egone te? ah, ne Dî ſiverint!

DEMIPHO.

Vide ſis modò etiam.

LYSIMACHUS.

Viſum'ſt.

DEMIPHO.

Certen'?

LYSIMACHUS.

Perdis me.

Hic homo ex amore inſanit. Num quid vis?

DEMIPHO.

Vale.

LYSIMACHUS.

Ad portum propero: nam ibi mihi negotium eſt.

DEMIPHO.

Bene ambulato.

LYSIMACHUS.

Bene valeto.

DEMIPHO.

Bene sit tibi.

Quin mihi quoque etiam eſt ad portum negotium.
Nunc adeò ibo illuc. Sed optumè gnatum meum
Video: eccum: operiar hominem. Hoc nunc mihi viſo eſt opus.
Huic perſuadêre, quo modo potis siem,
Ut illam vendat, neve det matri ſuæ?
Nam ei dono advexe audivi. Sed præcauto eſt opus,
Ne ad illam me animum adjeciſſe aliquà ſentiat.

ACTUS II.

SCENA III.

CHARINUS. DEMIPHO.

CHARINUS.

Homo me miſerior nullus eſt æquè, opinor,
Neque adverſa quoi ſint plura ſempiterna.
Satin' quicquid eſt ut quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire quod cupio ?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit conſilium.
Miſer amicam mihi paravi, animi cauſsâ, pretio;
Ratus clam patrem meum poſſe habere.
Is reſcivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is quom roget, quid loquar cogitatum eſt:
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc conſilii capere poſſim,
Scio; tantus cum cura meo eſt error animo.
Dum ſervi mei perplacet mihi conſilium,
Dum rurſum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam eſſe illam.
Nunc ſi dico ut res eſt, atque illam mihi me
Emiſſe indico, quemadmodùm exiſtimet me ?
Atque illam abſtrahat, trans mare hinc venum aſportet.
Scio, ſævos quàm ſit, domo doctus. Igitur hoccine eſt

Amare? arare mavelim, quàm ſic amare.
Jam hinc olim invitum domo extruſit ab ſeſe;
Mercatum juſſit ire: ibi hoc malum inveni. Ubi
Voluptatem ægritudo vincat, quid ibi ineſt amœni?
Nequicquam abdidi, abſcondidi: abſtruſam habebam.
Muſca eſt meus pater: nihil poteſt clam illum haberi.
Nec ſacrum, nec tam profanum quicquam eſt, quin
Ibi illico adſit. Nec, quî rebus meis
Confidam, mihi ulla ſpes in corde certa eſt.

DEMIPHO.

Quid illuc eſt, quod ſolus ſecum fabulatur filius?
Solicitus mihi, neſcio quare, videtur.

CHARINUS.

Attate!
Meus pater hic quidem eſt, quem video. Ibo, alloquar. Quid fit, pater?

DEMIPHO.

Unde incedis? quid feſtinas, gnate mi?

CHARINUS.

Rectè, pater.

DEMIPHO.

Ita volo. Sed iſtuc quid eſt, tibi quod commutatu'ſt color?
Num quid tibi dolet?

CHARINUS.

Neſcio quid meo animo eſt ægre, pater.
Poſtea hac nocte non quievi ſatis mea ex ſententia.

DEMIPHO.

Per mare ut vectu's, nunc oculi terram mirantur tui.

CHARINUS.

Magis opinor.

DEMIPHO.

Id eſt profectò. Verùm actutum abſceſſerit.

Ergo edepol palles : ſi ſapias, eas ac decumbas domi.

CHARINUS.

Otium non eſt, mandatis rebus prævorti volo.

DEMIPHO.

Cras agito, perendie agito.

CHARINUS.

Sæpe ex te audivi, pater :
Rei mandatæ omnes ſapientes primùm prævorti decet.

DEMIPHO.

Age igitur:nolo advorſari tuam advorſùs ſententiam.

CHARINUS.

Salvos ſum, ſi quidem iſti dicto ſolida & perpetua eſt fides.

DEMIPHO.

Quid illuc eſt, quod ille ſolus ſe in conſilium ſevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit reſciſcere;
Quippe haud etiam quicquam ineptè feci, amantes ut ſolent.

CHARINUS.

Res adhuc quidem hercle in tuto'ſt: nam hunc neſcire ſat ſcio
De illa amica. Quod ſi ſciret, eſſet alia oratio.

DEMIPHO.

Quin ego hunc aggredior de illa?

CHARINUS.

Quin ego hinc me amolior?
Eo ego, ut quæ mandata, amicus amicis tradam.

DEMIPHO.

Imò mane.
Paucula etiam ſciſcitare priùs volo.

CHARINUS.

Dic quid velis.

DEMIPHO.

Uſquene valuiſti ?

CHARINUS.

Perpetuò rectè, dum quidem illic fui. Verùm in portum huc ut ſum advectus, neſcio quî animus mihi dolet.

DEMIPHO.

Nauſeâ edepol factum credo : verùm aſtutum abſceſſerit. Sed quid ais ? ecquam tu advexti tuæ matri ancillam Rhodo ?

CHARINUS.

Advexi.

DEMIPHO.

Quid ? ea ut videtur mulier ?

CHARINUS.

Non edepol mala.

DEMIPHO.

Ut morata eſt ?

CHARINUS.

Nullam vidi meliùs, meâ ſententiâ.

DEMIPHO.

Mihi quidem edepol viſa eſt, quom illam vidi.

CHARINUS.

Eho, an vidiſti pater ?

DEMIPHO.

Vidi : verùm non ex uſu noſtro eſt, neque adeò placet.

CHARINUS.

Quî verò ?

DEMIPHO.

Quia non noſtrâ formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancillâ, niſi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, penſum faciat, ædeis verrat, vapulet,
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quicquam facere poterit admodum.

CHARINUS.

Eà cauſsâ equidem illam emi, dono quam darem matri meæ.

DEMIPHO.

Ne duis, neu te advexiſſe dixeris.

CHARINUS.

Dii me adjuvant!

DEMIPHO.

Labefacto paulatim. Verùm quod præterii dicere,
Neque illa matrem ſatis honeſtè tuam ſequi poterit comes,
Neque ſinam.

CHARINUS.

Quî verò?

DEMIPHO.

Quia illa forma matremfamilias
Flagitium sit, ſi ſequatur, quando incedat per vias:
Contemplent, conſpiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, moleſti ſint, occentent oſtium.
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.
Atque ut nunc ſunt maledicentes homines, uxori meæ
Mihique objectent lenocinium facere. Nam quid eo eſt opus?

CHARINUS.

Hercle quin tu rectè dicis: & tibi aſſentior ego.

Sed quid illâ nunc fiet?

DEMIPHO.

Reſtè. Ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, formâ malâ,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Ægyptiam.
Ea molet, conficiet penſum, pinſetur flagro; neque
Propter eam quicquam eveniet noſtris foribus flagitii.

CHARINUS.

Quid si igitur reddatur illi unde emta eſt?

DEMIPHO.

Minumè gentium.

CHARINUS.

Dixit ſe redhibere, si non placeat.

DEMIPHO.

Nihil iſtoc opu'ſt:
Litigare nolo ego vos. Quàm tuam autem accuſari fidem
Multo edepol, si quid faciundum eſt, facere, damni, mavolo,
Quàm opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam poſſe opinor luculentè vendere.

CHARINUS.

Dum quidem hercle ne minoris vendas, quàm ego emi, pater.

DEMIPHO.

Tace modò: ſenex eſt quidam, qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad iſtanc faciem.

CHARINUS.

At mihi quidam adoleſcens, pater,
Mandavit ad illam faciem, ita ut illa eſt, emerem ſibi.

DEMIPHO.

Viginti minis, opinor, poſſe me illam vendere.

CHARINUS.

At ego, ſi velim, jam dantur ſeptem & viginti minæ.

DEMIPHO.

At ego.

CHARINUS.

Quin ego, inquam...

DEMIPHO.

At neſcis quid dicturus ſum.: tace.
Treis minas accudere etiam poſſum, ut triginta ſient.

CHARINUS.

Quò vortiſti ?

DEMIPHO.

Ad illum qui emit.

CHARINUS.

Ubinam eſt is homo gentium ?

DEMIPHO.

Eccillum video, jubet quinque me addere etiam nunc minas.

CHARINUS.

Hercle illunc Dii infelicent, quiſquis eſt.

DEMIPHO.

Ibidem mihi
Etiam nunc adnutat; addam ſex minas.

CHARINUS.

Septem mihi :
Nunquam edepol me vincet hodie; commodis poſcit, pater.

DEMIPHO.

Nequicquam poſcit : ego habebo.

CHARINUS.

At illic pollicitus eſt prior.

DEMIPHO.

Nihili facio.

CHARINUS.

Quinquaginta poſcit.

DEMIPHO.

Non centum datur.

Potine ut ne licitere adverſùm animi mei ſententiam?
Maxumam hercle habebis prædam : ita ille eſt, quoi emitur, ſenex.
Sanus non eſt ex amore illius. Quod poſces, feres.

CHARINUS.

Certò edepol adoleſcens ille, quoi ego emo, efflictim perit
Ejus amore.

DEMIPHO.

Multo hercle ille magis ſenex, ſi tu ſcias.

CHARINUS.

Nunquam edepol fuit neque fiet ille ſenex inſanior
Ex amore, quàm ille adoleſcens, quoi ego do hanc operam, pater.

DEMIPHO.

Quieſce, inquam, iſtanc rem ego rectè videro.

CHARINUS.

Quid agis?

DEMIPHO.

Quid eſt?

CHARINUS.

Non ego illam mancupio accepi.

DEMIPHO.

Sed ille illam accipit. Sine.

CHARINUS.

Non potes tu lege vendere illam.

DEMIPHO.

Demipho.

Ego aliquid videro.

Charinus.

Poſt autem communis eſt illa mihi cum alio. Quî ſcio
Quid ſit ei animi, veniréne eam velit, an non velit?

Demipho.

Ego ſcio velle.

Charinus.

At pol ego eſſe credo aliquem qui non velit.

Demipho.

Quid id meâ refert?

Charinus.

Quia illi ſuam rem eſſe æquom eſt in manu.

Demipho.

Quid ais?

Charinus.

Communis mihi illa eſt cum alio? is nunc
hic non adeſt.

Demipho.

Priùs reſpondes, quàm rogo.

Charinus.

Priùs tu emis, quàm vendo, pater.
Neſcio, inquam, velit ille illam, necne, abalienarier.

Demipho.

Quid illic quidam, qui mandavit, quom ille nolet? nihil agis.
Nunquam edepol quiſquam illam habebit potiùs, quàm ille quem ego volo.
Certum eſt.

Charinus.

Cenſen' certum eſſe?

Demipho.

Quin ad navim jam hinc eo.

Ibi venibit.

CHARINUS.

Vin' me tecum illò ire ?

DEMIPHO.

Nolo.

CHARINUS.

Non placet.

DEMIPHO.

Meliu'ſt te, quæ ſunt mandatæ res tibi, prævortier.

CHARINUS.

Tu prohibes.

DEMIPHO.

At tu excuſato, te feciſſe ſedulò :
Ad portum ne bitas, dico jam tibi.

CHARINUS.

Auſcultabitur.

DEMIPHO.

Ibo ad portum, & ne hic reſciſcat cauto opu'ſt.
Non ipſe emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. Is ſe ad portum dixerat
Ire dudum : me moror, cum hic aſto.

CHARINUS.

Nullus ſum, occidi.

ACTUS II.

SCENA IV.

CHARINUS. EUTYCHUS.

CHARINUS.

PENTHEUM diripuiſſe aiunt Bacchas. Nugas maxumas
Fuiſſe credo, præut quo pacto ego divorſus diſtrahor.
Cur ego vivo ? cur non morior ? quid mihi eſt in vita boni ?
Certum eſt : ibo ad medicum, atque ibi me toxico morti dabo ;
Quando id mihi adimitur, quâ cauſsâ vitam cupio vivere.

EUTYCHUS.

Mane, mane obſecro, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat ?

EUTYCHUS.

Eutychus
Tuus amicus & ſodalis, ſimul vicinus proxumus

CHARINUS.

Non tu ſcis, quantum malarum rerum ſuſtineam.

EUTYCHUS.

Scio.
Omnia ego iſtæc auſcultavi ab oſtio: omnem rem ſcio.

CHARINUS.

Quid id eſt, quod ſcis ?

EUTYCHUS.

Tuus pater volt vendere....

CHARINUS.

Omnem rem tenes.

EUTYCHUS.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Nimiùm multum ſcis.

EUTYCHUS.

Tuis ingratiis,

CHARINUS.

Plurimum tu ſcis ; ſed quî ſcis eſſe amicam illam meam ?

EUTYCHUS.

Tute heri ipſus mihi narraſti.

CHARINUS.

Satin' ut oblitus fui,
Tibi me narraviſſe ?

EUTYCHUS.

Haud mirum factum eſt.

CHARINUS.

Te nunc conſulo.
Reſponde, quo leto cenſes me ut peream potiſſumùm ?

EUTYCHUS.

Non taces ? cave iſtuc dixis.

CHARINUS.

Quid vis me igitur dicere ?

EUTYCHUS.

Vin' patri ſublinere pulchre me os tuo ?

CHARINUS.

Sanè volo.

EUTYCHUS.

Viſne eam ad portum ?

CHARINUS.

Quî ? potiùs , quàm voles.

EUTYCHUS.

Atque eximam

Mulierem pretio ?

CHARINUS.

Quî ? potiùs quàm auro expendas.

EUTYCHUS.

Unde at erit id ?

CHARINUS.

Achillem orabo , aurum mihi det , Hector quî expenſus fuit.

EUTYCHUS.

Sanun' es ?

CHARINUS.

Pol ſanus si sim , non te medicum mihi expetam.

EUTYCHUS.

Tanti quanti poſcit , vin' tanti illam emi ?

CHARINUS.

Auctarium

Adjicito , vel mille nummûm plus quàm poſcet.

EUTYCHUS.

Jam tace.

Sed quid ais ? unde erit argentum , quod des , quom poſcet pater ?

CHARINUS.

Invenietur , exquiretur : aliquid fiet.

EUTYCHUS.

Enicas.

Jam iſtuc, aliquid fiet, metuo.

CHARINUS.

Quin taces?

EUTYCHUS.

Muto imperas.

CHARINUS.

Satin' iſtuc mandatu'ſt?

EUTYCHUS.

Potin' ut aliud cures?

CHARINUS.

Non poteſt.

EUTYCHUS.

Bene vale.

CHARINUS.

Non edepol poſſum, priùs quàm tu ad me redieris.

EUTYCHUS.

Meliùs ſanus sis.

CHARINUS.

Vale, & vince, & me ſerva.

EUTYCHUS.

Ego fecero.

Domi maneto me.

CHARINUS.

Ergo aſtutum face cum præda ut recipias.

ACTUS III.

SCENA I.

LYSIMACHUS. PASICOMPSA.

LYSIMACHUS.

AMICE amico operam dedi : vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. Mea es tu : ſequere ſanè.
Ne plora : nimis ſtultè facis, oculos corrumpis tales.
Quid ? tibi quidem quod rideas magis eſt, quàm ut lamentere.

PASICOMPSA.

Amabo ecaſtor, mi ſenex, eloquere.

LYSIMACHUS.

Exquire quidvis.

PASICOMPSA.

Cur emeris me ?

LYSIMACHUS.

Téne ego ? ut, quod imperetur, facias.
Item, quod tu mihi imperes, ego faciam.

PASICOMPSA.

Facere certum eſt
Pro copia & ſapientia, quæ te velle arbitrabor.

LYSIMACHUS.

Laborioſè nihil tibi quicquam operis imperabo.

PASICOMPSA.

Namque edepol quidem, mi ſenex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri paſcere, neque pueros nutricare.

LYSIMACHUS.

Bona si eſſe vis, bene erit tibi.

PASICOMPSA.

Tum pol ego perii miſera.

LYSIMACHUS.

Qui?

PASICOMPSA.

Quia illic unde advecta huc ſum, malis bene eſſe ſolitum'ſt:
Nec mos meu'ſt, ut prædicem quod ego omnes ſcire credam.

LYSIMACHUS.

Oratio edepol pluris eſt hujus, quàm quanti hæc emta eſt:
Quasi dicas nullam mulierem bonam eſſe.

PASICOMPSA.

Haud equidem dico.

LYSIMACHUS.

Rogare hoc unum te volo.

PASICOMPSA.

Roganti reſpondebo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? quod nomen tibi dicam eſſe?

PASICOMPSA.

Pasicompſæ.

LYSIMACHUS.

Ex forma nomen inditum eſt. Sed quid ais, Pasicompſa?
Poſſin' tu, si uſus venerit, ſubtemen tenue nere?

PASICOMPSA.

Poſſim.

LYSIMACHUS.

Si tenue ſcis, ſcio te uberius poſſe nere.

PASICOMPSA.

De lanificio neminem metuo, unâ ætate quæ ſit.

LYSIMACHUS.

Bonam hercle te & frugi arbitror, maturâ jam inde ætate,
Quoniam ſcis facere officium tuum, mulier.

PASICOMPSA.

Pol docta didici:
Operam accuſari non ſinam meam.

LYSIMACHUS.

Hem, iſtæc hercle res eſt:
Ovem tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem.

PASICOMPSA.

Mi ſenex, tam vetulam?

LYSIMACHUS.

Generis Græci eſt.
Eam ſi curabis, perbona eſt: tondetur nimium ſcitè.

PASICOMPSA.

Honoris cauſſâ, quicquid eſt, quod dabitur, gratum habebo.

LYSIMACHUS.

Nunc, mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es: ne arbitrêre.

PASICOMPSA.

Dic igitur, quæſo, quoja ſum?

LYSIMACHUS.

Tuo hero redemta es rurſum.
Ego redemi te: ille me oravit.

PASICOMPSA.

Animus rediit,
Si mecum ſervatur fides.

LYSIMACHUS.

Bono animo es, liberabit
Ille te homo: edepol deperit atque hodie primùm vidit.

PASICOMPSA.

Ecaſtor jam biennium eſt, quom mecum rem cœpit.
Nunc, quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? jam biennium eſt quom tecum habet rem?

PASICOMPSA.

Certò.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere: niſi cum illo, aut ille mecum,
Neuter ſtupri cauſſa caput limaret.

LYSIMACHUS.

Dii immortales?
Etiam cum uxore non cubet?

PASICOMPSA.

Amabo, an maritus eſt?
Neque eſt, neque erit.

LYSIMACHUS.

Nolim quidem. Homo hercle perjuravit.

PASICOMPSA.

Nullum adoleſcentem plus amo.

LYSIMACHUS.

Puer eſt ille quidem, ſtulta.
Nam illi quidem haud ſanè diu eſt, quom dentes exciderunt.

PASICOMPSA.

Quid, dentes?

LYSIMACHUS.

Nihil eſt: ſequere ſis huc me. Diem unum oravit
Ut apud me præhiberem locum: ideò, quia uxor ruri eſt.

ACTUS III.

SCENA II.

DEMIPHO.

Tandem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta eſt amica clam uxore mea & filio:
Certum eſt, antiqua recolam, & ſervibo mihi.
Decurſo in ſpatio, breve quod vitæ reliquum eſt,
Voluptate, vino & amore delectavero.
Nam hanc ſe bene habere ætatem nimio eſt æquius.
Adoleſcens quom ſis, tum quom eſt ſanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare.
Demum igitur quom ſenex ſis, tunc in otium
Te colloces, dum poteſtur: id jam lucro eſt
Quod vivis. Hoc ut dico, factis perſequar.
Interea tamen huc intrò ad me inviſam domum.
Uxor me exſpectat jamdudum eſuriens domi.
Jam jurgio enicabit, ſi intrò rediero.
Verùm hercle poſtremò ut ut eſt, non ibo tamen;
Sed hunc vicinum, priùs conveniam, quàm domum

Redeam. Ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet iſtæc mulier. Atque eccum it foras.

ACTUS III.

SCENA III.

LYSIMACHUS. DEMIPHO.

LYSIMACHUS.

Adducam ego illum jam ad te, ſi convenero.

DEMIPHO.

Me dicit.

LYSIMACHUS.

Quid ais, Demipho?

DEMIPHO.

Eſt mulier domi?

LYSIMACHUS.

Quid cenſes?

DEMIPHO.

Quid ſi viſam?

LYSIMACHUS.

Quid properas? mane.

DEMIPHO.

Quid faciam?

LYSIMACHUS.

Quod opus eſt facto, facito ut cogites.

DEMIPHO.

Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto
exiſtumo,
Ut illuc introeam.

LYSIMACHUS.

Itane verò, vervex, intrò eas?

DEMIPHO.

Quid aliud faciam?

LYSIMACHUS.

Priùs hoc auſculta, atque ades.
Priùs etiam eſt, quod te facere ego æquom cenſeo.
Nam nunc ſi illò introieris, amplecti voles,
Confabulari, atque oſculari.

DEMIPHO.

Tu quidem
Meum animum geſtas: ſcis quid acturus ſiem.

LYSIMACHUS.

Pervorsè facies.

DEMIPHO.

Quodne ames?

LYSIMACHUS.

Tanto minùs.
Jejunitatis plenus, anima fetida,
Senex hircoſus, tu oſculere mulierem?
Utine adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom iſtæc præmonſtras mihi.

DEMIPHO.

Quid ſi igitur (unum factum hoc ſi cenſes) coquom
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic uſque ad veſperum?

LYSIMACHUS.

Hem iſtuc cenſeo.
Nunc tu ſapienter loquere atque amatoriè.

DEMIPHO.

Quid ſtamus ? quin ergo imus , atque obſonium
Curamus , pulchre ut ſimus ?

LYSIMACHUS.

Equidem te ſequor.
Atque hercle invenies tu locum illi , si sapis.
Nullum hercle, præter hunc diem, illa apud me erit.
Metuo ego uxorem , cras si rure redierit ,
Ne illam hic offendat.

DEMIPHO.

Res parata eſt , ſequere me.

ACTUS III.

SCENA IV.

CHARINUS. EUTYCHUS.

CHARINUS.

SUMNE ego homo miſer , qui nuſquam bene queo quieſcere ?
Si domi ſum , foris eſt animus : sin foris ſum , animus domi eſt.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium :
Ni oculos lacrymæ defendant , jam ardeat , credo , caput.
Spem teneo , ſalutem amisi : redeat an non , neſcio.

Si opprimit pater, quod dixit; exſulatum abiit ſalus.
Sin ſodalis, quod promisit, fecit; non abiit ſalus.
Sed tandem ſi podagroſis pedibus eſſet Eutychus,
Jam a portu rediiſſe potuit : id illi vitium maxumum'ſt,
Quod nimis tardus eſt, advorſum mei animi ſententiam.
Sed iſne eſt, quem currentem video? ipſus eſt : ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ ſpectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quom obtuliſti hanc mihi, tibi grates ago.
Num quid reſtat? eheu diſperii! voltus neutiquam hujus placet:
Triſtis incedit, pectus ardet: hæreo, quaſſat caput.
Eutyche.

EUTYCHUS.

Heu, Charine.

CHARINUS.

Priùs quàm recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere. Ubi ego ſum? híccine? an apud mortuos?

EUTYCHUS.

Neque apud mortuos, neque hic es.

CHARINUS.

Salvos ſum, immortalitas
Mihi data eſt: hic emit illam: pulchre os ſublevit patri.
Impetrabilior qui vivat nullus eſt. Dic, obſecro.
Si neque hic, neque Acheronti ſum, ubi ſum?

EUTYCHUS.

Nuſquam gentium.

CHARINUS.

Diſperii ! illæc interemit me modò oratio.
Odioſa eſt oratio, quom rem agas, longinquom loqui.
Quicquid eſt, ad capita rerum perveni.

EUTYCHUS.

Primum omnium
Periimus.

CHARINUS.

Quin tu illud potiùs nuntias, quod neſcio.

EUTYCHUS.

Mulier alienata eſt abs te.

CHARINUS.

Eutyche, capital facis.

EUTYCHUS.

Quî ?

CHARINUS.

Quia æqualem & ſodalem civem liberum enicas.

EUTYCHUS.

Ne Dii ſirint.

CHARINUS.

Demiſiſti gladium in jugulum : jam cadam.

EUTYCHUS.

Quæſo hercle, animum ne deſponde.

CHARINUS.

Nullus eſt quem deſpondeam.
Loquere porrò aliam malam rem : quoi eſt emta ?

EUTYCHUS.

Neſcio.
Jam addicta, atque abducta erat, quom ad portum venio.

CHARINUS.

Væ mihi !
Montes

Montes tu quidem mali in me ardentes jamdudum
jacis.
Perge, excrucia carnufex, quandoquidem occœpiſti ſemel.

EUTYCHUS.

Nec tibi iſtuc magis dividiæ eſt, quàm mihi hodie fuit.

CHARINUS.

Dic, quis emit?

EUTYCHUS.

Neſcio hercle.

CHARINUS.

Hem, iſtuccine eſt operam dare
Bonum ſodalem?

EUTYCHUS.

Quid me facere vis?

CHARINUS.

Idem quod me vides,
Ut pereas. Quin percontatu's, hominis quæ facies
foret,
Qui illam emiſſet? eo ſi pacto poſſet indagarier
Mulier?

EUTYCHUS.

Heu me miſerum!

CHARINUS.

Flere omitte: iſtuc quod nunc agis.

EUTYCHUS.

Quid ego feci?

CHARINUS.

Perdidiſti me & fidem mecum tuam.

EUTYCHUS.

Dii ſciunt, culpam meam iſtanc non eſſe ullam.

CHARINUS.

Euge, papæ!

Deos abſentes teſtes memoras : quî ego iſtuc credam tibi ?

EUTYCHUS.

Quin tibi in manu eſt, quod credas : ego quod dicam, id mihi meâ in manu eſt.

CHARINUS.

De iſtac re argutus es, ut par pari reſpondeas.
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os ſublinere meo patri : egomet credidi
Homini docto rem mandare, is lapidi mando maxumo.

EUTYCHUS.

Quid ego facerem ?

CHARINUS.

Quid tu faceres ? mén' rogas ? requireres,
Rogitares, quis eſſet, aut unde eſſet, quâ proſapiâ,
Civiſne eſſet, an peregrinus.

EUTYCHUS.

Civem eſſe aiebant Atticum.

CHARINUS.

Ubi habitaret, invenires ſaltem, si nomen nequis.

EUTYCHUS.

Nemo aiebat ſcire.

CHARINUS.

At ſaltem hominis faciem exquireres.

EUTYCHUS.

Feci.

CHARINUS.

Quâ formâ eſſe aiebant ?

EUTYCHUS.

Ego dicam tibi :

Canum, varum, ventrioſum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, panſam aliquantulum.

CHARINUS.

Non hominem mihi, ſed theſaurum neſcio quem memoras mali.
Num quid eſt, quod dicas aliud de illo?

EUTYCHUS.

Tantum, quod ſciam.

CHARINUS.

Edepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non poſſum durare : certum eſt exſulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito, potiſſumùm :
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.

EUTYCHUS.

Cur iſtuc cœptas consilium?

CHARINUS.

Quia enim me afflictat amor.

EUTYCHUS.

Quid tu ais? quid, quom illuc, quò nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare fortè occipias, atque item ejus ſit inopia,
Jam inde porrò aufugies? deinde item illinc, ſi item evenerit :
Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis fugæ?

Quæ patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita ſat animo acceptum eſt; id pro certo si habes:
Quanto te ſatiu'ſt rus aliquò abire, ibi eſſe, ibi vivere:
Adeò dum illius te cupiditas atque amor miſſum facit?

CHARINUS.

Jam dixiſti?

EUTYCHUS.

Dixi.

CHARINUS.

Fruſtra dixti. Hoc mihi certiſſumum eſt.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos ſalutem: poſtea
Clam patrem patriâ hâc effugiam, aut aliquid capiam conſilii.

EUTYCHUS.

Ut corripuit ſe repente, atque abiit? heu miſero mihi!
Si ille abierit, meâ factum omnes dicent eſſe ignaviâ.
Certum eſt, præconum jubere jam, quantum eſt, conducier,
Qui illam inveſtigent, qui inveniant. Poſt ad Prætorem illico
Ibo, orabo ut conquiſitores det mihi in vicis omnibus:
Nam mihi nihil relicti quicquam aliud jam eſſe intellego.

ACTUS IV.

SCENA I.

DORIPPA. SYRA.

DORIPPA.

Quoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum:
Reveni, ut illum perſequar, qui me fugit.
Sed anum non video conſequi noſtram Syram,
Atque eccam incedit tandem. Quin is ocyùs?

SYRA.

Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt, quod fero.

DORIPPA.

Quid oneris?

SYRA.

Annos octoginta & quatuor:
Et eòdem accedit ſervitus, ſudor, sitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt.

DORIPPA.

Aliquid cedo
Quî hanc vicini noſtri aram augeam, Syra.

SYRA.

Da ſanè hanc virgam lauri.

DORIPPA.

Abi jam tu intrò.

SYRA.

Eo.

Digitized by Google

DORIPPA.

Apollo, quæſo te, ut des pacem propitius;
Salutem & ſanitatem noſtræ familiæ,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.

SYRA.

Diſperii, perii miſera: væ miſeræ mihi!

DORIPPA.

Satin' tu ſana es, obſecro? quid ejulas?

SYRA.

Dorippa mea, Dorippa!

DORIPPA.

Quid clamas, obſecro?

SYRA.

Neſcio quæ eſt mulier intùs hic in ædibus.

DORIPPA.

Quid mulier?

SYRA.

Mulier meretrix.

DORIPPA.

Verón' ſeriò?

SYRA.

Nimium ſcis ſapere, ruri quæ non manſeris:
Quamvis inſipiens poterat perſentiſcere
Illam eſſe amicam tui viri belliſſumi.

DORIPPA.

Credo mecaſtor.

SYRA.

I hàc mecum, ut videas ſimul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.

DORIPPA.

Ecaſtor verò iſtuc eo quantum poteſt.

A C T U S I V.

S C E N A I I.

L Y S I M A C H U S.

PARUM ne eſt malæ rei, quod amat Demipho,
Ni ſumtuoſus inſuper etiam siet ?
Decem vocaſſet si ad cenam ſummos viros;
Nimium obſonavit : ſed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. Egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire ut juſſeram.
Sed qui hinc nam a nobis exit ? aperitur foris.

A C T U S I V.

S C E N A I I I.

D O R I P P A. L Y S I M A C H U S.

DORIPPA.

MISERIOR mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupſerim. Heu miſeræ mihi !
Hem, quoi te, & tu quæ habeas, commendas viro !

Hem, quoi decem talenta dotis detuli,
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!

LYSIMACHUS.

Perii hercle! rure jam rediit uxor mea:
Vidiſſe eam credo mulierem in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire non queo.
Accedam propiùs.

DORIPPA.

Væ miſeræ mihi?

LYSIMACHUS.

Imò mihi.

DORIPPA.

Diſperii!

LYSIMACHUS.

Ego quidem hercle oppidò perii miſer!
Vidit. Ut omnes te, Demipho, Dî perduint.

DORIPPA.

Pol hoc eſt, ire quod rus meus vir noluit.

LYSIMACHUS.

Quid nunc ego faciam, niſi ut adeam, atque alloquar?
Jubet ſalvere ſuus vir uxorem ſuam.
Urbani fiunt ruſtici.

DORIPPA.

Pudiciùs
Faciunt illi, quàm qui non fiunt ruſtici.

LYSIMACHUS.

Num quid delinquunt ruſtici?

DORIPPA.

Ecaſtor minùs
Quàm urbani, & multo minùs mali quærunt ſibi.

LYSIMACHUS.

Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.

DORIPPA.

DORIPPA.
Quoja illa mulier intus eſt.
LYSIMACHUS.
Vidiſtine eam ?
DORIPPA.
Vidi.
LYSIMACHUS.
Quoja ea ſit, rogitas ?
DORIPPA.
Reſciſcam tamen :
Cupio hercle ſcire : ſed tu me tentas ſciens.
LYSIMACHUS.
Vin' dicam quoja eſt ? illa, illa. Edepol væ mihi !
Neſcio quid dicam.
DORIPPA.
Hæres ?
LYSIMACHUS.
Haud vidi magis.
DORIPPA.
Quin dicis ?
LYSIMACHUS.
Quin, ſi liceat.
DORIPPA.
Dictum oportuit.
LYSIMACHUS.
Non poſſum, ita inſtas : urges quaſi pro noxio.
DORIPPA.
Scio ; innoxius...
LYSIMACHUS.
Audacter quamvis dicito.
DORIPPA.
Dic igitur.

LYSIMACHUS.

Ego dicam.

DORIPPA.

Atqui dicundum eſt tamen.

LYSIMACHUS.

Illa eſt. Num etiam vis nomen dicam?

DORIPPA.

Nihil agis.
Manifeſtò teneo, in noxiâ es.

LYSIMACHUS.

Quâ noxiâ?
Iſta quidem illa eſt....

DORIPPA.

Quæ illa eſt?

LYSIMACHUS.

Illa.

DORIPPA.

Iohia!

LYSIMACHUS.

Jam si nihil uſus eſſet, jam non dicerem.

DORIPPA.

Non tu ſcis quæ sit illa?

LYSIMACHUS.

Imò etiam ſcio:
De iſtac ſum judex captus.

DORIPPA.

Judex? jam ſcio:
Huc tu in conſilium iſtam advocaviſti tibi.

LYSIMACHUS.

Imò sic ſequeſtro mihi data eſt.

DORIPPA.

Intellego.

LYSIMACHUS.

Nihil hercle iſtius quicquam eſt.

DORIPPA.

Numero purgitas.

LYSIMACHUS.

Nimium negotii reperi. Enimverò hæreo.

ACTUS IV.

SCENA IV.

COQUOS. LYSIMACHUS. DORIPPA.

SYRA. COQUI.

COQUOS.

AGITE, ite aſtutum : nam mihi amatori ſeni
Coquenda'ſt cena : atque equidem quom recogito,
Nobis coquenda eſt, non quoi conducti ſumus.
Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo
Videre, amplecti, oſculari, alloqui.
Sed nos confido onuſtos redituros domum.
Ite hàc. Sed eccum qui nos conduxit, ſenex.

LYSIMACHUS.

Ecce autem, perii ! coquos adeſt.

COQUOS.

Advenimus.

Lysimachus.

Abi.

Coquos.

Quid ? abeam ?

Lysimachus.

St, abi.

Coquos.

Abeamne ?

Lysimachus.

Abi.

Coquos.

Non eſtis cenaturi ?

Lysimachus.

Jam ſaturi ſumus.
Sed interii !

Dorippa.

Quid ais tu ? etiamne hæc illi tibi
Juſſerunt ferri, quos inter judex datus ?

Coquos.

Hæccine tua eſt amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, quom obſonabas ?

Lysimachus.

Non taces ?

Coquos.

Satis ſcitum filum mulieris : virum hercle avet.

Lysimachus.

Abin' diereƈtus ?

Coquos.

Haud mala eſt.

Lysimachus.

At tu malus.

Coquos.

Scitam hercle opinor ſatis concubinam hanc.

LYSIMACHUS.

Non abis?

Non ego ſum, qui te dudum conduxi.

COQUOS.

Quid eſt?

Imò hercle tu iſtuc ipſus.

LYSIMACHUS.

Væ miſero mihi!

COQUOS.

Nempe uxor ruri eſt tua, quam dudum dixeras
Te odiſſe æquè atque angueis.

LYSIMACHUS.

Egon' iſtuc dixi tibi?

COQUOS.

Mihi quidem hercle.

LYSIMACHUS.

Ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud nunquam dixi.

DORIPPA.

Etiam negas?

COQUOS.

Non te odiſſe aiebat, uxorem verùm ſuam.

DORIPPA.

Palam iſtæc fiunt, te me odiſſe.

LYSIMACHUS.

Quin nego.

COQUOS.

Et uxorem ſuam ruri eſſe aiebat.

LYSIMACHUS.

Hæc ea eſt.

Quid mihi moleſtu's?

COQUOS.

Quia me non noviſſe ais.

Ni metuis tu iſtanc.

LYSIMACHUS.

Sapio : nam mihi unica eſt.

COQUOS.

Vin' me experiri ?

LYSIMACHUS.

Nolo.

COQUOS.

Mercedem cedo.

LYSIMACHUS.

Cras petito, dabitur. Nunc abi.

DORIPPA.

Heu miſeræ mihi !

LYSIMACHUS.

Nunc ego verum illud verbum eſſe experior vetus :
Aliquid mali eſſe propter vicinum malum.

COQUOS.

Cur hic aſtamus ? quin abimus ? incommodi
Si quid tibi evenit, id non eſt culpâ meâ.

LYSIMACHUS.

Quin me eradicas miſerum.

COQUOS.

Scio jam quid velis :
Nempe hinc me abire vis.

LYSIMACHUS.

Volo, inquam.

COQUOS.

Abibitur,
Drachmam dato.

LYSIMACHUS.

Dabitur.

COQUOS.

Dari ergo, sis, jube.

Dari poteſt interea dum illi ponunt.

LYSIMACHUS.

Quin abis ?

Potin' ut moleſtus ne ſis ?

COQUOS.

Agite , apponite

Obſonium iſtuc ante pedes illi ſeni.
Hæc vaſa aut mox , aut cras , jubebo abs te peti :
Sequimini.

LYSIMACHUS.

Fortaſſe te illum mirari coquom ,
Quod venit , atque hæc attulit. Dicam quid eſt.

DORIPPA.

Non miror , ſi quid damni facis , aut flagitii.
Nec pol ego patiar , ſic me nuptam tam malè ,
Meaſque in ædeis ſic ſcorta obductarier.
Syra , i , rogato meum patrem verbis meis ,
Ut veniat ad me jam ſimul tecum.

SYRA.

Eo.

LYSIMACHUS.

Neſcis , negotii quid ſit , uxor : obſecro.
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo ,
Me nunquam quicquam cum illa. Jamne abiit Syra ?
Perii hercle : ecce autem hæc abiit. Væ miſero mihi!
At te , vicine , Dii Deæque perduint ,
Tuâ cum amicâ cumque amationibus.
Suſpicione implevit me indigniſſumè :
Concivit hoſteis : domi uxor eſt accerruma.
Ibo ad forum , atque Demiphoni hæc eloquar ;
Me iſtanc capillo protracturum eſſe in viam ,
Niſi hinc abducit , quò volt , ex hiſce ædibus.
Uxor , heus uxor , quanquam tu irata es mihi ,

Jubeas, ſi ſapias, hæc intrò hinc auferrier:
Eadem licebit mox cenare rectiùs.

ACTUS IV.

SCENA V.

SYRA. EUTYCHUS.

SYRA.

HERA quò me miſit ad patrem, non eſt domi:
Rus abiiſſe aiebant. Nunc demum renuntio.

EUTYCHUS.

Defeſſus ſum urbem totam pervenarier.
Nihil inveſtigo quicquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit, nam video Syram
Aſtare ante ædeis. Syra!

SYRA.

Quis eſt qui me vocat?

EUTYCHUS.

Herus atque alumnus tuus ſum.

SYRA.

Salve, alumne.

EUTYCHUS.

Jam mater rure rediit? reſponde mihi.

SYRA.

Suâ quidem ſalute ac familiæ maxumâ.

EUTYCHUS.

Quid iſtuc negotii eſt ?

SYRA.

Tuus pater belliſſumus
Amicam adduxit intrò in ædeis.

EUTYCHUS.

Quo modo ?

SYRA.

Adveniens mater rure eam offendit domi.

EUTYCHUS.

Pol haud cenſebam iſtarum eſſe operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'ſt ?

SYRA.

Etiam.

EUTYCHUS.

Sequere me.

ACTUS IV.

SCENA VI.

SYRA.

Ecastor lege durâ vivont mulieres,
Multóque iniquiore miſeræ, quàm viri.
Nam si vir ſcortum duxit clam uxorem ſuam,
Id si reſcivit uxor, impune eſt viro.
Uxòr viro si clam domo egreſſa eſt foras,
Viro fit cauſſa; exigitur matrimonio.
Utinam lex eſſet eadem, quæ uxori eſt, viro!

Nam uxor contenta eſt, quæ bona eſt, uno viro,
Quî minùs vir unâ uxore contentus ſiet ?
Ecaſtor, faxim, ſi itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit ſcortum ſuam,
Ut illæ exiguntur, quæ in ſe culpam commerent;
Plures viri ſint vidui, quàm nunc mulieres.

ACTUS V.

SCENA I.

CHARINUS.

LIMEN ſuperum inferumque ſalve ; ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo meâ domo patriâ pedem.
Uſus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc ædium
Interemtu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt. Occidi !
Dii penates meûm parentûm, familiæ Lar pater,
Vobis mando, meûm parentûm rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios Deos penates perſequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem : ab Atticis abhorreo.
Nam ubi mores deteriores increbreſcunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles ſint, nequeas pernoſcere,

Ubíque id eripiatur, animo tuo quod placeat maxumè,
Ibi quidem si regnum detur, non eſt cupita civitas.

ACTUS V.

SCENA II.

EUTYCHUS. CHARINÚS.

Eutychus.

Divum atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quoniam obtuliſti hanc mihi, grates ago.
Ecquis nam Deus eſt, qui meâ nunc lætus lætitiâ fuat?
Domi erat quod quæritabam. Ibi ſex ſodales reperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res decem simitu peſſimas peſſum dedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mærorem, Lacrymas, Exsilium, Inopiam, Solitudinem.
Date Dî, quæſo, conveniendi mihi ejus celerem copiam.

CHARINUS.

Apparatus ſum, ut videtis: abjicio ſuperbiam.
Egomet mihi comes, calator, equos, agaſo, armiger.
Egomet ſum mihi imperator: idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod uſu'ſt. O Cupîdo, quantus és!
Nam tu quemvis confidentem facilè tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.

EUTYCHUS.

Cogito, quónam ego illum curram quæritatum.

CHARINUS.

Certa re'ſt,
Me uſque quærere illam, quoquò hinc abducta eſt gentium.
Neque mihi ulla obſiſtet amnis, neque mons, neque adeò mare,
Nec calor: nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem ſufferam, Solem, ſitim.
Non concedam, neque quieſcam uſquam noctu, neque interdius,
Priùs profectò, quàm aut amicam aut mortem inveſtigavero.

EUTYCHUS.

Neſcio quoja vox ad aurem mihi advolavit.

CHARINUS.

Invoco
Vos, Lares viales, ut me bene juvetis.

EUTYCHUS.

Juppiter!
Eſtne illic Charinus?

CHARINUS.

Civeis, bene valete.

EUTYCHUS.

Illico
Sta, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat?

EUTYCHUS.

Spes, Salus, Victoria.

CHARINUS.

Quid me voltis?

EUTYCHUS.

Ire tecum.

CHARINUS.

Alium comitem quærite.
Non amittunt hi me comites, qui tenent.

EUTYCHUS.

Qui ſunt ei?

CHARINUS.

Cura, Miſeria, Ægritudo, Lacrymæ, Lamentatio.

EUTYCHUS.

Repudia iſtos comites, atque hoc reſpice, & revortere.

CHARINUS.

Siquidem mecum fabulari vis, ſubſequere.

EUTYCHUS.

Sta illico.

CHARINUS.

Malè facis, properantem qui me commorare: Sol abit.

EUTYCHUS.

Si huc item properes, ut iſtuc properas, facias rectiùs.

Huc ſecundus ventus nunc eſt, cape modò vorſoriam.
Hic Favonius ſerenu'ſt, iſtic Auſter imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine, huc. Non ex advorſo vides?
Nubis ater imberque inſtat, aſpice nunc ad siniſtram
Cælum ut eſt ſplendore plenum, ex advorſo vides.

CHARINUS.

Religionem illic objecit: recipiam me illuc.

EUTYCHUS.

Sapis

O Charine, contra fer gradum, & confer pedem.
Porrige brachium, prehende. Jam tenes?

CHARINUS.

Teneo.

EUTYCHUS.

Tene.

Quò nunc ibas?

CHARINUS.

Exſulatum.

EUTYCHUS.

Quid ibi facere vis?

CHARINUS.

Quod miſer.

EUTYCHUS.

Ne pave, reſtituam jam ego te in gaudia, antequam is.

CHARINUS.

Eo.

EUTYCHUS.

Maxumè quod vis audire, id audies quod gaudeas.
Sta illico, amicus advenio multùm benevolens,

CHARINUS.

Quid eſt ?

EUTYCHUS.

Tuam amicam....

CHARINUS.

Quid eam ?

EUTYCHUS.

Ubi sit , ego ſcio.

CHARINUS.

Tun' ? obſecro.

EUTYCHUS.

Sanam & ſalvam.

CHARINUS.

Ubi eam ſalvam ?

EUTYCHUS.

Quò ego ſcio.

CHARINUS.

Ego me mavelim.

EUTYCHUS.

Potin' ut animo sis tranquillo ?

CHARINUS.

Quid si animus fluctuat ?

EUTYCHUS.

Ego iſtum in tranquillo & tuto ſiſtam , ne time.

CHARINUS.

Obſecro te , loquere ubi sit , ubi eam videris.
Quid taces ? dic. Enicas me miſerum tuâ reticentiâ.

EUTYCHUS.

Non longè hinc abeſt a nobis.

CHARINUS.

Quin ergo commonſtras , si tu vides ?

EUTYCHUS.

Non video hercle nunc , ſed vidi modò.

CHARINUS.

Quin, ego videam, facis?

EUTYCHUS.

Faciam.

CHARINUS.

Longinquom iſtuc amanti eſt.

EUTYCHUS.

Etiam metuis? omnia
Commonſtrabo. Amicior mihi nullus vivit, atque is eſt
Qui illam habet: neque eſt quoi magis me velle melius, æquom siet.

CHARINUS.

Non curo iſtuc, illam quæro.

EUTYCHUS.

De illa ergo ego dico tibi.
Sanè hoc non in mentem venit dudum, uti tibi.

CHARINUS.

Dic igitur, ubi illa eſt?

EUTYCHUS.

In noſtris ædibus.

CHARINUS.

Ædeis probas,
Si tu vera dicis, pulchre ædificatas arbitror.
Sed quid ego iſtuc credam? vidiſtin'? an de audito nuntias?

EUTYCHUS.

Egomet vidi.

CHARINUS.

Quis eam adduxit ad vos?

EUTYCHUS.

Iniquè rogas.

CHARINUS.

CHARINUS.

Vera dicis.

EUTYCHUS.

Nihil, Charine, te quidem quicquam pudet.
Quid tua refert, quî cum iſtac venerit?

CHARINUS.

Dum iſtuc ſiet.

EUTYCHUS.

Eſt profectò.

CHARINUS.

Opta ergo ob iſtunc nuntium, quidvis tibi.

EUTYCHUS.

Quid, ſi optabo?

CHARINUS.

Deos orato, ut ejus faciant copiam.

EUTYCHUS.

Derides.

CHARINUS.

Servata res eſt demum, ſi illam videro.
Sed quin ornatum hunc rejicio. Heus aliquis! heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte.

EUTYCHUS.

Hem nunc tu mihi ut places!

CHARINUS.

Optumè adveniens puere, cape chlamydem atque hæc. Iſtinc ſta illico:
Ut, ſi hæc non ſint vera, inceptum hoc itiner perficere exſequar.

EUTYCHUS.

Non mihi credis?

CHARINUS.

Omnia equidem credo, quæ dicis mihi.

Sed quin introducis me ad eam, ut videam?

EUTYCHUS.

Pauliſper mane.

CHARINUS.

Quid manebo?

EUTYCHUS.

Tempus non eſt intrò eundi.

CHARINUS.

Enicas.

EUTYCHUS.

Non opus eſt, inquam, nunc intrò te ire.

CHARINUS.

Reſponde mihi,

Quâ cauſsâ?

EUTYCHUS.

Operæ non eſt.

CHARINUS.

Cur?

EUTYCHUS.

Quia non eſt illi commodum.

CHARINUS.

Itáne commodum illi non eſt, quæ me amat, quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. Ego ſtultior,
Qui iſti credam. Commoratur: chlamydem ſumam denuo.

EUTYCHUS.

Mane parumper, atque hoc audi.

CHARINUS.

Cape, sis, puer, hoc pallium.

EUTYCHUS.

Mater irata eſt patri vehementer, quia ſcortum sibi
Ob oculos adduxerit in ædeis, dum ruri ipſa abeſt:

Suſpicatur illam amicam eſſe illi.

CHARINUS.

Zonam ſuſtuli.

EUTYCHUS.

Eam rem nunc exquirit intus.

CHARINUS.

Jam machæra eſt in manu.

EUTYCHUS.

Nam si eò te introducam.

CHARINUS.

Tollo ampullam, atque hinc eo.

EUTYCHUS.

Mane, mane Charine.

CHARINUS.

Erras, me decipere haud potes.

EUTYCHUS.

Neque edepol volo.

CHARINUS.

Quin tu ergo itiner exſequi meum me sinis?

EUTYCHUS.

Non sino.

CHARINUS.

Ego me moror, tu puere, abi hinc intrò ocyùs.
Jam in currum eſcendi, jam lora in manus cepi meas.

EUTYCHUS.

Sanus non es.

CHARINUS.

Quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum rectà? quandoquidem pater exsilium parat.

EUTYCHUS.

Stultus es. Noli iſtuc quæſo dicere.

CHARINUS.

Certum exſequi'ſt ;
Operam ut ſumam ad perveſtigandum ubi ſit illæc.

EUTYCHUS.

Quin domi eſt.

CHARINUS.

Nam hic quod dixit, id mentitu'ſt.

EUTYCHUS.

Vera dixi equidem tibi.

CHARINUS.

Jam Cyprum veni.

EUTYCHUS.

Quin ſequere, ut illam videas quam expetis.

CHARINUS.

Percontatus non inveni.

EUTYCHUS.

Matris jam iram neglego.

CHARINUS.

Porrò proficiſcor quæſitum. Nunc perveni Chalcidem.
Video ibi hoſpitem Zacyntho : dico quid eò advenerim :
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, ſi ibi inaudiverit.

EUTYCHUS.

Quin tu iſtas omittis nugas, ac mecum huc intrò ambulas ?

CHARINUS.

Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficos fieri non malas.

EUTYCHUS.

Nihil mentitus eſt.

CHARINUS.

Sed de amica ſeſe inaudiſſe autumat,

Hic Athenis eſſe.

EUTYCHUS.

Calchas iſte quidem Zacynthiu'ſt.

CHARINUS.

Navem conſcendo, proficiſcor illico, jam ſum domi,
Jam redii exsilio. Salve, mi ſodalis Eutyche:
Ut valuiſti? quid, parentes mei valent? cena dabitur.
Bene vocas, benignè dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet, ſic fieri oportet.

EUTYCHUS.

Eho, quæ tu ſomnias?
Hic homo non ſanus eſt.

CHARINUS.

Medicari amicus quin properas?

EUTYCHUS.

Sequere, sis.

CHARINUS.

Sequor.

EUTYCHUS.

Clementer quæſo, calces deteris.
Audin' tu?

CHARINUS.

Jamdudum audivi.

EUTYCHUS.

Pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc eſt irata.

CHARINUS.

I modò.

EUTYCHUS.

Propter iſtanc.

CHARINUS.

I modò.

EUTYCHUS.

Ergo cura.

CHARINUS.

Quin tu ergo i modò.

Tam propitiam reddam, quàm quom propitia eſt Juno Jovi.

ACTUS V.

SCENA III.

DEMIPHO. LYSIMACHUS.

DEMIPHO.

QUASI tu nunquam quicquam aſſimile hujus facti feceris.

LYSIMACHUS.

Edepol nunquam: cavi ne quid facerem. Vix vivos ſum miſer!

Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.

DEMIPHO.

At ego expurgationem habebo, ut ne ſuccenſeat.

LYSIMACHUS.

Sequere me. Sed exeuntem filium video meum.

ACTUS V.

SCENA IV.

EUTYCHUS. LYSIMACHUS. DEMIPHO.

Eutychus.

Ad patrem ibo, ut matris iram ſibi eſſe ſedatam ſciat.
Jam redeo.

Lysimachus.

Placet principium. Quid agis? quid fit, Eutyche?

Eutychus.

Optuma opportunitate ambo adveniſtis.

Lysimachus.

Quid rei eſt?

Eutychus.

Uxor tibi placida & placata'ſt. Cette dextras nunc jam.

Lysimachus.

Dii me ſervant.

Eutychus.

Tibi amicam nullam eſſe nuntio.

Demipho.

Dii te perdant. Quid negotii eſt nam, quæſo, iſtuc?

Eutychus.

Eloquar.
Animum advortite igitur ambo.

LYSIMACHUS.

Quin tibi ambo operam damus.

EUTYCHUS.

Qui bono ſunt genere nati, ſi ſunt ingenio malo,
Suâpte culpâ genere capiunt genus, ingenium improbant.

DEMIPHO.

Verum dicit hic.

LYSIMACHUS.

Tibi ergo dicit.

EUTYCHUS.

Eo illud verum eſt magis.
Nam te iſtac ætate haud æquom fuerat filio tuo,
Adoleſcenti amanti amicam emtam argento eripere ſuo.

DEMIPHO.

Quid tu ais ? Charini amica'ſt illa ?

EUTYCHUS.

Ut diſſimulat malus !

DEMIPHO.

Ille quidem illam ſeſe ancillam matri emiſſe dixerat.

EUTYCHUS.

Propterea igitur tu mercatu's, novos amator, vetus puer ?

LYSIMACHUS.

Optumè hercle : perge : ego aſſiſtam hinc altrinſecus.
Quibus eſt dictis dignus, uſque oneremus ambo.

DEMIPHO.

Nullus ſum.

LYSIMACHUS.

Filio ſuo qui innocenti fecit tantam injuriam.

EUTYCHUS.

EUTYCHUS.

Quem quidem hercle ego, in exſilium quom iret, reduxi domum:
Nam ibat exſulatum.

DEMIPHO.

An abiit?

LYSIMACHUS.

Etiam loquere, larva?
Temperare iſtac ætate iſtis decebat artibus.

DEMIPHO.

Fateor: deliqui profectò.

EUTYCHUS.

Etiam loquere larva?
Vacuom eſſe iſtâc ted ætate iis decebat noxiis:
Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam ſi iſtuc jus eſt, ſenectâ ætate ſcortari ſenes,
Ubi loci res ſumma noſtra eſt publica?

DEMIPHO.

Hei, perii miſer!

EUTYCHUS.

Adoleſcentes rei agendæ iſti magis ſolent operam dare.

DEMIPHO.

Jam obſecro vobis hercle habete cum porcis; cum fiſcina.

EUTYCHUS.

Redde filio: ſibi habeat.

DEMIPHO.

Jam ut volt: per me ſibi habeat licet.

EUTYCHUS.

Temperi edepol! quoniam, ut aliter facias, non eſt copiæ.

DEMIPHO.

Supplicii ſibi ſumat quid volt ipſe ob hanc injuriam,
Modò pacem faciatis : oro ut ne mihi iratus ſiet.
Si hercle ſciviſſem, ſive adeò joculo dixiſſet mihi;
Se illam amare, nunquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, ſodalis ejus es, ſerva & ſubveni.
Hunc ſenem para me clientem : memorem dices beneficii.

LYSIMACHUS.

Ora ut ignoſcat delictis tuis atque adoleſcentiæ.

DEMIPHO.

Pergin' tu autem ? eia ſuperbè invehere ! ſpero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

LYSIMACHUS.

Miſſas jam ego iſtas artes feci.

DEMIPHO.

Et quidem ego dehinc jam.

LYSIMACHUS.

Nihil.
Conſuetudine animus rurſus te huc inducet.

DEMIPHO.

Obſecro,
Satis jam ut habeatis. Quin loris cædite etiam, ſi lubet.

LYSIMACHUS.

Rectè dicis. Sed iſtuc uxor faciet, cum hoc reſciverit.

DEMIPHO.

Nihil opu'ſt reſciſcat.

EUTYCHUS.

Quid iſtuc ? non reſciſcet, ne time.

Eamus intrò : non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut ſint, qui prætereant per vias.

DEMIPHO.

Hercle quin tu rectè dicis : eadem brevior Fabula
Erit. Eamus.

EUTYCHUS.

Hic eſt intus filius apud nos tuus.

DEMIPHO.

Optumè eſt. Illàc per hortum nos domum tranſibimus.

LYSIMACHUS.

Eutyche, hanc volo priùs rem agi, quàm meum intrò refero pedem.

EUTYCHUS.

Quid iſtuc eſt ?

LYSIMACHUS.

Suam quiſque homo rem meminit. Reſponde mihi:
Certón' ſcis non ſuccenſere tuam matrem ?

EUTYCHUS.

Scio.

LYSIMACHUS.

Vide.

EUTYCHUS.

Me vide.

LYSIMACHUS.

Satis habeo. Ät quæſo hercle, etiam vide.

EUTYCHUS.

Non mihi credis ?

LYSIMACHUS.

Imò credo; ſed tamen metuo miſer.

DEMIPHO.

Eamus intrò.

EUTYCHUS.

Imò dicamus ſenibus leges cenſeo,
Priùs quàm abeamus, quas leges teneant, contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus,
Seu maritum, ſeu hercle adeò cælibem ſcortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui ſuum prodegerit.
Neu quiſquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium
Quin amet, & ſcortum ducat: quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quàm si præhibuerit palam.
Hæc adeò, ut ex hacce nocte primùm lex teneat ſenes.
Bene valete, atque adoleſcenteis, hæc ſi vobis lex placet,
Ob ſenum hercle induſtriam, vos æquom eſt clarè plaudere.

FINIS MERCATORIS.

M. ACCII PLAUTI

PSEUDOLUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PSEUDOLUS, *ſervos.*
CALIDORUS, *adoleſcens.*
BALLIO, *leno.*
LORARII, *quatuor.*
SIMO, } *ſenes.*
CALLIPHO, } *ſenes.*
HARPAX, *cacula.*
CHARINUS, *adoleſcens.*
PUER.
COCUS.
SIMIA, *ſycophanta.*
PHŒNICIUM, *meretrix.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

PRÆSENTES numerat quindecim Miles minas.
Simul conſignat ſymbolum, ut Phœnicium
Ei det Leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit ſymbolo,
Dicens Syrum ſe Ballionis, Pſeudolus:
Opemque herili ita tetulit: nam Simiæ
Leno mulierem, quem is ſuppoſuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palam cognoſcitur;
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGUS.

STUDETE hodie mihi. Bona in ſcenam affero:
Nam bona bonis ferri reor æquom maxumè ;
Ut mala malis : ut, qui mali ſunt, habeant mala ;
Qui boni, bona. Bonos quod oderint mali,
Sunt mali : malos quod oderint boni, bonos
Eſſe oportet. Voſque ideò eſtis boni : quandoquidem
Semper odiſtis malos ; & lege & legionibus
Hos fugitaſtis, Quirites, ſucceſſis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni ôperam date gregi,
Qui bonus eſt, & hodie ad bonos affert bona.
Aureis, oculi, animus, ampliter fient ſaturi.
In ſcenam qui jejunus venerit, aut ſitiens,
Is riſu & ventre raſo vigilabit ſedulò.
Dum ridebunt ſaturi, mordebunt famelici.

Nunc si ſapitis, cedite jejuni, atque diſcedite:
Vos ſaturi ſtate, imò ſedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: ſatis id faciet Pſeudolus:
Satis id dictum vobis puto jam atque deputo.
Ubi lepos, joci, riſus, vinum, ebrietas decent,
Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quærit alta, is malum videtur quærere.
Curas malas abjicite jam, ut otioſi hodie.
Exporgi meliu'ſt lumbos, atque exſurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

SCENA I.

PSEUDOLUS. CALIDORUS.

PSEUDOLUS.

Si ex te tacente fieri poſſem certior,
Here, quæ miſeriæ te tam miſerè macerant,
Duorum labori ego hominum parsiſſem lubens,
Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non poteſt, neceſſitas
Me ſubigit, ut te rogitem. Reſponde mihi:
Quid eſt, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Geſtas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem conſilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego neſcio, id tecum ſciam.

CALIDORUS.

Miſerè miſer ſum, Pſeudole!

PSEUDOLUS.

Id te Juppiter
Prohibeſſit.

CALIDORUS.

Nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non ſub Jovis.

PSEUDOLUS.

Licet me id ſcire quid ſit ? nam tu me antidhac
Supremum habuiſti comitem conſiliis tuis.

CALIDORUS.

Idem animus nunc eſt.

PSEUDOLUS.

Fac me certum quid tibi eſt.
Juvabo aut re, aut operâ, aut conſilio bono.

CALIDORUS.

Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miſeria & cura contabefacit.

PSEUDOLUS.

Mos tibi geretur. Sed quid hoc, quæſo ?

CALIDORUS.

Quid eſt ?

PSEUDOLUS.

Ut opinor, quærunt literæ hæ ſibi liberos,
Alia aliam ſcandit.

CALIDORUS.

Ludis me ludo tuó.

PSEUDOLUS.

Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium poteſſe neminem.

CALIDORUS.

Cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepidâ conſcriptis manu ?

PSEUDOLUS.

An, obſecro hercle, habent quoque gallinæ manus ?
Nam has quidem gallina ſcripsit.

CALIDORUS.

Odioſus mihi es.
Lege, vel tabellas redde.

PSEUDOLUS.
Imò enim pellegam :
Advortito animum.
CALIDORUS.
Non adeſt.
PSEUDOLUS.
At tu cita.
CALIDORUS.
Imò ego tacebo, tu hinc ex cera cita :
Nam iſtic meus animus nunc eſt, non in pectore.
PSEUDOLUS.
Tuam amicam video, Calidore.
CALIDORUS.
Ubi ea eſt, obſecro ?
PSEUDOLUS.
Eccam in tabellis porrectam : in cera cubat.
CALIDORUS.
At te Dii Deæque, quantus es....
PSEUDOLUS.
Servaſſint quidem.
CALIDORUS.
Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui :
Repente exortus ſum, repentinò occidi.
PSEUDOLUS.
Tace, dum tabellas pellego.
CALIDORUS.
Ergo quin legis ?
PSEUDOLUS.
Phœnicium Calidoro amatori ſuo
Per ceram & linum literaſque interpretes
Salutem mittit, & ſalutem abs te expetit,
Lacrumans, titubanti animo, corde & pectore.

CALIDORUS.

Perii ! ſalutem nuſquam invenio , Pſeudole ,
Quam illi remittam.

PSEUDOLUS.

Quam ſalutem ?

CALIDORUS.

Argenteam.

PSEUDOLUS.

Pro ligneân' ſalute vis argenteam
Remittere illi ? vide , ſis , quam tu rem geras.

CALIDORUS.

Recita modò : ex tabellis jam , faxo , ſcies ,
Quàm ſubitò argento mihi uſus invento ſiet.

PSEUDOLUS.

Leno me peregre militi Macedonico
Minis viginti vendidit , voluptas mea :
Et prius quam hinc abiit , quindecim Miles minas
Dederat , nunc unæ quinque remorantur minæ.
Eà cauſsâ Miles hic reliquit ſymbolum ;
Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem ,
Ut qui huc afferret ejus ſimilem ſymbolum ,
Cum eo ſimul me mitteret. Ei rei dies
Hæc præſtituta eſt , proxuma Dionyſia.

CALIDORUS.

Cras ea quidem ſunt. Prope adeſt exitium mihi ,
Niſi quid mihi in te eſt auxilii.

PSEUDOLUS.

Sine pellegam.

CALIDORUS.

Sino , nam mihi videor cum ea fabularier :
Lege , dulce amarumque unà nunc miſces mihi.

PSEUDOLUS.

Nunc noſtri amores , mores , conſuetudines ,

Jocus, ludus, ſermo, ſuavis ſaviatio,
Compreſſiones arctæ amantûm comparum,
Teneris labellis molles morsiunculæ,
Papillarum horridularum oppreſſiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Diſtractio, diſcidium, vaſticies venit;
Nisi quæ mihi in te'ſt, aut tibi eſt in me ſalus.
Hæc quæ ego ſcivi, ut ſcires curavi omnia:
Nunc ego te experiar quid ames, quid simules. Vale.

CALIDORUS.

Eſt miſerè ſcriptum, Pſeudole!

PSEUDOLUS.

O miſerrumè!

CALIDORUS.

Quin fles?

PSEUDOLUS.

Pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exſpuant unam modò.

CALIDORUS.

Quid ità?

PSEUDOLUS.

Genus noſtrum ſemper ſiccoculum fuit.

CALIDORUS.

Nihilne adjuvare me audes?

PSEUDOLUS.

Quid faciam tibi?

CALIDORUS.

Heu!

PSEUDOLUS.

Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.

CALIDORUS.

Miſer ſum, argentum nuſquam invenio mutuom,
Pſeudole.

PSEUDOLUS.

Heu ?

CALIDORUS.

Neque intus nummus ullus eſt.

PSEUDOLUS.

Eheu !

CALIDORUS.

Ille abducturus eſt mulierem cras.

PSEUDOLUS.

Eheu !

CALIDORUS.

Iſtoccine pacto me adjutas ?

PSEUDOLUS.

Do id quod mihi eſt :
Nam is mihi theſaurus jugis in noſtra eſt domo.

CALIDORUS.

Actum hodie de me eſt. Sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi ?

PSEUDOLUS.

Vix hercle opinor, si me opponam pignori.
Sed quid de drachma facere vis ?

CALIDORUS.

Reſtim volo
Mihi emere.

PSEUDOLUS.

Quamobrem ?

CALIDORUS.

Quî me faciam penſilem.
Certum eſt mihi ante tenebras perſequi tenebras.

PSEUDOLUS.

Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi ?
An tu te eâ cauſsâ vis ſciens ſuſpendere,
Ut me defraudes drachmâ, si dederim tibi ?

CALIDORUS.

Profectò nullo pacto poſſum vivere ,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.

PSEUDOLUS.

Quid fles , cucule ? vive.

CALIDORUS.

Quid ego ni fleam ?
Quoi nec paratus nummus argenti siet :
Neque quoi libellæ ſpes ſit uſquam gentium.

PSEUDOLUS.

Ut literarum ego harum ſermonem audio ,
Niſi tu illi drachmis fleveris argenteis ,
Quod tu iſtis lacrumis te probare poſtulas ,
Non pluris refert, quàm ſi imbrem in cribrum geras.
Verùm ego te amantem , ne pave , non deſeram.
Spero, alicunde hodie me bonâ operâ, aut hâc meâ ,
Tibi inventurum eſſe auxilium argentarium.
Atque id futurum unde , unde dicam neſcio ,
Niſi quia futurum eſt : ita ſupercilium ſalit.

CALIDORUS.

Utinam quæ dicis , dictis facta ſuppetant !

PSEUDOLUS.

Scis tu quidem hercle , mea ſi commovi ſacra ,
Quo pacto & quantas ſoleam turbellas dare !

CALIDORUS.

In te nunc ſunt omnes ſpes ætati meæ.

PSEUDOLUS.

Satin' eſt , ſi hanc hodie mulierem efficio tibi ,
Tua ut sit , aut ſi tibi do viginti minas ?

CALIDORUS.

Satis , ſi futurum eſt.

PSEUDOLUS.

Roga me viginti minas.

Ut me effecturum tibi, quod promiſi, ſcias:
Roga, obſecro hercle; geſtio promittere.

CALIDORUS.

Dabiſne argenti mihi hodie viginti minas?

PSEUDOLUS.

Dabo: moleſtus nunc jam ne ſis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico priùs,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

CALIDORUS.

Dii te mihi omnes ſervent. Verùm, ſi potes
Pietatis cauſsâ, vel etiam matrem quoque.

PSEUDOLUS.

De iſtac re in ocnlum utrumvis conquieſcito.

CALIDORUS.

Oculum utrum; anne in aurem?

PSEUDOLUS.

At hoc pervolgatum eſt minùs.
Nunc ne quis dictum ſibi neget, dico omnibus,
Pubi præſenti, in concione, omni populo,
Omnibus amicis, notiſque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.

CALIDORUS.

St! tace obſecro hercle.

PSEUDOLUS.

Quid negotii eſt?

CALIDORUS.

Oſtium
Lenonis crepuit.

PSEUDOLUS.

Crura mavellem modò.

CALIDORUS.

Atque ipſe egreditur penitùs perjurum caput.

ACTUS

ACTUS I.

SCENA II.

LENO. LORARII *quatuor.* PSEUDOLUS.

CALIDORUS, *mulieres quatuor.*

LENO.

Exite, agite : ite ignavi, malè habiti, & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam quoiquam venit in mentem, ut rectè faciant :
Quibus, niſi ad hoc exemplum experior, non poteſt uſurpari uſura.
Neque ego homines magis aſinos unquam vidi ; ita plagis coſtæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas : eo enim ingenio hi ſunt flagritribæ,
Qui hæc habent conſilia : ubi data occaſio eſt, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge : hoc eſt eorum opus ;
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quàm hos domi cuſtodes.
At faciem quom aſpicias eorum, haud mali videntur : operâ fallunt.
Nunc adeò hanc edictionem niſi animum advortitis omnes,

Nisi ſomnum ſocordiamque ex pectore oculiſque amovetis ;
Ita ego voſtra latera loris faciam, ut validè varia sint :
Ut ne periſtromata quidem æquè picta sint Campanica ,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus , dederamque eas provincias :
Verùm ita vos eſtis perditi , negligentes , ingenio improbo ,
Officium voſtrum ut vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati eſtis vos. Vincite hoc duritià ergo atque me.
Hoc vide , sis , ut alias res agunt : hoc agite , hoc animum advortite.
Huc adhibete aureis , quæ ego loquar , plagigera genera hominum.
Nunquam edepol voſtrum durius tergum erit , quàm terginum hoc meum ,
Quî nunc ... doletne ? hem,sic datur,si quis herum ſervos ſpernit.
Aſſiſtite omnes contra me ; & quæ loquor , advortite animum.
Tu qui urnam habes , aquam ingere , face plenum aënum sit citò.
Te , cum ſecuri , caudicali præficio provinciæ.

LORARIUS.

At hæc retunſa eſt.

LENO.

Sine siet : itidem vos quoque eſtis plagis omnes.
Num quî minus eâ gratiâ tamen omnium operâ utor?
Tibi hoc præcipio , ut niteant ædeis. Habes quod facias : propera , abi intrò.

Tu eſto lectiſterniator : tu argentum eluito, idem exſtruito.
Hæc, quom ego a foro revortor, facite, ut offendam parata,
Vorſa, præſterga, ſtrata, lautaque coctaque omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies eſt, decet eum omnes vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, ſumen, facito in aqua jaceant. Satin' audis ?
Magnificè volo enim ſummos viros accipere, ut mihi rem eſſe reantur.
Intrò abite, atque hæc citò celebrate, ne mora quæ sit, coquos quom veniat,
Mihi. Ego eo in macellum, ut piſcium quicquid eſt, pretio præſtinem.
I puere præ : ne quiſquam pertundat cruminam, cautio eſt.
Vel opperire : eſt quod domi dicere pæne fui oblitus.
Auditin' ? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem.
Vos quæ in mundiciis, molliciis deliciiſque ætatulam agitis,
Viris cum ſummis inclytæ amicæ, nunc ego ſcibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque ſuæ rei, quæ ſomno ſtudeat.
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam niſi penus annuus hodie convenit, cras populo proſtituam vos.

Natalem ſcitis mihi diem eſſe hunc. Ubi iſti ſunt, quibus vos oculi eſtis ?
Quibus vitæ ? quibus deliciæ eſtis ? quibus ſavia ? mammilla ? mellitæ ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædeis jam hic aſſint.
Cur ego veſtem, aurum, atque ea quibus eſt vobis uſui, præhibeo ? quid mihi
Domi, nisi malum, voſtrâ operâ eſt hodie, improbæ? vino modò cupidæ eſtis :
Eo vos voſtros panticeſque adeò madefacitis, quom ego sim hic ſiccus.
Nunc adeò hoc factum eſt optumum, ut nomine quamque appellem ſuo :
Ne dictum eſſe actutum sibi quæpiam voſtrarum mihi neget. Advortite animum cunctæ.
Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi frumenti ſunt domi :
Fac, sis, sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod ſatis
Mihi, etiam familiæ omni ſit meæ : atque adeò ut frumento affluam,
Ut civitas nomen mihi commutet, meque ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jaſonem.

CALIDORUS.

Audin', furcifer
Quæ loquitur ? ſatin' magnificus tibi videtur ?

PSEUDOLUS.

Pol iſte,
Atque etiam maleficus. Sed tace, atque hanc rem gere.

LENO.

Æſchrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonum æmulos
Lanios, qui item ut nos jurando jure malo quærunt rem, audi.
Niſi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quaſi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxêre ad taurum, item hodie ſtringam ad carnarium: id tibi
Profectò taurus fiet.

PSEUDOLUS.

Nimis ſermone hujus irâ incendor.
Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi ſunt, ubi latent, quibus ætas integra eſt, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin unà omnes peſte hac populum hunc liberant?
Sed nimis ſum ſtultus, nimium fui indoctus, ne illi audeant
Id facere: quibus ut ſerviant ſuus amor cogit, ſimul
Prohibet, faciant advorsùm eos quod volunt.

CALIDORUS.

Vah, tace.

PSEUDOLUS.

Quid eſt?

CALIDORUS.

Malè morigerus malè facis mihi, cum ſermone huic obſonas.

PSEUDOLUS.

Taceo.

CALIDORUS.

At taceas malo multò, quàm tacere te dicas.

LENO.

Tu autem
Xyſtylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipſam culleo ego cras faciam ut deportêre in pergulam.
Ibi tibi adeò lectus dabitur, ubi tu haud ſomnum capias,
Sed ubi uſque ad languorem.... Tenes quorſum hæc tendant quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probè oleo onuſtos,
Num quoipiam eſt hodie tuâ tuorum operâ conſervorum,
Nitidiuſculum caput? aut num ipſe pulmento utor magis
Unctiuſculo? ſed ſcio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Devincis. Sine modò. Reprehendam ego cuncta hercle unâ operâ, nisi
Quidem hodie tu omnia facis, ſceleſta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ prò capite argentum mihi jam jamque ſæpe numeras,
Ea paciſci modò ſcis: ſed quæ pacta es, non ſcis ſolvere.
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ ſummatum virûm:

Niſi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur :
Cras Phœnicium phœnicio corio inviſes pergulam.

ACTUS I.

SCENA III.

CALIDORUS. PSEUDOLUS. BALLIO.

CALIDORUS.

PSEUDOLE, non audis quæ hic loquitur ?

PSEUDOLUS.

Audio, here, equidem, atque animum advorto.

CALIDORUS.

Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam proſtituat ?

PSEUDOLUS.

Bene curaſſis. Liquido es animo : ego pro me & pro te curabo.
Jam diu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia eſt antiqua.
Mittam hodie huic ſuo die natali malam rem magnam & maturam.

CALIDORUS.

Quid opus eſt ?

PSEUDOLUS.

Potin' aliam rem ut cures ?

CALIDORUS.

At.

PSEUDOLUS.

Bat.

CALIDORUS.

Crucior.

PSEUDOLUS.

Cor dura.

CALIDORUS.

Non poſſum.

PSEUDOLUS.

Fac poſſis.

CALIDORUS.

Quonam pacto poſſim vincere animum ?

PSEUDOLUS.

In rem quod ſit prævortaris, quam, re advorsâ, animo auſcultes.

CALIDORUS.

Nugæ iſtæc ſunt : non jucundum eſt, niſi amans facit ſtultè.

PSEUDOLUS.

Pergin' ?

CALIDORUS.

O Pſeudole mi, ſine ſim nihili : mitte me, ſis.

PSEUDOLUS.

Sine, modò ego Abeam.

CALIDORUS.

Mane, mane : jam ut voles me eſſe, ita ero.

PSEUDOLUS.

Nunc tu ſapis.

BALLIO.

It dies : ego mihi ceſſo. I præ, puere.

CALIDORUS.

Digitized by Google

CALIDORUS.

Heus, abiit. Quin revocas?

PSEUDOLUS.

Quid properas? placidè.

CALIDORUS.

At priùs quàm abeat.

BALLIO.

Quod hoc malum? tam placidè is, puere.

PSEUDOLUS.

Hodie nate! heus, hodie nate! tibi ego dico: heus
hodie nate, redi &
Reſpice ad nos, tametſi occupatu's, moramur,
mane: ſunt colloqui
Qui volunt te.

BALLIO.

Quid hoc eſt? quis es qui moram occupato
moleſtam obtulit?

CALIDORUS.

Qui tibi ſoſpitalis fuit.

BALLIO.

Mortuus eſt, qui fuit: qui eſt, vivos eſt.

PSEUDOLUS.

Nimis ſuperbè.

BALLIO.

Nimis moleſtu's.

CALIDORUS.

Reprehende hominem: aſſequere.

BALLIO.

I, puere.

PSEUDOLUS.

Accedamus hàc obviam.

BALLIO.

Juppiter te perdat, quiſquis es.

PSEUDOLUS.

Te volo.

BALLIO.

At vos ego ambos. Vorte hàc te, puere.

PSEUDOLUS.

Non licet

Colloqui te?

BALLIO.

At mihi non lubet.

CALIDORUS.

Sin tuam eſt quippiam in rem?

BALLIO.

Licet-

Ne obſecro vivere, an non licet?

PSEUDOLUS.

Vah! manta.

BALLIO.

Omitte.

CALIDORUS.

Ballio,

Audi.

BALLIO.

Surdus ſum: profectò inanilogus es.

CALIDORUS.

Dedi, dum fuit.

BALLIO.

Non peto quod dediſti.

CALIDORUS.

Dabo, quando erit.

BALLIO.

Ducito,

Quando habebis.

CALIDORUS.

Heu ! heu ! quàm ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli, & quod dedi !

BALLIO.

Mortuâ re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis.

PSEUDOLUS.

Noſceſaltem hunc quis eſt.

BALLIO.

Jam diu
Scio qui fuit : nunc quis eſt is, ipſus ſciat. Ambula tu.

PSEUDOLUS.

Potin' ut ſemel modò, Ballio, huc cum lucro reſpicias ?

BALLIO.

Reſpiciam iſtoc pretio : nam ſi ſacruficem ſummo Jovi,
Atque in manibus exta teneam ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potiùs rem divinam deſeram.

PSEUDOLUS.

Non poteſt pietati obsiſti huic. Ut res ſunt ceteræ,
Deos quidem, quos maxumè æquom eſt metuere, eos minimi facit.

BALLIO.

Compellabo. Salve multùm, ſerve Athenis peſſumè.

PSEUDOLUS.

Dî te Deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo :
Vel ſi dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.

BALLIO.

Quid agitur, Calidore ?

PSEUDOLUS.

Amatur, atque egetur acriter.

BALLIO.

Miſereat, ſi familiam alere poſſim miſericordia.

PSEUDOLUS.

Eia! ſcimus nos quidem te qualis ſis; ne prædices.
Sed ſcin' quid nos volumus?

BALLIO.

Pol ego propemodò: ut malè ſit mihi.

PSEUDOLUS.

Et id, & hoc: quod te revocamus, quæſo, animum advorte.

BALLIO.

Audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc ſum, confer, quid velis.

PSEUDOLUS.

Hunc pudet quod tibi promiſit, quâque id promiſit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.

BALLIO.

Nimio id, quod pudet, facilius fertur, quàm illud quod piget.
Non dediſſe, iſtum pudet: me, quia non accepi, piget.

PSEUDOLUS.

At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modò.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob ſimultatem ſuam.

BALLIO.

Fuit occaſio, ſi vellet, jam pridem argentum ut daret.

CALIDORUS.

Quid, si non habui?

BALLIO.

Amabas? invenires mutuom,
Ad Daniſtam devenires, adderes fenuſculum:
Surripuiſſes patri.

PSEUDOLUS.

Surriperet hic patri, audaciſſume?
Non periculum eſt, ne quid rectè monſtres?

BALLIO.

Non lenonium eſt.

CALIDORUS.

Egon' patri ſurripere poſſim quicquam, tam cauto ſeni?
Atque adeò, si facere poſſem, pietas prohibet.

BALLIO.

Audio.
Pietatem ergo iſtam amplexator noctu pro Phœnicio.
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres ſunt? nullus eſt tibi quem roges mutuom
Argentum?

CALIDORUS.

Quin nomen quoque jam interiit MUTUOM.

BALLIO.

Heus tu, poſtquàm hercle iſti a menſa ſurgunt ſaturi, poti,
Qui ſuum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri?

CALIDORUS.

Nimis miſer ſum, nummum nuſquam reperire argenti queo:
Ita miſer & amore pereo, & inopià argentarià.

BALLIO.

Eme die cæca hercle olivom, id vendito oculatâ die.
Jam hercle vel ducentæ fieri poſſunt præſentes minæ.

CALIDORUS.

Perii ! an non tum Lex me perdit quina vicennaria ?
Metuunt credere omnes.

BALLIO.

Eadem eſt mihi lex, metuo credere.

PSEUDOLUS.

Credere autem ? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit uſui ?

BALLIO.

Non eſt juſtus quiſquam amator, niſi qui perpetuat data,
Datque uſque. Quando nihil ſit, ſimul amare deſinat.

CALIDORUS.

Nihilne te mei miſeret ?

BALLIO.

Inanis cedis : dicta non ſonant.
Atque ego te vivom ſalvomque vellem.

PSEUDOLUS.

Eho, an jàm mortuus eſt ?

BALLIO.

Ut ut eſt : mihi quidem profectò cum iſtis dictis mortuus eſt.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimoniâ.
Nam iſtoc, quod nunc lamentare, non eſſe argentum tibi,
Apud novercam querere.

PSEUDOLUS.

Eho an unquam tu hujus nupsiſti patri ?

BALLIO.

Dii melius faciant.

PSEUDOLUS.

Fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Meâ fide, si iſti formidas credere, ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.

BALLIO.

Tibi ego credam?

PSEUDOLUS.

Cur non?

BALLIO.

Quia pol, quâ operâ credam tibi,
Unâ operâ alligem fugitivam canem agninis lactibus.

CALIDORUS.

Siccine mihi abs te bene merenti, malè refertur gratia?

BALLIO.

Quid nunc vis?

CALIDORUS.

Ut opperiare hos ſex dies ſaltem modò,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem.

BALLIO.

Animo bono es.
Vel ſex menſes opperibor.

CALIDORUS.

Euge, homo lepidiſſume.

BALLIO.

Imò vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

CALIDORUS.

Quid jam?

BALLIO.

Quia enim non venalem habeo Phœnicium.

CALIDORUS.

Non habes ?

BALLIO.

Non hercle verò.

CALIDORUS.

Pſeudole, arceſſe hoſtias,
Victimas, lanios; ut ego huic ſacruficem ſummo Jovi:
Nam hic mihi nunc eſt multò potior Juppiter, quàm Juppiter.

BALLIO.

Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

CALIDORUS.

Propera : quid ſtas ? arceſſe agnos. Audin' quid ait Juppiter ?

PSEUDOLUS.

Jam hic ero : verùm extra portam Metiam currendum eſt priùs.

CALIDORUS.

Quid eò ?

PSEUDOLUS.

Lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adgero,
Ut hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Jovi.
In malam crucem iſtic ibit Juppiter lenonius.

BALLIO.

Ex tua re non eſt, ut ego emoriar.

PSEUDOLUS.

Quîdum ?

BALLIO.

Ego dicam tibi :
Quia edepol dum ego vivos vivam , nunquam eris frugi bonæ.

PSEUDOLUS.

Ex tua re non eſt , ut ego emoriar.

BALLIO.

Quîdum ?

PSEUDOLUS.

Sic , quia
Si ego emortuus sim , Athenis te sit nemo nequior.

CALIDORUS.

Dic mihi , obſecro , hercle verùm ſeriò , hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium ?

BALLIO.

Non edepol habeo profectò ; nam jam pridem vendidi.

CALIDORUS.

Quo modo ?

BALLIO.

Sine ornamentis , cum inteſtinis omnibus.

CALIDORUS.

Meam tu amicam vendidiſti ?

BALLIO.

Valdè : viginti minis.

CALIDORUS.

Viginti minis ?

BALLIO.

Utrum vis , vel quater quinis minis ,
Militi Macedonio. Et jam quindecim habeo minas.

CALIDORUS.

Quid ego ex te audio ?

BALLIO.

Amicam tuam eſſe factam argenteam.

CALIDORUS.

Cur id auſu's facere ?

BALLIO.

Libuit, mea fuit.

CALIDORUS.

Eho ! Pſeudole.

I, gladium affer.

PSEUDOLUS.

Quid opus gladio ?

CALIDORUS.

Quî hunc occîdam, atque me.

PSEUDOLUS.

Quin tu te occîdis potiùs ? nam hunc fames jam occiderit.

CALIDORUS.

Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjuriſſume ?
Juraviſtin' te illam nulli venditurum, nisi mihi ?

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Nempe conceptis verbis.

BALLIO.

Etiam conſultis quoque.

CALIDORUS.

Perjuraviſti, ſceleſte.

BALLIO.

At argentum intrò condidi.
Ego ſceleſtus nunc argentum promere poſſum domo:
Tu, qui pius es iſtoc genere gnatus, nummum non habes.

CALIDORUS.

Pſeudole, aſſiſte altrinſecus, atque onera hunc maledictis.

PSEUDOLUS.

Licet.

Nunquam ad prætorem æquè curſim curram, ut emittar manu.

CALIDORUS.

Ingere mala multa.

PSEUDOLUS.

Jam ego te differam dictis meis,

Impudice.

BALLIO.

Ita eſt.

PSEUDOLUS.

Sceleſte.

BALLIO.

Dicis vera.

PSEUDOLUS.

Verbero.

BALLIO.

Quippini.

CALIDORUS.

Buſtirape.

BALLIO.

Certè.

CALIDORUS.

Furcifer.

BALLIO.

Factum optumè.

CALIDORUS.

Sociofraude.

BALLIO.

Sunt mea hæc iſta.

PSEUDOLUS.

Paricîda.

BALLIO.

Perge tu.

PSEUDOLUS.

Sacrilege.

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Perjure.

BALLIO.

Vetera vaticinamini.

CALIDORUS.

Legirupa.

BALLIO.

Validè.

PSEUDOLUS.

Pernicies adoleſcentûm.

BALLIO.

Acerrumè.

CALIDORUS.

Fur.

BALLIO.

Babæ.

PSEUDOLUS.

Fugitive.

BALLIO.

Bombax.

CALIDORUS.

Fraus populi.

BALLIO.

Planiſſumè.

PSEUDOLUS.

Fraudulente.

CALIDORUS.

Impure leno.

PSEUDOLUS.

Cenum:

BALLIO.

Cantores probos !

CALIDORUS.

Verberaviſti patrem atque matrem.

BALLIO.

Atque occîdi quoque,
Potiùs quàm cibum præhiberem : num peccavi quippiam ?

PSEUDOLUS.

In pertuſum ingerimus dicta dolium : operam ludimus.

BALLIO.

Num quid alium etiam voltis dicere ?

CALIDORUS.

Ecquid te pudet ?

BALLIO.

Ted amatorem inventum eſſe inanem, quaſi caſſam nucem,
Sed quanquam multa, malaque in me dicta dixiſtis mihi,
Niſi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut hæc eſt præſtituta ſumma argento dies :
Si is non aderit, poſſe opinor facere officium me meum.

CALIDORUS.

Quid id eſt ?

BALLIO.

Si tu argentum attuleris, cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum eſt officium : ego, operæ si sit, plus tecum loquar :
Sed ſine argento fruſtra eſt, quod me tui miſereri, poſtulas.
Hæc mea eſt ſententia, ut tu hinc porrò, quid agas, conſulas.

CALIDORUS.

Jamne abis ?

BALLIO.

Negotii nunc ſum plenus.

PSEUDOLUS.

Paulò poſt magis.
Illic homo meus eſt : nisi omnes Dî me atque homines deſerunt,
Exoſſabo ego illum similiter itidem ut murænam coquos.
Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare.

CALIDORUS.

Ecquid imperas ?

PSEUDOLUS.

Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo.
Ad eam rem uſu'ſt hominem aſtutum, doctum, ſcitum, & callidum,
Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.

CALIDORUS.

Cedo mihi, quid es facturus ?

PSEUDOLUS.

Tempori ego faxo ſcies.
Nolo bis iterare : ſat sic longæ fiunt Fabulæ.

CALIDORUS.

Optumum atque æquiſſumum oras.

PSEUDOLUS.

Propera : adduc hominem citò.
Pauci ex multis ſunt amici, homini qui certi sient.

CALIDORUS.

Ego ſcio iſtuc.

PSEUDOLUS.

Ergo utrimque tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.

CALIDORUS.

Jam hic faxo aderit.

PSEUDOLUS.

Potin' ut abeas ? tibi moram dictis creas.

ACTUS I.

SCENA IV.

PSEUDOLUS.

POSTQUAM illic hinc abiit, tu aſtas ſolus, Pſeudole.
Quid nunc acturu's, poſtquàm herili filio
Largitu's dictis dapsilis ? ubi ſunt ea ?
Quoi neque parata gutta certi consilii,

Neque adeò argenti. Neque nunc quid faciam, ſcio:
Neque exordiri primùm unde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi poëta tabulas quom cepit sibi,
Quærit quod nuſquam eſt gentium, reperit tamen:
Facit illud verisimile, quod mendacium eſt.
Nunc ego poëta fiam: viginti minæ
Quæ nuſquam nunc ſunt gentium, inveniam tamen.
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram,
At volui injicere tragulam in noſtrum ſenem:
Verùm is, neſcio quo pacto, præſensit priùs.
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc, unà Simonem simul,
Cum ſuo vicino Calliphone incedere.
Ex hoc ſepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum ſermonem legam.

ACTUS I.

SCENA V.

SIMO. CALLIPHO. PSEUDOLUS.

SIMO.

Si de damnosis aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:

Ita

Ita nunc per urbem ſolus ſermo eſt omnibus,
Eum velle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem. Hoc alii mihi renuntiant,
Atque id jam pridem ſenſi, & ſubolet mihi.

PSEUDOLUS.

Occiſa eſt hæc res, hæret hoc negotium.
Quo in commeatum volui argentarium
Proficiſci, ibi nunc oppidò obſepta eſt via.
Præſenſit: nihil eſt prædæ prædatoribus.

CALLIPHO.

Homines qui geſtant, quique auſcultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Geſtores linguis, auditores auribus.
Nam iſtæc quæ tibi renuntiantur, filium
Te velle amantem argento circumducere,
Forſitan ea tibi dicta ſunt mendacia.
Sed ſi vera ea ſunt, ut nunc mos eſt, maxumè,
Quid mirum fecit? quid novum? adoleſcens homo
Si amat, ſi amicam liberat?

PSEUDOLUS.

Lepidum ſenem!

SIMO.

Vetus nolo faciat.

CALLIPHO.

At enim nequicquàm nevis.
Vel tu ne faceres tale in adoleſcentia.
Probum patrem eſſe oportet, qui gnatum ſuum
Eſſe probiorem, quàm ipſus fuerit, poſtulet.
Nam tu quod damni, & quod feciſti flagitii,
Populo viritim potuit diſpertirier.
Idne tu miraris, ſi patriſſat filius?

PSEUDOLUS.

Ὦ ζεῦ! quàm pauci eſtis homines commodi!

Ehem, illuc eſt patrem eſſe, ut æquom eſt, filio!

SIMO.

Quis hic loquitur? meus hic eſt quidem ſervos
Pſeudolus.
Hic mihi corrumpit filium. Scelerum caput!
Hic dux, hic ille eſt pædagogus: hunc ego
Cupio excruciari.

CALLIPHO.

Jam iſtæc inſipientia eſt,
Sic iram in promtu gerere. Quantò ſatius eſt,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne ſint, quæ tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium eſt mali.

SIMO.

Tibi auſcultabo.

PSEUDOLUS.

Itur ad te, Pſeudole:
Orationem tibi para advorsùm ſenem.
Herum ſaluto primùm, ut æquom eſt: poſtea
Si quid ſuperſit, vicinos impertio.

SIMO.

Salve. Quid agitur?

PSEUDOLUS.

Statur hic ad hunc modum.

SIMO.

Statum vide hominis, Callipho, quàm baſilicum!

CALLIPHO.

Bene confidenterque aſtitiſſe intellego.

PSEUDOLUS.

Decet innocentem, qui ſit atque innoxius,
Servom ſuperbum eſſe apud herum potiſſumùm.

CALLIPHO.

Sunt quæ te volumus percontari, quæ quaſi

Per nebulam noſmet ſcimus atque audivimus.

SIMO.

Conficiet jam te hic verbis : ut tu cenſeas
Non Pſeudolum , ſed Socratem tecum loqui.

PSEUDOLUS.

Ita eſt. Jam pridem tu me ſpernis , ſentio.
Parvam eſſe apud te mihi fidem ipſe intellego :
Cupis me eſſe nequam ; tamen ero frugi bonæ.

SIMO.

Fac , ſis , vacivas , Pſeudole , ædeis aurium ,
Mea ut migrare dicta poſſint quò volo.

PSEUDOLUS.

Age , loquere quid vis , tametſi tibi ſuccenſeo.

SIMO.

Mihin' domino ſervos tu ſuccenſes ?

PSEUDOLUS.

Jam tibi
Mirum id videtur ?

SIMO.

Hercle qui , ut tu prædicas ,
Cavendum eſt mihi abs te irato : atque alio tu modo
Me verberare , atque ego te ſoleo , cogitas.

CALLIPHO.

Quid cenſes ? edepol meritò eſſe iratum arbitror ,
Quom apud te parum ſtet fides.

SIMO.

Jam ſic ſino ,
Iratus ſit : ego ne quid noceat , cavero.
Sed quid ais ? quid hoc , quod te rogo ?

PSEUDOLUS.

Si quid vis , roga.
Quod ſcibo , Delphis tibi reſponſum dicito.

SIMO.

Advorte ergo animum, & fac ſis promiſſi memor.
Quid ais? ecquam ſcis filium tibicinam
Meum amare?

PSEUDOLUS.

Negare meum eſt.

SIMO.

Liberare quam velit?

PSEUDOLUS.

Καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο nego.

SIMO.

Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, ut auferas a me?

PSEUDOLUS.

Abs te ego auferam?

SIMO.

Ita: quas meo gnato des, quî amicam liberet.

PSEUDOLUS.

Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναὶ, καὶ τοῦτο ναί.

CALLIPHO.

Fatetur.

SIMO.

Dixin', Callipho, dudum tibi?

CALLIPHO.

Memini.

SIMO.

Cur hæc, ubi tu reſciviſti illico,
Cælata me ſunt? cur nôn reſcivi?

PSEUDOLUS.

Eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut ſervos ſuum criminaret apud herum.

SIMO.

Juberes hunc præcipitem in piſtrinum trahi.

CALLIPHO.

Num quid peccatum eſt, Simo?

SIMO.

Imò maxumè.

PSEUDOLUS.

Deſiſte: rectè ego rem meam ſapio, Callipho.
Peccata mea ſunt. Animum advorte nunc jam.
Quapropter te expertem amoris nati habuerim,
Piſtrinum in mundo ſcibam, ſi id faxem, mihi.

SIMO.

Non a me ſcibas piſtrinum in mundo tibi,
Quom ea muſſitabas?

PSEUDOLUS.

Scibam.

SIMO.

Cur non dictum eſt mihi?

PSEUDOLUS.

Quia illud malum aderat, iſtuc aberat longiùs.
Illud erat præſens, huic erant dieculæ.

SIMO.

Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non poteſt
Argentum auferri, qui præſertim ſenſerim.
Ne quiſquam credat nummum, jam edicam omnibus.

PSEUDOLUS.

Nunquam edepol quoiquam ſupplicabo, dum quidem
Tu vives: tu mihi hercle argentum dabis:
Abs te equidem ſumam.

SIMO.

Tu a me ſumes?

PSEUDOLUS.

Strenuè.

SIMO.

Excludito mihi hercle oculum, si dedero.

PSEUDOLUS.

Dabis.

Jam dico, ut a me caveas.

CALLIPHO.

Certè edepol ſcio :

Si abſtuleris, mirum & magnum facinus feceris.

PSEUDOLUS.

Faciam.

SIMO.

Si non abſtuleris ?

PSEUDOLUS.

Virgis cædito,

Sed quid, si abſtulero ?

SIMO.

Do Jovem teſtem tibi,

Te ætatem impune habiturum.

PSEUDOLUS.

Facito ut memineris.

SIMO.

Egon' ut cavere nequeam quoi prædicitur ?

PSEUDOLUS.

Prædico, ut caveas : dico, inquam, ut caveas : cave.

Hem, iſtis mihi tu hodie manibus argentum dabis.

CALLIPHO.

Edepol mortalem graphicum, si ſervat fidem !

PSEUDOLUS.

Servitum tibi me abducito, ni fecero.

SIMO.

Bene atque amicè dicis : nam nunc jam meus es.

PSEUDOLUS.

Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini?

CALLIPHO.

Studeo hercle audire, nam ted auſculto libens.

SIMO.

Agedum, nam ſatis libenter te auſculto loqui.

PSEUDOLUS.

Priùs quàm iſtam pugnam pugnabo, ego etiam priùs
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.

SIMO.

Quam pugnam?

PSEUDOLUS.

Hem, ab hoc lenone vicino tuo
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eâ circumducam lepidè lenonem.

SIMO.

Quid eſt?

PSEUDOLUS.

Effectum hoc hodie reddam utrumque ad veſperum.

SIMO.

Siquidem iſtæc opera, ut prædicas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli anteceſſeris.
Sed si non faxis, num quid cauſſæ eſt, illico
Quin te in piſtrinum condam?

PSEUDOLUS.

Non unum quidem
Diem modò, verùm hercle in omneis, quantum eſt.
Sed si effecero,
Dabin' mihi argentum quod dem lenoni illico
Tuâ voluntate?

CALLIPHO.

Jus bonum orat Pſeudolus:

Dabo, inque.

SIMO.

At enim ſcin' quid mihi in mentem venit ?
Quid ſi hice inter ſe conſenſerunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt conſutis dolis,
Quî me argento circumvortant ?

PSEUDOLUS.

Quis me audacior
Sit, ſi iſtuc facinus audeam facere ? imò sic, Simo,
Si ſumus compecti, sive consilium unquam inivimus
De iſtâc re, aut si de ea re unquam inter nos convenimus :
Quasi in libro cum ſcribuntur calamo literæ,
Stilis me totum uſque ulmeis conſcribito.

SIMO.

Indîce ludos nunc jam, quando lubet.

PSEUDOLUS.

Da in hunc diem operam, Callipho, quæſo mihi,
Ne quò te ad aliud occupes negotium.

CALLIPHO.

Quin rus uti irem, jam heri conſtitueram.

PSEUDOLUS.

At nunc diſturba quas ſtatuiſti machinas.

CALLIPHO.

Nunc non abire certum eſt iſtâc gratiâ.
Lubido eſt ludos tuos ſpectare, Pſeudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit : potiùs quàm id non fiat, ego dabo.

SIMO.

Non demutabo.

PSEUDOLUS.

Namque edepol, si non dabis,
Clamore magno & multùm flagitabere.

Agite,

Agite, amolimini hinc vos intrò nunc jam,
Ac meis viciſſim date locum fallaciis.

SIMO.

Fiat: geratur mos tibi.

PSEUDOLUS.

Sed te volo
Domi uſque adeſſe.

SIMO.

Quin tibi hanc operam dico.

CALLIPHO.

At ego ad forum ibo. Jam hic adero.

SIMO.

Actutum redi.

PSEUDOLUS.

Suſpicio eſt mihi nunc vos ſuſpicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Quì vos oblectem, hanc *Fabulam* dum transigam,
Neque ſim facturus, quod facturum dixeram.
Non demutabo. Atque etiam certum, quod ſciam;
Quo ſim facturus pacto, nihil etiam ſcio,
Niſi quia futurum eſt. Nam qui in ſcenam provenit
Novo modo, novom aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi qui queat.
Concedere aliquantiſper hinc mihi intrò libet,
Dum concenturio in corde ſycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS II.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

Pro Juppiter ! ut mihi, quicquid ago, lepidè omnia proſperéque eveniunt !
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum eſt conſilium.
Nam ea ſtultitia eſt, facinus magnum timido cordi credere. Nam omnes
Res perinde ſunt, ut agas, ut eas magni facias. Nam ego in meo
Pectore priùs ita paravi copias dupliceis, tripliceis dolos,
Perfidias ; ut ubicumque cum hoſtibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicam, Meâ induſtriâ & malitiâ, fraudulentiâ,
Facile ut vincam, facile ut ſpoliem meos perduelleis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem, meum atque voſtrum omnium,
Ballionem exballiſtabo lepidè ; date operam modò. Hoc ego oppidum
Admœnire, ut hoc die capiatur, volo : atque ad hoc meas legiones

Adducam. Si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Poſt ad oppidum hoc vetus, continuò mecum exercitum protinus obducam.
Inde me & ſimul participes omnes meos prædâ onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis injiciam, me eſſe ut ſciant natum,
Quo ſum genere gnatus. Magna me facinora decet efficere,
Quæ poſt mihi clara, & diu clueant. Sed hunc quem video, quis hic eſt,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet ſcire
Quid hic velit cum machæra: & huic, quam rem agat, hinc dabo inſidias.

ACTUS II.

SCENA II.

HARPAX, PSEUDOLUS.

HARPAX.

Hi loci ſunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero ſunt demonſtratæ,
Ut ego oculis orationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,

Septimas eſſe ædeis a porta, ubi ille habitat leno, cui juſſit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. Nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hic habitat.

PSEUDOLUS.

St. Tace, tace:
Meus hic eſt homo, ni omnes Dî atque homines deſerunt. Novo conſilio
Nunc mihi opus eſt: nova res ſubitò mihi hæc objecta eſt:
Hoc prævortar principio: illa omnia miſſa habeo quæ ante agere occœpi.
Jam pol ego hunc ſtratioticum nuntium advenientem probè percutiam.

HARPAX.

Oſtium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.

PSEUDOLUS.

Quiſquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator & patronus foribus proceſſi foras.

HARPAX.

Tune es Ballio?

PSEUDOLUS.

Imò verò ego ejus ſum Subballio.

HARPAX.

Quid iſtuc verbi eſt?

PSEUDOLUS.

Condus, promus ſum, procurator peni.

HARPAX.

Quaſi te dicas atrienſem.

PSEUDOLUS.

Imò atrienſi ego impero.

HARPAX.

Quid tu ? ſervuſne an liber ?

PSEUDOLUS.

Nunc quidem etiam ſervio.

HARPAX.

Ita vidêre : & non vidêre dignus qui liber ſies.

PSEUDOLUS.

Non ſoles reſpicere te, quom dicas injuſtè alteri ?

HARPAX.

Hunc hominem malum eſſe oportet.

PSEUDOLUS.

Dî me ſervant atque amant.
Nam hæc mihi incus eſt : procudam ego hodie hinc multos dolos.

HARPAX.

Quid illic ſecum ſolus loquitur ?

PSEUDOLUS.

Quid ais tu, adoleſcens ?

HARPAX.

Quid eſt ?

PSEUDOLUS.

Eſne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,
Servos ejus qui hinc a nobis eſt mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo lenoni quindecim dederat minas;
Quinque debet ?

HARPAX.

Sum. Sed ubi tu me noviſti gentium,
Aut vidiſti, aut collocutu's ? nam equidem Athenas antidhac
Nunquam adveni, neque te vidi ante hunc diem unquam oculis meis.

PSEUDOLUS.

Quia vidêre inde eſſe : nam olim quom abiit, argento hæc dies
Præſtituta eſt, quoad referret nobis; neque dum retulit.

HARPAX.

Imò adeſt.

PSEUDOLUS.

Tun' attuliſti?

HARPAX.

Egomet.

PSEUDOLUS.

Quid dubitas dare?

HARPAX.

Tibi ego dem?

PSEUDOLUS.

Mihi hercle verò, qui res rationeſque heri
Ballionis curo, argentum accepto, expenſo, & cui debet dato.

HARPAX.

Siquidem hercle etiam ſupremi promtas theſauros Jovis,
Tibi libellam argenti nunquam credam.

PSEUDOLUS.

Dum tu ſtrenuas,
Res erit ſoluta.

HARPAX.

Vinctam potiùs sic ſervavero.

PSEUDOLUS.

Væ tibi! tu inventus verò, meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non ſexcenta tanta ſoli ſoleant credier!

HARPAX.

Poteſt ut alii ita arbitrentur, & ego ut ne credam tibi.

PSEUDOLUS.

Quaſi tu dicas me te velle argento circumducere.

HARPAX.

Imò verò quaſi tu dicas, quaſique ego autem id ſuſpicer.

Sed quid eſt tibi nomen?

PSEUDOLUS.

Servos eſt huic lenoni Syrus,

Eum eſſe me dicam. Syrus ſum.

HARPAX.

Syrus.

PSEUDOLUS.

Id eſt nomen mihi.

HARPAX.

Verba multa facimus: herus ſi tuus domi eſt, quin provocas?

Ut id agam quod miſſus huc ſum, quicquid eſt nomen tibi.

PSEUDOLUS.

Si intus eſſet, evocarem: verùm ſi dare vis mihi,

Magis erit ſolutum, quàm ipſi dederis.

HARPAX.

At enim ſcin' quid eſt?

Reddere hoc, non perdere, herus me miſit. Nunc certè ſcio

Hoc, febrim tibi eſſe, quia non licet hoc injicere ungulas.

Ego, niſi ipſi Ballioni, nummum credam nemini.

PSEUDOLUS.

At illic nunc negotioſus eſt: res agitur apud judicem.

HARPAX.

Di bene vortant. At ego quando eum eſſe cenſebo domi,
Rediero. Tu epiſtolam hanc a me accipe, atque illi dato.
Nam iſtic ſymbolum eſt inter herum meum & tuum de muliere.

PSEUDOLUS.

Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expreſſam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo aiebat velle mitti mulierem.
Nam hic quoque exemplum reliquit ejus.

HARPAX.

Omnem rem tenes.

PSEUDOLUS.

Quid ego ni teneam?

HARPAX.

Dato ergo iſtum ſymbolum illi.

PSEUDOLUS.

Licet.
Sed quid eſt tibi nomen?

HARPAX.

Harpax.

PSEUDOLUS.

Apage te, Harpax: haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intrò, ne quid Harpax feceris.

HARPAX.

Hoſtes vivos rapere ſoleo ex acie: ex hoc nomen mihi eſt.

PSEUDOLUS.

Pol te multò magis, opinor, vaſa ahenea ex ædibus.

HARPAX.

Non ita eſt. Sed ſcin' quid te orem, Syre?

PSEUDOLUS.

Sciam ſi dixeris.

HARPAX.

Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam doliarem, cludam, craſſam, Chryſidem.

PSEUDOLUS.

Quid nunc vis?

HARPAX.

Inde ut me arceſſas, herus tuus ubi venerit.

PSEUDOLUS.

Tuo arbitratu: maxumè.

HARPAX.

Nam ut laſſus veni de via,
Me volo curare.

PSEUDOLUS.

Sanè ſapis, & conſilium placet:
Sed vide ſis ne in quæſtione ſis, quando arceſſam, mihi.

HARPAX.

Quin ubi prandero, dabo operam ſomno.

PSEUDOLUS.

Sanè cenſeo.

HARPAX.

Nunc quid vis?

PSEUDOLUS.

Dormitum ut abeas.

HARPAX.

Abeo.

PSEUDOLUS.

Atque audin', Harpage?
Jube, ſis, te opperiri: beatus eris ſi conſudaveris.

Digitized by Google

ACTUS II.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

Di immortales ! conſervavit me illic homo adventu ſuo :
Suo viatico reduxit me uſque ex errore in viam.
Nam ipſa mihi Opportunitas non potuit opportuniùs
Advenire , quàm hæcc' allata eſt mihi opportunè epiſtola :
Nam hæc allata cornucopiæ eſt , ubi ineſt quicquid volo.
Hic doli , hic fallaciæ omnes ſunt : hic ſunt ſycophantiæ ,
Hic argentum , hic amica amanti herili filio.
Atque ego nunc me ut glorioſum faciam , ut copi pectore ,
Quo modo quicque agerem , ut lenoni ſurriperem mulierculam ,
Jam inſtituta , ornata , cuncta in ordine , animo ut volueram ,
Certa , deformata habebam : ſed profectò hoc sic erit.
Centum doctûm hominum conſilia ſola hæc devincit Dea
Fortuna. Atque hoc verum eſt : proinde ut quiſque fortunâ utitur ,

Ita præcellet ; atque exinde ſapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium diſcimus accidiſſe , hominem catum
Eum eſſe declaramus : ſtultum autem illum , quoi vortit malè.
Stulti haud ſcimus , fruſtra ut simus , quom quod cupienter dari
Petimus nobis , quasi quid in rem sit , poſſimus noſcere.
Certa amittimus , dum incèrta petimus : atque hoc evenit
In labore atque in dolore , ut mors obrepat interim.
Sed jam ſatis eſt philoſophatum : nimis diu & longum loquor.
Dî immortales ! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium , hic modò quod ſubitò commentus fui ,
Quia lenonis me eſſe dixi. Nunc ego hâc epiſtolâ
Tres deludam ; herum , & lenonem , & qui hanc mihi dedit epiſtolam.
Euge par pari ! aliud autem quod cupiebam , contigit.
Venit eccum Calidorus : ducit neſcio quem ſecum simul.

ACTUS II.

SCENA IV.

CALIDORUS. CHARINUS. PSEUDOLUS.

CALIDORUS.

DULCIA atque amara apud te ſum elocutus omnia.
Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.

CHARINUS.

Commemini omnia: id tu modò me quid vis facere, fac ſciam.

CALIDORUS.

Quom hæc tibi alia ſum elocutus, ut ſcires, ſi ſcis de ſymbolo.

CHARINUS.

Omnia, inquam: tu modò quid me facere vis, fac ut ſciam.

CALIDORUS.

Pſeudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem ſtrenuum,
Benevolentem adducerem ad ſe.

CHARINUS.

Servas imperium probè;
Nam & amicum & benevolentem ducis. Sed iſtic Pſeudolus
Novos mihi eſt.

Digitized by Google

CHARINUS.

Nimiùm eſt mortalis graphicus : heuretes
mihi eſt :
Is mihi hæc eſſe effecturum dixit, quæ dixi tibi.

PSEUDOLUS.

Magnificè hominem compellabo.

CALIDORUS.

Cuja vox ſonat ?

PSEUDOLUS.

Io, io, io :
Te te te tyranne, te rogo, qui imperitas Pſeudolo,
Quæro, quoi ter, trina, triplicia, tribus modis,
tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias ; de tribus
Fraude partas ; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo.

CALIDORUS.

Illic homo eſt.

CHARINUS.

Ut paratragœdiat carnufex !

CALIDORUS.

Confer gradum
Contra pariter.

PSEUDOLUS.

Porrige audaciter ad ſalutem brachium.

CHARINUS.

Dic, utrum, Spemne an Matrem te ſalutem, Pſeudole?

PSEUDOLUS.

Imò utrumque.

CHARINUS.

Utrumque ſalve. Sed quid actum eſt ?

PSEUDOLUS.

Quid times ?

CALIDORUS.

Attuli hunc.

PSEUDOLUS.

Quid attuliſti ?

CALIDORUS.

Adduxi, volui dicere.

PSEUDOLUS.

Quis iſtic eſt ?

CALIDORUS.

Charinus.

PSEUDOLUS.

Euge ! jam χαῖρε οἰωνὸν ποιῶ.

CHARINUS.

Quin tu quicquid opu'ſt, mihi audacter imperas.

PSEUDOLUS.

Tam gratia eſt.
Bene ſit, Charine : nolo tibi moleſtos eſſe nos.

CHARINUS.

Vos moleſtos mihi ? moleſtum eſt id quidem.

PSEUDOLUS.

Tum tu igitur mane.

CHARINUS.

Quid iſtuc eſt ?

PSEUDOLUS.

Epiſtolam modò hanc intercepi, & ſymbolum.

CHARINUS.

Symbolum ? quem ſymbolum ?

PSEUDOLUS.

Qui a milite allatu'ſt modò :
Ejus ſervo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,

Tuam qui amicam hinc arceſſebat ; ei os ſublevi modò.

CALIDORUS.

Quo modo ?

PSEUDOLUS.

Horum cauſſa hæc agitur ſpectatorum Fabula.
Hi ſciunt , qui hic affuerunt , vobis poſt narravero.

CALIDORUS.

Quid nunc agimus ?

PSEUDOLUS.

Liberam hodie tuam amicam amplexabere.

CALIDORUS.

Egone ?

PSEUDOLUS.

Tute.

CALIDORUS.

Ego ?

PSEUDOLUS.

Ipſus , inquam ; ſiquidem hoc vivet caput :
Si modò mihi hominem invenietis properè.

CHARINUS.

Quâ facie ?

PSEUDOLUS.

Malum ,
Callidum , doctum , qui quando principium prehenderit ,
Porrò ſuâ virtute teneat, quid ſe facere oporteat.
Atque eum qui non hic uſitatus ſæpe ſit.

CHARINUS.

Si ſervos eſt ,
Num quid refert ?

PSEUDOLUS.

Imò multò mavolo quàm liberum.

CHARINUS.

Poſſe opinor me dare hominem tibi malum & doctum, modò
Qui a patre advenit Caryſto, nec dùm exiit ex ædibus
Quoquam; neque Athenas advenit unquam ante heſternum diem.

PSEUDOLUS.

Bene juvas. Sed quinque inventis opus eſt argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam: nam unam hujus mihi debet pater.

CHARINUS.

Ego dabo, ne quære aliunde.

PSEUDOLUS.

O hominem opportunum mihi!
Etiam opu'ſt chlamyde, & machæra, & petaſo.

CHARINUS.

Poſſum a me dare.

PSEUDOLUS.

Dî immortales! non Charinus mihi hic quidem eſt, ſed Copia.
Sed iſtic ſervos, ex Caryſto huc qui advenit, quid ſapit?

CHARINUS.

Hircum ab alis.

PSEUDOLUS.

Manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore?

CHARINUS.

Atque acidiſſumi.

PSEUDOLUS.

Quid, ſi opus ſit, ut dulce promat indidem,

ecquid

ecquid habet ?

CHARINUS.

Rogas ?

Murrhinam, paſſum, defrutum, melinam, mel quojuſmodi.

Quin in corde inſtruere quondam cœpit thermopolium.

PSEUDOLUS.

Eugepæ! lepidè, Charine, me meo ludo lamberas.

Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſervo ?

CHARINUS.

Simiæ.

PSEUDOLUS.

Scitne in re adverſâ verſari ?

CHARINUS.

Turbo non æquè citus eſt.

PSEUDOLUS.

Ecquid argutus eſt ?

CHARINUS.

Malorum facinorum ſæpiſſumè.

PSEUDOLUS.

Quid, quom manifeſtò tenetur ?

CHARINUS.

Anguilla'ſt, elabitur.

PSEUDOLUS.

Ecquid is homo ſcitus eſt ?

CHARINUS.

Plebiſcitum non eſt ſcitius.

PSEUDOLUS.

Probus homo eſt, ut prædicare te audio.

CHARINUS.

Imò ſi ſcias,

Ubi te aſpexerit, narrabit ultrò quid ſeſe velis.

Sed quid es acturus?

PSEUDOLUS.

Dicam, ubi hominem exornavero.
Subdititium fieri ego illum militis ſervom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. Hem tibi omnem fabulam.
Ceterum quo quicque pacto faciat, ipſi dixero.

CALIDORUS.

Quid nunc igitur ſtamus?

PSEUDOLUS.

Hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitam Æſchinum.
Sed properate.

CHARINUS.

Priùs illic erimus, quàm tu.

PSEUDOLUS.

Abite ergo ocyùs.
Quicquid incerti mihi in animo priùs, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet; nunc defæcatum eſt: cor mihi nunc pervium'ſt.
Omnes ordines ſub ſignis ducam legionis meæ,
Avi ſiniſtrâ, auſpicio liquido, atque ex ſententia:
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, doctè ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipſum oppidum expugnatum, faxo, erit lenonium.

ACTUS III.

SCENA I.

PUER.

Cui ſervitutem Dî danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conſpicio meo,
Malam rem magnam, multaſque ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit ſervitus, ubi ego omnibus
Parvis magniſque miſeriis præfulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo,
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuſculè.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies:
Interminatus eſt a minumo ad maxumum,
Si quis non hodie munus miſiſſet sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc neſcio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud poſſum, quod illi qui poſſunt, ſolent.
Nunc nisi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Eheu! quam illæ rei ego etiam nunc ſum parvulus!
Atque edepol ut nunc malè eum metuo miſer!
Si quiſpiam det, quî manus gravior siet,
Quanquam illud aiunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor poſſe aliquo modo.
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio,
Herus, eccum, recipit ſe domum, & ducit coquom.

ACTUS III.

SCENA II.

BALLIO. COQUOS. PUER.

BALLIO.

FORUM coquinum qui vocant, ſtultè vocant:
Nam non coquinum eſt, verùm furinum eſt forum.
Nam ſi ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquom non potui, quàm hunc quem duco, ducere,
Multiloquom, glorioſum, inſulſum, inutilem.
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad ſe noluit,
Ut eſſet hic, qui mortuis cenam coquat.
Nam hic ſolus illis coquere, quod placeat, poteſt.

COQUOS.

Si me arbitrabare iſto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas?

BALLIO.

Inopiâ: alius non erat.
Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquos
Tu ſolus præter alios?

COQUOS.

Ego dicam tibi:
Hominum avaritiâ ego ſum factus improbior coquos,
Non meopte ingenio.

BALLIO.

Quâ iſtuc ratione?

COQUOS.

Eloquar :
Quia enim quom extemplo veniunt conductum coquom ,
Nemo illum quærit qui optumus & cariſſimu'ſt :
Illum conducunt potiùs , qui viliſſumu'ſt.
Hoc ego fui hodie ſolus obſeſſor fori.
Illi drachmis iſſent miſeri : me nemo poteſt
Minoris quiſquam nummo ut ſurgam , ſubigere.
Non ego item cenam condio , ut alii coqui ,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt ,
Boves qui convivas faciunt , herbaſque oggerunt ,
Eas herbas herbis aliis porrò condiunt ,
Indunt coriandrum , feniculum , allium , atrum olus :
Apponunt rumicem , braſſicam , betam , blitum ,
Eo laſerpicii libram pondo diluunt :
Teritur ſinapis ſcelerata , quom illis qui terunt ,
Priùs quàm triverunt , oculi ut exſtillent , facit.
Ei homines cenas ſibi coquint. Quom condiunt ,
Non condimentis condiunt , ſed ſtrigibus ,
Vivis convivis inteſtina quæ exedint.
Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt.
Quom haſce herbas hujuſmodi in ſuum alvom congerunt ,
Formidoloſas dictu , non eſu modò ;
Quas herbas pecudes non edunt , homines edunt.

BALLIO.

Quid tu ? divinis condimentis utere ,
Qui prorogare vitam poſſis hominibus ,
Qui ea culpes condimenta ?

COQUOS.

Audacter dicito :
Nam vel ducenos annos poterunt vivere ,

Meas qui eſitabunt eſcas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
Aut ſipolindrum, aut macidem, aut ſancaptidem,
Eæ ipſæ ſeſe patinæ fervefaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta ſunt:
Terreſtres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopſide, aut cataractria.

BALLIO.

At te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis omnibus mendaciis.

COQUOS.

Sine, ſis, loqui me.

BALLIO.

Loquere, atque i in malam crucem.

COQUOS.

Ubi omneis patinæ fervent, omneis aperio:
Is odos demiſſis pedibus in cælum volat:
Eum odorem cenat Juppiter cotidie.

BALLIO.

Odor demiſſis pedibus?

COQUOS.

Peccavi inſciens.

BALLIO.

Quid eſt?

COQUOS.

Quia enim demiſſis manibus volui dicere.

BALLIO.

Si nuſquam is coctum, quidnam cenat Juppiter?

COQUOS.

It incenatus cubitum.

BALLIO.

I in malam crucem.

Digitized by Google

Iſtaccine cauſsâ tibi hodie nummum dabo ?

COQUOS.

Fateor equidem eſſe me coquom cariſſumum :
Verùm pro pretio facio, ut opera appareat
Mea, quò conductus veni.

BALLIO.

Ad furandum quidem.

COQUOS.

An invenire poſtulas quemquam coquom,
Niſi milvinis aut aquilinis ungulis ?

BALLIO.

An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas,
Quin ibi conſtrictis ungulis cenam coquas ?
Nunc adeò tu qui meus es, jam edico tibi,
Uti noſtra properes amoliri omnia :
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis.
Quoquò hic ſpectabit, eò tu ſpectato ſimul.
Si quò hic gradietur, pariter progredimino.
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.
Suum ſi quid ſumet, id tu ſinito ſumere :
Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinſecus.
Si iſte ibit, ito ; ſtabit, aſtato ſimul.
Si conquiniſcet iſtic, ceveto ſimul.
Item his diſcipulis privos cuſtodes dabo.

COQUOS.

Habe modò bonum animum.

BALLIO.

Quæſo, quî poſſim, doce,
Animum bonum habere, qui te ad me adducam domum ?

COQUOS.

Quia ſorbitione faciam ego te hodie meâ,
Item ut Medea Peliam concoxit ſenem :

Quem mèdicamento, & ſuis venenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum :
Item ego te faciam.

BALLIO.

Eho, an tu etiam veneficus ?

COQUOS.

Imò edepol verò hominum ſervator magis.

BALLIO.

Hem mane. Quanti iſtuc unum me coquinare perdoces ?

COQUOS.

Quid ?

BALLIO.

Ut te ſervem, ne quid ſurripias mihi.

COQUOS.

Si credis, nummo ; ſi non, ne minâ quidem.
Sed utrùm amicis hodie ; an inimicis tuis
Daturu's cenam ?

BALLIO.

Pol ego amicis, ſcilicet.

COQUOS.

Quin tu illos inimicos potiùs, quàm amicos vocas ?
Nam ego ita convivis cenam conditam dabo
Hodie, atque ita ſuavitate condiam,
Ut quiſque quicque conditum guſtaverit,
Ipſos ſibi faciam ut digitos prærodat ſuos.

BALLIO.

Quæſo hercle priùs quàm quicquam convivis dabis,
Guſtato tute priùs, & diſcipulis dato;
Ut prærodatis voſtras furtificas manus.

COQUOS.

Fortaſſe hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.

BALLIO.

Moleſtus ne ſis : nimiùm jam tinnis, non places.
Hem, illic ego habito. Intrò huc abi, & cęnam coque
Properè.

COQUOS.

Quin is accubitum, & convivas cedo.
Corrumpitur jam cena.

BALLIO.

Hem, ſubolem, ſis, vide !
Jam hic quoque ſceleſtus eſt coqui ſublingio.
Profectò quid nunc primùm caveam neſcio,
Ita in ædibus ſunt fures : prædo in proxumo eſt.
Jam a me hic vicinus apud forum paulò priùs
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pſeudolo ſervo ſuo,
Neu fidem ei haberem. Nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, ſi poſſet, muliere intervorteret.
Eum promiſiſſe firmiter dixit ſibi,
Seſe abducturum a me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intrò, atque edicam familiaribus,
Profectò ne quis quicquam credat Pſeudolo.

ACTUS IV.

SCENA I.

PSEUDOLUS. SIMIA.

PSEUDOLUS.

Si unquam quemquam Dî immortales voluêre eſſe auxilio adjutum ;
Tum me & Calidorum ſervatum volunt eſſe , & lenonem exſtinctum ,
Quom te adjutorem genuêre mihi , tam doctum hominem atque aſtutum.
Sed ubi illic eſt ? ſumne ego homo insipiens , qui hæc mecum egomet loquor ſolus ?
Dedit verba mihi hercle , ut opinor : malus cum malo ſtultè cavi.
Tum pol ego interii , homo si ille abiit : neque hoc opus quod volui , ego hodie efficiam.
Sed eccum video verberearn ſtatuam. Ut magnificè infert ſeſe !
Hem ! te hercle ego circumſpectabam : nimis metuebam malè , ne abiiſſes.

SIMIA.

Fuit meum officium ut facerem , fateor.

PSEUDOLUS.

Ubi reſtiteras ?

SIMIA.

Ubi mihi lubitum eſt.

PSEUDOLUS.

Iſtuc ego jam ſatis ſcio.

SIMIA.

Cur ergo quod ſcis, me rogas?

PSEUDOLUS.

At hoc volo monere te.

SIMIA.

Monendus ne me moneat.

PSEUDOLUS.

Nimis tandem ego abs te contemnor.

SIMIA.

Quippe ego te ni contemnam, ſtratioticus homo qui cluear?

PSEUDOLUS.

Jam Hoc volo quod occeptum'ſt, agi.

SIMIA.

Num quid agere aliud me vides?

PSEUDOLUS.

Ambula ergo citò.

SIMIA.

Imò otiosè volo.

PSEUDOLUS.

Hæc ea occaſio eſt, dum ille dormit, Volo tu prior ut occupes adire.

SIMIA.

Quid properas? placidè. Ne time. Ita ille faxit Juppiter, ut ille palam ibidem aſſiet, Quiſquis ille eſt, qui adeſt a Milite. Nunquam edepol erit ille potior

Digitized by Google

Harpax, quàm ego. Habe animum bonum : pulchrè ego hanc explicatam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipſe ſeſe ut neget eum eſſe qui ſiet,
Meque ut eſſe autumet, qui ipſus eſt.

PSEUDOLUS.

Quî poteſt ?

SIMIA.

Occidis me,
Quom iſtuc rogitas.

PSEUDOLUS.

O hominem lepidum ! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi ſervet.

SIMIA.

Imò mihi. Sed vide : ornatus hic ſatis me condecet?

PSEUDOLUS.

Optumè habet.

SIMIA.

Eſto.

PSEUDOLUS.

Tantum tibi boni Dî immortales duint,
Quantum tu tibi optes. Nam ſi exoptem quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo eſt. Neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum,
Et maleficum.

SIMIA.

Tun' id mihi ?

PSEUDOLUS.

Taceo. Sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, ſi hanc rem ſobriè accuraſſis !

SIMIA.

Potin' ut taceas ?

Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit. Teneo omnia. In pectore condita ſunt : meditati ſunt doli doctè.

PSEUDOLUS.

Probus hic eſt Homo.

SIMIA.

Neque hic eſt, neque ego.

PSEUDOLUS.

At vide ne titubes.

SIMIA.

Potin' ut taceas ?

PSEUDOLUS.

Ita me Dii ament.

SIMIA.

Ita non facient, mera jam mendacia fundes.

PSEUDOLUS.

Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo & metuo, & magnifico !

SIMIA.

Ego iſtuc aliis dare condidici. Mihi obtrudere non potes palpum.

PSEUDOLUS.

Ut ego te hodie accipiam lepidè, ubi effeceris hoc opus !

SIMIA.

Ha ha he !

PSEUDOLUS.

Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis.

Ibidem una aderit mulier lepida, tibi ſavia ſuper ſavia quæ det.

SIMIA.

Lepidè accipis me.

PSEUDOLUS.

Imò si efficis, tum faxo magis dicas.

SIMIA.

Niſi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito.
Sed propera mihi monſtrare ubi oſtium lenonis ædium.

PSEUDOLUS.

Tertium hoc eſt.

SIMIA.

St! tace, ædes hiſcunt.

PSEUDOLUS.

Credo, animo male'ſt
Ædibus.

SIMIA.

Quid jam?

PSEUDOLUS.

Quia edepol ipſum lenonem evomunt.

SIMIA.

Illiccine eſt?

PSEUDOLUS.

Illic eſt.

SIMIA.

Mala merx eſt.

PSEUDOLUS.

Illuc, ſis, vide:
Non prorſus, verùm ex tranſvorſo cedit, quaſi cancer ſolet.

ACTUS IV.

SCENA II.

BALLIO. PSEUDOLUS. SIMIA.

BALLIO.

MINUS malum hunc hominem eſſe opinor, quàm eſſe cenſebam coquom:
Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.

PSEUDOLUS.

Heus tu, nunc occasio eſt & tempus.

SIMIA.

Tecum ſentio.

PSEUDOLUS.

Ingredere in viam dolosè, & ego hic in insidiis ero.

SIMIA.

Habui numerum ſedulò, hoc eſt ſextum a porta proxumum
Angiportum, in id angiportum me devorti juſſerat;
Quotumas ædes dixerit, id ego admodum incertò ſcio.

BALLIO.

Quis hic homo chlamydatus eſt? aut unde eſt? aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.

Simia.

Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.

Ballio.

Ad me adit recta : unde ego hominem hunc eſſe dicam gentium ?

Simia.

Heus tu ? qui cum hirquinâ aſtas barbâ, reſponde quod rogo.

Ballio.

Eho, an non priùs ſalutas ?

Simia.

Nulla eſt mihi ſalus dataria.

Ballio.

Nam pol hinc tantumdem accipies.

Pseudolus.

Jam inde a principio probus.

Simia.

Ecquem in angiporto hoc hominem tu noviſti ? te rogo.

Ballio.

Egomet me.

Simia.

Pauci iſtuc faciunt homines, quod tu prædicas.
Nam in foro vix decimus quiſque eſt, qui ipſus ſeſe noverit.

Pseudolus.

Salvos ſum : jam philoſophatur.

Simia.

Hominem ego hic quæro malum,
Legirupam, impium, perjurum atque improbum.

Ballio.

Me quæritat :

Nam illa ſunt cognomenta, nomen ſi memoret modò.
Quid eſt ei homini nomen?

SIMIA.

Leno Ballio.

BALLIO.

Scivin' ego?
Ipſe ego is ſum, adoleſcens, quem tu quæritas.

SIMIA.

Tune es Ballio?

BALLIO.

Ego enimverò is ſum.

SIMIA.

Ut veſtitus eſt perfoſſor parietum!

BALLIO.

Credo in tenebris conſpicatus ſi ſis me, abſtineas manum.

SIMIA.

Herus meus tibi me ſalutem multam voluit dicere.
Hanc epiſtolam accipe a me: hanc me tibi juſſit dare.

BALLIO.

Quis is homo'ſt qui juſſit?

PSEUDOLUS.

Perii! nunc homo in medio luto eſt:
Nomen neſcit. Hæret hæc res.

BALLIO.

Quem hanc miſiſſe ad me autumas?

SIMIA.

Noſce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
Ut ſciam te Ballionem eſſe ipſum.

BALLIO.

Cedo mihi epiſtolam.

SIMIA.

Accipe : cognoſce signum.

BALLIO.

Oho ! Polymachæroplacides.
Purus putus eſt ipſus : novi : heus !

SIMIA.

Polymachæroplacides
Nomen eſt. Scio jam tibi me rectè dediſſe epiſtolam,
Poſtquàm Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.

BALLIO.

Sed quid agit is ?

SIMIA.

Quod homo edepol fortis, atque bellator probus.
Sed properè hanc pellegere quæſo epiſtolam, ita negotium eſt ;
Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortem exſequi ;
Ita herus meus eſt imperioſus.

BALLIO.

Novi, notis prædicas.

SIMIA.

Propera pellegere epiſtolam ergo.

BALLIO.

Id ago, si taceas modò.
Miles lenoni Ballioni epiſtolam
Conſcriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obsignatam, quæ inter nos duo
Convenit olim.

SIMIA.

Symbolum eſt in epiſtolà.

BALLIO.

Video, & cognoſco ſignum. Sed in epiſtola
Nullam ſalutem mitteréne ſcriptam ſolet?

SIMIA.

Ita militaris diſciplina eſt, Ballio.
Manu ſalutem mittunt benevolentibus;
Eàdem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed ut occepiſti, perge operam experirier,
Quid epiſtola iſta narret.

BALLIO.

Auſculta modò,
Harpax, calator meus eſt ad te qui venit.
Tune is es Harpax?

SIMIA.

Ego ſum, atque ipſe Harpax quidem.

BALLIO.

Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo simitu mulierem mitti volo.
Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:
Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.

SIMIA.

Quid nunc?

BALLIO.

Argentum des; abducas mulierem.

SIMIA.

Uter remoratur?

BALLIO.

Quin ſequere ergo intrò.

SIMIA.

Sequor.

ACTUS IV.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

PEJOREM ego hominem, magiſque vorſutè malum
Nunquam edepol quemquam vidi, quàm hic eſt Simia.
Nimiſque ego illum hominem metuo & formido malè,
Ne malus item erga me ſit, ut erga illum fuit,
Ne in re ſecunda nunc mihi obvortat cornua,
Si occaſionem capſit, quî ſiet malus.
Atque edepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu ſum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deferat me, atque ad hoſteis tranſeat.
Metuo autem ne herus redeat etiam dum a foro,
Ne, captâ prædâ, capti prædones fuant.
Quom hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,
Priùs quàm hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tardè egrediuntur foras.
Cor, colligatis vaſis, exſpectat meum,
Si non educat mulierem ſecum ſimul,
Ut exſulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor ſum: vici cautos cuſtodes meos.

ACTUS IV.

SCENA IV.

SIMIA. PSEUDOLUS.

SIMIA.

Ne plora: neſcis ut res ſit, Phœnicium,
Verùm haud multo poſt, faxo, ſcibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedonienſem, qui te nunc flentem facit,
Quojam eſſe te vis maxumè, ad eum duco te.
Calidorum haud multo poſt, faxo, amplexabere.

PSEUDOLUS.

Quid tu intus, quæſo, deſediſti? quàm diu
Mihi cor retunſum'ſt oppugnando pectore!

SIMIA.

Occaſionem reperiſti, verbero,
Ubi perconteris me inſidiis hoſtilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.

PSEUDOLUS.

Atque edepol, quanquam nequam homo es, rectè mones.
Ite hâc triumphi ad cantharum rectâ viâ.

ACTUS IV.

SCENA V.

BALLIO.

Ha hæ ! nunc demum mihi animus in tuto eſt loco ,
Poſtquàm iſte hinc abiit , atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pſeudolum , ſcelerum caput ,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis , ſatis certò ſcio ,
Ego perjurare mavellem me millies ,
Quàm mihi illum verba per deridiculum dare :
Nunc deridebo hercle hominem , ſi convenero.
Verùm in piſtrinum , credo , ut convenit , fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim ,
Ut mea lætitia lætus promiſcam ſiet.

Digitized by Google

ACTUS IV.

SCENA VI.

SIMO. BALLIO.

SIMO.

VISO quid rerum meus Ulyſſes egerit,
Jamne habeat signum ex arce Ballionia.

BALLIO.

O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo!

SIMO.

Quid eſt?

BALLIO.

Jam...

SIMO.

Quid jam?

BALLIO.

Nihil eſt quod metuas.

SIMO.

Quid eſt?
Venitne homo ad te?

BALLIO.

Non.

SIMO.

Quid eſt igitur boni?

BALLIO.

Minæ viginti ſanæ ac ſalvæ ſunt tibi,
Hodie quas abs te inde eſt inſtipulatus Pſeudolus.

SIMO.

Velim quidem hercle.

BALLIO.

Roga me viginti minas.
Si ille hodie illâ ſit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promiſit, dabit.
Rogato, hercle obſecro: geſtio promittere.
Omnibus modis tibi eſſe rem ut ſalvam ſcias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.

SIMO.

Nullum periclum eſt, quod ſciam, ſtipularier.
Ut concepiſti verba, Viginti minas
Dabin'?

BALLIO.

Dabuntur.

SIMO.

Hoc quidem actum'ſt haud malè.
Sed hominem conveniſtin'?

BALLIO.

Imò ambos ſimul.

SIMO.

Quid ait? quid narrat? quæſo, quid dicit tibi?

BALLIO.

Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent lenoni dici, quæ pueri ſciunt.
Malum & ſceleſtum & perjurum aiebat eſſe me.

SIMO.

Pol haud mentitu'ſt.

BALLIO.

Ergo haud iratus fui,

Nam

Nam quanti refert te nec rectè dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat?

SIMO.

Quid eſt quod non metuas ab eo? id audire expeto.

BALLIO.

Quia nunquam ab me abducet mulierem jam, nec
poteſt.
Meminiſtine tibi me dudum dicere,
Eam veniſſe militi Macedonio?

SIMO.

Memini.

BALLIO.

Hem! illius ſervos huc ad me argentum attulit,
Et obſignatum ſymbolum....

SIMO.

Quid poſtea?

BALLIO.

Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is ſecum abduxit mulierem haud multò priùs.

SIMO.

Bonan' fide iſtuc dicis?

BALLIO.

Unde ea ſit mihi?

SIMO.

Vide modò, ne illic ſit contechnatus quippiam.

BALLIO.

Epiſtola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonem ex urbe addu-
xit modò.

SIMO.

Bene hercle factum. Quid ego ceſſo Pſeudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo eſt chlamydatus?

Ballio.

Non edepol ſcio,
Niſi ut obſervemus quò eat, aut quam rem gerat.

Actus IV.

Scena VII.

Harpax. Simo. Ballio.

Harpax.

Malus & nequam eſt homo, qui nihili imperium heri
Sui ſervos facit. Nihili eſt autem, ſuum
Qui officium facere immemor eſt, niſi adeò monitus.
Nam qui liberos eſſe illico ſe arbitrantur,
Ex conſpectu heri ſi ſui ſe abdiderunt,
Luxuriantur, luſtrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu ſervitutis ferunt:
Nec boni ingenii quicquam in his ineſt, niſi ut improbis ſe artibus teneant. Cum his mihi nec locus, nec ſermo
Convenit, neque his unquam nobilis fui.
Ego ut mihi imperatum eſt, etſi abeſt, hic adeſſe herum
Arbitror. Nunc ego illum metuo, quom hic non adeſt;
Ne quom aſſiet, metuam, ei rei operam dabo.

Nam me in taberna uſque adhuc ſineret Syrus,
Quoi dedi ſymbolum : mansi ut juſſerat :
Leno ubi eſſet domi, me aiebat arceſſere.
Verùm ubi is non venit, nec vocat, venio huc ultro,
Ut ſciam quid rei siet : ne illic homo me ludificetur.
Neque quicquam eſt melius, quàm ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem mecum simul.

BALLIO.

Heus tu ?

SIMO.

Quid vis ?

BALLIO.

Hic homo meu'ſt.

SIMO.

Quîdum.

BALLIO.

Quia
Præda hæc mea eſt : ſcortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.

SIMO.

Jamne illum comeſurus es ?

BALLIO.

Dum recens eſt,
Dum datur, dum calet, devorari decet : nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt.
Augent rem meam mali : populi ſtrenui
Damno mihi, improbi uſui ſunt.

SIMO.

Malum,

Quod tibi Dei dabunt, qui sic ſceleſtu's.

HARPAX.

Me nunc commoror, quom has fores non ferio,
Ut ſciam sitne Ballio domi.

BALLIO.

Venus mihi hæc
Bona dat, quom hos huc adigit lucrifugas, damni
Cupidos, qui ſe ſuamque ætatem bene curant;
Edunt, bibunt, ſcortantur. Illi ſunt alio ingenio atque tu,
Qui neque tibi bene eſſe patere, & illis, quibus eſt, invides.

HARPAX.

Heus ubi eſtis vos?

BALLIO.

Hic quidem ad me rectà habet rectam viam.

HARPAX.

Heus ubi eſtis vos?

BALLIO.

Heus adoleſcens? quid iſtic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi; bona ſcæva eſt mihi.

HARPAX.

Ecquis hoc aperit?

BALLIO.

Heus chlamydate? quid iſtic debetur tibi?

HARPAX.

Ædium dominum lenonem Ballionem quærito.

BALLIO.

Quiſquis es, adoleſcens, operam fac compendî quærere.

HARPAX.

Quid jam?

BALLIO.

Quia te ipſus coram præſens præſentem videt.

HARPAX.

Tun' is es?

SIMO.

Chlamydate, cave ſis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic leno eſt.

BALLIO.

At hic eſt vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare ſæpe clamore in foro,
Quom libella nuſquam eſt, niſi quid leno hic ſubvehit tibi.

HARPAX.

Quin tu mecum fabulare?

BALLIO.

Fabulor. Quid vis tibi?

HARPAX.

Argentum accipias.

BALLIO.

Jamdudum, *si* des, porrexi manum.

HARPAX.

Accipe: hic ſunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me juſſit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.

BALLIO.

Herus tuus?

HARPAX.

Ita dico.

BALLIO.

Miles?

HARPAX.

Ita loquor.

Digitized by Google

BALLIO.

Macedonius ?

HARPAX.

Admodum, inquam.

BALLIO.

Te ad me misit Polymachæroplacides ?

HARPAX.

Vera memoras.

BALLIO.

Hoc argentum ut mihi dares ?

HARPAX.

Si tu quidem es
Leno Ballio.

BALLIO.

Atque ut a me mulierem abduceres ?

HARPAX.

Ita.

BALLIO.

Phœniciumne eſſe dixit ?

HARPAX.

Rectè meminiſti.

BALLIO.

Mane :
Jam redeo ad te.

HARPAX.

At maturatè propera ; nam propero. Vides
Jam die multum eſſe ?

BALLIO.

Video : hunc advocare etiam volo.
Mane modò iſtic : jam revortar ad te. Quid nunc fiet, Simo ?
Quid agimus ? manifeſtò hunc hominem teneo, qui argentum attulit.

SIMO.

Quid jam ?

BALLIO.

An neſcis quæ ſit hæc res ?

SIMO.

Juxta cum ignariſſumis.

BALLIO.

Edepol hominem verberonem Pſeudolum : ut doctè dolum
Commentu'ſt ! tantumdem argenti , quantum miles debuit ,
Dedit huic , atque hominem exornavit , mulierem qui arceſſeret.
Pſeudolus tuus allegavit hunc , quaſi a Macedonio
Milite eſſet.

SIMO.

Habeſne argentum ab homine ?

BALLIO.

Rogitas quod vides ?

SIMO.

Heus, memento ergo dimidium iſthinc mihi de præda dare :
Commune iſtuc eſſe oportet.

BALLIO.

Quid , malum ? id totum tuum eſt.

HARPAX.

Quàm mox mihi operam das ?

BALLIO.

Tibi do equidem. Quid nunc mihi es auctor , Simo ?

SIMO.

Exploratorem hunc faciamus ludo ſuppoſititium.

BALLIO.

Adeò, donicum ipſus ſeſe ludos fieri ſenſerit :
Sequere. Quid ais ? nempe tu illius ſervos es ?

HARPAX.

Planiſſumè.

BALLIO.

Quanti te emit ?

HARPAX.

Suarum in pugna virium victoriâ.
Nam ego eram domi imperator ſummus in patria mea.

BALLIO.

An etiam ille unquam expugnavit carcerem patriam tuam ?

HARPAX.

Contumeliam si dices, audies.

BALLIO.

Quotumo die
Ex Sicyone huc perveniſti ?

HARPAX.

Altero ad meridiem.

BALLIO.

Strenuè me hercle iſti. Quamvis pernix hic eſt homo!
Ubi ſuram aſpicias, ſcias poſſe eum gerere craſſas compedes.
Quid ais ? tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer ?

SIMO.

Scilicet.

BALLIO.

Etiamne facere ſolitus es. Scin' quid loquar ?

SIMO.

Scilicet ſolitum eſſe.

HARPAX.

HARPAX.

Sanine eſtis ?

BALLIO.

Quid hoc quod te rogo ?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul ?
Conveniebatne in vaginam tuam machæra militis ?

HARPAX.

I in malam crucem.

BALLIO.

Ire licebit tibi tamen hodie tempori.

HARPAX.

Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum ?

BALLIO.

Mane.

HARPAX.

Quid, maneam ?

BALLIO.

Chlamydem hanc commemores, quanti conducta'ſt.

HARPAX.

Quid eſt ?

BALLIO.

Quid meret machæra ?

HARPAX.

Helleborum hiſce hominibus eſt opus.

BALLIO.

Eho !

HARPAX.

Mitte.

BALLIO.

Quid mercedis petaſus hodie domino demeret ?

HARPAX.

Quid, domino? quid ſomniatis? mea quidem hæc habeo omnia,
Meo peculio emta.

BALLIO.

Nempe quod femina ſumma ſuſtinet.

HARPAX.

Uncti hi ſunt ſenes, fricari ſeſe ex antiquo volunt.

BALLIO.

Reſponde, obſecro hercle, hoc verò ſeriò, quod te rogo:
Quid meres? Quantillo argento te conduxit Pſeudolus?

HARPAX.

Qui iſtic Pſeudolu'ſt?

BALLIO.

Præceptor tuus, qui te hanc fallaciam
Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.

HARPAX.

Quem tu Pſeudolum? quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi.

BALLIO.

Non tu iſtinc abis?
Nihil eſt hodie hic ſycophantis quæſtus: proin' tu Pſeudolo
Nunties, abduxiſſe alium prædam, qui occurrit prior Harpax.

HARPAX.

Is quidem edepol Harpax ego ſum.

BALLIO.

Imò edepol eſſe vis.
Purus putus hic ſycophanta eſt.

HARPAX.

Ego tibi argentum dedi,
Et dudum adveniens extemplo ſymbolum ſervo tuo,
Heri imagine obsignatam epiſtolam hic ante oſtium.

BALLIO.

Meo tu epiſtolam dediſti ſervo? quoi ſervo?

HARPAX.

Syro.

BALLIO.

Non confidit. Sycophanta hic nequam eſt: nugis meditatur malè.
Edepol hominem verberonem Pſeudolum! ut doctè dolum
Commentu'ſt! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epiſtolam ipſus verus Harpax huc ad me attulit.

HARPAX.

Harpax ego vocor: ego ſervos ſum Macedonis militis:
Ego nec ſycophantiosè quicquam ago, nec maleficè:
Neque iſtum Pſeudolum mortalis qui ſit novi, neque ſcio.

SIMO.

Tu, nisi mirum'ſt, Leno, planè perdidiſti mulierem.

BALLIO.

Edepol næ iſtuc magis magiſque metuo, quom verba audio.

SIMO.

Mihi quoque edepol jam dudum ille Syrus cor perfrigefacit,

Symbolum qui hoc accepit : mira ſunt ! Pſeudolus eſt. Eho
Tu ! quâ facie fuit, dudum quoi dediſti ſymbolum ?

HARPAX.

Rufus quidam, ventrioſus, craſſis ſuris, ſubniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus.

SIMO.

Perdidiſti, poſtquàm dixiſti pedes.
Pſeudolus fuit ipſus.

BALLIO.

Actum eſt de me. Jam morior, Simo.

HARPAX.

Hercle haud te ſinam emoriri, niſi argentum mihi redditur,
Viginti minæ.

SIMO.

Atque etiam mihi aliæ viginti minæ.

BALLIO.

Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum ?

SIMO.

De improbis viris auferri præmium & prædam decet.

BALLIO.

Saltem Pſeudolum mihi dedas.

SIMO.

Pſeudolum ego dedam tibi ?
Quid deliquit ? dixin', ab eo tibi ut caveres, centies ?

BALLIO.

Perdidit me.

SIMO.

At me viginti modicis mulctavit minis.

BALLIO.

Quid nunc faciam ?

HARPAX.

Si mihi argentum dederis, te ſuſpendito.

BALLIO.

Dî te perdant. Sequere, sis, me ergo hàc ad forum, ut ſolvam.

HARPAX.

Sequor.

BALLIO.

Hodie ego peregrinos abſolvam, cras agam cum civibus.
Pſeudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. Nunc ne exſpectetis dum hâc domum redeam viâ.
Ita res geſta eſt:angiporta hæc certum eſt conſectarier.

HARPAX.

Si graderere tantum, quantum loquere, jam eſſes ad forum.

BALLIO.

Certum'ſt mihi emortualem facere ex natali die.

ACTUS IV.

SCENA VIII.

SIMO.

BENE ego illum tetigi ; bene autem ſervos inimicum ſuum.

Nunc mihi certum eſt, alio pacto Pſeudolo insidias dare,
Quàm in aliis Comœdiis fit, ubi cum ſtimulis aut flagris
Insidiantur : at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effeciſſet : obviam ei ultro deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorſutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyſſem Pſeudolus.
Nunc ibo intrò, argentum promam : Pſeudolo insidias dabo.

ACTUS V.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

Quid hoc ? siccine hoc fit ? pedes, ſtatin' an non ?
An id voltis ut me hic jacentem aliquis tollat ?
Nam hercle si cecidero, voſtrum erit flagitium.
Pergitin' pergere ? ah, ſæviendum mihi
Hodie eſt. Magnum hoc vitium vino eſt :
Pedes captat primùm. Luctator doloſu'ſt.
Profectò edepol ego nunc probè abeo madulſa,
Ita victu excurato, ita mundiciis dignè, ah !
Itáque in loco feſtivo ſumus feſtivè accepti.

Quid opus me multas agere ambages? hoc
Eſt homini quamobrem vitam amet: hic omnes
Voluptates: in hoc omnes venuſtates ſunt:
Deis proxumum eſſe arbitror. Nam ubi amans complexu'ſt
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifeſto
Inter ſe prehendunt, ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut ſi lubet, corpora
Conduplicant; manu candidâ cantharum dulciferum
Propinare amiciſſumam amicitiam: neque ibi eſſe alium alii
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores lemniſcos, corollas dari dapsiles.
Non enim parcipromi victu cetero, ne quis me roget,
Hoc ego modo atque herus minor hanc diem ſumſimus prothymè.
Poſtquàm opus meum, ut volui, omne perpetravi, hoſtibus fugatis;
Illos accubanteis, potanteis, amanteis, cum ſcortis
Reliqui, & meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo
Obſequenteis. Sed poſtquàm exſurrexi, orant med uti ſaltem,
Ad hunc me modum intuli, ut illis ſatisfacerem ex diſciplina: quippe ego
Qui probè Ionica perdidici. Sed palliolatim amictus
Sic hàc inceſſi ludibundus. Plaudunt partim: clamitant me ut revortar.
Occepi denuò hoc modo volvi. Idem amicæ dabam me meæ,

Ut me amaret : ubi circumvortor, cado : id fuit nenia ludo.
Itaque dum enitor, pax ! jam pæne inquinavi pallium. Nimiæ tum
Voluptati edepol fui : ob caſum datur cantharus, bibi. Commuto
Illico pallium, illud poſivi : inde huc exii, crapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio fœdus commemoratum.
Aperite : aperite : heus ! Simoni me adeſſe, quis nuntiate.

ACTUS V.

SCENA II.

SIMO. PSEUDOLUS. BALLIO.

SIMO.

Vox viri peſſumi me exciet foras. Sed quid hoc ? quo modo ? quid ? ten' video ego ?

PSEUDOLUS.

Cum corona ebrium Pſeudolum tuum.

SIMO.

Liberè hercle hoc quidem. Sed vide ſtatum !
Num meâ gratiâ pertimeſcit ? magis cogito, ſæviter blanditerne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc ſpes ſita'ſt mihi.

Digitized by Google

PSEUDOLUS.

Vir malus viro optumo obviam it.

SIMO.

Dî te ament, Pſeudole. Phui! in malam crucem.

PSEUDOLUS.

Cur ergo me afflictor?

SIMO.

Quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius irructas?

PSEUDOLUS.

Molliter ſiſte nunc me : cave ne cadam. Non vides me ut madidè madeam :

SIMO.

Quæ iſta hæc audacia eſt, te sic interdius cum corolla ebrium incedere?

PSEUDOLUS.

Lubet.

SIMO.

Quid, lubet? pergin' ructare in os mihi?

PSEUDOLUS.

Suavis ructus mihi eſt : sic sine modò.

SIMO.

Credo equidem poteſſe te, ſcelus, Maſſici montis uberrumos quattuor
Fructus ebibere in hora una.

PSEUDOLUS.

Hiberna, addito.

SIMO.

Haud malè mones.

Sed dic tamen : unde onuſtam celocem agere te prædicem?

PSEUDOLUS.

Cum tuo filio

Perpotavi modò. Sed, Simo, ut probè tactus Ballio eſt! quæ tibi dixi, ut

Effecta reddidi !

SIMO.

Derides ? peſſumus homo eſt.

PSEUDOLUS.

Mulier hæc
Feci cum tuo filio libera accubet.

SIMO.

Omnia, ut quidque egiſti ordine,
Scio.

PSEUDOLUS.

Quid ergo dubitas dare mihi argentum ?

SIMO.

Jus petis, fateor.
Tene.

PSEUDOLUS.

At negabas daturum eſſe te mihi ; tamen das.
Onera hunc hominem, atque me
Conſequere hàc.

SIMO.

Ego iſtum onerem ?

PSEUDOLUS.

Onerabis, ſcio.

SIMO.

Quid ego huic homini faciam ?
Satin' ultro & argentum aufert, & me irridet ?

PSEUDOLUS.

Væ victis ! vorte ergo humerum.
Hem !

BALLIO.

Hoc ego nunquam ratus ſum fore, me ut tibi
fierem ſupplex.
Heu heu heu !

PSEUDOLUS.

Deſine.

BALLIO.

Doleo.

PSEUDOLUS.

Ni doleres tu , ego dolerem.

BALLIO.

Quid hoc ? auferréne , Pſeudole , abs tuo hero ?

PSEUDOLUS.

Lubentiſſumo corde atque animo.

BALLIO.

Non audes , quæſo , aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti ?

PSEUDOLUS.

Novi , me dices avidum eſſe. Nam hinc nunquam eris nummo divitior.

Neque te mei tergi miſereret , si hoc non hodie effeciſſem.

BALLIO.

Erit ubi te ulciſcar , si vivo.

PSEUDOLUS.

Quid minitare ? habeo tergum.

BALLIO.

Age ſanè.

PSEUDOLUS.

Igitur redi.

BALLIO.

Quid redeam ?

PSEUDOLUS.

Redi modò , non eris deceptus.

BALLIO.

Redeo.

PSEUDOLUS.

Simul mecum potatum.

BALLIO.

Egone eam?

PSEUDOLUS.

Fac quod te jubeo.
Si is, aut dimidium, aut plus etiam, faxo, hinc feres.

BALLIO.

Eo : duc me quò vis.

PSEUDOLUS.

Quid nunc?
Num quid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo?

SIMO.

Nihil profectò.

PSEUDOLUS.

I hàc.

BALLIO.

Te ſequor. Quin vocas ſpectatores simul?

PSEUDOLUS.

Hercle me iſti
Haud ſolent vocare, neque ergo ego iſtos. Verùm si voltis applaudere
Atque approbare hunc gregem & Fabulam; in craſtinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE
99 955241